

ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE XVII. YÜZYILIN
ORTALARINDA EDİRNE'DE SOSYO-EKONOMİK
HAYAT

Hazırlayan: Orhan BUYUK

Danışman: Doç. Dr. Şenol ÇELİK

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Tarih Anabilim Dalı, Genel Türk Tarihi Bilim Dalı için Öngördüğü Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Edirne
Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Haziran, 2009

ÖN SÖZ

Tarihten beri insanlar yaşamış oldukları şehirlerin çehresini kendi düşünce ve inanç sistemleri etrafında şekillendirmişlerdir. Edirne, tarihi kimliğini ve dokusunu Osmanlı Devleti'nin 1361 yılından itibaren bölgeye hâkim olmasıyla birlikte değiştirmeye başlamıştır. İstanbul'un fethine kadar başkent olan şehir, fetihten sonra da siyasi, askeri ve idari yönden canlılığını kaybetmemiştir. Ta ki Osmanlı Devleti'ndeki genel anlamda görülen bir duraklama ile birlikte Edirne'de de duraklama baş göstermeye başlamıştır.

XVII. yüzyılın ortalarında Edirne'deki sosyal ve ekonomik hayatı aydınlatmak amacıyla 35 ve 36 numaralı tereke defterlerindeki bilgileri kullanarak dönemi değerlendirmeye çalıştık.

Tereke defterlerinin kişiyi tanıttıktan sonra mal dökümünü verip durumuna göre mirasçıları arasında taksim edilmesi şer'i miras hukukunu da tetkik etmemizi sağlamıştır. Defterlerde kişilere ait çeşitli mal dökümünün verilmesi dönemi çok yönlü değerlendirmemizi kolaylaştırmıştır. Döneme ait bilgiler tablo ve grafiklerle zenginleştirilerek konunun daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Osmanlı sosyal ve iktisadi tarihi bakımından birinci elden bilgileri ihtiva eden tereke kayıtları titiz ve özverili bir çalışmayı gerektirmektedir. Yazının girift olmasından dolayı belgelerde zaman zaman karşılaştığımız okuma güçlüğü genel kanat sahibi olmamızı etkilememiştir.

Bu çalışmam boyunca başta, beni bu çalışmaya teşvik eden, ufkumun açılmasına yardımcı olan ve başarılı olabilmem için her türlü imkanı sağlayan tez danışmanım hocam Sayın Doç. Dr. Şenol ÇELİK'e, bilgisinden istifade ettiğim değerli hocam Sayın Doç. Dr. İbrahim SEZGİN'e ve bölüm başkanımız Sayın Prof. Dr. İlker ALP'e sonsuz teşekkür ve şükranlarımı sunarım. Ayrıca engin sabırlarından dolayı sevgili aileme, Okutman arkadaşım Levent KURU'ya da teşekkür ederim.

Orhan BUYUK

Tezin Adı: Şer'iyye Sicillerine Göre XVII. Yüzyılın Ortalarında Edirne'de Sosyo-Ekonomik Hayat

Hazırlayan: Orhan BUYUK

ÖZET

Tarih araştırmalarında toplumların hayat tarzları, günlük yaşamları, servet yapıları gibi konular genelde ihmal edilmiştir. Bu konularda bizlere en iyi kaynak oluşturacak belge tereke defterleridir. Tereke defterleri, Osmanlı Devlet teşkilatında idari-adli birimlerden biri olan kazalarda, kadılar tarafından tutulan ve adına Şer'iyye Sicilleri dediğimiz defterler içerisinde yer almakta olup, kişilerin sosyal ve ekonomik yapıları hakkında detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu bilgiler ışığı etrafında ortaya çıkan bulgularla dönemin aile yapısı, nüfus durumu, genel servet yapısı ve miktarları, kişilerin günlük kullandığı eşyalar, eğitim seviyeleri, sosyal statüleri, unvan ve meslek grupları gibi konular hakkında birinci elden veriler elde etmekteyiz.

Daha zengin veriler elde etmek düşüncesinden hareketle Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar başkentlik yapması ve stratejik konumu bakımından önem arz etmesinden dolayı, Edirne tereke defterlerini tercih etmemize sebep olmuştur. Bu çalışmamızda, Osmanlı Devleti tarihinin sosyal ve iktisadi açıdan birinci elden kaynağı arasında gösterilen ve Edirne Askeri Kassamına ait kişilerin miras kayıtlarını konu edinen 35 ve 36 numaralı Tereke Defterlerini incelenmiştir.

Kassamlar tarafından tutulan bu defterlerle birlikte kadılık kurumu ve kassamlık müessesesi konu içerisinde ele alınmış olup, döneme ait diğer kaynaklardan da istifade edilerek genel anlamada şehir tarihi de incelemeye tabi tutulmuştur. Ayrıca Tereke Defterlerinin, ölen kişinin mirasını şer'i miras hukuku etrafında varislerine taksim etmesi Osmanlı şer'i miras hukukunu da incelememizi gerektirmiştir.

Sonuç itibari ile Şer'iyye Sicillerinden hareketle 1650-1652 yıllarına ait kayıtlar incelenerek Edirne'nin sosyal ve ekonomik durumu değerlendirilmiş, askeri sınıfın yaşam düzeyi, sosyal yapısı, devletin bu döneme ait vergi uygulamaları ve diğer konular hakkında genel kanaate varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Edirne, Tereke Defterleri, Miras Hukuku, Sosyo-Ekonomik Yapı, Osmanlı Devleti.

Name of the Thesis: Socio-Economic Life in Edirne in the Middle of the XVII. Century According To Ser'iyye Records

Prepared by: Orhan BUYUK

ABSTRACT

In the investigations of history, the matters like the life styles of societies, daily lives, structures of fortune are usually ignored. The best source for us in these matters are estate notebooks. Estate notebooks, recorded by the kadis and being among the Şer'iyye records notebooks in the districts which are one of the administrative - judicial units in Ottoman state organisation, represent detailed information about the persons' social and economic structures. In the result of these informations' finding we have data from the first hand about the matters like the family structure of the period, population state, general structure of fortune and the amount, daily clothes of people, their education degrees, social statues, appellation, profession groups. Moving with the opinion of getting richer data, because of its being the capital city of Ottoman Empire for long years and its importance in terms of its strategic location it has become the reason of our preferring Edirne estate notebooks. In our this study, shown among the Ottoman Empire history's first hand record in terms of social and economical record and focusing on the subjects of heritage records of whom belong to Edirne Military Kassam, 35 and 36 numbered Estate Notebooks are analysed.

Along with these notebooks recorded by Kassams, institution of kadihood, administration of kassamhood being handled within the matter and benefiting from the other sources belonging to the period, city history in general terms is put to analysing. Also, the dead person's apporting his/her heritage to his/her heirs in the scope of the şer'i law heritage, made it necessary for us to analyse the Ottomon şer'i heritage law. In conclusion, from Şer'iyye Records forth, analysing the records belonging to 1650-1652, social and economic state of Edirne is appraised. It is reached to a general knowledge about the Standard of living of military class, their social structure, tax applications of the state in that period and the other matters.

Keywords: Edirne, Tereke register, Inheritance law, Socio-economic structure, Ottoman Empire.

İÇİNDEKİLER	IV
ÖNSÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLO VE GRAFİKLER.....	VIII
KISALTMALAR	IX
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

EDİRNE’NİN TARİHÇESİ VE XVII. YÜZYIL ORTALARINDA EDİRNE ŞEHİRİ

A. EDİRNE’NİN TARİHÇESİ.....	4
1. İlk Çağlarda Edirne.....	4
2. Osmanlılar Tarafından Fethi.....	6
3. Osmanlı İdaresindeki Edirne	7
B. XVII. YÜZYIL ORTALARINDA EDİRNE.....	11
1. İdari Yapısı.....	11
2. Şehir Hayatı.....	12
3. Sosyal Düzeni.....	14

II. BÖLÜM

OSMANLILAR’DA ŞER’İ MAHKEMELER, TEREKE DEFTERLERİ VE ŞER’İ MİRAS HUKUKU

I. ŞER’İ MAHKEMELER VE KADILIK MÜESSESESİ’NİN TEŞEKKÜLÜ	17
A. ŞER’İ MAHKEMELER.....	17
1. Mahkemelerin Tarihi Gelişimi.....	17
2. Mahkemelerde Tutulan Siciller ve Mahkemelerin Çalışma Düzeni.....	18
a. Mahkemelerde Tutulan Siciller.....	18
b. Mahkemelerin Çalışma Usulü.....	20

	V
B. KADILIK MÜESSESESİ'NİN TEŞEKKÜLÜ VE KADILAR.....	20
1. Kadılık Müessesesi'nin Teşekkülü.....	20
2. Osmanlı'da Kadılar.....	21
a. Kadıların Yetkileri ve Sorumlulukları.....	22
b. Kadıların Tayinleri ve Kadılarda Aranılan Şartlar.....	23
c. Kadıların Görev Süreleri.....	24
d. Kadıların Yardımcıları.....	25
II. OSMANLI'DA ŞER'İ MAHKEME KAYITLARI; TEREKE DEFTERLERİ....	25
A. TEREKE DEFTERLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	25
1. Tereke Defterlerinin Oluşumu.....	25
2. Tereke Defterlerinin Önemi.....	26
B. TEREKE DEFTERLERİNİN TANZİMİ.....	27
1. Kadıların Mirasa Nezaret Etmeleri ve Tereke Tespitini Yapan Heyet.....	27
a. Kadıların Mirasa Nezaret Etmeleri.....	27
b. Kassamlık.....	28
c. Kassamlığın Tarihi Gelişimi ve İşleyiş Şekli.....	29
2. Tereke Kayıtlarında İzlenen Usul.....	30
a. Ölen Kişinin Tanıtımı.....	30
b. Mirasa Konu Olan Eşyanın Dökümü.....	31
c. Zaruri Harcamalar, Borç Kalemleri ve Dökümler.....	32
d. Mirasçılara ve Beytülmal'a Kalan Miktarın Tespiti.....	32
C. TEREKE ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER.....	32
1. Resm-i Kısmet.....	33
2. Diğer Vergiler.....	34
III. ŞER'İ MİRAS HUKUKU.....	34
A. İSLAM HUKUKUNA GÖRE TEREKEYE TAALLUK EDEN HAKLAR.....	35
1. Teçhiz ve Tekfin.....	36
2. Kaza-î Dûyun.....	36

3. Vasiyetlerin Yerine Getirilmesi (Tenfizi).....	37
4. Kalan Terekelerin Varisler Arasında Taksimi.....	37
B. İSLAM HUKUKUNA GÖRE TEREKE ÜZERİNDE HAK SAHİBİ MİRASÇI GRUPLAR.....	38
1. Belli Hissesi Olan Hısımlar.....	39
2. Neseb Bakımından Asabe Olan Hısımlar.....	41
3. Sebep Yönünden Asabe (asabe-i sebebiye) Olanlar.....	43
4. Red Yolu İle Verilecek Varisler.....	
5. Zevi'l-erham.....	43
6. Mevle'l-müvalat yani vela sahibi olanlar.....	44
7. İkrar İle Hısımlar Olanlar.....	45
8. Kendisine, üçte bir (1/3) den fazla vasiyet edilen kimseler.....	45
9. Hazine (Beytü'l-mal).....	45

III. BÖLÜM

35 VE 36 NUMARALI EDİRNE ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE XVII. YY. ORTALARINDA EDİRNE'NİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

A. DEFTERLERİN TANITIMI.....	46
B. VEFAT EDENLERİN İSİMLERİ VE MAHALLELER, TEREKEDE GEÇEN UNVANLAR VE MESLEKGRUPLARI.....	47
1. Vefat Edenlerin İsimleri ve Mahalleleri.....	47
2. Terekede Geçen Unvanlar ve Meslek Grupları	47
a. Unvanlar.....	47
b. Meslek Grupları.....	52
B. TEREKE SAHİPLERİNİN MEDENİ HALLERİNE VE MİRASÇILARIN DURUMUNA GÖRE DAĞILIMI.....	54
1. Medeni Hallerine Göre Dağılımı.....	54
2. Varislerin Sayısına Göre Dağılımı.....	56
C. TEREKE SAHİPLERİNİN SERVET DAĞILIMI.....	58
1. Genel Servet Miktarı	59

	VII
2. Grupların Servet Oluşum Tarzı	60
3. Unvanlara Göre Servet Miktarı ve Yapısı.....	62
D. TEREKEYİ OLUŞTURAN MAL GRUPLARI.....	65
1. Gayr-ı menkul ve Çeşitleri.....	65
2. Menkul Mallar.....	67
a) Köleler.....	67
b) Kitaplar	69
c) Alacaklar.....	73
d) Nakit.....	74
c) Diğer Menkul Mallar.....	79
E. TEREKEDEN YAPILAN ZORUNLU HARCAMALAR.....	86
1. Borçlar	86
2. Mehir	89
F. TEREKELERİN SOSYAL VE İKTİSADİ AÇIDAN TAHLİLİ.....	89
SONUÇ	91
BİBLİYOGRAFYA	93
İNDEKS	97
EKLER	
EK-1 : TEREKE SAHİPLERİNDEN ALINAN RESMİ KISMET ORANLARI...100	
EK-2 : DİĞER VERGİ ORANLARI.....108	
EK-3 : TEREKE SAHİPLERİNİN İSİMLERİ VE MAHALLELERİ.....123	
EK-4 :TEREKE SAHİPLERİNİN MEDENİ HALLERİ VE MİRASÇI DURUMLARI	134
EK-5 :UNVANLARA GÖRE SERVET KALEMLERİNİN YÜZDELİK DAĞILIMLARI.....	144
EK-6 :UNVANLARA GÖRE SERVET KALEMLERİNİN AKÇE DEĞERLER.....	145
EK-7 : GAYR-I MENKULLERİN DAĞILIMLARI.....	147
EK-8 : MEHİR BORÇLULARI LİSTESİ.....	154
EK-9 : ALACAKLILAR LİSTESİ.....	157
EK-10 : BORÇLULAR LİSTESİ.....	161
EK-11 : KİTAPLARIN LİSTESİ.....	171

GRAFİK VE TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Defterlerdeki Unvan Dağılımları.....	48
Grafik 1: Unvanların Yüzdelerik Dağılımları.....	49
Grafik 2: Tereke Sahiplerinin Medeni Durumları.....	55
Tablo 2: Çok Eşli Tereke Sahipleri ve Eş Durumları.....	56
Grafik 3: Tereke Sahiplerinin Ağırlıklı Mirasçı Dağılımları.....	57
Tablo 3: Akrâbalık İlişisine Göre Mirasçı Sayıları ve Oranları.....	58
Grafik 4: Servet Dağılımındaki Kişi Sayısı ve Yüzdelerik Oranları.....	59
Tablo 4: Servet Kalemlerinin Akçe Miktarı ve Genel Servet İçindeki Oranları.....	61
Tablo 5: Aynı Unvana Sahip Kişilerin Toplam Servetleri ve Genele Oranı.....	62
Grafik 5: Unvana Göre Servet Miktarının Grafik Dağılımı.....	63
Tablo 6: Unvana Göre Kişi Başına Düşen Akçe Miktarı.....	64
Tablo 7: Unvanlara Göre Borç ve Harcamalar.....	64
Grafik 6: Gayr-ı menkul Çeşitlerinin Yüzdelerik Dağılımları.....	65
Grafik 7: Gayr-ı menkul Çeşitlerinin Toplam Akçe Dağılımı.....	67
Tablo 7: Kölelerin Sahipleri ve Toplam Servet İçindeki Payları.....	69
Grafik 8: Unvanlara Göre Kitapların Dağılım Oranları.....	70
Tablo 8: Kitap sahipleri, Kitapların Akçe Değerleri ve Servetlerine Oranları.....	71
Grafik 9: Alacakların Dağılım Grafiği.....	74
Tablo 9: Çeşitli Kumaş Türleri ve Miktarları.....	76
Tablo 10: Örnek Giyim Eşyaları.....	79
Tablo 11/a: Ticari Malzemeler.....	81
Tablo 11/b: Ticari Malzemeler.....	82
Tablo 12: Örnek Canlı Sermaye Türleri.....	83
Tablo 13: Bazı Gıda Maddesi ve Hububat Miktarlarının Toplam Akçe Değerleri.....	85
Tablo 14: Borçların Dağılımı.....	87
Grafik 10: Borçların Yüzdelerik Dağılımı.....	88

KISALTMALAR

- A.g.e.** : Adı geçen eser
A.g.m. : Adı geçen makale
Bkz. : Bakınız
C. : Cilt
DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi
Enst. : Enstitü
No: : Numara
s. : Sayfa
Vrk. :Varak
v.b. :Ve diğeri
v.d. :Ve benzeri

GİRİŞ

Geçmişe ait olup geleceğe ışık tutan tarih ilminin birçok kaynağı vardır. Sosyal ve ekonomik incelemelere kaynaklık etmesi bakımından tereke veya muhallefat¹ defterleri denilen ve çalışmamızın ana kaynağını oluşturacak olan kayıtlar Osmanlı Devleti tarihi açısından farklı bir öneme sahiptir. Bu belgelerden hareketle toplumun iktisadi imkânlarının, kişilerin sosyo-ekonomik yapılarının ne düzeyde olduğunu açıklığa kavuşturmasından dolayı ait olduğu döneme ışık tutmaya çalışacağız. Bu belgelerin ilk elden kaynak olması çalışmamızın önemini daha da derinleştirmektedir.

Çalışma alanımız olarak Edirne şehrini seçmemiz çalışmamızın önemini daha da artırmaktadır. Çünkü Edirne'nin bir serhat şehri olması, dolayısıyla Osmanlı'yı Balkanlara, Avrupa'ya ve Anadolu'ya bağlayan adeta bir köprü vazifesi gören ticaret yollarının üzerinde kurulması şehrin önemini artırmıştır. XIV. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren tamamen Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girmesi ve hatta devletin kuruluş döneminden yükseliş dönemine kadar Devlet-i Âli'ye uzun yıllar başkentlik etmiş olması, İstanbul'un fethiyle bu özelliğini kaybetmesine rağmen padişahların ilgi odağı olması, dönemin sosyal yapısını aydınlatması bakımından çalışmamızın önemini daha da artırmıştır. Edirne'nin Rumeli fütuhâtında bir üs konumunda bulunması o dönem Osmanlı iskân siyaseti açısından da bizlere ayrıca bilgi vermektedir.

Osmanlı Devleti şehir hayatı ve yerleşmesi açısından Edirne şehri en az İstanbul ve Bursa kadar tipik Osmanlı kültürünü ve Osmanlı şehir yerleşiminin en güzel örneğini oluşturmaktadır. Bu yüzden de çalışmamız Osmanlı şehir hayatı ve sosyal düzenini aydınlatmada farklı bir özellik kazanmaktadır. Çalışmamızın XVII. Yüzyılın ortalarına tarihlendiği dönem Sultan IV. Mehmet dönemine tekabül etmektedir. Bu dönem Osmanlı tarihi açısından duraklama dönemi olarak adlandırılmaktadır. Her ne kadar İstanbul başkent olsa da Edirne tarihi önemini bu yüzyılda da korumaktadır. Kaynaklara baktığımızda İstanbul'un fethinden sonra

---

¹ Tereke; aslı "terike" olmakla beraber tereke şeklinde kullanılmıştır. Terike ölen kişinin bıraktığı malları ifade eden bir tabir olup bunun yerine "muhallefât" da kullanılmaktadır. Muhallefât ise ölümle bırakılan şey demek olan muhalef'in çoğuludur (Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1984, s. 1304; M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, III, Ankara 1946, s. 460).

padişahların Edirne'yi bir dinlenme mekânı olarak kullandıklarını, yabancı elçileri Edirne'de ağırladıklarını, saray erkânı sünnet düğünlerinin burada yapıldığını, hatta IV. Mehmet'in kendi adına av köşkü bile yaptırdığını görmekteyiz.

Edirne'nin bir liman kenti² olması tarihi değerini daha da artırmıştır. Hem deniz yoluyla Meriç nehri ve Enez limanı sayesinde, hem de İstanbul yolu üzerinde olması dolayısıyla XVII. Yüzyılda yoğun bir ticari faaliyetlere sahne olduğunu görmekteyiz. Bu yüzden çalışmamıza esas olan muhalledat defterleri dönemin toplumsal refah düzeyini aydınlatması açısından kayda değer veriler sunmaktadır. Defterlerin servet analizlerine imkân tanınması hem dönemin servet dağılımını görmemize hem de mahkemenin uygulama şekillerini incelememize yardımcı olacaktır.

Tereke defterlerinden hareketle tereke sahiplerinin medeni halleri, mirasçılarının olup olmadığı, meslek görev ve unvan gibi durumlar hakkında bilgi verip kişinin toplum içindeki mevki ve rolünün tanımlanması, dönemin içtimai yapısı hakkında bizleri aydınlatmaktadır. Tereke kayıtlarındaki nüfus miktarları Osmanlı aile yapısı hakkında sağlam veriler elde etmemize yardımcı olmaktadır. Özellikle eşler, çocuklar ve anne-baba hakkındaki sayılar birinci elden güvenilirdir. Aile içinden mirasçının bulunmaması durumlarında aile dışından mirasçılarının hak sahibi olması diğer bireyler hakkında da bilgiler edinmemizi sağlamaktadır.

Özellikle klasik dönemde Osmanlı ailesi hakkında yapılacak araştırmalarda şer'iyeye sicilleri önemli dokümanları içermektedirler. Kadı kayıtları, sadece Osmanlı kanunlarının uygulaması değil üzerinde çalışıldığında sosyal tarihimiz de birçok gerçeklerin ortaya çıkmasında, evlilik tiplerinden, ailenin çözülmesi ve ailedeki roller

---

² Osmanlı Devleti'nin Avrupa topraklarındaki ticaret yolları, İstanbul ve Gelibolu'dan başlayarak Edirne'de birleşirdi. Üç güzergahdan oluşan bu yolun birincisi Aydos ve Babadağ üzerinden Eflak-Boğdan'a, ikincisi Selanik, Ohri, Serez üzerinden Adriyatik kıyılarına ulaşırdı. Sonuncusu ise Filibe'den Tatarpazarı'na vardıkdan sonra ikiye ayrılarak Sofya, Niş, Belgrad yoluyla Macaristan'a, Köstendil, Üsküp, Sarayovası Mostar üzerinden Dubrovnik'e varırdı. Meriç nehri nakliyatı ise eski çağlardan beri kullanılmakta olup, Osmanlı Devleti zamanında Meriç üzerinden gemi nakliyatı teşvik edilmiştir. XVI. ve XVII. Yüzyıllarda ticari amaçlı kullanılan Meriç nehrinden ticaret amaçlı yararlanma 19. yüzyıla kadar devam etmişti. Bu tarihlerde 300 kadar küçük çaptaki gemi Meriç üzerinden Edirne'ye kadar ulaşabiliyor, aynı zamanda Trakya'nın tahıl ürünleri Edirne'den İnöz (Enez)'e kadar Meriç yolu vasıtasıyla, İnöz'den sonra İstanbul'a kadar da deniz yoluyla taşınyordu. Meriç ve Tunca nehirleri vasıtasıyla oluşan Karaağaç limanı, İnöz (Enez), Tekfurdağı (Tekirdağ-Rodocuk), Gelibolu ve İzmir limanları ile irtibatlıydı (Bkz. Reyhan Şahin, *Edirne Gümrüklerine Göre XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne'de Ticari Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Edirne 2006, s. 1-10).

ve statülerin daha doğru ve daha detaylı resminin çizilmesine kadar önemli donelere sahiptirler. Ayrıca şer'iyye sicilleri, aile ile ilgili sosyal tezahürlerin yalnız fetvalardan yararlanılarak yansıtılmasının haricinde birinci sırada kaynak teşkil etmektedirler.³

Tereke defterlerinde dökümü verilen eşya kayıtlarının çeşitliliği, sayısı ve değeri kişinin ve ailenin sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerini yansıttığı gibi kişinin hayat tarzını da ortaya koymaktadır. Bu yönüyle Osmanlı toplumundaki sosyal değişim araştırmaları hakkında da bize sağlam bilgiler sunmaktadır.

Yine terekede görülen cinsiyet farklılıkları, borç-alacak ilişkileri Osmanlı toplum yapısını analiz etmede ve algılamada bizlere önemli ipuçları vermektedir. Edirne şehrinin etnik zenginliğe sahip olması, farklı kültürlerin ve inançların bir arada bulunması açısından XVII. Yüzyıl ortalarındaki Osmanlı toplumunu daha iyi değerlendirmemize yardımcı olacaktır. Edirne'nin tarihi birikimi ve ticaret yolları üzerinde bulunması tereke kayıtlarındaki dökümanları da zenginleştirmiştir. Kayıtlarda farklı şehirlere ait kumaş cinslerinin bulunması bunun en belirgin örneğidir.

Terekeler iktisat tarihi açısından da çok büyük bir öneme sahiptirler. Mal dökümü verilen terekelerde malların altına fiyatının tespit edilerek yazılması, para cinslerinin nakit olarak miktarlarıyla birlikte belirtilmesi dönemin para tarihi ve fiyat hareketlerini incelemeye kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Askeri sınıfa mensup olan kişilerin tereke defterlerine kayda geçirilmesi esnasında ikamet yeri ile birlikte yazılması, yerleşim yerlerinin isimlerinin verilmesi, kişilere ve döneme ait mahalle ve köyleri belirlemede bizlere kolaylıklar sağlamaktadır.

Tereke kayıtlarındaki taksimatın Osmanlı şer'i miras hukukuna göre yapılması hem şer'i miras hukuku uygulamasını öğrenmemize hem de Osmanlı'da kadılık ve kassamlık müesseselerinin yapısını analiz etmemize yardımcı olmaktadır.

Edirne şehrine ait olan ve çalışmamızın esas konusuna kaynaklık eden Tereke kayıtları 1650-1652 yıllarına ait olup 35 ve 36 numaralı iki defterden oluşmaktadır. Bu veriler etrafında Osmanlı toplumunun sosyo-ekonomik yapısını analiz etmeye çalışacağız.

---

³ Hayri Erten, *Konya Şer'iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı (XVIII. Y.Y İlk Yarısı)*, Ankara 2001, s. 5.

I. BÖLÜM

EDİRNE’NİN TARİHÇESİ VE XVII. YÜZYIL ORTALARINDA EDİRNE ŞEHİRİ

A. EDİRNE’NİN TARİHÇESİ

1. İlk Çağlarda Edirne

Edirne, Balkan yarımadasının güneydoğu uzantısını teşkil eden Trakya kesiminde, Tunca ile Arda nehirlerinin Meriç’e ulaştığı yer yakınında bulunmakta olup İstanbul’un 225 km kuzeybatısında yer almaktadır. Şehir Tunca’nın doğu kıyısı kenarından başlayarak doğudaki tepelere doğru ilerlemiştir.⁴ Anadolu’yu Avrupa’ya bağlayan ana yol üzerinde yer alması, buraya eski çağlardan beri büyük önem kazandırmıştır. Asıl gelişmesini ise Osmanlı hâkimiyeti döneminde göstermiştir.⁵

Tarihi oldukça eskilere dayanan Edirne’nin tespit edilebilen ilk sakinleri Traklar’dır. M.Ö. 40-30 yıllarında Orta Asya’dan göç ederek Edirne civarına yerleşen Traklar, burada “Odrissiye” adlı bir şehir kurmuşlardı. Traklar, belli bir devlet vücuda getiremediklerinden, önce İran hükümdarı Dara (Dariyus), daha sonra da Makedonya hükümdarı Filip’in buyruğu altına girdiler. Fakat bölgeye yapılan Roma akınları neticesinde Traklar ve Odrissiye şehri, Roma İmparatorluğu hâkimiyeti altına alındı.⁶ Edirne’nin bulunduğu yerde Trak kabilelerinden birinin açık bir şehir veya pazaryeri kurduğu, sonradan buranın Makedonyalılar ve Romalılar tarafından genişletildiği genelde kabul edilir. Bu sahadaki en eski şehir, Trak kabilelerinden Odrisler’ce Meriç’in Tunca ile birleştiği yerde kurulmuştur. Makedonyalılar burayı Orestlerin bir kolonisi haline getirmişler, şehre Orestia, varoşlarına ise Gonnoi adını vermişlerdi. Ayrıca bazı kaynaklarda buraya Odrisya, Orestas, Uscudama adlarının verildiği de belirtilir. Ancak II. Yüzyılda Roma İmparatoru Hadrianus (117-138) tarafından yeniden kurulunca onun adına izafeten Hadrianopolis adını aldı. İslam kaynaklarında ise Hadrianapolis’ten bozma

⁴ Tosyavizade Rifat Osman, *Edirne Rehnüması*, Edirne 1994, s. 23.

⁵ M.Tayyib Gökbilgin, “Edirne maddesi”, *D.İ.A.*, X, İstanbul 1994, s. 425.

⁶ Osman Nuri Peremeci, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939, s. 7-9.

“Edrenos”, “Edrenaboli” tarzında yazıldığı gibi I. Murat zamanında “Edrene” imlası benimsendi ve uzun süre bu şekilde anıldıktan sonra muhtemelen XVIII. yüzyıldan itibaren “Edirne” olarak söylenmeye başlandı.⁷ İncelemiş olduğumuz tereke defterlerinde ise Edrine isminin kullanıldığını görmekteyiz.

Roma hakimiyeti döneminde İmparator Diocletien zamanından (284-305) başlayarak bu sahada teşkil edilen Haemimontus eyaletinin merkezi olan şehirde IV. yüzyılda silah imalathanelerinin bulunduğu bilinmekle birlikte eski kaynaklarda buranın adı daha ziyade askeri hadiseler dolayısıyla geçer. Ayrıca IV. yüzyılın ortalarından itibaren Trakya, Hunların ve Gotların istilasına uğrar.⁸ Roma İmparator’u Valens’in orduları, Hunlar’la birlikte İstanbul üzerine yürüyen Gotlar’a 9 Ağustos 378’de burada mağlup olmuştu. Bu savaş imparatorluğun kaderini etkilemişti. Hadrianopolis 586’da Avarlar tarafından muhasara edildikten sonra Bizans ve Bulgar Krallığı arasında mücadelelere sahne olduğu gibi Bizans ve Peçenek savaşlarına da şahit oldu ve çeşitli defalar Peçenek hücumlarına uğradı (1049, 178). İstanbul’un Latinler’in eline geçmesi üzerine onlara karşı meydana gelen ayaklanmalar sırasında 15 Nisan 1205’te Latin ordusu Bizans-Bulgar müşterek kuvvetleri tarafından burada mağlup edildi. Bunun ardından XIV. Yüzyılın ilk yarısında Bizanslılar şehri Bulgarlar’a karşı müdafaaya mecbur oldular. Ioannes Paleologos ile Kantakuzenos arasındaki mücadeleler sırasında, 1342-1343 yıllarında Aydınoğlu Umur Bey Kantakuzenos’un müttefiki sıfatıyla Trakya’ya geçti ve Edirne tekfurunun hücumlarına karşı koydu. Ayrıca Orhan Bey’in 1346’da taht iddiası olarak ortaya atılan Kantakuzenos’un kızı ile evlenip onun müttefiki olması Osmanlı’nın Gelibolu’ya geçişini kolaylaştırdı.⁹ Yukarıda gördüğümüz gibi tarihten beri birçok saldırılara maruz kalan şehrin coğrafi alanı sürekli hareket halindedir. Ticaret yolları üzerinde kurulmasından dolayı da devletlerin gözdesi konumundadır. Osmanlı devleti de kuruluşundan sonra Balkanlara yönelmiş ve Rumeli’ye hâkim olmak için de Edirne’nin alınmasına ve Edirne’ye ayrı bir önem vermiştir.

⁷ M.Tayyib Gökbilgin, “Edirne”, s. 425.

⁸ Arif Müfid Tansel, “İlk Çağlarda Edirne”, *Edirne Fethi’nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 27.

⁹ Feridun Emecen, “Osmanlı Siyasi Tarihi”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999, s. 12.

2. Osmanlılar Tarafından Fethi

Edirne'nin ne zaman ve nasıl fethedildiği bazı tarihçiler arasında tartışma konusu olmuştur Osmanlılar'ın burayı hangi tarihte fethettikleri ihtilafıdır. Bu hususta 1361,1362, 1367 ve 1369 gibi değişik tarihler ileri sürülmüştür.¹⁰

1352 yılında Kantakuzenos'un müttefiki olarak Trakya'ya geçen ve Bulgar-Sırp kuvvetlerini bozguna uğratan Osmanlı şehzadesi Süleyman Paşa Kantakuzenos kuvvetlerine Edirne'de katılmıştı. Bu hadise Osmanlılar'ın ilk defa Edirne ile ilgilenmelerine yol açtı. Osmanlı devleti Rumeli fütuhata öncesi iskân siyasetini iyi koordine etmiştir. 1357-1359 yılları arası Rumeli fethinde duraklama dönemi olmasına karşın öte yandan bu iki yıllık zaman diliminde Anadolu'dan gelen göçmenlerle Rumeli'de kurulmuş bulunan üs, köprü-başı olarak belirtilmiş burada daha büyük bir hamle için yeni kuvvetler toplanmıştır. Süleyman Paşa'nın Rumeli fütuhata ile deniz aşırı yeni bir Osmanlı Rumeli'si doğmuştur.¹¹ Bunlar arasında, Edirne'nin daha Orhan Gazi'nin sağlığında oğlu Murad ile Lala Şahin'in sistemli bir fetih siyaseti sonucu 1361'de ele geçirdiği görüşü ağırlık kazanmaktadır. Ancak şehir metropolidi Polykarpos'un 1362'ye kadar bu sıfatla Edirne'de bulunduğunu gösteren bir mersiyeye dayanılarak fetih tarihinin 1366'dan sonra 1369 da gerçekleşmiş olabileceği de belirtilmiştir.¹²

Edirne'deki Kantakuzenos ve oğlu Matheos'a, İstanbul'daki imparatorluk tahtı için yapılan mücadelelerinde yardımcı olan Süleyman Paşa, bunun karşılığında 1352 yılında Çimpe Kalesi'ni aldı. Ardından Bolayır da ele geçirildi. Bundan sonra kitleler halinde Trakya'ya gelen akıncı kuvvetleri fetihlerine başladılar. Bu sırada Süleyman Paşa öldü ve onun fetihlerini devam ettirmek üzere, kardeşi Şehzade Murad görevlendirildi. Bizans'taki taht kavgasını iyi değerlendiren Şehzade Murad, Lala Şahin Paşa ile birlikte, Edirne'yi almak üzere harekete geçti. Lala Şahin Paşa ve Hacı İlbey Edirne'yi almak ve İstanbul tarafından gelecek hücumu karşı koymak

¹⁰ A.Burmov ve İ.Hakkı Uzunçarşılı Edirne'nin fethi konusunda farklı görüşler ortaya atmışlardır. A.Burmov 26 Eylül 1371 görüşünü savunmuş. İ.Hakkı Uzunçarşılı ise Orhan Bey'in ölüm tarihini esas alarak tayin etmeye çalışmış ve 1362 olarak belirtmiştir (Bkz. Halil İncalcık, "Edirne'nin Fethi", *Edirne Fethi'nin 600. yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 137-138).

¹¹ Halil İncalcık, a.g.m., s. 137.

¹² M.Tayyib Gökbiçgin, "Edirne", s. 426.

için¹³ önce 1359-1360 yıllarında Çorlu, Mesinli, Babaeski ve Lüleburgaz gibi yol üzerindeki Bizans kaleleri alındıktan sonra, Batıdan gelecek tehlikeye karşı da Dimetoka'ya kadar önlem alınarak 1361 yılında Edirne ele geçirildi. 1362 yılında da Lala Şahin Paşa ilk Rumeli Beylerbeyi olarak Edirne'ye yerleştirildi.¹⁴ Türkler tarafından fethi oldukça kısa bir zaman içerisinde gerçekleştirilen Edirne, imparatorluğun Rumeli'ye yapacağı akınlarda önemli bir üs vazifesi görecekti. Bu maksatla şehir payitaht yapıldı. Böylece Türkler bu şehrin kaderini kökten değiştirdi.¹⁵ Türkler'in Rumeli'ye geçiş ve yerleşmeleri sistemli bir şekilde cereyan etti. Her şeyden önce Anadolu'dan gelen gazi beylerin yerleştiği uç bölgeleri geliştikçe, zapdedilen yeni toprakların Anadolu'da sıkıntı içindeki insanları Rumeli'ye çekmeye başladı. Aynı zamanda Osmanlılar da bu göçü desteklediler.¹⁶ Edirne'nin fethedilmesiyle birlikte I. Murat Türk nüfusunu Rumeli'ye yerleştirme siyasetini devam ettirdi. Lala Şahin Paşa'yı Edirne'de bırakıp kendisi Dimetoka'yı merkez yaptı. Bunun yanında Edirne'yi kuzeyden daha da emniyet altına almak için Lala Şahin Paşa Filibe'yi 1363 yılında fethetti. Filibe'nin ele geçirilmesi ile birlikte İstanbul'a buğday, pirinç ve vergi geliri sağlayan önemli bir vadi olan Meriç vadisi Osmanlı'nın kontrolüne girdi.¹⁷

3. Osmanlı İdaresindeki Edirne

Edirne'nin fethi Balkanlar ve Avrupa tarihi için bir dönüm noktası teşkil ettiği gibi İstanbul'un fethini de kolaylaştırmıştır. Rumeli'nin fethi için bir harekât üssü olarak kullanılan Edirne'de Yıldırım Bayezid İstanbul'u muhasara hazırlıkları yapmış ve İstanbul üzerine buradan yürümüştür. Edirne asıl önemini, Yıldırım Bayezid'in ölümünden sonra şehzadeler mücadelesi sırasında kazandı. Nitekim Ankara mağlubiyetinin ardından Emir Süleyman hazineyi ve devlet resmi evrakını alarak Edirne'ye gelmiş ve böylece devlet merkezi Edirne olmuştur.

¹³ İlhan Şahin, "Kuruluştan Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, X, İstanbul 1989, s. 148-149.

¹⁴ Halil İnalçık, "Osmanlılar'ın Edirne Fethi ve Balkanlar'da Yerleşmesi", *Balkan Araştırmaları*, I/1, Edirne 1998, s. 149-153.

¹⁵ Muzaffer Tufan, "Tarih Açısından Edirne'nin Yeri", *Edirne Kültür Araştırmaları I..Sempozyum Bildirileri*, Edirne 2003, s. 11.

¹⁶ Feridun Emecen, a.g.m., s. 13.

¹⁷ İlhan Şahin, a.g.m., s. 149-150; Reyhan Şahin, a.g.e., s. 3-4.

Edirne her ne kadar Çirmen sancağına bağlı idi ise de İstanbul'un fethinden önce devlet başkenti, İstanbul'un fethinden sonra da ikinci merkez; Rumeli'nin Balkanlara ve Anadolu'ya açılan bir köprüsü, seferlerde hareket üssü, sosyal ve ekonomik anlamda çok faal olması şehrin önemini artırmıştır. II. Murat devrinde ise şehrin gelişmesi hız kazandı. II. Murat burada oğulları için muhteşem düğünler tertip ettiği gibi Rumeli'deki faaliyetlerini de buradan yürüttü. Elçileri yine bu şehirde kabul etti. Ayrıca Edirne II. Murad'ın oğlu Mehmed lehine tahtan feragatine ve bu arada bir yeniçeri ayaklanmasına sahne oldu. Bedesten civarındaki yangını yayılmasını bahane ederek bazı paşaların evlerini yağmalayan, gerçekte II. Murad'ın tekrar tahta çıkmasını sağlamak için harekete geçirildikleri anlaşılan yeniçerilerin isyanı sonucu II. Murad Edirne'ye gelerek tahta çıktı. Oğlu Mehmet'i burada Dulkadırlıbeyi Süleyman'ın kızı Sitti Hatun ile evlendiren (1450) II. Murat hayatının sonuna kadar bu şehirde oturdu ve burada vefat etti (3 Şubat 1451) Onun ölümü üzerine Şehzade Mehmet Manisa'dan Edirne'ye gelerek tahta oturdu. II. Mehmet İstanbul'un fethi ile ilgili bütün plan ve hazırlıklarını 1452-1453 kışında Edirne'de yaptırdı.¹⁸

İstanbul'un fethinden sonra da Edirne'nin önemi uzun süre devam etti. Nitekim II. Mehmet fethin ardından Balkanlar'daki faaliyetleri için burayı hareket üssü olarak kullanmış, ayrıca 1475 ilkbaharında oğulları Bayezid ve Mustafa'nın bir ay süren sünnet düğünlerini Ada çayırı (Ada içi) denilen Saray-ı Cedid¹⁹ bahçe ve koruluklarında yaptırmış, Ragusa, Sırp ve Rum despotlukları temsilcilerini burada kabul etmişti. Daha evvelki Roma ve Bizans hâkimiyetleri esnasında sadece bir vilayet merkezi ve müdafaa mevziinden ibaret kalmış olan Edirne, hızla gelişen bir imparatorluğa başkent olunca, Türk sanatını güzîde eserleriyle süslendi. Her ne kadar payitahtlık vasfı 1453'ten sonra sona erdiyse de, Balkanlar'a yapılan seferlerdeki stratejik konumunu ve padişahların buraya olan ilgisini devam ettirmiştir. Eyalet merkezi olma özelliği, iktisadî ve kültürel yönden de desteklenen Edirne, Osmanlı sınırlarının süratle uzaklara yayılması sonucu, bir sınır şehri olmaktan çıktı. XIV. ve XV. Yüzyıllarda İstanbul ile rekabet eden Edirne'nin adı sadece Balkanlar'da değil,

¹⁸M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne", s. 425-426.

¹⁹Günümüzde Saray içi olarak bilinen Balkan Şehitliği Anıtının olduğu ve tarihi Kırkpınar yağlı güreşlerinin yapıldığı alan (Bkz. Ahmet Yiğit, *XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitim Anabilim Dalı, Muğla 1998, s. 23-27).

Avrupa'nın dört bir yanında duyuldu. Şehir değişik devletlerin elçileriyle dolup taşıyordu. Kimi geçici krizlere rağmen, XIV. Yüzyıldan XVIII. yüzyıla dek, neredeyse dört yüz yıl ayakta tutunabildi.²⁰

Şehrin gelişmesine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve muhteşem abidelerin vücuda getirildiği şehirde Padişahlar tarafından on tane caminin yapıldığını görmekteyiz²¹. XVI. yüzyılda küçük bazı hadiseler dışında çok önemli bir olay meydana gelmedi. XVII. da ise Edirne yeniden önem kazandı. Bunda I. Ahmet başta olmak üzere bazı Osmanlı Padişahlarının burada oturmaları rol oynadı. Şehir adeta ikinci bir başşehir olma özelliğine kavuştu. I. Ahmet II. Osman ve IV. Murad av eğlenceleri tertibi münasebetiyle Edirne'de kalmışlar ve böylece şehre duyulan ilgiyi artırmışlardı. II. Selim zamanından beri gözden düşen Edirne' I. Ahmet'ten itibaren bütün XVII. yüzyıl boyunca tekrar büyük ilgi gördü. Bunun başlıca sebebi yüzyılın ilk yarısında moda halini alan avcılık, ikinci yarısında ise bu meraka bir de sürekli Avrupa'ya yönelik akınlara katılmak olmuştur. Edirne çevresindeki geniş av alanları hükümdarları Edirne'ye çekmiştir. Tunca üzerinde kayıkla gezme eğlenceleri de I. Ahmet zamanından kalmış bulunmaktadır. Bu yüzden XVII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'ndeki askeri, siyasi ve sosyal olayların büyük kısmına Edirne sahne olmuştur. 1612'de I. Ahmed, 1620'de Genç Osman'ın Edirne ziyaretleri genellikle av merakı sebebiyle olmuştur. 1634'te şehre gelen IV. Murat şehirdeki bütün kahvehanelerin yıktırılmasını emretmiş 1658'den itibaren Edirne'ye gelen IV. Mehmet çoğu zamanını burada geçirmiştir.²² Fakat burayı asıl bir devlet merkezi haline getiren IV. Mehmet olmuştur. Onun zamanında çevredeki mesire yerleri ve avlaklar güzel köşklerle donatıldı. IV. Mehmet Venedik, Rus, Avusturya Leh seferleri dolayısıyla Edirne'de kaldığı gibi birçok elçi ve heyetleri burada kabul etti. 1675 yılında da Şehzadeleri Mustafa ve Ahmet'in sünnet düğünleriyle kızı Hatice Sultan'ın on sekiz gün süren muhteşem düğününü bu şehirde gerçekleştirdi Ancak Avusturya ile başlayan savaşlar burayı yeniden askeri bir üs haline getirdi.²³

²⁰Muzaffer Tufan, *a.g.e.*, s. 11.

²¹M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler", *Edirne Fethi'nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 91.

²²İsmet Parmaksızoğlu, "Edirne maddesi", *Türk Ansiklopedisi*, XIV, Ankara 1966, s. 343-344.

²³İsmet Parmaksızoğlu, *a.g.m.*, s. 345.

1683 (1094) yılından sonra Edirne'nin mesut günleri bitmiş oluyordu. Bu tarihten sonra şehir Osmanlı ordularının toplandığı bir merkez olmakla beraber gelen yenilgi haberleriyle çalkantılı dönemler geçirmeye başlamıştı. 1687'de IV. Mehmet tahtan indirildikten sonra yerine geçen II. Süleyman burada vefat etti (1691). II. Ahmet de Edirne'de tahta çıktı ve Eskişehir'de kılıç kuşandı. II. Ahmet'in ölümüne ve II. Mustafa'nın tahta geçiş törenlerine de sahne olan şehir, bu sonuncu hükümdar tarafından çok seviliyor ve bütün devlet işleri burada görülüyordu. Ancak padişahın Edirne'de bulunması, hocası Şeyhülislam Seyyid Feyzullah Efendi'nin büyük nüfuzu ve devlet adamları üzerindeki tahakkümü büyük bir isyana yol açtı. "Edirne Vak'ası" adıyla bilinen bu olaylar sırasında İstanbul'dan hareket eden kuvvetler III. Ahmet'i padişah ilan ederek II. Mustafa'yı tahtan indirdiler (1703). Feyzullah Efendi de katledilerek cesedi Tunca nehrine atıldı.²⁴ Edirne vak'ası ile şehir eski özelliğini kaybetmeye başlamış artan savaşlar ve devletin genel olarak gerilemesine paralel olarak şehir idari yönden zayıflamıştır. Balkan Devletleri ile yapılan savaşlar neticesinde adeta askeri bir üst konumuna gelmiştir.

XVIII. yüzyıldan itibaren yaşanan tarihî olaylar ile yangın, deprem, su baskını, veba salgını gibi felâketler Edirne'yi bir hayli yıprattı. Bunlara ek olarak şehir, devlet sınırlarının Orta Tuna ovalarından Balkan Yarımadası'na doğru gerilemeye başladığı yıllarda, Hıristiyanlara terk edilen topraklardan kaçıp gelen göçmenlerin uğrağı oldu. Asıl felaket yılları ise XIX. yüzyıl başları ile XX. yüzyıl başlarında yaşandı. Edirne bu zaman dilimi içerisinde dört kez düşman işgaline uğradı. Bunların ikisi Rus (1828-1829 ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Harpleri), birisi Bulgar (1913 - I. Balkan Harbi esnasında) ve diğeri de Yunan (1920-1922 I. Dünya Savaşı sonucu) işgalleridir.²⁵ Osmanlı hâkimiyeti döneminde Rumeli eyaletini teşkil eden yirmi dört sancaktan Çirmen livasına bağlı olan daha sonra XIX. yüzyılda mutasarrıflık, ardından da valilik merkezi durumuna gelen Edirne Lozan Antlaşması ile de Türkiye Cumhuriyeti'nin bir serhat şehri haine geldi.²⁶

²⁴ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III. K. II, Ankara 1983, s. 482 -484.

²⁵ Besim Darkot, "Edirne-Coğrafi Giriş", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1993, s. 5-6.

²⁶ M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", 427, 430.

B. XVII. YÜZYIL ORTALARINDA EDİRNE

a) İdari Yapısı

Osmanlı Devleti'nin idari yapısı merkez ve taşra teşkilatı olmak üzere iki kısımdan oluşmaktaydı. Taşra teşkilatı merkeze bağlı olmak üzere sırasıyla eyalet, kaza, nahiye, köy şeklinde hiyerarşik bir yapı oluşturmaktaydı.²⁷

Her fetih sonrası olduğu gibi Edirne de fethedildikten sonra idari yönden yavaş yavaş bir Osmanlı şehri olma yolunda adımlar atmaya başlamıştır. 1453'e kadar devlet merkezi, sonra uzun zaman ikinci bir merkez ve Balkanlardaki Osmanlı fetihlerinin hareket üssü halinde görünen Edirne'nin idari teşkilattaki statü ve mevki Rumeli Eyaleti'nin teşkili ile sıkı sıkıya ilgili bulunmaktadır. I. Murat'ın Edirne'yi fethinden sonra, Rumeli eyaleti teşkilatında yaptığı iş bu eyaletin başına, evvela, aynı zamanda Edirne muhafızlığı da uhdesinde kalmak üzere; Lala Şahin, sonra da Timurtaş Paşaları Beylerbeyi olarak getirdiği görülmektedir. Sofya'nın zaptına kadar (1385) bu durum devam etmiştir. Fakat Balkanların fethi genişleyince Edirne Paşa Livası olmaktan çıkmıştır. Sofya'nın fethinden sonra Edirne'nin idari yapısı değişmiştir. Edirne bundan sonra Çirmen livasına dâhil edilmiştir. Çirmen livası ilk teşkil edilen sancaklardandır. Meriç vadisine hâkim ve Edirne'yi koruyacak bir mevkiye bulunmaktadır. Bu durum aynı zamanda Osmanlı'nın Edirne'nin fethine ayrı bir önem verdiğinin göstergesidir.²⁸

Edirne, Çirmen sancağına bağlı bir kaza gibi gösterilmesine rağmen bu sancağa ait kanunnamelerde sıralanan kazalar arasında adı geçmemektedir. Rumeli Beylerbeyi diğer livalardan bazı şehirlerin gelirlerini tasarruf etmekte iken Edirne bu beylerbeyinin tasarrufu içinde de yer almıyordu. Edirne, bir sancak merkezi olmadığı gibi, Çirmen sancağına bağlı bir kaza da değildir. XVI. yüzyıl Edirne şer'iyye sicillerinde bu şehir kaza olarak geçmektedir. Tahrir defterlerinde Edirne'nin nahiyeleri merkez nahiye, ada nahiyesi, çöke nahiyesi ve Üsküdar nahiyesi olmak üzere dört tanedir. Bu nahiyelerin sınırlarını belirlemede zordur.²⁹

Çalışmamızın tarihleri de XVII. Yüzyılın ortalarına ve IV. Mehmet'in saltanat dönemine tekabül etmektedir. İlk sekiz sene iç ve dış olaylarla uğraşan IV.

²⁷ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, Ankara 1983, s. 503.

²⁸ M.Tayyib Gökbilgin, *Edirne Paşa Livası*, İstanbul 2007, s. 6-20.

²⁹ Ahmet Yiğit, *a.g.e.*, s. 107-109.

Mehmet yedi yaşında padişah olmuş ve Köprülü Paşa sadaretinden Viyana bozgununa kadar yirmi sekiz sene idareyi ellerine bıraktığı köprülüler sayesinde rahat ederek av peşinde koşmuştur. Lakabı bu yüzden avcı'dır. Oğulları Mustafa ile Ahmet doğdukları vakit kardeşleri olan Süleyman ile Ahmet'i boğdurmak istediye de validesi Hatice Turhan Sultan'ın müdahalesi üzerine vazgeçmiş ve bundan sonra Valide Sultan bu iki şehzadeyi gerek Topkapı sarayında ve gerek Edirne sarayında daimi surette kendi nezareti altında bulundurarak ölümden kurtarmıştır.³⁰

b) Şehir Hayatı

Şehirler kadılar veya kadı naibleri tarafından yönetilmekteydi. En küçük idari birimin başında ise imamlar bulunmaktaydı. Edirne, Bursa ve İstanbul Osmanlı'nın en önemli şehirleriydi. Bir osmanlı mahallesi, cami veya kilise etrafında biçimlenmiştir. Eğitim ve alt yapı gibi konular da her mahalle, özellikle vakıfları ile kendi kendine yeterli idi. Güvenlik işlerine kadının yardımcılarında olan subaşılar bakardı. Şehir düzeninin denetimine ise kadının başyardımcı olan mimarbaşı bakardı. Şehirde oturanlar ise birkaç zümreye ayrılmakta olup bunların başında ayan ve eşraf gelirdi. İkinci zümre memurlardı. Sonra ise esnaf ve tüccar gelmekteydi. Osmanlı şehrinin oluşumunda ve gelişiminde imaretlerin çok büyük yeri vardı. Bu kurumu finanse etmek için vakıf olarak kurulan han, çarşı, fırın v.b. şehrin çekirdeğini oluşturuyorlardı.³¹ Edirne Osmanlı şehir hayatının en güzel örneğini teşkil etmektedir. Bunu camilerin etrafına kurulmuş olan, han, hamam, kervansaray, medrese ve imaretlerin etrafında mahallenin oluşmasıyla en güzel şekilde anlıyoruz.

Osmanlı fethinden önce Edirne, iki üç kilise ile beş on mahallenin yer aldığı Kale içi ve Mihal Köprüsü'nün diğer tarafındaki Aina adlı yerleşim yerinden ibaret küçük bir şehir görünümündeydi. Osmanlılar'ın şehre hâkim olmasından sonra şehir hızlı bir değişim ve gelişim içerisine girerek kale dışında yeni mahallelerin oluşmasına başladı. İlk Türk yerleşmesi Kaleiçi mevkiinde olmuş ve burada bilinen

³⁰ İ.Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 588-589.

³¹ Ahmet Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul, 2000, s. 157-158.

en eski Osmanlı yapıları vücuda getirilmişti. 1396'da Niğbolu'da esir düşen ve on beş gün Edirne'de kalan H.Schiltberger şehirde 50.000 gördüğünü belirtir.³²

XV. yüzyıldan itibaren büyük gelişme gösteren ve XVII. yüzyılda en geniş sınırlarına ulaşan Edirne başlıca dokuz ana yerleşim bölgesine ayrılmıştı. Şehrin nüvesini teşkil eden ve Bizans devrinde beş on mahalleli 10.000 -15.000 nüfuslu olduğu tahmin edilen Kaleiçi kesiminde XVI. Yüzyılın başlarında on müslüman mahallesi yer alıyordu. XVII. Yüzyılda ise Evliya Çelebi mahalle sayısını on altı olarak zikreder ve bunların ikisinin Müslüman, dördünün Yahudi ve onunun da Hıristiyan mahallesi olduğunu belirtir.³³

Şehrin diğer yerleşim alanı Debbağhane kesimi kalenin güney taraflarında ve Tunca kıyısında bulunuyordu. Kaleiçi'nden sonraki ilk iskân sahası olan bu semt, Darülhadis Medresesi dolayısıyla ulema sitesi olmuş ve bunlar tarafından mahalleler kurulmuştu. Edirne'nin 1416 (819) tarihli en eski mezar taşı, Edirne kadılığı yapmış olan Aleaddin b. Abdulkerim b. Abdulcebbar'a ait olup bu zatın burada mahallesi ve vakıf odaları bulunuyordu. Kalenin dışında kurulan ilk iskân bölgesinden biri de güneydoğuda Kasımpaşa burnu denilen yerde Kirişhane'ye kadar uzanan ve bugün Kirişhane olarak adlandırılan semt idi. Kalenin İstanbul yolu adlı kapısından başlayarak doğuya doğru uzanan ve kale kapısına nisbetle İstanbul yolu ve Ayşe Kadın olarak adlandırılan semtte Ayşe Kadın, Şarabdar Hamza Bey ve Kadı Bedreddin mahalleleri, Sitti Sultan Camii ve Sarayı yer alıyordu.³⁴

Şehrin bir başka semti Kıyık (Kıyak) Buçuktepe'dir. Kıyık adı rivayete göre, Edirne'ye ilk girenlerden olup daha sonra burada adına bir zaviye ve türbe yaptırılan Kıyak Baba'dan gelir. Fatih Sultan Mehmet devrinde baruthane ve yeniçeri odaları da bu semtte bulunuyordu. Burası XVII. yüzyıldan itibaren daha da gelişti. Şehrin kuzeydoğusundaki yerleşme sahasını Menzilahir-Muradiye-Tekkekapi bölümü teşkil etmekteydi. Burada Edirne sarayına ait ahırlar yer alıyordu. Mirahur Ayas Bey adına bir mahalle de vardı. Saraçhane-Horozlu Yokuşu, kuzeybatı tarafında Tunca üzerinde Saraçhane adını taşıyan köprünün civarında bulunan bir diğer yerleşim bölgesiydi. Beylerbeyi Sinan Paşa Sarayı, camii ve hamamı ile sadrazamlara mahsus saray (Paşa

³² Ratip Kazancıgil, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi*, İstanbul 1992, s. 110; M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", s. 428.

³³ Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Sadeleştiren Zuhuri Danışman, VI, İstanbul 1970, s. 8.

³⁴ Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, s. 110.

kapısı) Saraçhane caddesinin şehre doğru uzanan kısmında yer alıyordu. Sinan Paşa Sarayı Edirne'ye gelen resmi şahıslara tahsis edilirdi.

Gazi Mihal-Yıldırım-Yeni İmaret, Tunca'nın batısında bulunan mahalle grubunun teşkil ettiği iskân bölgesi olup bunlardan Yıldırım veya Eski İmaret XIV. Yüzyıl sonlarında, Gazi Mihal veya Orta İmaret XV. Yüzyılın ilk yarısında ve Yeni İmaret (II. Bayezid İmareti) XV. Yüzyılın sonlarında teşekkül etmişti. Mihaloğlu Külliyesi'ne daha sonra Şah Melik Paşa ile hanımı Bezirci Hatun'un tesislerinin ilave edilmesiyle ikinci bir yerleşme alanı daha ortaya çıkmıştı. Hıdırlık semti ise bir tekkenin bulunduğu batı tarafındaki bir tepelik sahayı içine alıyordu. Burada önce Şah Melik Paşa, sonra da Veziriazam İbrahim Paşa tarafından zaviye inşa ettirilmişti. Burası bir ara kapatılmış, daha sonra IV. Mehmet Köşkü'nün yaptırılmasıyla yeniden açılmıştı. XVII. Yüzyılın ilk yarısında VI. Mehmet devrinde yaptırılan bir sayımda şehirde Türklerin inşa ettiği cami ve mescitlerin sayısı 14'ü selâtin olmak üzere 300'ü bulmaktaydı.³⁵

c) Sosyal Düzeni

Osmanlı da sosyal düzen her kademedeki yönetici ve askerlerden oluşan ilmiye sınıfı ve bunların dışında kalan ve üretim yapan tüm vergi yükümlülüklerini yerine getiren reaya sınıfı şeklinde oluşmaktaydı.

Edirne Anadolu'yu Avrupa'ya bağlayan yol üzerinde yer alıyordu. Bu yol Edirne'yi pazar durumuna getirmişti. Bu yollar vasıtasıyla Anadolu'dan getirilen mallar Avrupa içlerine veya Tuna havzasına nakledilirdi. Diğer taraftan İzmir-İstanbul limanları dolayısıyla Akdeniz-Tuna boyu bağlantısında da Edirne önemli bir kavşak noktası durumundaydı. XVI. Yüzyılda Meriç Köprüsü yanında İskelebaşı denilen yer, Edirne'nin limanı durumunda olan Enez ile bağlantılıydı. Mısır, Ege Adaları ve İzmir'in ticari malları, yemişleri ve hububatı gemilerle Enez'e gelir, buradan küçük gemiler vasıtasıyla nehir yoluyla İskelebaşı'na getirilirdi. Diğer taraftan Meriç yolu ile Filibe'den sallarla pirinç nakli yapılır, bazen Enez'e yollanarak oradaki gemilere aktarılırdı. Batılı tacirler XVII. Yüzyılda çeşitli cins kumaşları Edirne'ye getirirler, buradan da ipek, manda derisi, bal mumu ve yün

³⁵ İ. Parmaksızoğlu, a.g.m., s. 349; Evliya Çelebi, a.g.e., s. 9-12.

alırlardı. Edirne, hububat ve diğer zirai mahsullerin pazarı olma özelliğini XIX. Yüzyılda da korumuştı. Bilhassa Padişahların şehirde bulunduğu tarihlerde şehirde ticaret canlılık kazanıyor, onların İstanbul'a dönüşlerinde ise bu canlılık büyük ölçüde kayboluyordu.³⁶

Edirne'nin bir ticari kent olması ve devletin uygulamış olduğu iskân politikası da şehrin sosyal yapısını etkilemiş ve yerli tüccarların en büyük sınıfını Yahudiler oluşturmuştur. Edirne fethedildiği zaman Edirne'de küçük ve fakir bir Yahudi zümresi varken zamanla bunlara Bursa'da bulunan Yahudiler ile Fransa kralının ülkeden çıkardığı Yahudiler de katıldı. Ayrıca 1492 yılında İspanya'dan çıkarılan Yahudilerin de Edirne'ye yerleşmesiyle kalabalık bir Yahudi cemaati oluştu. Böylece Yahudiler, zamanla Edirne ticaretinde sözü geçen bir zümre haline geldiler.³⁷

Tahrir defterlerinde 1528'de Edirne'de 114 Müslüman, 19 gayr-ı müslim mahallesi 8 Yahudi cemaati kaydedilmiştir. 1609'da bu sayı 147'dir. Bu durum XVII. Asır ortalarına kadar pek değişmemiştir. 1708 sayımında, daha önce tahrir defterlerine ayrı ayrı geçirilmiş birçok mahalle burada birleştirilmiş bir biçimde yazılmıştır ve bu nedenle mahalle sayısı da 65'dir.³⁸

H.1063/M. 1652 yılında Edirne'ye gelmiş olan Evliya Çelebi meşhur seyahatnamesinde Edirne'nin mahallelerini sayarken Kaleiçi'nin gayr-ı müslim tebanın yerleşim yeri olduğunu belirtmiş ve 4 Yahudi, 10 Rum mahallesi olmak üzere şehirde bulunan mahalle sayısının tamamını 414 olarak belirtmiştir. Eski yerleşim yeri olan kale içinde 14 mahallenin bulunduğunu ve bunların 10'unun Rum ve 4'ünü de yahudi mahallesi olarak göstermiştir.³⁹

XVII. Yüzyılda gelişme sürecini tamamladığı anlaşılan Edirne, 1703'te yapılan sayıma göre çoğu birbiriyle birleştirilmiş olarak kaydedilen altmış beş mahalleye sahipti. Bunlardan kırk yedisi Tunca kavsinin içinde, kavsın batı ucundaki Kaleiçi semtiyle buradan doğuya doğru yayılan alanda yer almaktaydı. Diğer on sekiz mahalle ise nehrin öte yakasında, Yıldırım Bayezid ile II. Bayezid'in yaptırdıkları külliyelerin ana merkezini teşkil ettiği kısımda bulunuyordu. Bu

³⁶ M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne", s. 429.

³⁷ Reyhan Şahin, *a.g.e.*, s. 33.

³⁸ M.Tayyib Gökbilgin, "Edirne Şehri'nin Kurucuları", *Edirne Fethi'nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965, s. 164; Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, s. 111.

³⁹ Evliya Çelebi, *a.g.e.*, s. 8.

mahallelerden Hisar'ın güney ucu ile nehrin öte yakasındaki dokuz mahallede yoğun gayr-ı müslim iskânı mevcuttu. Ayrıca bunların bir kısmı da diğer mahallelerde Müslümanlarla birlikte oturuyordu.⁴⁰

XVII. yüzyılda şehirde ikamet eden kiracıların toplam nüfus içindeki oranı %26 (2.825 kişi) dolayındadır.⁴¹ Edirne padişahların ikametgâhı ve dinlenmek için çok sık uğradıkları bir kenttir. Bundan dolayı Edirne mahallelerinde çok sayıda saray görevlisi ve merkezi yönetim hizmetlisi oturmaktadır. Bunun yanında, şehrin niteliği dolayısıyla muvazzafların yanında ma'zul ve mütekadi pek çok da ilmiye mensubu hayatlarının bir bölümünü Edirne'de geçirirdi. Bunların bir kısmı kentte mülk edinmiş bir kısmı da kiracı konumundaydı. Edirne'deki toplam nüfusun %12,2'si gayr-ı müslim, %87,8'i Müslüman'dır. Gayr-ı Müslimler 26 mahallede Müslümanlarla birlikte oturmaktadırlar. Edirne'de Rum, Ermeni ve Yahudi cemaatlerinin yanında 81 aile de Kıpti bulunmaktadır.⁴²

1528 tarihli Tahrir Defteri'ne göre Edirne'nin nüfusu 20.000'i aşmıştı. Bu sayı 1570'lere doğru 30.000'e ulaştı. Nüfus küçük bir artışla XVII. Ve XVIII. yüzyıl başlarında hemen hemen aynı kaldı. 1703'te altmış beş mahallede 3797 ev ve 5329 aile reisi tesbit edilmişti. Bu rakamlara göre şehrin nüfusunun 30.000-40.000 dolayında olduğu, bu nüfusun % 12'sini gayr-ı müslim unsurların oluşturduğu belirtilir.⁴³ Çalışmasını yapmış olduğumuz askeri kassam defteri birinci elden kaynak olması dolayısı ile dönemin daha iyi analiz edilmesi açısından vermiş olduğu bilgiler çok önem arz etmektedir. Çalışmamızda dönemin sosyal ve ekonomik hayatı belgeler ışığı etrafında birinci elden kaynakla aydınlatılmaya çalışılacaktır.

⁴⁰ M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", s. 428.

⁴¹ Ahmet Yiğit, *a.g.e.*, s. 39.

⁴² Ratip Kazancıgil, *a.g.e.*, s. 112-113.

⁴³ M. Tayyib Gökbilgin, "Edirne", s. 428-429.

II. BÖLÜM

OSMANLILAR'DA ŞER'İ MAHKEMELER, TEREKE DEFTERLERİ VE ŞER'İ MİRAS HUKUKU

I. ŞER'İ MAHKEMELER VE KADILIK MÜESSESESİ'NİN TEŞEKKÜLÜ

A. ŞER'İ MAHKEMELER

1. Mahkemelerin Tarihi Gelişimi

İnsanın varoluşuyla birlikte insanlar arası ilişkilerde aksayan yönleri düzeltmek toplum huzurunu ve adaleti sağlamak amacıyla devletin uhdesinde bir kuvvetin gerekliliği ortaya çıkmıştır. İşte bundan hareketle insanlar arası münasebetleri düzenlemede bir mercie ihtiyaç duyulmuştur. Kişiler arasındaki ilişkilerin dengeli gidebilmesi için de kurallar oluşturulmuştur. Tarihi süreç içerisinde toplumlar kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kendilerine ait kanunları ortaya koymuşlardır. Orta Asya Türk tarihinde aileye, mülkiyete, cezaya dair kanunlar toplumun kendi ihtiyaçlarından kaynaklanmıştır. Bilinen en eski kanunlar olan Babil'in Hammurabi Kanunları, Sümerler'in, Hitit Kanunlarını örnek alarak yaptıkları kanunlar, İspartalıların Likurg, Atinalıların Solon ve nihayet Roma Hukuku'nun doğmasına sebebiyet veren Roma kanunları eski milletlerdeki hukuk anlayışının tezahürleridir. İlk çağlardan itibaren insanlar arası ilişkileri düzenlemeye yönelik kişilerin oluşturduğu hukuk kurallarının yanında Hıristiyanlık ve Musevilik'in getirdiği ilahi güce dayanan kurallar da toplumu yönlendirmektedir. Orta Çağ da İslamiyet'in doğuşu ile birlikte Miladi 622 senesinde gücünü ilahi güce dayandıran Müslümanlığın esaslarından oluşan yepyeni bir hukuk anlayışı doğmuş ve adına da "İslam Hukuku" denilmiştir.

Hız. Muhammed'in İslam dinini insanlara yaymaya başlamasıyla uygulama alanı bulan İslam Hukuku, ondan sonra gelen Dört Halife Devri ve diğer İslam devletlerinde de tatbik edilmiştir. Arapların İslam'ı yaymak amacıyla Arabistan Yarımadası'ndan hareketle tüm dünya üzerinde cihad seferlerine çıkması dolayısı ile

Orta Asya toplumlarından olan Türleri de İslam'la tanıştırmıştır. Türklerin “Gök Tanrı” inancı ile de İslamiyet'in büyük benzerlikler göstermesi Türklerin İslamiyet'i kısa sürede benimsemelerini sağlamıştır. İslamiyet'in kabulüyle birlikte Türk toplumunda da İslam Hukuku etkin bir şekilde uygulanmıştır. Selçuklular ile birlikte yaygın uygulama alanı bulan İslam Hukuku da Osmanlı Devleti'nde hukuk sisteminin temelini oluşturmuştur. Öyle ki, Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Gazi'nin ilk tayin ettiği iki memurdan birisi Şer'i kaideleri uygulamakla sorumlu olan Kadı olmuştur.⁴⁴ Kadıların görev alanını oluşturan Şer'iyye mahkemeleri Osmanlı hukuk sisteminin gelişmesiyle birlikte şer'i ve örfi karakterde şekil almıştır.

Fakat devletin duraklama dönemine girmesiyle birlikte diğer kurumlarda olduğu gibi şer'i mahkemelerde de bozulmalar görülmeye başlamıştır. Görülen suiistimallerle birlikte mahkemelerin de işlerliğini yitirmesi beraberinde de ıslahatları getirmiştir. Çıkarılan kanunlarla kadıların çalışma usulleri yeniden tanzim edilmiştir.

2. Mahkemelerde Tutulan Siciller ve Mahkemelerin Çalışma Düzeni

a. Mahkemelerde Tutulan Siciller

Osmanlı Devleti zamanında Şer'iyye mahkemelerinde tutulan kayıtlar Şer'iyye Sicilleri ve Kadı kayıtları olarak adlandırılmakta olup XV. Asrın ikinci yarısından başlayarak XX. asrın ilk çeyreğine kadar Türk tarihinin içtimai, iktisadi, siyasi ve kültürel tarihinin temel kaynaklarından birini teşkil etmektedir. Şer'i Mahkemeler' de tutulan belgeler şu şekilde sıralamak mümkündür.

- 1- Merkezden gönderilen her konudaki ferman, berat ve mektupların suretleri
- 2- Vali, mutasarrıf ve mütesellim gibi mahalli yöneticilerin çeşitli konularda sancak veya şehrin problemlerini çözmek için yayınladıkları buyruhdular ile bunların icraatlarını gösteren kayıtlar.

⁴⁴ Levent Kuru, *29 Numaralı Edirne Şer'iyye Sicili*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006, s. 4-5.

- 3- Kadıların çeşitli konularda merkeze gönderdikleri ilamlar ile şehir yönetiminde kişi ya da kurumlar arasında doğan anlaşmazlıkları çözümlmek için verdikleri hüccetler.
- 4- Şehrin mahalle listeleri, şehirde yürütülen imar faaliyetleri, dini ve sosyal kurumların bakım ve onarımları, buralarda kullanılan inşaat malzemelerinin çeşit ve fiyatları ile ilgili vesikalar.
- 5- Şehrin nüfusunu, nüfusun ırkî ve dini yönden ayrımını, bu nüfusun zaman zaman maruz kaldığı salgın hastalık ile tabii afetleri anlatan belgeler.
- 6- Evlenme-boşanma, kız kaçırma, mehir bağlama, alım, satım mukavele ve kefalet senetleri, hırsızlık, kalpazanlık, yaralama ve öldürme ile ilgili kayıtlar.
- 7- Şehirdeki esnaf grupları, bunların meslekleri ile ürettikleri malların çeşitleri, çarşı ve pazarlarda satılan malların narh listeleri, usta ve ırgat yevmiyeleri.
- 8- Sancak ve şehir halkından toplanan vergi miktarları bu vergilerin toplanmasında kullanılan avarız hanesi ile ilgili listeler.
- 9- Altın ve para meseleleri ile çeşitli eşya fiyatlarını gösteren kayıtlar.
- 10- Ölen kişilerin mesleğini, mal varlığını, borçlarını ikamet ettiği ve vefat ettiği yeri, varislerin durumunu gösteren tereke kayıtları.
- 11- Savaşa hazırlık için asker, zahire temini ve bu sırada orduya yardımda bulunan zenginlerin atları ile yapılan yardımın cins ve miktarına ait kayıtlar.
- 12- Zimmiler'e ait belgeler, aynı yerde yaşayan müslüman ve gayr-ı müslim vatandaşlar arasındaki münasebetlere ait vesikalar.
- 13- Vakıflar ve tevliyetle ilgili belgeler.
- 14- Dini günlerin ilanına dair ferman ve tezkime suretleri, rüyet-i hilalin tesbitine dair kayıtlar.

15- Konar-göçer halkın kendi aralarındaki ayrıca beylerbeyi ve adamları ile olan anlaşmazlıklarına dair belgeler.⁴⁵

b. Mahkemelerin Çalışma Usulü

Osmanlı Devleti'nde mahkemeye intikal eden her türlü resmi yazı belirli bir disiplin içinde bu defterlere kaydedilirdi. Osmanlı'da yargı faaliyetleri Hanefi mezhebine göre yürütülmekteydi. Değişik din ve ırklara mensup, farklı örf ve adetleri olan insanların yaşadığı Osmanlı Devleti'nde, yargı hizmetlerinin yürütülmesi neredeyse insan yapısına benzer bir çeşitlilik göstermiştir. Örneğin her dini topluluk liderinin, kendine bağlı insanların özel hukuk davaları ve topluluk içi uyuşmazlıklarının çözümü konusunda yargı yetkisi olmakla birlikte, yargı hizmetlerinin düzenli ve sistemli olarak kadılar tarafından yerine getirildiği görülmektedir. Mahalli konularla ilişkin olarak kadıların veya naiblerin verdiği kararları sicillerin bir tarafına, merkezden gelen her türlü resmi yazılar ise öbür tarafına yazılırdı. Mahalli konulara ilişkin belgelerin yazıldığı bölüme "Sicill-i Mahfuz" merkezden gelen her türlü resmi yazıların yazıldığı bölüme "Sicilli Mahfuz Defterlerlü" denilmekteydi. İlk dönem şer'iyeye sicillerinde dil Arapça ve Türkçe karışıktır. Ancak XVII. Yüzyılın sonlarından itibaren dil tamamen Türkçeleştirilmiştir.⁴⁶

B. KADILIK MÜESSESESİ'NİN TEŞEKKÜLÜ VE KADILAR

1. Kadılık Müessesesi'nin Teşekkülü

Arapça'da kaza (kada) kökünden ism-i fail olan kadi, fıkıh terimi olarak insanlar arasında meydana gelen çekişme ve davaları şer'i hükümlere göre çözümlmek için yetkili makamlarca tayin edilen kişiyi ifade eder.

İslam'da ilk yargı işlerini Hz. Peygamber'in bizzat kendisi yapmış, ilk kadı sıfatıyla insanlar arasında meydana gelen birçok hukuki çekişmeyi karara bağlamış

⁴⁵İsa Karaaslan, *H.1265 (1849) Tarihli 81 (F-38) Numaralı Konya Şer'iyeye Sicil Defterinin İncelemesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya 1994, s. 5-6; Hasan Akdağ, *Kassam Defteri (Havas-ı Refi'a Mahkemesi 272 Numaralı 1204-1206/1789-1791 Tarihli)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul 1995, s. IV; Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 21-22.

⁴⁶Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 22-23.

ve onun yargı kararları ayrı bir literatür oluşturacak bir yeküne ulaşmıştır. Ayrıca Hz. Peygamber İslam toplumunun genişlemesi üzerine ve görülecek davaların sayısındaki artışa paralel olarak bazı sahabilere Medine’de yargı yetkisi verdi. Hz. Ömer zamanında da bu daha da genişletildi.

Emevi Devleti’nin ilk halifesi Muaviye’ nin yargı yetkisini tayin ettiği kadıya devretmesini ve yargı işleriyle hiç uğraşmaması, taşrada valilerin yargı yetkilerini tayin ettikleri kadılara devretmeleri takip etti. Emeviler devrinde kadılara ayrıca idari, mali ve eğitimle ilgili görevler de verildi. Abbasiler devrinde de kadıların sayıları artan nüfusa paralel olarak artmıştır. Harun Reşit şehirlere tayin edilecek kadıların seçiminde kendisine yardımcı olması için Ebu Yusuf’u Kadılıkudat tayin etmiştir. Ayrıca bu dönemde geniş bölgelere tayin edilen kadılara vekil, halife, naib adıyla yardımcı kadı tayin etme yetkisi de tanındı.

2. Osmanlı’da Kadılar

Osmanlı adliye teşkilatı hukuki esasları İslamın ilk dönemlerinde ortaya konan adli yapının Emevi, Abbasi, Selçuklu ve Memlûklü devletleri vasıtasıyla işlenerek ve gelişerek gelen bir şeklini oluşturmaktadır.⁴⁷ Osmanlı Devleti’nde beylik döneminden beri fethedilen yerlere hukuku temsilen bir kadının, idareyi temsilen bir subaşının tayini yerleşmiş bir gelenektir. Osmanlı kadısı İslam devletleri içinde özgün bir yeri olan adliye ve mülkiye görevlisidir. Memuriyeti, kendinden önceki İslami asırlardaki meslektaşlarına göre daha geniş yetkilerle donatılmıştır. Ayrıca tahsili mesleğe geçişi ve terfi itibarıyla da gelişmiş bir hiyerarşiye ve kurallar bütününe tabidir. İlimiye sınıfına mensup olan Osmanlı kadısı son İslam devletinin geniş ve renkli coğrafyasındaki temsilcisi, bu dünyayı baştan sona en iyi tanıyan memur tipidir ve bu devletin hukukçular sınıfını şahsında temsil eden meslek adamıdır.

Osmanlı kadısının mülki, beledi, mali, askeri ve adli sahaları kapsayan görevleri göz önüne alınırsa onun kadar geniş bir görev alanı bulunan bir başka memur olmadığı gibi memuriyet kompartımanı şahsiyeti onun kadar çeşitli olanı da yoktur denebilir. Kadı ilmiye sınıfındandır, şer’i hukuk adamıdır, ancak mülki erkân içindedir. Bütün yönetici zümre gibi askeri sınıfın bir üyesidir. Vergiden muaf

⁴⁷ M. Akif Aydın, “Osmanlıda Hukuk”, *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999, s. 391.

yönetici imtiyaz ve yetkileri vardır. Fakat bir yerde yönettiği Müslüman halkın dahi merkezi devlet karşısında sözcüsü odur. Şer'i hukuku uygulamakla vazifeli olması sebebiyle merkezi hükümet memuru olduğu kadar ahalinin de devlet karşısındaki temsilcisi ve sözcüsü durumundaydı.⁴⁸

Gayr-ı müslim ahalinin yaşayışına dahil yoksa da o zümrenin de hukukunu gözetmek ve mali yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğine dikkat etmek zorundadır.

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin ilk tayin ettiği iki memurdan birisi kadı olmuştur. Osmanlı Devleti'de kendinden önce gelen Türk Devletleri gibi hukuk sistemlerini İslam hukuku teşkil etmişti.⁴⁹

a. Kadıların Yetkileri ve Sorumlulukları

Kaynakların verdiği bilgiler daha Sultan Orhan zamanında kadıların eğitimi için ilk medresenin kurulduğunu gösterir. Fakat Osmanlı devlet ve toplum sisteminde mesleklerin ayrımı Fatih Sultan Mehmet devrinde olmuştur.

Eldeki en eski Şer'iyye sicilleri (Bursa Şer'iyye Sicilleri) XV. Yüzyılın ikinci yarısına kadar uzandığından Osmanlı idaresinin ilk bir buçuk asrında kadılar ve mahkeme faaliyeti hakkında birinci derecede kaynaklardan bilgi edinme imkânı yoktur. İlk kadıların İznik, Bursa ve Edirne gibi merkezlere tayin edildiği, yeni fethedilen yerlere ikinci ve üçüncü derecede kadıların gönderildiği veka-yi namelerden öğrenilmektedir. Veka-yi nameler, Yıldırım Bayezid zamanında Veziriazam Çandarlı Ali Paşa'nın marifetiyle kaza silkinin ve kadı hiyerarşisinin bir nizama bağlandığını naklede. Devletin gerçek anlamda kurucusu olan Fatih Sultan Mehmet, kanunnamesinde kadıların alacağı harçları belirtmiş, hiyerarşiyi kurmuş, tedris, kaza ve ifta arasındaki muadeleti tespit etmiştir. Mesela onun Sahn-ı Seman medresesini kurmasıyla kadı olmak için gereken tahsil derecesi disiplin altına alınmış. 500 akçe yevmiyeli mevleviyet payeli kadılar Sahn-ı Seman müderrisliğine muadil tutulmuştur. Böylece XVI. yüzyılda Süleymaniye medreseleri kuruluncaya

⁴⁸ İlber Ortaylı, "Osmanlı Devletinde Kadı", *D.İ.A.*, XXI, s. 69-70.

⁴⁹ Said Öztürk, *İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo Ekonomik Tahlili)*, İstanbul 1995, s. 47.

kadar bu yüksek eğitim kurumu kadılık mesleğine girecek gençlerin tahsil görüp icazet aldıkları yer olmuştur.⁵⁰

Kadıların şer'i ve hukuki vazifelerinden başka idari bakımdan önemli vazifeleri vardı. Bu hususa kendisine ferman gönderilir o da icab eden cevabı verirdi. Kadılar askeri inzibatın dışında bütün devlet işlerine bakarlardı. Zahire ve amele tedariki, asker toplanması, iktisadi işler, narh koymak, belediye işleri hatta ahlak zabıtası gibi görevleri üstlenmekte idi. Kadıların bu vazifeleri Tanzimata kadar devam etmiş, Tanzimatın ilanından sonra yeni teşkil olunan memurlara verilmek suretiyle bu vazifeler kadıların uhdelerinden alınmıştır.⁵¹

Osmanlı mahkeme arşivlerinde dava zabıtları, mukavele, senet, satış, vakfiye kayıtları, vekâlet, kefalet, vesayet, azatlık belgesi, borçlanma, tereke ve taksim senetleri, günlük narh listeleri, esnaf teftişiyle ilgili kayıtların tutulduğu defterler, ayrıca ferman, berat, ruus ve tezkire kayıtlarının yer aldığı siciller bulunurdu. Bunlara genel olarak kadı sicilleri veya şer'iyeye sicilleri denilirdi. Acak bu gibi kayıtlar pek çok yerde tek bir sicil defterinde yer alırdı. Kadıların defterleri ve evrakı kaybetmesi yahut tahrifi cezayı gerektirirdi.⁵²

b. Kadıların Tayinleri ve Kadılarda Aranılan Şartlar

Kadılığın en üst makamı Anadolu ve Rumeli kazaskerliğidir. Padişahın beratı ile tayin edilen kadılar merkezi yönetimin ajanıdır. Ancak yargı görevi yanında yerel yöneticilerdir. Kadıların görevleri 1veya 2 yıl gibi kısa sürelidir. Kadılar yargı işlevleri yanında buldukları kentin yönetim, güvenlik ve ekonomisinden en üst makamını oluşturmaktadırlar. Bunda beylerbeyi ve sancakbeylerinin çoğunlukla sefere katılmalarının rolü vardır.⁵³

Osmanlı Devleti'inde devletin adli işlerinin yanında birçok idari ve sosyal vazifeyi bünyesinde toplayan kadıların göreve getirilmelerine çok ehemmiyet verilmiş, kadı olacak kişilerin bazı vasıflara sahip olması gerektiği üzerinde durulmuştur. Kadıların sahip olması gereken vasıfları şu şekilde sıralayabiliriz.

a- Şer'i hukuk bilgisine sahip olması

⁵⁰ İlber Ortaylı, a.g.m., s. 70.

⁵¹ M.Akif Aydın, a.g.m., s. 397-398.

⁵² İlber Ortaylı, a.g.m., s. 73.

⁵³ Ahmet Tabakoğlu, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul 2000, s. 143.

- b- Müslüman olması
- c- Reşit olmalı
- d- Temyiz kudretine sahip olmalı
- e- İman sahibi ve adil olmalı
- f- Hukuki ehliyete sahip olmalı
- g- Nesebi temiz olmalı
- h- Tarafsız olmalı
- i- Erkek olmalı
- j- Gözlerinin iyi görmesi (Kör olmamalı)
- k- Sağır ve dilsiz olmamalı
- l- Fasık ve günahkâr olmamalı
- m- 25 yaşını doldurmalı ve medresetü'l kuzzat'dan mezun olmalı.⁵⁴

Tayinlerinde belirli usul ve kaideleri olması ve Kadı'da bulunması gereken vasıfların bu denli ağır olması Kadılık Müessesesinin ehemmiyetini ve Osmanlı Devleti'nin bu kuruma ne kadar önem verdiği göstergesidir. Devletin adli işlerinin yanında birçok idari ve sosyal vazifeyi de kendi uhdesinde toplayan kadıların göreve tayinlerine çok ihtimam gösterilmiştir. Buna göre; kadıların göreve başlamalarından önce belirli bir süre içinde yüksek payeli bir kadının yanında çalışmasından sonraki bir yıllık mülazemetten sonra kadı olarak atanması, devletin bu kuruma vermiş olduğu ehemmiyetin bir göstergesidir.

Bir kazaya tayin edilen kadıya şer'i ahkâmı icraya mezun olduğuna dair padişahın tuğrasına havi bir ruus (berat) verilir ve aynı zamanda mensub olduğu kazaskerlerden de bir mühürlü mektub alarak vazifesine giderdi.⁵⁵

c. Kadıların Görev Süreleri

Kadıların bir kazada uzun müddet kalmalarının çeşitli mahzurları olacağı gibi “ulum ve fünün ile iştigalden uzun bir müddet mahrum kalmasınlar” diye vazife müddetleri belli dönemlere bağlanmış, dolayısıyla İstanbul'da yeniden bilgilerini

⁵⁴Oğuzhan Samırkan, *138 Numaralı Edirne Şer'iyye Sicili*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006, s. 11.

⁵⁵Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 50.

yenileme ve artırma imkânı verilmiştir.⁵⁶ Kadılar ilk kuruluş yılları hariç belirli sürelerle sınırlı olarak tayin edilmişlerdir. Bu süre XVI. asırdan itibaren 3 yıl, daha sonra 2 yıl, XVII. asrın sonlarından itibaren de 1 yıl olmuştur. Kaza süreleri bir yılla sınırlı olanlar mevleviyet denilen büyük kadılıklardır. Küçük kadılıkların görev süreleri de sonraki yıllarda iki yıldan 20 aya indirilmiştir.⁵⁷

d. Kadıların Yardımcıları

Kadılar kazaların oldukça yoğun, yorucu ve sorumluluk isteyen doğrudan kendisine bağlı veya dolaylı olarak kendisine karşı sorumlu olan çok sayıda personeli ile birlikte görevini yürütmekteydi. Doğrudan kendisine bağlı olan personel arasında naib, kassam, muhtesib, mimar, katib, muhızır (adli polis), tercüman, imam, papaz, haham ve ayak hizmetleri gören personel sayılabilir. Bu görevlilerden her birinin sayısı kazanın büyüklüğüne ve iş hacmine göre birden fazla olabilirdi.

Faaliyetlerini belirli aralıklarla kadiya takdim etmek zorunda olan ve icraatlarında kadiya karşı sorumlu bulunan personel arasında ise mütevellî, esnaf kethüdası, subaşı, sipahi v.s gibi belirli zümre ve birimlerin idaresini yürüten görevliler bulunmaktaydı.⁵⁸

II. OSMANLI'DA ŞER'İ MAHKEME KAYITLARI, TEREKE DEFTERLERİ

A. TEREKE DEFTERLERİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

1. Tereke Defterlerinin Oluşumu

İktisadi ve içtimai tarih kaynaklarımızın en önemlilerinden biri olan şer'iyeye sicilleri idari ve kazai salahiyyete sahip kadılar tarafından tutulan ve gerektiğinde de tekrar kullanılmak üzere muhafaza edilen defterlerden teşekkül etmiştir. Sözlükte okumak, kaydetmek, not etmek, hükmetmek, karar vermek, sicile ve zabıta geçirmek manalarına gelen sicil kelimesi, terim olarak; insanlarla ilgili bütün hukuki olayları,

⁵⁶ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 51.

⁵⁷ M. Akif Aydın, *a.g.m.*, s. 392.

⁵⁸ Mehmet İpşirli, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, I, İstanbul 1999, s. 265.

kadınların verdikleri karar suretlerini, hüccetleri ve yargıyı ilgilendiren çeşitli yazılı kayıtları ihtiva eden defterler için kullanılmıştır.⁵⁹

Tereke kelimesi ölünün bıraktığı mal manasında kullanılmaktadır. Kadınların adli ve idari işlerinin yanında bir görevi de mirasçıların başvurmaları halinde vefat eden kişinin mallarını hak sahipleri arasında şer'i hükümler çerçevesinde paylaşmak, vefat eden kişinin mirasçıları yoksa mallarını hazineye (beytülmal) intikal ettirmektir. Kadınlar tarafından tutulan ve vefat edenlerin mallarının kayıt altına alındığı defterlere "Tereke Defterleri" adı verilmektedir. Muhallefat Defterleri veyahut Metrukât Defterleri gibi çeşitli isimler almıştır.⁶⁰

Tereke defterleri ölenlerin terk ettiği menkul ve gayr-ı menkul her türlü malların ve alacak, borç, vasiyet, hibe gibi tasarruflarla meydana gelen hakların teferruatlı bir envanter halindedirler.⁶¹

2. Tereke Defterlerinin Önemi

Sicil tutma ve davaların tescili geleneği İslam'ın ilk asırlarından beri uygulanmaya gelmiştir. Gerek Anadolu Selçuklu devletinde, gerekse ondan evvelki Türk-İslam Devletlerinde olduğu gibi Osmanlılar'da Kadınlar bütün muameleleri kayda geçirmişlerdir. Özellikle ölen kişinin mirasını konu edinen tereke defterleri Türk kültür tarihinin temel kaynaklarından birisini teşkil etmektedir.

Tereke Defterleri, ölenlerin içtimai menşelerine, medeni hallerine ve aile yapılarına ait bilgiler yanında, kişilerin hayatta buldukları sırada tasarrufla buldukları her türlü giyim, ev eşyası ile mobilya ve mutfak takımlarını; kiler mevcudunu; ev, bağ, bahçe ve değirmen gibi malları, köylerdeki çiftlik bina ve araçları ile hayvan cins ve miktarlarını, ambarlarda mevcut veya tarlalarda ekili tahıl miktar ve çeşitlerini, atölye ve ticaret hanelerdeki aletlerle malzemenin veya ticari malların çeşit ve miktarlarını vererek bütün bu malların tahmini veya fiili olarak tahakkuk etmiş olan fiyatlarını ayrı ayrı tesbit ve nakletmiş bulunmaktadır.⁶² Bahis mevzu defterler; muayyen tarihi devirlerde ve bölgelerde, esnaf, çiftçi, tüccar ve

⁵⁹ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 19.

⁶⁰ Levent Kuru, *a.g.e.*, s. 12; S. Öztürk, *a.g.e.*, s. 26.

⁶¹ Ömer L. Barkan, "Edirne Askeri Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)" *Türk Tarih Kurumu Belgeleri Dergisi*, Ankara 1966, s. 1.

⁶² Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 1.

muhtelif kademede devlet hizmeti gören sosyal gruplar arasında servetin dağılımı ve unsurları, maddi kültürün yapısı, hayat standardı, konfor veya lüksün seviyesi, silahların ve elbiselerin çeşitleri, her türlü imalathaneler ile zirai işletmelerin teşkilatı, üretim araçları ve kapasiteleri, ticari usul ve münasebetler, kredi şekilleri ve bütün bu servet unsurlarının pek çoğunun bulunduğu yer ve tarihteki piyasa değerini tesbiti ile, piyasada cari para cins ve değerlerini ihtiva etmesiyle para tarihi gibi çok önemli konuların aydınlatılmasını sağlamaktadır.⁶³

Ayrıca tereke kayıtlarında rastladığımız veriler de devletin gelir kaynaklarını ve uyguladığı vergi sistemi ve vergi oranları da Osmanlı İktisat tarihi açısından önemli veriyi oluşturmaktadır.

B. TEREKE DEFTERLERİNİN TANZİMİ

1. Kadıların Mirasa Nezaret Etmeleri ve Tereke Tesbitini Yapan Heyet

a) Kadıların mirasa nezaret etmeleri

Kadıların görevleri arasında yetim ve gariplerin haklarını korumak veya vasiyetlerin yerine getirilip getirilmediğini kontrol etmek maksadı ile ölenlerin mirasına el koyup muhalefatı tespit ve mirasçılarının hisselerini tayin etmekte vardı. Bu suretle mirasçılar arasında küçük yaşta çocuklar bulunduğu takdirde, bunların hisseleri vasi'lerine teslim edilir ve vasi'nin muameleleri kadı tarafından devamlı olarak kontrol edilip icap ettiği takdirde azil ve yerlerine başkaları tayin olunurdu. Mahkeme, çocukların miras mallarına ve gelirlerine vasi tayin edeceği kişinin özellikleri üzerinde titizlikle durmuştur. Vasi olacak kişinin "dürüst, ahlaklı ve dindar" olması ilke olarak kodlanmıştır. Bu kurum sayesinde ki yetim veya öksüz kimsesiz, bakımsız ve ilgisiz kalabilecek çocuklar, bu sıkıntıda kurtulabilmişlerdir.⁶⁴

Bunun dışında mirasçılar arasında mirasın taksimi hususunda anlaşmazlık hallerinde veya ölenin alacak veya borçlarının mahkeme kararlarıyla ispat, takip ve tahsili icab eden hususlarda alacaklıların müracaatı üzerine mirasın mahkeme

⁶³ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 28.

⁶⁴ Hayri Erten, *a.g.e.*, s. 2.

huzurunda tesbit ve taksimi gerekirdi. Bu gibi durumlarda kadının bu işlerde ihtisas sahibi memuru olan *kassam*'ın önünde miras kalmış olan mallar sayıma tabi tutulurdu. Bu hususta yetkili bilirkişiler (ehl-i hibre) veya dellaller vasıtasıyla kıymetleri de takdir ettirilerek teferruatlı muhallefat listeleri tanzim edilirdi. Bu listelerde, ölenin cenaze masrafları ile borçları, vasiyetlerin yerine getirilmesi için lüzumlu olan meblağlar ayrı ayrı kaydedildikten sonra, geriye kalan eşya veyahut bu eşyanın satışından temin edilen paralar, mirasçılar arasında şer'i miras kaidelerine göre taksim edilirdi. Bu gibi hizmet karşılığında mahkemenin mirasçılara dağıtılacak kısmın kıymetinin binde on beş veya yirmisi nispetinde bir resim (resm-i kismet) tahsil ederdi. Bu resimler kadıların belli başlı gelir kaynaklarını teşkil ederdi.⁶⁵

Şer'i hukukun miras hususunda bu kadar hassas durmasına ve kanunnamelerle mirasa nezaret eden kadının haklarını belirtilmesine rağmen zaman zaman bu konuda da suiistimaller göze çarpmaktadır. Kanunnamelerde küçük yaşta çocukların haklarını korumak amacıyla yetimlerin mallarında resm-i kismet alınmazdı. Mirasçıların isteği ile yapılan paylaşımlarda da kadıların binde 15 ya da binde 20 den fazla resm-i kismet alımları yasak edilmişti. Kanunnamelerin üzerinde ısrarla durduğu bir nokta da, fazladan resim almak için ölenin mallarının kıymetinin kassamlar tarafından kasten fazla takdir edilmesi tehlikesidir.⁶⁶

b) Kassamlık

Ölülerin bıraktıkları şeyleri taksim işiyle uğraşan şer'i memurlar hakkında kullanılan bir tabir olup Arapça bir kelime olan *Kassam* kelimesi Terekeyi taksim eden şer'i memur; kısım kısım ayıran, veren diye izah edilmiştir.⁶⁷ Daha geniş anlamda ise; İslam hukukunda miras davalarında bizzat dava mahalline giderek, gerekli tahkikatı yapıp ihtilaf hakkında bir neticeye vardıldıktan sonra davayı hükme

⁶⁵ Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 2.

⁶⁶ Bu durumların kanunnamelerde açıkça izah edildiğini görmekteyiz. “*Ve kismet hususunda ve gayride emr-i şerifim bunun üzerinedir ki: Her müteveffanın varisleri madem ki kismet taleb etmiyeler, kadılar varup cebr ile kismet etmiyeler; Şöyle ki veresenin bazı sağıarı olsa kibel-i Şer'i den vasi ta'yin idüb sagiylere ait olan mirası huccet idüb ve resm-i kismet taleb etmiyeler..*” “*Ve verese talebiyle kismet olundıkta binde 15 akçeden ziyade alınmaya... “Ve kismet eylediği uruz ve akardan resim alınmaya...” “ve resmi kismet ziyade almak için müteveffanın metrukâtını ziyade tutmaktan hazer idüb ehl-i ile göre...”* (Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 3).

⁶⁷ M. Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri*, II, İstanbul 1946, s. 209.

bağlayan ve gayri menkulleri varisler arasında taksim eden memura kassam denilmektedir.⁶⁸ Kısaca diyebiliriz ki vefat edenin terekesini taksim eden memurdur.

c) Kassamlığın Tarihi Gelişimi ve İşleyiş Şekli

Kassam kadıya karşı sorumlu olan ve kadı da bulunması gereken vasıfların⁶⁹ bir kısmına haiz olan kimse olması dolayısı ile tarihsel gelişimi de kadı ile birlikte başlamaktadır. Kassamlık, Osmanlıda halkın tabi olduğu nizam çerçevesinde ikiye ayrılmıştır. Bunlardan birisi askeri sınıf mensubu kişilerin miraslarını varisler arasındaki taksime kadıasker adına memur “*Askeri Kassam*”lardır. Diğerisi ise reayanın terekesini varisler arasında taksime vilayet ve sancak kadıları adına memur “*Beledi/Şehri kassam*”lardır. Miras taksim işleri prensip olarak her zaman kadı mahkemelerinde ve mahallin kadılarının nezareti altında yapılmakla beraber, tahsil edilen resimler askeri sınıfa ait mirasların taksiminden alınmış olmaları halinde, kadıaskerler hesabına tahsil edilmekteydi. Askeri sınıf mensubunun oldukça kalabalık bulunduğu bölgelerde doğrudan doğruya kadıaskerler tarafından tayin edilen ve askeri kassam denilen hususi memurlar faaliyette bulunur ve bu memurlar yaptıkları işlemleri ayrı defterler halinde tesbit ederlerdi. Askeri sınıfın ve beratlı olanların hüccet, berat ve vakıfname ile hasbi tevliyyet ve nezarete mutasarrıf olan müteveffanın terekesi Anadolu’da ise Anadolu kazaskerine Rumeli’de ise Rumeli kazaskerine aitti. Kadıasker nam ve hesabına tahsil edilecek resim ve haraçlar da kadı’nın kassamı tarafından toplanarak, zamanında kadıasker tarafından gönderilecek olan müfettişlere veya bu gibi resimlerin tahsilatı ile görevlendirilenlere teslim edilirdi.⁷⁰

Askeri kassamlar görev süresi içerisindeki davalara bakmakla yükümlüydüler. Kendinden önceki davalara bakmaları kanunen yasaklanmıştı. Kassamlar miras taksimine gittikleri zaman yanlarında, mirasa konu olacak olan malları deftere kaydedecek görevli de bulunurdu. Miras taksim işinin mahkemeye

⁶⁸ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 65.

⁶⁹ Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 12.

⁷⁰ “... anun gibi askeri taifesinin nikâhı veya itaknamesi vaki oldukta kadıasker kassamlarına müracat idüb ve resimlerini kadıasker için alalar ve eğer kassamlar mevcut olmazlarsa dahi vilayet kadıları resimlerini alub mahkemelerinde kadıasker için zabt itdürüb sonra kassamına teslim eyleyeler...” (Bkz. Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 67).

ulaşması ile birlikte kassamın görevi başlamış olurdu. Varisler tarafından talep edilmeden cebren mirası taksim etmek yasaklanmıştı. Mirasın ancak talep sonucu mahkeme kanalıyla tahriri genel bir prensip olmuş ve cebren miras taksimi yapan kassamların görevine de son verilirdi.

Kassam memuru, katib, ehl-i hibre; terekenin bulunduğu mahalde görevlerini yerine getirirlerdi. Kassamın huzurunda terekeyi oluşturan envanterler çeşidine göre kassam defterine yazılırdı. Hazır olan bilirkişi (ehl-i hibre) ve mirasçılarının da huzurunda piyasa değerini iyi bilen dellalların takdir ettikleri her eşya ve malın altına değeri yazılırdı. Bu taksim ve değerlendirmenin bir heyet huzurunda yapılması eşyaların kaybını ve bir kısım eşyaların ortaya konmayarak diğer mirasçıların ziyana uğramasını önlediği gibi ayrıca, mal ve eşyaların fiyatının yüksek tutularak fazla resim alınmasına da mani olunmaktadır. Bunun dışında terekeler yazıldıktan sonra tanzim edilen defterin bir nüshası tereke sahiplerine bırakılırdı. Satışı gereken terekeler yine kassamın gözetiminde Bezazistana getirilerek değeri pahasına satılırdı. Vefat eden kişinin varisleri aynı şehirde bulunmaz ise müteveffanın terekesi vefat ettiği bölgenin kassamı tarafından tahrir edilerek varisinin bulunduğu yere gönderilirdi. Genellikle kassam defterlerinin başına hangi kassam dönemine ait olduğu da yazardı.⁷¹

2) Tereke Kayıtlarında İzlenen Usul

Kasamlar tarafından düzenlenen Tereke defterlerinde genellikle şu şekilde bir sıra takip edilmekteydi.

- a- Ölen kişinin tanıtımı
- b- Mirasa konu olan eşyanın dökümü
- c- Borç, masraf ve diğer gider kalemlerinin dökümü
- d- Varislere ve beytülmal kalan miktarın tesbiti⁷²

a- Ölen Kişinin Tanıtımı

Tereke listelerinin başında ilk önce tereke sahibi tanıtılmaktadır. Sırasıyla vefat edenin adı, varsa görev, mesleği veya Bey, Beşe, Efendi, Seyyid, Hac veya

⁷¹ Said Öztürk, "Kassam maddesi, *DİA*, XXIV, İstanbul 1994, s. 424.

⁷²Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 76.

Çelebi gibi unvan ve lakabları da belirtilerek baba adı ile birlikte deftere kaydedilir. Köle asıllı olanların baba adı “Abdullah” olarak kaydedilir. Daha sonra ise müteveffanın vefat ettiği yer belirtilir. Eğer vefat eden şahıs harbde şehid, denizde boğulma, maktulen gibi normal ölüm dışında vefat etmiş ise vefat şekli de yazar. Sonrasında ise mirasçılara geçilir. Eğer mirasçuları yoksa “bila varis” vefat ettiği Beytülmal emininin terekeye el koyduğu kaydedilir. En sonunda vefat veya terekenin sayımı ve kıymetlendirilmesinin yapılarak defterlere geçirildiği tarih yazılırdı.⁷³

b- Mirasa Konu Olan Eşyanın Dökümü

Bu bölümde mirasa konu olan her türlü mal ve alacakların cinsi, miktar ve kıymetleri tesbit edilerek tek tek sıralanırdı.⁷⁴ Bilirkişi vasıtasıyla takdir edilen akçe değerleri, sıralanan bu malların altlarına yazılırdı. Emtianın sıralamasında genel olarak bir üsul bulunmamakla beraber, öncelikle terekede varsa kitaplar zikredilirdi.⁷⁵ Sonra kıymetli mallar sıralanırdı. Bu mallar arasında her türlü elbise ve silah çeşitleri, at takımları, ev ve mutfak eşyaları, gayr-ı menkul, binek hayvanları, kumaş, zinet eşyası, alet edevat ve gıda maddesi vardı. Mevcud mallar değeri ile birlikte kaydedildikten sonra altına çizgi çekilerek toplam tutar; yani “*cem'an yekün*” yazılırdı. Bu toplam tutarın bazen mirasa konu olan miktarla aynı olmadığı da olurdu.⁷⁶

⁷³ Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 74; Said Öztürk, a.g.e., s. 76.

⁷⁴ Bununla beraber listelerin bu kısımlarında kayıtlı bulunan malların sahiplerinin sağlıklarında tasarruflarında bulunan bütün mal ve mülklerini teşkil etmiş olduğu ve bu itibarla muayyen bir meslek veya askeri zümre mensubu bir kişinin bütün mali ve maddi varlığını gösterdiği her zaman iddia edilemez (Bkz. Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 75).

⁷⁵ Her ne kadar sıralama bu şekilde olsa da zaman zaman bu sıranın takip edilmediğini okumuş olduğumuz bazı tereke kayıtlarında görmekteyiz. 35 numaralı belgede Ahmed Efendi ibn Süleyman el Kadı'nın mal taksimatında kitaplar sonra zikredilmiştir (Varak no:13/a-b).

⁷⁶ Ömer L. Barkan makalesinde bu hatayı şu şekilde izah eder. Bu farklılıkların hepsinin, umumiyetle pek büyük rakamları hatasız bir şekilde toplamasını bildikleri malumumuz olan kâtiplerin bir hesaplama hatasından ileri gelmiş olması kabul edilemez ise de, bazı hallerde yanlış hesaplama ve maddi hatanın mevcudiyetini kabul etmek mecburiyeti de vardır. Bununla beraber bu hususta en büyük sebebin bizim okuyuşumuzda aranması lazım geldiği de söylenebilir. Arap rakamlarında nokta halindeki sıfırlardan kaynaklanan yanlışlık tehlikesi ile dikkatsiz bir şekilde yazılmış bazı rakamların (mesela 2 ile 3, 6 ile 9 ve 4 rakamlarının) ayırt edilmesindeki güçlükler; yahut vaktiyle hakiki hesapların tesbit edildiği listeler ile bu listelerin suretlerinin elimizdeki defterlere katipler tarafından aktarılması esnasında yapılması mümkün kopye yanlışlıkları, üzerinde çalıştığımız fotokopilerde bazı rakamların iyi çıkmamış olması ve bilinmeyen bazı hususi sebepler bu uygunsuzlukları doğurmuş olabilir (Bkz. Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 74-76).

c- Zaruri Harcamalar, Borç Kalemleri ve Dökümler

Muhallefat listelerinin “minha” başlığını taşıyan kısmı, bu borç ve masrafları saymaktadır. Bu bölümde vefat eden şahsın varsa borçları tek tek ve kime ne kadar olduğu yazılır. Terekenin taksim edilmesiyle birlikte doğan resim ve masraflar kaydedilir. Tereke taksiminde şer’i miras hukukuna göre taksimat sırası takip edilirdi. Tereke İstanbul’a uzak yerden gelmiş ise nakliye masrafları belirtilirdi. Karısına mehir borcu, 1/3’ü geçmeyen vasiyetler, techiz ve tekfin için yapılan harcamalar yazılırdı. Terekenin taksimi sebebiyle oluşan resim ve masraflardan bazıları ise şunlardır: Techiz ve tekfin,⁷⁷ Harc-ı meyyit,⁷⁸ Resmi Kısmet, Kassamiyye, Katibiyye, Hammaliyye, Dellaliyye, Muhamminiye, Didebaniyye, İhzariye, Müjdeganiye, Ücret-i Kadem, Taamiyye, Kira-i dükkân, Kira-i mahzen ve diğer harç ve resimler.

Terekenin gider kalemlerini oluşturan bu kısmın ne kadar tuttuğu hesaplanarak asıl yeküandan çıkarılırdı. Mirasçılara veya beytülmal kalacak meblağ belli olurdu. Şayet gider kalemleri tereke yekününü geçerse bu durumda tereke yekünü borçlulara “gurema tarık-ı” denilen nisbi dağıtım ile taksim edilirdi.⁷⁹

d- Mirasçılara ve Beytülmal’a Kalan Miktarın Tesbiti

Son bölümde gider kalemlerinden geriye bir şey kalmışsa bu “sahhu’l baki” olarak kaydedilir. Ölünün borçları, her türlü masraflar ve vasiyetleri çıktıktan sonra şer’i miras hukukuna göre dağıtılarak bu kısma kaydedilirdi. Herhangi bir şekilde Mirasçılara bulunmayanlarda “el baki biyedilemin” olarak geçen kısım ise beytülmal’a kalan miktarı oluştururdu.

⁷⁷ Techiz ve tekfin içerisinde “bittarik-ı el vasiyyet” adı altında ilaveler yapılanlar da vardır. Bunlarda bu oranın hayli yüksek olduğu görülür. Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi (35/8/b) ve Rabia bint Eşşeyh Ahmet Efendi (36/21/b) 10.000 akçe ile en yüksek miktara sahiptirler. Ayrıca bazı kişilere ait techiz ve tekfin masrafı belirtilmemiştir. Bunlar 35 numaralı defterde 22 kişi 36 numaralı defterde de 26 kişidir.

⁷⁸ Gayr-ı müslim terekelerinde görülmektedir. Müşkâni bint Hırısuskole (defter: 35/40/b) miktarı 4.000 akçe, Kostantin Veledi Kızılbaş (defter 35/48/a) miktarı 10.000 akçe.

⁷⁹ Ömer L.Barkan, a.g.m., s 76; Said Öztürk, a.g.e., s. 76-77.

C. TEREKEDEN ALINAN VERGİLER

Kadınların Beytülmalından aldıkları belirli maaşları olmayıp yapmış oldukları yargı görevi yanında belirli resimler⁸⁰ alırlardı. Kadınların devlet tarafından belirlenmiş maaşlarının olmaması, zarurette kalanlar ya da aldıklarını az görenler tarafından rüşvet yeme yoluna gitmelerine sebebiyet vermiştir. Bunun üzerine Yıldırım Bayezid zamanında kadınların gelirlerinde düzenleme yoluna gidilmiş neticesinde de mahkemeye gelen davalardan alınan resimlerle gelirlerini temin etmeleri karara bağlanmıştır.⁸¹ Kadınlar mahkemeye intikal etmiş olan davalardan çeşitli gelirler elde etmeye başlamıştır. Bu gelirlerin bir kısmı resim olarak, bir kısmı da terekenin taksimi esnasında verilen hizmet karşılığında alınan ücretlerdir. Kadınların düzenlediği hüccetler karşılığında alınan resme “resm-i hüccet”, şer’iyye sicillerine kaydedilen hukuki meselelerden alınan resme “resm-i sicil”, askeri ve beledi kassamların tereke taksiminden aldıkları resme “resm-i kısmet”, evlenme akdinden alınan resme “resm-i nikâh” ve benzeri isimler verilmiştir.⁸² Ayrıca resmi tahrir adı altında da vergi kaydı görülmüştür.⁸³

Bizim incelediğimiz tereke defterlerinde de tereke taksiminden alınan çeşitli kesintiler vardır. Bunların adları çeşitli şekillerde değişmektedir. Fakat resm-i kısmet ve delaliye önemli bir yer tutmaktadır.

1. Resm-i Kısmet

Kadınların gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturan ve mahkemeye intikal eden davalardan aldıkları resm-i kısmet; ölen kişilerin mal varlıklarının tahriri ve bu malların varisler arasında taksimi sebebiyle alınan vergidir. Resm-i kısmet, vefat eden kişinin miras yekününden borç ve masraflar çıkarılmadan bazen de genel yekündan borç, masraf gibi giderler çıkarıldıktan sonra kalan miktardan alınmış ve resm-i adi, rihb-i adi, resm-i kısmet-i askeri, resm-i kadıasker efendi, resm-i mu’tade

⁸⁰ Resim tabiri Osmanlı’da Devlet adına tahsil edilen vergi yerine kullanılan bir tabirdir. Esası resm, çoğulu ise rüsumdur (Bkz. Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türk-i*, İstanbul 1989, s. 663).

⁸¹ İsmail H. Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilatı*, Ankara 1984, s. 84.

⁸² Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 54-55.

⁸³ Bkz. EK’ 1’de Resmi kısmet oranları, Mahmud Efendi ibn Mehmed’e ait (defter no:35/20/b) 600 akçe.

gibi isimler verilmiştir.⁸⁴ Bu vergi oranı kanunnamelerde binde 15 olarak belirlenmesine rağmen zaman zaman değişiklik arz etmektedir. Daha önce de görmüş olduğumuz kanunnamede kassamların keyfi uygulamalarla kendilerine haksız kazançlar elde ederek daha yüksek oranda resim aldıkları görülmektedir.

Belirlenen oranlardan fazla resm-i kısmet alınması, alınan resim miktarını yükseltmek düşüncesiyle ölenin mallarının kıymetinin fazla gösterilmesi, taksim edilen mirasın tekrar 2'şer, 3'er defa kısmet edilmesi ve böylece resmi kısmet adına alınan miktarın mirasın yarısına kadar ulaşması gibi usülsüzlükleri engellemek amacıyla resm-i kısmet ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Resmi kısmet oranları **EK'1**'de detaylı olarak verilmiştir.

2. Diğer Vergiler

Tereke üzerinde kanunen belirlenen vergiler dışında, miras bırakanın malı üzerinden muhtelif adlarla bir kısım gider kalemleri teşekkül ettirilmiştir. Bunlar, ihzariye ya da ücret-i muhızır, huddamiyye, didebaniye, ücret-i kadem, ücret-i mübaşir, taamiye, hamaliye, harc-ı defter (suret-i defter, ücret-i defter), harcırah, sarrafiye, harc-ı müteferrika, tahminiye ya da ücret-i muhammin, harc-ı mühimmat, kalemiye, kalemiye-i kâtip, kalemiye-i kassam gibi bir kısmı resm olarak, bir kısmı da taksim esnasında görülen fiili hizmet karşılığı olarak alınan vergilerdir.

Beytülmalın hissesi olan veya mirasın tamamını beytümala kalan terekelerde ise “müjdeganiye” ve “resm-i emin” adı altında yüksek oranda bir vergi daha alınmaktadır. Müjdeganiye adı altında alınan resim umumiyetle yüzde 3, 4, 5 civarında iken, emin adına alınan resim ise yüzde 10 civarındadır. Resmi kısmet veya resm-i adi namına alınan vergi, uygulamada muhtelif oranlarda alınmıştır.

Bazen birkaç vergi bir arada zikredilerek hangi vergi türü için ne kadar alındığı belirtilmeden toptan kaydedilmiştir. Resmi kısmet dışındaki dellaliye, katibiyye, kassamiye, tahminiye gibi ikinci derecede alınan vergilerin resim oranları da sabit değildir.⁸⁵ Vergi oranlarının detaylı açıklaması **EK'2** de yüzdelik dilimleri ile birlikte detaylı olarak verilmiştir.

⁸⁴ Said Öztürk, a.g.m., s. 425.

⁸⁵ Said Öztürk, a.g.e., s. 61-62; Bkz. EK' 2.

III. ŞER'İ MİRAS HUKUKU

Tereke defterlerindeki miras⁸⁶ dağılımını daha iyi analiz edebilmek için Osmanlı Devleti'nde miras konusunun şer'i hukuk verileri etrafında çözüme kavuşturulduğunu detaylı bir şekilde açıklamamız gerekmektedir. Bundan dolayıdır ki önceki Türk-İslam Devletlerinde olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde uygulanmakta olan İslam Miras Hukuku'nun bazı önemli noktalarını bilmemiz Tereke Defterlerini daha iyi tahlil etmemize yardımcı olacaktır. Tereke üzerinde terekeden yapılacak harcama ve borç ödemelerinin ne şekilde yapılacağı, kimin hangi oranda ne kadar hakkı olduğunu İslam miras hukuku tarafından belirlenmiştir. İslam Hukuku'nun mirasla ilgili bölümüne Feraiz adı verilmiş olup feraiz; “ferida” kelimesinin çoğulu olup; yerine getirilmesi zaruri görev anlamına gelmekle birlikte “ölenin terikesinden mirasçılardan her birine Kitab, Sünnet veya İcma” ile tayin ve takdir olunan pay, muayyen hisse manasına da gelmektedir. Bu sebeple mirasla ilgili hükümlere feraiz ilmi denilmiştir.⁸⁷ Feraiz ilmi ölenin bıraktığı mirasla ilgili haklardan ve bu mirasın intikali ve mirasçılar arasında ne şekilde taksim edileceğinden bahseder.

A. İSLAM HUKUKUNA GÖRE TEREKEYE TAALLUK EDEN HAKLAR

Ölenin bıraktığı malların taksimine başlamadan önce İslam hukukuna göre ölenin bıraktığı malların yani terekenin mirasçılar arasında taksimine başlamadan evvel şu işlerin yapılması gerekirdi. Ölenin kişinin kefen ve defin masrafları, borçları, vasiyeti ve son olarak ta varislerin hakları yerine getirilirdi.⁸⁸ Biz burada bunları kısaca izah edeceğiz.

⁸⁶ Ölenin geride bıraktığı mal ve haklara miras denir. Miras, irs, verâset, tevârüs, vâris, miras aynı kökten kelimeler olup ilk dördü mastar, son ikisi (varis, muris) ism-i faildir. Masdarın lugat manası geçmek, intikal etmek, halef olmak, devam eylemektir. Hukuki olarak manası ise: Terikedeki hak ve hissesi olan kimselerle her birinin hissesinin miktarını bildiren fıkıh ve hesap kaidelerinden ibarettir. Tevarüs; karşılıklı mirasçı olmak veya bir kimsenin diğerine mirasçı olması; “varis”, mirasçı; “muris” miras bırakan; “terike” ölenin bıraktığı miras anlamlarında kullanılır. Terike ve tirke miras ve tûras ile aynı manada olup, terk etmek, bırakmak manasındaki “terk” kökünden isimdir (Hayreddin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* I. İstanbul 1991, s. 355; Hamdi Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, II, İstanbul 1995, s. 271).

⁸⁷ Hayreddin Karaman, a.g.e., s. 355; Ali Himmet Berki, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal*, Sadeleştiren: İrfan Yücel, Ankara 1986, s. 5.

⁸⁸ Hamdi Döndüren, a.g.e., s. 285-288; Ali Himmet Berki, a.g.e., s. 37.

1. Techiz ve Tekfin

Bundan maksat ölüyü kefenlemektir. Ölen kişinin terekesinden önce kefen ve defin masrafları çıkarılır. Bu yapılırken israf ve cimrilikten kaçınılır. Vefat eden kişinin terekesi bu masrafları karşılamaz ise; sağlığında nafakası kimin üzerine düşerse bu masraflar da ona ait olur. Fakat ölenin hiç kimsesi yok ise masrafları beytülmal'dan karşılanır. Ölen kişi kadın ise zengin olsa dahi teşhiz ve tekfin masrafları kocalarına aittir.⁸⁹

2. Kaza-î Dûyun (Borçların Ödenmesi)

İkinci aşama olarak ölen kişinin techiz ve tekfin masrafından sonra terekesinden şahıslara olan borçları ve zekât ve kefarete gibi Allah'a karşı olan borçlar ödenir. Borçların ödenmesi ölen kişinin asıl ihtiyaçlarındandır. Bu borçların "beyyine" veya ölenin sıhhat halindeki ikrarı ile mahkeme önünde usulüne uygun bir şekilde isbat edilmiş deyn-i müsbet olması gerekir.⁹⁰ Borcun tahakkuku sabit olduktan sonra, techiz ve tekfin masrafından arta kalan tereke borca kâfi ise her alacaklıya alacağı miktar ödenir. Eğer borcuna kâfi gelmezse alacaklı da bir kişi ise terekenin tamamı verilir. Alacaklı birden fazla ise; hâkim bu terekeyi satarak alacaklılara "gurema tarıkı" denilen nisbi bir dağıtım usulü ile herkesin alacağı ile münasip bir şekilde taksim eder. Terekeden ödenmeyip kalan borçlar düşer, borcun terekeden fazla olduğu durumlarda varisler terekeden hak iddia edemezler. Miri arazi ve vakıf arazileri ile icareteynli vakıflarda şeri miras hukukundan farklı tasarruf ve intikal hükümleri tatbik edilmekte olduğundan ve bu gibi mallar terekeden sayılmadığından borç ödemek için zapt edilemezler.⁹¹

⁸⁹ Serahsi, *Mebcut*, C. XXIX, İstanbul 2009, s. 182-183; Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 285.

⁹⁰ Ömer L.Barkan, *a.g.e.*, s. 19.

⁹¹ Ömer L.Barkan, *a.g.e.*, s. 19; Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 96.

3. Vasiyetlerin Yerine Getirilmesi (Tenfizi)

4. Ölenin borçları da ödendikten sonra üçüncü aşama olarak vasiyetlerin⁹² yerine getirilmesi gelir. Vasiyetin geçerli olması için belirlenmiş olan bazı şartların vardır. Bunlar:

1. İslam hukukuna göre bir kimse vasiyet suretiyle malının ancak üçte birinde (1/3) tasarruf edebilir. Terekenin üçte birini aşan vasiyet, varisler izin vermezlerse geçerli olmaz, izin verirlerse geçerli olur.

2. İster tam, ister eksik olsun, çocuğun ve köleliğin bütün çeşitleri mirasçı olmaya engeldir. Vasiyet eden kişinin ehil olması gerekir. Ancak annesinin karnında olan çocuğa köle ve cariyeye vasiyet yapılabilir.

3. Eğer müris varislerden biri tarafından öldürülmüş ise vasiyet geçerli olmaz.

4. Vasiyet eden kişinin borcu terekesinden fazla olmamalıdır.

5. Din ve ülke ayrılığı her iki taraf için mirasçı olmaya engeldir.⁹³ Fakat Müslüman'ın Müslüman olmayana Müslüman olmayanın Müslüman'a vasiyeti caizdir. Bu sebeple Müslüman, Müslüman olmayana, gayr-ı müslim de müslümana mirasçı olamaz. Müslümanlıktan başka diğer dinlere mensup kimseler arasındaki din ayrılığı ise bunların birbirleri arasında mirasçı olmalarına engel değildir. Bu sebepledir ki; Yahudi Hıristiyan'a, Hıristiyan da Yahudi'ye mirasçı olabilir. Yine aynı şekilde Türk uyruğundan olan bir gayr-ı müslim öldüğünde, geride biri Türk, diğeri Fransız uyruğunda iki oğlunu bıraksa, Fransız uyruğunda olan oğlu varis olamaz.

⁹² Vasiyetin lugat manası bağlamak, birleştirmek, vasiyet etmek manasında; Kişinin ölümünden sonra yapılmasını istediği şey ve bir kimseye bir şey ısmarlamak gibi anlamlarda kullanılır. Terim olarak: Bir mal veya menfaati ölümden sonraya izafe ederek bir şahsa yahut bir hayır cihetine teberru suretiyle mülk olarak vermektir. Vasiyetlere örnek teşkil etmesi açısından 36 numaralı defterdeki Sitti hatun mahallesi sakinlerinden Aişe Hatun ibnetü'l merhum Sinan Bey'in (Varak no 38/a) vasiyetnamesi önemlidir. Burada: "Vasiyyetim olsun ki; dar-ı dünyadan dar-ı bekaa'ya intikal ve irtihal eyledüğümden sonra sülüs-i mâlimdem onbeş bin akçe ifraz olunub vefatım günü teşhiz ve tekfinime ve yevm-i mezburda ve üçüncü ve yedinci günü ve bi'l cümle sair eyyam-ı mü'tade de tabh-ı ta'am olunub (yemek pişirilip) fukaraya bezl (bol bol vermek) oluna..." şeklinde başlayan ve devam eden belgede; cenaze merasiminin kusursuz olması, muayyen gecelerde fakirlere yemek dağıtmak ruhunun selameti için mezarı üstünde kurban kesilip fakirlere dağıtılması, hac farızasının kendisi namına ifa edilmesi, mahalle çeşmesinin devamlı olarak tamirini temin için parayla işletilecek bir sermaye tahsis edilmesi, Hacı İlyas Cami'nin imam, müezzin ve mütevellilerine beşer bin akçe ile mübarek gün ve gecelerde ruhu için Kur'an okunup hediye edilmesi ve cariyelerine hibe eylediği ev eşyaları" gibi hususlar vasiyete konu olmuştur (Bkz. Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 228-268).

⁹³ Bu tasnif şer'i hukuka göredir. Medeni Kanun'a göre din ve ülke (tabiiyet) ayrılığı mirasçılığa engel değildir (Bkz. Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 281; A.H.Berki, *a.g.e.*, s. 33).

6. Ölüm tarihinin bilinmemesi de mirasçı olamaya engel hallerden sayılır. Vasiyet olunan şahıs vasiyet zamanında hayatta bulunmalı ve mevcut olmalıdır.

Borç ve alacak hesaplarının tasfiyesi, vasiyetlerin tatbiki ve icrası, yetimlerin haklarının korunması için ölen zamanında bir vasi (vasiyy-i muhtar) seçmemişse hâkim bir vasi tayin eder.⁹⁴

5. Kalan Terekelerin Varisler Arasında Taksimi

Ölen kişinin techiz ve tekfin masrafları, borçlarının edası, vasiyetlerin yerine getirilmesi işleminden sonra da geriye kalan terekenin varisler arasında taksimi yapılır. Bu paylaşırma işlemi vefat edenin terekesi üzerinde yerine getirilmesi gereken haklardandır. Varisler müteveffanın intikali mümkün olan bütün mal ve haklarına mirasçı olurlar. Muris hiçbir varisini mirastan mahrum edemeyeceği gibi, varis de mirası reddedemez.⁹⁵ Vasiyet ve mutlak borçların bulunması mirasın taksimine mani değildir. Çünkü vasiyet terikenin üçte birinden çıkarılır ve kalan taksim edilir. Borçlar ise her mirasçıya düşen hisse nispetinde sonradan da ödenebilir. Tereke üzerindeki yukarıda sıralamış olduğumuz haklar çıkarıldıktan sonra kalan tereke, yine şer'i hukuka göre belirlenmiş olan sıraya göre hak sahiplerine verilir.

B) TEREKE ÜZERİNDE HAK SAHİBİ MİRASÇI GRUPLAR

Ölen kişinin terekesinde diğer işlemler yapıldıktan sonra son olarak ise mirasın hak sahiplerine paylaşırılması kısmına geçilir. Burada paylaşırıda Kitap, Sünnet ve İcma esas alınarak belirlenmiş olan dokuz gruba göre taksimat yapılır. Şer'i hukukta evlilik (nikah), neseb (kan hısımlığı) ve vela sebeplerine dayanarak düzenlenmiştir.⁹⁶ Bunlar şer'i hukuka göre şu şekilde sıralanmıştır.

⁹⁴ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, I. s. 381-382; Ali Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 31; Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 19.

⁹⁵ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 382.

⁹⁶ İslam'dan önce Araplarda mirasçılık, neseb (soy hısımlığı) ve sözleşme esasına dayanıyordu. Neseb sebebiyle olan mirasçılıkta, erkeklik ve kuvvet dikkate alınır; böylece bütün miras, ata binebilecek, vuruşma ve çarpışmaya girebilecek güçte erkeklerin hakkı sayılırdı. Kadınlara ve çocuklara hak tanınmaz; ancak hak sahibi sayılanlar, isterlerse bunlara bir şeyler verirlerdi. Sözleşme yoluyla olan mirasçılık ise; evlat edinmek (tebenni), veya iki kişinin karşılıklı olarak birbirlerinin canlarını, mallarını korumayı ve birbirlerine mirasçı olmayı ahde bağlamaları ile oluyordu. İslam dini ise mirasçılıkla ilgili bu tür adetleri kaldırmış; mirasçılığı neseb (soy), nikâh (evlilik akdi) ve vela olmak

1."Ashabu'l Feraiz" yani dördte bir (1/4), yarım (1/2) gibi mirasta belirli hisseleri olanlar.

2. Neseb (kan hısımlığı) yönünden asabe (neseb asabesi veya asabe-i nesebiye).

3. Sebep yönünden asabe (sebep asabesi, asabe-i sebebiye).

4. Mirasçılar, belirli hisselerini aldıktan sonra, "kalan" kendilerine "red yolu" ile verilecek varisler.

5. Zevi'l-erham (Asabı feraiz ve asabe olmayan kan hısımları).

6. Mevle'l-müvalat yani vela sahibi olanlar.

7. İkrar İle Hısım Olanlar (Mukarrun leh bi'n-neseb ale'l gayr).

8. Kendisine, üçte bir (1/3) den fazla vasiyet edilen kimse.

9. Hazine (Beytü'l-mal).

1. Belli Hisessesi Olan Hısımlar

Birinci derecede mirasa hak kazanan grubdur. Çünkü bunların, alacakları miras miktarları Kitap, Sünnet ve İcma ile belirlenmiş bulunan mirasçılardır. Sayıları 11⁹⁷ olup, 4'ü erkek, 8'i kadındır.⁹⁸ Bunlardan on tanesi ölenin nesebi bakımından sağ kalan karı veya koca ise sebebi⁹⁹ yönden hısımdır. Bunların nesebi olanları: Baba (eb), babanın babası (cedd-i sahih), anne bir erkek kardeş (ah lium) ve ana bir kız kardeş (uht li üm), ana (üm), ananın anası ve babanın anası (cedid-i sahiha), öz kız (bint, sulbiyye), oğlun kızı (ibniyye, bintü'l-ibn), ana baba bir kız kardeş (uht lehüma), Baba bir kız kardeş (uht lieb)'dir. Sebebi olanlar ise Koca (zevc), Karı

üzere üç sebebe bağlamıştır. (Vela: dostluk ve yardım etmek demek olup köle azad etmek veya akitleşmek den doğan haktır.) Osmanlı şer'i miras hukukunun da bu temeller üzerine oturtulmuş olduğunu ve tereke defterlerinde en güzel örneklerini gayet açık bir şekilde görmekteyiz. Bunun yanında mirasçı olmaya engel durumlar da öldürmek, kölelik, din ve ülke farkı, kimin daha önce öldüğünün bilinmemesi, varis ile mûrisin hısımlığının bilinmemesi gibi durumlar da mirasçı olmaya engel durumlardır (Serahsi, *a.g.e.*, s. 185; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 368-373; A. Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 7).

⁹⁷ Belli hisse sahipleri yukarıda görüldüğü üzere 11 dir. Burada anne bir erkek kardeş (ah lium) ile Ana bir kız kardeş (uht li üm) Ömer L. Barkan ve Said Öztürk tarafından ayrı olarak verilmiştir. Dolayısıyla onlar sayıyı 12 olarak belirlemişlerdir. İslam Miras hukukunu konu edinen eserlerde ise bu ikisi birlikte verildiğinden genelde sayı 11'dir (Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 20; Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 98; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 385; A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 45).

⁹⁸ Bu ayırım yapılırken nesebi ve sebebi toplamı alınmıştır. Sadece nesebi erkek sayısı 3 olup kadın sayısı 7 dir. Sebebi olarak ise karı ve koca da ilave edilir (Bkz. A. Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 46).

⁹⁹ Sebebi'nin anlamı; karı koca arasındaki mirasçılığın esas dayanağı nikâh sebebi ile olduğundan bu şekilde ifade edilmektedir (Bkz. A. Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 46).

(Zevce)'dir.¹⁰⁰ Mirasa hak kazanan murislerin almış oldukları miras oranları sırasına göre şu şekilde oluşmaktadır.

Sebebi olanlar:

Koca (Zevce): Karı koca belirli hisse alan mirasçılardır. Koca ölenin oğlu veya kızı veya oğlunun oğlu veya kızıyla kısaca araya kadın girmeyen fütü'yla bulunursa, mirastan dörtte bir (1/4) bunlardan biri bulunmazsa, yani (1/2) hisse alır.

Karı (Zevce): Yukarıdaki aynı durumda birinci halde sekizde bir (1/8); ikinci halde dörtte bir (1/4) hisse alır. Kalanı başka varisler varsa, onlar alır, başka mirasçı yoksa hazineye kalır.¹⁰¹

Nesebi Olanlar:

Baba (eb): Baba da daima mirasçıdır. Ölenin oğlu veya oğlunun oğlu ile beraber bulunursa, altıda bir (1/6); ölenin kızı veya oğlunun kızı veya oğlunun oğlu... kızı ile bulunursa, hem altıda bir (1/6), hem de kalanı, yani diğer belirli hisse sahibi varisler, hisselerini aldıktan sonra ne kalırsa onu alır. Bunlardan hiçbiri bulunmazsa "asabe" olur; yani diğer belirli hisseli varisler, hisselerini aldıktan sonra kalanı ve kendinden başka mirasçı bulunmadığı takdir de, terikenin tamamını alır.

Dede yani, Babanın babası (cedd-i sahih): Baba gibidir. Fakat Baba varsa, dedeye hisse düşmez.

Kız (bint): Ölenin oğlu olmayıp diğer varislerle beraber ise 1/2 alır. Aynı vaziyette kızlar birden çok iseler 2/3 alırlar. Erkek kardeşleriyle bulunurlar ise, miras oğullara kızların iki misli olmak üzere ikili-birli paylaşılır. Ölenin kızlarından başka mirasçı yoksa terekenin tamamı red yoluyla bunlara kalır.¹⁰²

Ana-baba bir kız kardeşler (uht-lehüma): Bir tane olursa 1/2, birden fazla olursa 2/3, ana-baba bir erkek kardeşle birlikte bulunurlar ise ikili-birli taksim ederler. Oğul, oğul oğlu, baba ve dede bulunursa miras alamazlar.¹⁰³

Ana bir kardeşler: Kadın olsun erkek olsun bir tane olursa, altıda bir (1/6); birden çok olurlarsa, aralarında eşit olarak paylaşmak üzere üçte bir (1/3) hisse

¹⁰⁰ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 386.

¹⁰¹ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 386-388; A.H.Berki, *a.g.e.*, s. 48-50.

¹⁰² Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 391-392; A.H.Berki, *a.g.e.*, s. 55-56.

¹⁰³ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 395-396; A.H.Berki, *a.g.e.*, s. 60-62.

alırlar. Ölenin oğlu ve kızı ile oğlunun oğlu ve kızı ile ve ölenin babası ve babasının babası mirasçı olamazlar.¹⁰⁴

Baba bir kız kardeşler: Ana baba bir kız kardeş olmadığı zaman; bir tane, baba bir kız kardeş var ise $1/2$, birden fazla ise $2/3$ oranında alırlar. Ana bir kız kardeşle karşılaşırlar ise $1/6$ alırlar, karşılaştıkları ana baba bir kız kardeşler birden fazla ise, miras haklarını kaybederler.¹⁰⁵

Ana: Belirli hisse alır ve hiçbir mirasçı ile sakıt olmaz Ana, ölenin oğlu veya kızı veya oğlunun veya oğlunun oğlunun kızı ile ve hangi cihetten olursa olsun, ölenin birden çok kardeşiyle birlikte bulunursa, altıda bir ($1/6$); bunlardan herhangi biri bulunmazsa, üçte bir ($1/3$) hisse alır. Ana; koca ve baba veya karı ve baba ile bulunursa, karı-koca hisselerini aldıktan sonra kalan miktarın üçte birini ($1/3$) alır.¹⁰⁶

Büyük Ana (Sahih Cedde): İster ana tarafından olsun ister baba tarafından olsun ister bir, ister birkaç tane olsun, mürise yakınlık dereceleri eşit ise, altıda bir ($1/6$) alırlar.¹⁰⁷

2. Neseb Bakımından Asabe Olan Hısımlar:

Mürise, araya kadın girmeksizin neseb bakımından bağlanan erkek hısımlara “asabe” denir. Bir miras terimi olarak asabe ise; ashabü'l-feraiz'den birisiyle birlikte buldukları zaman, onların hisselerinden artanı almaya hak kazanan ve ashabü'l-feraiz bulunmadığı zaman da bütün terikeyi alan mirasçıları ifade eder. Ölen bir kimsenin neseb bakımından asabesi üçe ayrılır.

- a) *Kendi başına asabe olanlar (asabe bi nefsihi)*
- b) *Başkası ile birlikte asabe olanlar (asabe bi gayrihi)*
- c) *Başkasının bulunmaması ile asabe olanlar (asabe maa gayrihi)*

a) *Kendi başına asabe olanlar (asabe bi nefsihi):*

Mürisle arasına kadın girmeyen erkek hısımları olup, bunlar dört sınıftır. Bundan maksat sadece kadın tarafından hısım olmayıp mutlaka erkek yoluyla bağlanan hısım demektir.

¹⁰⁴ A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 53-55; Hayreddin Karaman; *a.g.e.*, s. 390-391.

¹⁰⁵ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 397-400; A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 62-65.

¹⁰⁶ A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 66-67; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 400-402.

¹⁰⁷ A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 68-69; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 402-403.

1. Mürisin araya kadın girmeyen erkek fürüü. Oğlu, oğlunun oğlu...
2. Mürisin araya kadın girmeyen erkek usülü, babası, babasının babası...
3. Mürisin babasının, araya kadın girmeyen erkek fürüü. Ölenin ana-baba bir veya baba bir erkek kardeşleri ile bunların oğulları.
4. Mürisin sahih dedesinin erkek fürüü. Ana-baba veya baba bir amcaları, bunların araya kadın girmeyen erkek fürüü.

Binefsihi asabe olanların mirasçılığı da bu sırayı takip eder. Birinci sınıftan asabe varken ikinci sınıftan asabe olmaz. İkinci sınıftan asabe varken üçüncü sınıftan asabe olamaz. Aynı sınıftan olanlar bir araya gelse yakın olan uzak olanı mirastan mahrum eder.

b) Başkası ile birlikte asabe olanlar (asabe bi gayrihi):

Bunlar kadın olmakla birlikte aile içinde asabe fonksiyonu üstlenen ve bu nedenle de asabe sıfatıyla mirasa giren nesep hısımlarıdır. Bunların belirli hisseleri tek başına olunca $\frac{1}{2}$, birden fazla olduklarında ise $\frac{2}{3}$ olur. Erkek kardeşleriyle bulununca asabe olurlar. Buna “müşterek asabelik” denir. Bunlar dört sınıftır.

1. Mürisin kızları: Mürisin oğlu ile birlikte bulununca asabe olurlar.
2. Mürisin oğlunun kızları: Bunlar da mürisin aynı derecede oğlunun oğlu ile bulununca asabe olurlar.
3. Mürisin, ana-baba bir erkek kardeşiyle bulunan ana-baba bir kız kardeşi asabe olur.
4. Mürisin, baba bir erkek kardeşiyle bulunan, baba bir kız kardeşi yine asabe olur.

Müşterek asabe, ashabü'l-feraiiz'den kalanı, erkek iki kız hissesi almak üzere ikili bir'li paylaşır.

c) Başkasının bulunmaması ile asabe olanlar (asabe maa gayrihi):

Bu vasıf yalnız kızkardeşlere aittir. Ashabü'l feraiz'den olan başka bir kadınla bulunmaları sebebiyle asabe olan kadınlar olup, bunlar da iki sınıftır.

1. Mürisin kızı veya oğlunun kızı ile birlikte bulunan ana-baba bir kız kardeşi asabe olur.

2. Mürisin kızı veya oğlunun kızı ile birlikte bulunan baba bir kız kardeşi de asabe olur.¹⁰⁸

3. Sebep Yönünden Asabe (asabe-i sebebiye) Olanlar:

Ölenin neseb yönünden asabesi olarak mirasına girecek kimse bulunmadığı takdirde, sıra “sebebi” bir şekilde asabe olanlara gelir ki bunlar da azat edilmiş esirlerin vaktiyle sahibi(mevlası) olan erkek ve kadınlar, onlar hayatta değilse, bi nefsihi asabe denilen erkek akrabaları azatlı kölenin mirasına girer. Mesela; eski kölenin karısından başka mirasçısı yoksa karı malın 1/4’ünü alır, geriye kalan eski sahibinin olur. Eski esirin efendisi hayatta değilse, babasının yerine oğlu geçer, fakat kızı bu vaziyetlerde miras alamaz.¹⁰⁹ Bu şekilde kölesini azad eden kişi onun bir akrabası imiş gibi, mirasına girmek hakkına (vela hakkına) sahip bulunuyordu.

4. Red Yolu İle Verilecek Varisler:

Muayyen hisse sahibi mirasçılar (ashabu’l feraiz) hisselerini aldıktan sonra kalanı alacak asabe yoksa ve tereke de artmış ise artan terekenin yine aynı mirasçılara hisseleri nisbetinde verilmesidir. Karı ve koca red yoluyla ikinci bir miras verilmediğinden diğer mirasçılarla bulunmaları halinde önce onların hissesi verilir; sonra diğer mirasçılar hem muayyen hisselerini hem de red yoluyla oluşmuş olan hisselerini alırlar. Terekenden bu şekilde ikinci bir dağıtımdan asabe-i sebebiye olan karı ve kocaya miras verilmez.¹¹⁰

5.Zevi’l-erham:

Belirli hisse sahiplerinden ve asabeden hiç kimse bulunmazsa, ölenin terikesi zevi’l erham’a kalır.¹¹¹ Yalnız karı veya koca bulunursa, bunlar hissesini aldıktan sonra, kalan derecelerine göre zevi’l erham’a verilir. Bunlar da dört sınıfa ayrılırlar.

¹⁰⁸ Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 289-291; A. Himmet Berki, *a.g.e.*, s.41-43; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 404-409.

¹⁰⁹ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 404; Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 22.

¹¹⁰ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 409-410.

¹¹¹ Zevi’l eham: Ne asabe ne de muayyen hisse sahibi olan teyze, hala, kızın oğlu, ananın babası gibi kan hısımlarına denir (Bkz. A. Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 94).

1. Ölenin araya kız giren fürüü'dur. Bunlar ölenin kızlarının ve oğlunun kızlarının fürüü, yani erkek ve kız çocukları.

2. Ölenin araya kadın giren usulü, yani sahih olmayan büyük ana ve büyük babalarıdır.¹¹² Ananın babası, ansının babasının anası gibi.

3. Ölenin baba ve anasının asabe ve belirli hissesi olmayan fürüü'dur. Bunlar ölenin kız kardeşinin çocukları, ana-baba bir veya baba bir erkek kardeşlerinin ve bunların oğullarının kızları ve bunların çocukları ile ana bir erkek kardeşlerin erkek ve kız çocukları ve bunların fürüüdür.

4. Büyük baba ve büyük ananın asabe ve belirli hisse sahibi olmayan çocuklarıdır. Bunlar; halalar, ana bir amcalar, dayılar, teyzeler ve bunların çocukları ile ana-baba bir veya baba bir amcaların ve bunların oğullarının kızları ve bunların çocuklarıdır. Ölenin ana ve babası ile büyük ana ve büyük babasının asabe olmayan amca, hala, dayı ve teyzeleri ve bunların çocukları da yine bu sınıf zevi'l-erham'dandırılar. Buradaki sıraya göre, sınıfı önde olan varis olur.¹¹³

6. Mevle'l-Müvalat Yani Vela Sahibi Olanlar:

Yukarıda sıralamış olduğumuz varisler bulunmadığında, mirasın hepsi mevle'l-muvalat'a kalır. Mevle'l muvalat; nesebi bilinmeyen veya dar-ı harpten İslam memleketlerine gelip İslamiyeti kabul eden bir kimsenin bir şahsa; "*sen benim mevlam ol öldüğümde malıma varis ol*" demesi ve onun da kabul etmesiyle yapılmış olur. Bunun oluşması için de kişinin hür olması, azat edilmiş olması, asabe ve farz sahiplerinden hısım bulunmaması, zevi'l erham'dan hısım bulunmaması, akdi yapanların aklı başında reşit olması gerekir. Bu gibi şahıslar bir cinayet işlediklerinde, bir diyet ödeme yükümlülüğü bahis mevzu ise, bu diyet mevlaları tarafından ödenirdi.¹¹⁴

¹¹² Ölen ile arasına ana giren büyük babaya "cedd-i fasit" (Salih olmayan büyük baba) denir. Ananın babası, ananın babasının babası gibi (Bkz. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 410).

¹¹³ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 417-423; A.Himmet Berki, *a.g.e.*, s. 43.

¹¹⁴ Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 424; Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 291; Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 101.

7. İkrar İle Hısım Olanlar:

İkrar kabul ve tasdik demek olup bir kimsenin nesebini bir şahsın kendine veya başkasına bağlayan ikrardır. İkrar edene mukırr, nesebi ikrar ile bağlanana *mukarrun leh* denir. Nesebi meçhul, yani kimsenin malumu olmayan bir şahsın yaşı onun babası olmaya müsait bulunan bir kimse tarafından oğulumdur, kızımıdır şeklinde iddia edilmesi halinde, aralarında nafaka ve miras hükümleri cari olur. Aynı şekilde nesebi meçhul bir kimse, diğere bir şahıs tarafından kardeş veya amca olarak kabul edilmişse, o kimse de bu şahsın yedinci dereceden mirascısı olur.¹¹⁵

8. Kendisine, Üçte bir (1/3)'den Fazla Vasiyet Edilen Kimse:

Ölen kişinin yedinci dereceye kadar; yani buraya kadar işlediğimiz mirascılarından hiç birisinin bulunmaması halinde ve sağlığında iken malının üçte birinden fazlasını veya tümünü birine vasiyet etmiş olursa, vasiyet olunan kimse malın üçte birinden fazlasını veya tümünü alır. Malın tamamı vasiyet edilince beytülmal'a bir şey kalmaz.¹¹⁶

9. Hazine (Beytü'l-mal):

Tam olarak yerine getirilememiş bir vasiyet de bulunmaz veya bulunduğu halde mirası teşkil eden maldan geriye bir miktar daha artmış olursa, terekenin tamamı veya arta kalan kısmı Beytülmal'a yani hazineye teslim edilir. Ölen kadın olup yalnız kocası mirascı olarak kalmışsa terekeden 1/2 hissesini alır diğere kısım beytül mal'a gider. Ölen koca olup ta sadece karısı mirascı kalmışsa 1/4 hissesini alır, geri kalan 3/4 Beytülmal'a gider. Yukarıda saymış olduklarımızdan hiçbiri yoksa bütün mal beytülmal'a teslim edilir. Beytülmal'ın bu gibi terekelere el koyması veraset yönünden değildir. Bu malların sahıpsiz, zayı mal hükmünde bulunmasından dolayıdır.¹¹⁷

¹¹⁵ Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 291; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 425.

¹¹⁶ Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, s. 292; Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, s. 426.

¹¹⁷ Ömer L. Barkan, *a.g.m.*, s. 23; Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 101.

III. BÖLÜM

35 VE 36 NUMARALI EDİRNE ŞER'İYYE SİCİLLERİNE GÖRE XVII. YY. ORTALARINDA EDİRNE'NİN SOSYO-EKONOMİK DURUMU

A. DEFTERLERİN TANITIMI

Üzerlerinde çalışma yaptığımız defterler, Edirne Şer'îye sicilleri içerisinde yer alan ve İstanbul İslami İlimler Araştırma Merkezi arşivinde muhafaza edilen 35 ve 36 demirbaş numaralı Askeri Kassam defterleridir.

35 numaralı sicil; 14x38 boylarında olup 79 yapraklı bir defterdir. Fakat defterin 2,17,19,25,29. sayfaları ile 73-77 sayfaları arası eksiktir. 1651-1652 tarihleri arasını ihtiva eder. Mevcut belgede 92 erkek ve 45 kadına ait 137 tereke bulunmaktadır.¹¹⁸ Ayrıca 4 tane de zeyl kaydı mevcuttur. Defterin sayfalarının eksik olması, bazı terekelerin eksik olmasına da sebebiyet vermiştir.¹¹⁹ Tereke defterlerinde mal dökümü verilip de miktarları yazmayan ve dolayısıyla dağıtım yapılmayan tereke kayıtları da vardır. 35 numaralı defterde bu kişiler dört kişidir.¹²⁰ Bunlar tasnif dışı tutulmuştur.

36 numaralı defter ise 14x40 boylarında 84 yapraklı bir defterdir. 1650-1651 tarihleri arasını ihtiva eder. 42 kadın ve 77 erkek olmak üzere toplam 116 tereke

¹¹⁸ Ömer L. Barkan makalesinde tereke sayısını 145 olarak vermiş olup erkek terekelerinin 92, kadın terekelerinin ise 53 adet olduğunu belirtmiştir. Barkan'ın makalesi 1966 yılında yayımlandığına göre bu sayfalar bu tarihten sonra kaybolmuştur (Bkz. Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 342).

¹¹⁹ Varak no: 16/b'de Neslihan bint Mehmed'e ait mal dökümü verilmiş fakat 18. sayfadaki bilgiler ona ait değildir. Çünkü 17. sayfa eksiktir. Yine Fatıma bint Mustafa Çavuş'a ait (Varak no 24/b) bilgiler 25. sayfanın olmaması dolayısı ile eksiktir. Bu yüzden bu iki terekedeki bilgiler tam olarak değerlendirmeye alınamamıştır.

¹²⁰ Bunlar, Ali Beşe ibn Abdullah (Varak no 11/b), El Hac Mustafa bin Abdülmennan (Varak no: 12/b), Ahtamazağda bint Yorgo Malik (Varak no: 30/b), İbrahim Çavuş (Varak no: 79/a)' tur.

kaydı mevcuttur.¹²¹ Ayrıca bir de zeyl kaydı bulunmaktadır.¹²² Yine bu defterde de 1 kişi bu sayıya dâhil edilmemiştir.¹²³

B.VEFAT EDENLERİN İSİMLERİ VE MAHALELER, TEREKEDE GEÇEN UNVAN VE MESLEK GRUPLARI

1. Vefat Edenlerin İsimleri ve Mahaleler

Defterlerde kişilerin yaşamış oldukları yerlerin adlarının zikredilmesi tarih incelemeleri açısından oldukça öneme haizdir. Tereke defterlerinde yazılı olan tereke sahiplerinin ikamet ettiği ve öldüğü yerler müteveffayı tanıtıcı mahiyette defterin birinci kısmında verilmektedir. Burada 107 mahalle, 30 köy, 3 kasaba ve 1 kaza ismi geçmektedir. Mahallelerden 3'ü gayr-ı müslim mahallesidir.¹²⁴ Kişi sayısının fazla olmasından hareketle terekede isimleri en çok geçen mahalleler, Mihalkoçi, Muradiye, Kürd Hoca, el Hac Mercimek, Tarakçı, Kasab Aziz, Turgut Bezergan, Fındık Fakih, Firüz Ağa, Arif Ağa, Şehabettin Paşa, Sultan Bayezid Han, Fazlullah Paşa, Şarabdar Hamza Bey ve Zen-i Saruca Paşa olup, bu durum bize askeri zümrenin yoğun olarak bu mahallelerde yaşadığını ve buradaki nüfus yoğunluğunun diğer mahallelere nazaran daha fazla olduğunu göstermektedir. Tereke sahiplerinin isimleri ve mahalleleri **EK'3**'de detaylı olarak verilmiştir.

2.Terekede Geçen Unvanlar ve Meslek Grupları

a. Unvanlar

Kişilerin sosyal hayattaki meslekleri, toplumu oluşturan insanın aynı zamanda sosyal hayattaki statüsünü belirleyen en önemli unsurlardan birisidir. Kişi mesleğine bağlı olarak toplum içindeki yerini alır ve bu mesleğin getirdi unvanla anılır. İnceleme yapmış olduğumuz defterler askeri sınıfa ait olmasının yanında kişilerin devlet içerisindeki görevleri ve konumları farklılık arz etmektedir. Bu farklılık

¹²¹ 36 numaralı defterde Varak no: 81/b'de Ahmet Bey ibn el Kasım El Bevvab Sultani'ye ait tereke kaydı, defterin son varağı olan 84/a-b'de tekrar verilmiştir. Bu toplamın biri sayıya dâhil edilmemiştir.

¹²² Barkan'ın makalesindeki sayı ise 75 erkek 41 kadın olarak belirtilmektedir.

¹²³ Esseyid Eyyub Efendi ibn Abdullah (Varak no:43/a)'ın mallarının miktarları belirtilmediği için bilgileri eksik olduğundan değerlendirmeye alınmamıştır.

¹²⁴ 1570-1571 tarihli defterde Edirne'de 180 mahalle gösterilmiştir. Bu mahallelerden 144'ü Müslüman, 18'inde de gebran ahali ikamet etmektedir. Mahallelerde yazılmayıp cemaat olarak kaydedilen 12 Yahudi cemaati bulunmaktadır (Bkz. Ahmet Yiğit, *a.g.e.*, s. 38).

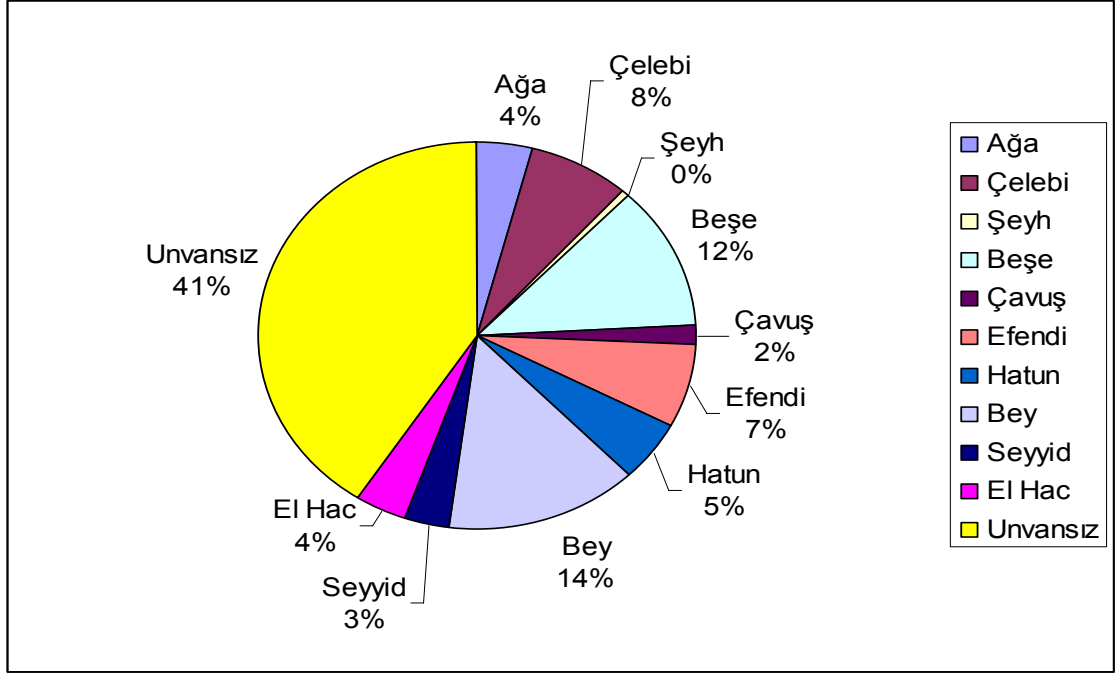
unvanlarda gözümüzden kaçmamaktadır. 35 ve 36 numaralı defterlerde yer alan unvanlar ve meslek grupları tablo içerisinde gösterilmiştir. Burada toplam 247 kişi incelemeye esas alınmıştır. Mal dökümleri olmayan 6 kişi buraya dâhil edilmemiştir.¹²⁵ Kadınlara ait unvanların pek olmadığı genellikle “Hatun” unvanının kullanıldığını görmekteyiz. Aşağıdaki tablolara baktığımızda unvan dağılımlarının toplam oranını yüzdeler olarak görmekteyiz.

Burada en çok kullanılan unvan % 14’lik bir dilimle “Bey” unvanının kullanıldığını görmekteyiz. Hemen ardından “Beşe” unvanının yaygın olarak kullanıldığını görmekteyiz.

Tablo 1: Defterlerdeki Unvan Dağılımları

Unvanlar	Kişi Sayısı	İkinci Unvan	Kişi Sayısı
Unvansız	101		
Bey	34		
Beşe	30	Hac	1
Çelebi	19		
Efendi	17		
Hatun	13		
El Hac	10	Efendi	1
Ağa	10		
Çavuş	4		
Seyyid	8	Efendi	2
		Çelebi	3
		Ağa	1
Şeyh	1	Efendi	1
TOPLAM	247		10

¹²⁵ Bu kişiler, Ağa 1, Beşe 1, Hac 1, Çavuş 1, Seyyid 1 (Efendi ile birlikte kullanılmış), Unvansız 1 şeklindedir.

Grafik 1: Unvanların Yüzelik Dağılımları

Defterde yer alan unvanların sayı dağılımına göre yüzelik oranları Grafik 1’de gösterilmektedir.

Bey: Bu unvan, Eski Türklerden Göktürler ve Uygurlardan itibaren Türk Devletleri’nde çeşitli şekillerde kullanılan unvan olup Osmanlı lehçesinde sonradan aldığı şekildedir. Osmanlı Devleti’nde Bey sıfatı, askeri ve mülki büyük memurlara ve büyük devlet adamlarının çocuklarına verildiği gibi mevkii sahibi kişilere de verilirdi. Şehzadelerin hususi hizmetlerinde bulunanlara da Bey denirdi.¹²⁶ Bu unvanın belgelerde bevab-i sultan, cümdi, berber, rakkas gibi görev, unvan ve meslek gurupları ile birlikte kullandıklarını görmekteyiz. İki defterde toplam 34 kişi Bey unvanını kullanmıştır.

Beşe: Paşa kelimesinin hafifletilmiş olarak bilinmektedir.¹²⁷ Türk aşiretlerinin bazılarında büyük evlat hakkında kullanılan bir tabirdir. Osmanlı devletinin kuruluşunda hanedanın ilk şehzadeleri Alâüddin ve Süleyman’a bundan dolayı paşa unvanı verilmiş, daha sonra kazaskerlikten vezirliğe yükselen Çandarlı

¹²⁶ M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, İstanbul 1946, s. 213 -214.

¹²⁷ Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarihi Lugatı*, İstanbul 1986, s. 49.

Kara Halil'e vezirlik tevcihinde Hayreddin Paşa denilmiştir.¹²⁸ Beşe unvanının Hac sıfatı ile birlikte kullanıldığını görmekteyiz. Yeniçeri, topçu, cebeci, bölükbaşı, çavuş gibi kapıkulları arasındaki yaya askerleri için kullanılmakta olup; yeniçerilerin asıl adlarının sonuna Beşe unvanını takmak gelenek haline gelmiştir.¹²⁹ Tablo 1'e baktığımızda 30 kişinin Beşe unvanına sahip olduğunu görmekteyiz.

Ağa: Eskiden yüksek mevki sahipleri hakkında kullanılırdı.¹³⁰ Ağa unvanı 10 kişide kullanılmıştır. Ağa tabiri Osmanlı devletinde ordu, saray memuru ve mensupları için kullanıldığı gibi, halkın ileri gelenlerine, esnaf, kethüda ve yiğitbaşlarına, taşra ayan ve eşrafına da ağa denilmektedir. Ağa unvanının genele oranı % 4 olarak tesbit edilmiştir.

Çelebi: Çeşitli sanat ve meslek sahiplerinin kullandığı bir tabirdir. Okuma bilen, okumuş, nazik, terbiyeli manalarına gelen Çelebi kelimesi; XVII. yüzyıla kadar hanedan mensuplarının, yüksek dini erkânın, meşhur müelliflerin unvanı veya lakabı olarak kullanılmıştır. Bu lakabı ilk defa kullanan Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin halefi Çelebi Hüsameddin olmuştur.¹³¹ Defterlerde 19 kişi bu unvanı kullanmıştır. Çelebi unvanının seyyid unvanı ile birlikte kullanıldığı da görülmüştür.

Çavuş: Osmanlı devletinde çok eski bir vazifedir. Çavuş unvanı Osmanlı'da muhtelif hizmetlerde kullanılan memurdur. Tımarlı ve ulufeli olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Çavuşların en büyüklerinin unvanı "çavuşbaşı" veya "başçavuş" idi. Çavuşlar giydikleri elbise ile dikkat çekiciydi. Çavuşlar başlarına serpuş giyip, ellerinde iki ucu kıvrık gümüş çevgan taşırlandı. Başçavuş ise kontoş kürk ve paşalı kavuğu giyip beline elmas hançer takardı.¹³² Tetkik etmiş olduğumuz belgelerde Çavuş unvanlı 4 kişi vardır.

Efendi: Efendi tabiri ilmiye mensupları için kullanılmakta olup okuyup yazma bilen kişileri ifade ederdi. Osmanlı idari teşkilatında ilmiye mensupları eğitim, adalet ve din kurumları mensupları ile bürokraside istihdam edilen kesimi içine alırdı. Devletin yüksek memurlarına Efendi unvanı verilirdi. Tahsil ve terbiye görmüş kimselere mahsus bir lakap olan Efendi unvanı zamanla yaygın olarak

¹²⁸ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 211.

¹²⁹ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 123.

¹³⁰ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 21.

¹³¹ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 342-345.

¹³² M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 332-336.

kullanılmaya başlanmış ve Çelebi unvanının yerini bile almıştır. XIX. asrın yarısından itibaren Şehzadeler için de kullanılmaya başlanmıştır.¹³³ Bu unvandan 17 kişi kullanmıştır.

El-Hac: Hac vazifesini ifa edenler için kullanılan bir sıfat olup; Halk arasında Hacı olarak kullanımı yaygındır. Ekonomik bakımdan durumu iyi olanlar Hacca gittiğinden bu unvanlı kişiler zengin olarak kabul edilebilir. Dönemin ulaşım olanakları bakımından XVII. yüzyılın ortalarında Hac farızası için Edirne'den Mekke ve Medine'ye gitmek, hem ulaşım araçları bakımından hem de yol güvenliği açısından önemli bir vazifedir. Kadınlarla birlikte 10 kişinin el- Hac unvanına sahip olduğunu görmekteyiz. Aynı zamanda bu unvan ile beraber Efendi unvanı da kullanılmıştır.

Seyyid: Arapça bir tabir olup ulu, büyük, efendi anlamlarına gelir. Hz. Peygamberin torunlarından Hz. Hüseyin ve Hz. Hasan'ın soyundan gelenler için kullanılır.¹³⁴ Seyyidler, daha önceki İslam devletlerinde olduğu gibi Osmanlı devletinde de ayrıcalıklı konumda tutulmuş ve bazı vergilerden muaf olmuşlardır. 8 kişi bu unvanı kullanmıştır. Bu unvanla birlikte Çelebi ve Efendi unvanları da kullanılmıştır.

Hatun: Eski Türk devletlerinden itibaren kadınlar için kullanılan bir unvandır. Osmanlı devleti de Türk-İslam geleneğini taşıdığından bu unvanın da Osmanlı devletinde kadınlar tarafından kullanıldığını görmekteyiz. Mevcut defterlerde 13 kişi unvana sahiptir.

Genel olarak baktığımızda ise incelemiş olduğumuz 247 muhallefattan 147'sinde unvan kullanılmış 101 muhallefatta ise herhangi bir unvan kullanılmamıştır. Bu sebeple unvan kullanmayanların meslekleri hakkında eğer tanıtım kısmında görevi zikredilmemişse herhangi bir bilgiye de sahip olamıyoruz. Unvansızlar % 41'lik bir orana sahiptirler. Bunlar içerisinde kadın sayısı hayli fazla olup, 73 kadın ve 28 erkek olmak üzere 101 kişiden oluşmaktadır. Ayrıca 4 kişi de gayr-ı müslim olup bunlar içerisinde bir kişi kadındır. Unvansızlar içerisinde kadın sayısının fazla olmasının nedeni de kadınların sosyal hayatta hatun dışında pek unvan kullanmadıklarından kaynaklanmaktadır.

¹³³ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I. s. 505-506.

¹³⁴ M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 200.

İsimler içerisinde baba adı Abdullah olanlar fazlalığı sebebiyle dikkat çekmektedir. 31 erkek ibn Abdullah (Abdullah'ın oğlu) ve 19 kadın bint Abdullah (Abdullah'ın kızı) şeklinde kaydedilmiştir. Unvansızlar arasında ise 27 kişiden 19'u bint Abdullah'tır. Diğer 8 kişi ibn Abdullah'tır. Kadınlar arasında baba adı Abdullah olanların oranı fazladır. Bu tabir devşirme yoluyla veya ocağa dahil edilen Hıristiyan esirlerin sonradan Müslüman olmalarıyla veya bazı muafiyetler dolayısıyla askeri sınıf içerisinde mütaala edilen ve kendi rızalarıyla İslamiyeti seçtiklerini ifade eden bir tabir olup, hristiyan asıllı babalarının isimlerini zikretmemek için veya babaları bilinmeyen köle asıllı kimselerin köle menşei olduklarını belirtmek amacıyla bir işaret olarak kullanılmıştır. Abdullah ismi Allah'ın kulu manasına gelmekte olup İslam toplumunda yaygın olarak kullanılan bir isimdir. Sadece devşirmeler için kullanıldığı söylenemez, babası Müslüman ve ismi Abdullah olanlar da vardır.¹³⁵

b. Meslek Grupları

Voynuk: Mevcut defterlerde iki kişinin voynuk olduğu tesbit edilmiştir. Bunlar gayr-ı müslim' dir. Görevleri seferde ordunun ve vezirlerle devlet adamlarının atlarına bakmak ve sair zamanlarda Has ahır ve çayır hizmetlerinde kullanılmak üzere gayr-ı müslimlerden ve bilhassa Bulgar'lardan tertip olunan bir sınıf hakkında kullanılan bir tabirdir. Voynuklar amme ve hassa olmak üzere iki kısımdı. Seferlerde askeri hizmetlerde bulunanlara amme, İstabl-ı amire hizmetinde bulunanlara da hassa voynukları denilirdi. Voynuklar Rumeli'de bilhassa İstanbul'da bulunmaktaydılar ve bir voynuk sancakbeyi veya seraskerine tabi olarak hareket ederlerdi.¹³⁶

Kadı: Osmanlı'da kazai ve adli yetkisi olan kişilerin başta gelenlerden biri olan kadılardan her iki defterde toplam 5 kadı'ya ait tereke kaydı mevcuttur. Kadı olmak için bütün medrese tahsilini tamamlamak gerekirdi.¹³⁷ 35 numaralı defterde Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı (13/b), Mahmud Efendi ibn Mehmed el Kadı (20/b), Abdulkerim Efendi ibn İbrahim el Kadı (37/a), 36 numaralı defterde ise,

¹³⁵ Said Öztürk, *a.g.e.*, s. 125-126.

¹³⁶ Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 595-597.

¹³⁷ Kadılık, Mansıb ve Paye olmak üzere iki kısımdı. Bir makam bilfiil işgal olunur ve orada vazife görülürse buna Mansıb, bilfiil işgal olunmaz, sadece, bir rütbe derecesi olarak ismen kullanılırsa Paye denirdi (Mithat Setoğlu, *a.g.e.*, s. 166).

Mürteza Efendi ibn el Hac Mustafa el Kadı (14/b-15/a), Mehmed Efendi ibn Ahmet el Kadı (67/b-68/a). Bunlardan Mahmud Efendi ibn Mehmed el Kadı (20/b) Siliste kadısı olup Edirne’de Kurşunlu Han’da vefat etmiştir.

Racil: Yaya askeri için kullanılmaktadır. 21 kişi racil sıfatını kullanmıştır. Bunların dağılımı da Beşe 17, Çelebi 2, Hac 1, Unvansız 1 şeklindedir.

Cüнди: Cüнди genellikle Bey unvanı ile birlikte kullanılmakta olup, ata binmekte ve ata ait her çeşit talimde, at üzerinde silah kullanmakta usta kimse, süvari askeri manasına gelmektedir.¹³⁸ Defterlerdeki 20 cüндinin unvan dağılımı 16 Bey, Ağa 1, Çelebi 1 şeklindedir.

Bevvab-ı Sultani: Saray kapıcıları için kullanılan genel bir tabirdir. 2 kişi bu sıfatı kullanmıştır. Bunlar 35 numaralı defterde Mahmut Bey ibn Torbalı el bevvab-ı sultani (42/b) ve 36 numaralı defterde Ahmet Bey ibn Kasım el bevvab-ı sultani(81/b)’dir. Görüldüğü üzere bunların ikisi de Bey’dir.

Sarracü-s Sultani: Bu sıfatın bir kişi tarafından kullanıldığı görülmektedir. Bu kişi 36 numaralı defterde Mahmut Bey ibn Hasan es sarracüs sultani (82/b)’dir.

Müderri: 36 numaralı defterde İbrahim Efendi ibn Ali el Müderri (39/b) isminde bir kişi müderri olarak kaydedilmiştir.

İmam: 4 imam vardır. Bunlar 36 numaralı defterde Mehmet Efendi ibn Mustafa el İmam (12/a), Ramazan Efendi ibn Ebubekir el İmam (36/a), Ahmet Efendi ibn İbrahim el İmam (41/b), Mehmet Efendi ibn Mustafa el İmam (58/b) dir.

Müezzin: 36 numaralı defterde 1 Müezzin olup o da Hüseyin Çelebi ibn Ahmet el Müezzin (65/b)’dir.

Acem Oğlanı: Yeniçeri ocağında istihdam edilmek üzere esirlerden yahut devşirme usulüyle Hıristiyanlardan toplanan çocuklara verilen addır. Acem ile oğlan tabirinin birleşmesinden oluşmuştur.¹³⁹ 35 numaralı defterde Ahmet bin Abdullah (72/a) ve 36 numaralı defterde Mehmet Beşe bin Abdullah Acem oğlanı (73/b)’dir.

Sipahiyan: Osmanlı askeri teşkilatında Tımar namıyla öşür ve rusumunu aldıkları araziye mukabil harp zamanlarında kendi hayvanları ve kanunen götürmeye mecbur oldukları cebelüler ile birlikte sefere iştirak eden bir sınıf süvari askerine

¹³⁸ Mithat Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 68.

¹³⁹ Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 7.

verilen addır.¹⁴⁰ 35 numaralı defterde Ali Ağa Kethüdayeri an zümre-i sipahiyan (42/a) sınıfındandır.

Mütevelli: Vakıf işlerini ve vakfiye şartları ve Şer'i hükümler dairesinde idare eden, yürütenler için kullanılan bir tabirdir. Vakıfta tasarruf hakkı mütevelliyeye aittir.¹⁴¹ 36 numaralı defterde Kara Hasan Ağa (Varak no: 48/a) Sultan Selim Camii Evkafında mütevelli olarak kaydedilmiştir.

C.TEREKE SAHİPLERİNİN MEDENİ HALLERİNE VE MİRASÇILARIN DURUMUNA GÖRE

1. Medeni Hallerine Göre Dağılımı

Her iki defterdeki tereke sahibi kişilerin toplamı 254 dir. Bunlar 162 erkek, 92 kadın olmak üzere 254 kişiye ait muris olup ayrıca 5 tane de zeyl buraya dâhil edilmemiştir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere 193 kişi evlidir. Yine bunlardan 126 kişi erkek, 67 kişi de kadındır. Bu genel oranın % 77'sine tekabül etmektedir. Ayrıca 26 erkek ve 18 bayan olmak üzere 44 kişi de bekârdır. Bekârların oranı da % 17'dir. Geri kalan 16 kişinin hepsi de dul olarak kabul edilmiştir. 10'u erkek 6'sı da kadın olup bunların oranları da % 6'dır. Bu kişilerin medeni durumları tereke sahiplerinin yasal mirasçıları incelenerek belirlenmiştir.¹⁴² Mirasçıların arasında zevce veya zevce bulunursa evli kabul edilmiş, bulunmaması durumunda ise çocuğu olup olmadığına bakılmıştır. Çocuğu var fakat mirasçılar arasında eş yok ise dul olarak alınmıştır. Eşi ve çocuğunun olmaması durumunda ise iki yargıya varmamız söz konusudur. Bu tanıma uyan tereke sahibi ya bekâr veyahut sağır yani henüz küçük bir çocuktur. Grafik 3'te tereke sahiplerinin medeni durumlarının oranları ve medeni hallerine göre kişi sayıları gösterilmiştir.

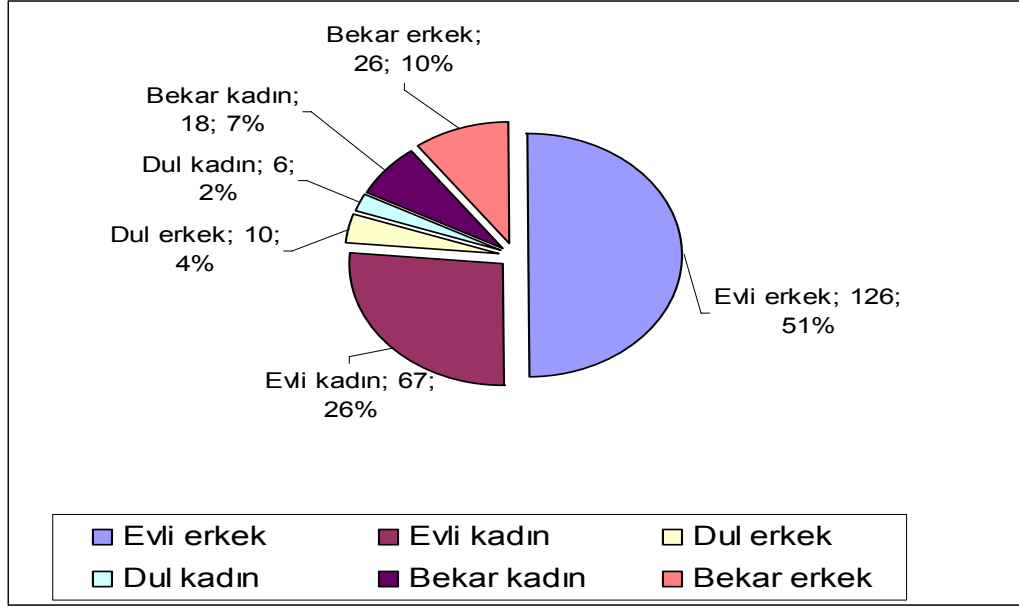
Evli erkekler arasında 118 kişi tek eşle evlilik yapmış, 7 kişi ikinci evliliğini yapmış, bir erkek ise 3. kez evlenmiştir. Tablo 2'ye baktığımızda çok eşle evlilik yapanların Çelebi unvanlı oldukları dikkatimizi çekmektedir. Fakat defterin geneline baktığımızda tek eşliliğin yaygın olduğunu görmekteyiz.

¹⁴⁰ Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 230.

¹⁴¹ Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 640.

¹⁴² Bazılarının durumları ise terekenin üst kısmında verilen açıklamadan yola çıkarak belirtilmeye çalışılmıştır.

Grafik 3: Tereke Sahiplerinin Medeni Durumları

Çok eşli olanların 8 kişi olduğunu ve çok düşük bir oranı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Bu durum Osmanlı toplumunda çok eşliliğin yaygın olmadığını göstermektedir. Terekede görülen 2 veya 3 eşle evliliğin büyük oranda çocuk sahibi olamamaktan kaynaklanmış olabileceğini tahmin edebiliriz. Çünkü bu evlilikleri hayat standardına yani zenginliğe bağlarsak ölen kişilerin geride bıraktığı mirasların yüklü miktarda olması gerekirdi. Ancak çok eşle evlenenlerin çoğunda böyle bir durum söz konusu değildir. Bu kişiler orta halli insanlardır. Çocuk sayılarının da fazla olmaması bu düşüncemizi doğrulamaktadır.

Çok eşlilik yapan bu 8 kişinin miras durumlarına baktığımızda Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey, Yusuf Çelebi ibn Muharrem ve Mehmed Beşe ibn Hasan'ın “*an gurama*” olarak borçlu öldüklerini ve maddi durumlarının pek de iyi olmadığını görmekteyiz. Yani bu kişilerin çok eşli olmaları doğrudan zenginlikle ilişkilendirilecek bir durum olmadığını burada görmekteyiz. Tereke sahiplerinin medeni halleri ve mirasçı durumları **EK'4** de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 2: Çok Eşli Tereke Sahipleri ve Eş Durumları

Varak NO (Defter No)	Tereke Sahibi	Eş Sayısı	Miras Yekünü
(35) 51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	3	9.198
(35) 24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	2	50.406
(35) -45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	2	72.520
(36) 28/b 29/a	Mehmed Beşe ibn Hasan er racil	2	56.598
(36) 32/b	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar	2	12.230
(36) 68/b	Yusuf Bey ibn Abdullah	2	22.400
(36) 79/a -b	İbrahim Çavuş bin Abdullah	2	2.300
(36) 82/b 83/a	Mahmut Bey ibn Hasan es-sarracı's sultani	2	138.804

2. Varislerin Sayısına Göre Dağılım

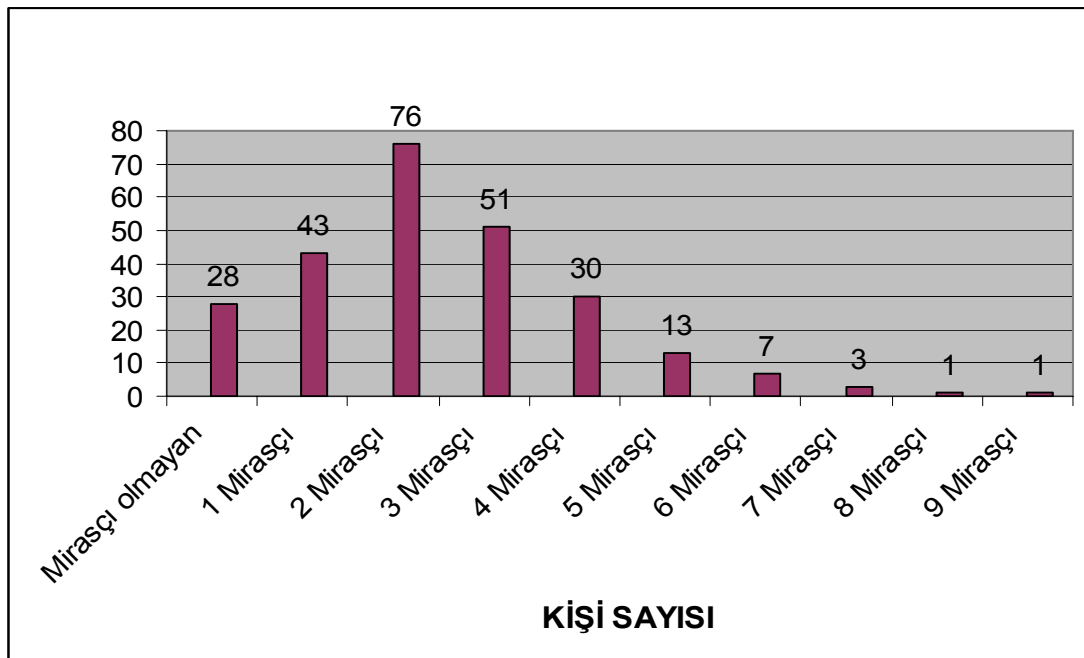
Defterde yer alan tereke sahiplerinin varisleri ve ölen kişi ile akrabalık dereceleri EK 4'te ayrı bir şekilde verilmiştir. Buna göre defterlerde kayıtlı 254 kişiden 28 kişinin mirasçısı bulunmamaktadır. Mirasçıların toplamı 609'dur. Varislerin yüzde % 42'si tereke sahiplerinin hayatta olan çocuklarından meydana gelmektedir. Bunların sayısı 255 olup genele oranları ise % 42 olarak tespit edilmiştir. Defterdeki diğer mirasçı dağılımlarına baktığımızda bunların 193 kişinin ölen murislerin eşleri olduğu tespit edilmiştir. Bu da % 32'lik bir orana tekabül etmektedir. Geriye kalan ana, baba, kız, erkek kardeş ve diğer mirasçıların toplamı 161 kişi olup bunlar da toplam mirasçıların % 27'sini oluşturmaktadır. Terekelerde dikkati çeken diğer bir husus da beytülmal'a kalan mirastır. Miracısı bulunmayan ve miras taksimatından kalan miktar beytülmal'a aktarılmaktadır.¹⁴³

Tablo 3'te gösterildiği gibi verilen mirasçı sayısı ve oranlarını dikkate aldığımızda tereke sahiplerinin % 74'ünün eş ve çocuklarından meydana geldiği görülmektedir. Bu durum İslam hukukunun aileye verdiği önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. İslam miras hukukuna göre mirasçılar arasında çocuk

¹⁴³ Beytülmal: Ev ve mal kelimelerinin birleşmesinden oluşan terim; mal evi, hazine, devlet hazinesi ve maliye dairesine verilen isimdir. İslam devleti elinde toplanan malların bütünü için kullanılmaktadır. İlk dönemlerde ganimetlerden, zekâttan ve çeşitli vergilerden toplanan malları koymak için tahsis edilen bina için kullanılmıştır. İslamın ilk yıllarında Beytülmal'ın irad ve masrafına bizzat Hz. Peygamber nezaret etmiştir. Osmanlı'da Beytülmal, Hazine-i Emiriye, Hazine-i Padişahi, Hazine-i Hassa, Hazine-i Humayun ve Hazine-i Devlet gibi çeşitli isimlerle ifade edilmiştir. Ayrıca beytülmal tabiri varisi bilinmeyen ve hazır olmayan veya varis bırakmadan vefat eden kişilerin terekelerinden devlet hazinesine kalan malları muhafaza eden daire için kullanılır olmuştur (Mehmet Erkal, "Beytulmal maddesi", *D.İ.A.*, VI, s. 90-94).

bulduğunda terekeden büyük oranda ölenin birinci derecede yakını sayılan çocukların mirastan pay almasını sağlamak, neslin korunması bakımından önemli bir hususu teşkil etmiştir. Osmanlı Devlet'i şer'i hukukun uygulayıcısı olarak bu durumun korunmasını çalışmış, çocukların bulunmaması durumunda tereke üzerinde bizzat kendisi hak iddia etmiştir.

Grafik 4: Tereke Sahiplerinin Ağırlıklı Mirasçı Dağılımları

Defterde yapmış olduğumuz incelemede tereke sahibi 28 kişinin mirasçısının bulunmadığı ve bu kişilere ek olarak 55 kişinin de hiç çocuğu olmaması ancak diğer mirasçılarının olması dolayısı ile Devlet bu terekeler üzerinde hak sahibi olmuştur. Bu durumda hiç mirasçısı olmayanların tüm mallarına ve çocuğu olmayıp diğer akrabaları olan tereke sahiplerinin de varislerin hakları dağıtıldıktan sonra mallarının kalan kısmına devlet adına el konularak Beytülmal'e aktarılmıştır. Böylece devlet defterdeki 254 kişinin 83'ünde mirasçı konumuna gelmiştir. Defterde yer alan 254 kişiye ek olarak 35 numaralı belgede 44, 52, 66 numaralı terekelere ve 36 numaralı belgede de 6 numaralı terekeye zeyl yapılmış olup; 1 çocuk, 1 eş, 3 baba, 1 anne, 1 erkek kardeş ve 2 diğer mirasçılar şeklinde oluşmaktadır.

Tereke sahiplerinin akrabalık derecelerinin incelenmesi dönemin aile yapısı hakkında fikir elde etmemiz açısından önemlidir. Tablo 3'de görüldüğü üzere

Osmanlı toplumu daha çok çekirdek ailelerden oluşmaktadır.¹⁴⁴ Bu durumda mevcut defterlerdeki ailelerin çocuk sayılarına baktığımızda, çocuğu olan ailelerin sayısının 75 kişi, çocuğu olmayan ailelerin sayısının 62 kişi olduğunu görmekteyiz. Genellikle aile 1-2 çocuktan oluşmaktadır. Mirasçı sayılarının düşük olması bu durumun belirgin göstergesidir.

Çocukların mirasa sahip olma oranına baktığımızda % 42'lik bir oran ile ilk sırayı oluşturduğunu görmekteyiz. 254 kişiden 66 kişinin 1 oğlu, 24 kişinin 2 oğlu, 7 kişinin de 3 oğlu bulunmaktadır. 56 kişinin 1 kızı, 23 kişinin 2 kızı, 4 kişinin 3 kızı, 2 kişinin de 4 kızı vardır. Mirasta hak sahibi olan kimselerden erkek ve kız kardeşin mirasçı olma durumu oranı % 7'dir. Baba ve annenin mirasçı olma durumları ise toplamda % 12'lik bir oranı teşkil etmektedir. Bunların olmaması durumunda diğer mirasçı kişiler de % 7'lik bir orana sahiptirler.

Tablo 3: Akrabalık İlişisine Göre Mirasçı Sayıları Ve Oranları

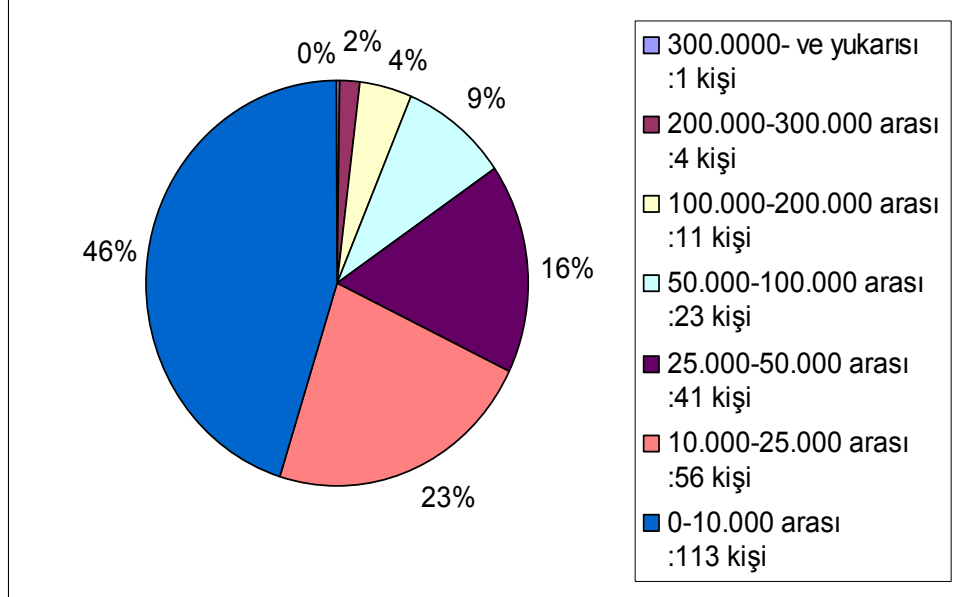
Mirasçılar	Toplam	Toplam İçinde Yüzdeleri
Eş	193	32%
Çocuk	255	42%
Baba	31	5%
Ana	46	8%
Erkek Kardeş	24	4%
Kız Kardeş	20	3%
Diğer Mirasçılar	40	7%
Toplam	609	100%

¹⁴⁴ Osmanlı ailesi genellikle 4 -7 kişiden oluşuyordu; karı-koca ve çocukları. Bununla birlikte, özellikle kasaba ve şehirlerdeki zengin ortamlarda büyük aile tiplerine, mesela karı-koca ve çocukları, kayınvalide, kocanın kız kardeşi, süt kız kardeşi, uşak ve cariyelerden oluşan otuz otuzbeş kişilik ailelere de rastlanıyordu. Konak hayatı diyebileceğimiz bu yaşayış düzeni II. Meşrutiyet'ten sonra sarsılmaya ve çökmeye başlamış, çekirdek aile tipi daha da yaygınlaşmıştır (Bahaeddin Yediyıldız, "Osmanlı Toplumu", *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999, s. 483).

A. TEREKE SAHİPLERİNİN SERVET DAĞILIMI

1. Genel Servet Miktarları

Grafik 4: Servet Dağılımındaki Kişi Sayısı ve Yüzdeler Oranları

Tereke defterlerine kaydedilen mallar kişinin hayatta iken kazandığı bütün servetinin toplamını yansıtmaktadır. Bu yüzden servet dağılımı toplumda refah düzeyini yansıtan önemli göstergelerden birisidir. Gelir ile servet arasında paralel bir ilişkinin olması kişinin kazancını ortaya koyması açısından ekonomik değer açısından önem arz etmektedir. Tereke defterlerinde yer alan miras dökümlerini oluşturan menkul ve gayr-i menkul malların değerleri görevli memurlar tarafından piyasa şartlarına göre belirtilerek tümünün toplamı “Cem’an” olarak listenin sonuna yazılır. Defterdeki 249 kişiye ait tereke kayıtlarındaki servet miktarı askeri sınıfın refah düzeyini ortaya koyacaktır. Zeyl terekeleri buna dâhil edilmemiştir. Bu durumu daha iyi analiz edebilmek için servet miktarları cinsiyetlere ve servet durumuna göre guruplara ayrılarak tetkik edilecektir.

1) 10.000 akçeden aşağı miras bırakanların toplam sayısı 113 kişidir. Bu kişilerin genel yekün içerisinde oranı ise % 46’dır. Bunların 53’ü kadın (% 47), 59’u erkek (% 53) mirasçıdır.

2) 10.000 – 25.000 akçe arasında miras bırakanların sayısı 56 kişidir. Genel yekün içerisinde oranları % 23’tür. Bu mirasçıların 15’ü kadın (% 27), 41 kişi (% 73) de erkektir.

3) 25.000 – 50.000 akçe arası miras bırakanlar 41 kişidir. Genel mirasçılara oranları % 16'dır. Mirasçıların cinsiyet durumuna göre dağılımları 12 'si (% 29) kadın 29'u (%71) erkek şeklindedir.

4) 50.000 – 100.000 akçe arası miras bırakanların sayısı 23 kişidir. Bu kişilerin genel yekûna oranı % 9 'dur. Bunların da 6'sı kadın (% 26), 17'si (% 74) erkektir.

5) 100.00 akçe ile 200.00 akçe arası miras bırakanların sayısı 11 kişidir. Genel mirasçılara oranları % 4'tür. Bunların 2'si kadın (% 18), 9'u (% 82) erkektir.

6) 200.00 akçe ile 300.00 akçe arası miras bırakanların sayısı 4 kişidir. Genele oranı ise % 2'dir. Bunların hepsi de erkektir.¹⁴⁵

7) 300.00 akçenin üzerinde miras bırakan 1 kişidir. Bu kişi de erkektir.¹⁴⁶ Toplam servet miktarı ise 308.692 akçedir.

Listelerin geneli dikkate alınıp incelendiğinde servet miktarlarının 50.000 akçeye kadar yığılma gösterdiğini görmekteyiz. 249 kişinin %83'ü 50.000 akçenin altında servete sahiptirler. Servet miktarı ile servet sahibinin kadın ve erkek oluşu arasında bir bağ olduğu da görülmektedir. Servetin miktarı arttıkça kadın sayısı da buna ters orantılı olarak azalmaktadır.

2. Grupların Servet Oluşum Tarzı

Mevcut veriler etrafında serveti oluşturan mal gruplarının analizi ile XVII. yüzyılın ortalarında Edirne'de askeri sınıf mensuplarının servete yönelik eğilimleri tesbit edilmeye çalışıldı. Osmanlı toplumunda askeri sınıfa ait gayr-ı menkul ve kullanım eşyası, mutfak eşyası, kumaş, ticari emtia, giyecek gibi başlıklar altında tasnif edilerek serveti oluşturan diğer kalemlerin genel servet yapısı içerisindeki durumu hakkında kanaate varıldı. Servetin oluşum tarzı kişinin sosyal standardının belirlenmesi açısından önemlidir. Bu sebeple toplumun sosyo-ekonomik durumu ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Serveti meydana getiren emtia ve diğer kalemler çeşitli başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu ana başlıklar; gayr-ı menkul, köleler, ticari emtia, binek ve

¹⁴⁵ Bu Muris'ler arasında 35 numaralı defterde Voynuk Kostantin Veledi Vasilko (Varak no: 39/b) ile Kostantin Veled'i Kızılbaş'da (Varak no: 48/a) bu grup içerisinde yer almaktadır.

¹⁴⁶ Bu kişi 36 numaralı defterde yer alan Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa'dır (Varak no: 61/a-62/a).

yük hayvanları, canlı sermaye, ev kullanım eşyası, mutfak eşyası, kumaşlar, giyecekler, ziynet eşyası ve lüks mallar, silah ve silah takımları, at takımları, alet-edevat, müteferrik, yazı malzemeleri, kitap, gıda maddesi ve hububat, alacaklar ve nakit'ten oluşmaktadır. İncelemekte olduğumuz iki defterde 254 kişiye ait malların akçe değerlerinin toplamı 7.202.627'dir.¹⁴⁷ Servet kalemlerinin genel yapı içerisindeki akçe miktarı ve yüzde oranları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Servet Kalemlerinin Akçe Miktarı ve Genel Servet İçindeki Oranları

SERVET KALEMLERİ	AKÇE MİKTARI	YÜZDE ORANI
Gayr-ı Menkul	1.916.420	26,61
Köleler	260.030	3,61
Ticari Emtia Sermaye	294.359	4,09
Binek ve Nakliye Hayvanları	117.673	1,63
Canlı Sermaye	275.574	3,83
Ev ve Kullanım Eşyası	583.158	8,10
Mutfak Eşyası	280.336	3,89
Kumaş	46.325	0,64
Giyecek	581.332	8,07
Zinet ve Lüks Mallar	502.001	6,97
Silah ve silah takımları	27.746	0,39
At Takımları	71.341	0,99
Alet Edevat	29.864	0,41
Müteferrik	87.781	1,22
Yazı malzemesi	2.336	0,03
Kitap	45.930	0,64
Gıda maddesi ve Hububat	276.259	3,84
Alacak	1.054.760	14,64
Nakit	749.402	10,40
Toplam	7.202.627	100,00%

¹⁴⁷Bu miktar defterdeki malların tek tek toplanmasıyla elde edilmiştir. Buna zeyl terekeleri de dâhildir. Defterdeki asıl miktar 7.305.274'dir. Bu durum toplam yanlışlarından veya zaman zaman kassamların malların kıymetini kazanç elde etmek için kasten fazla yazmasından da kaynaklandığı söylenebilir (Bkz. Ömer L. Barkan, a.g.m., s. 3).

Servetlerin yoğunluk kazandığı gayr-ı menkul, nakit ve alacak üçlüsü toplam servetin % 51’lik kısmını oluşturmaktadır. Genel servet içerisinde nakdin ağırlık kazanması servet sahiplerinin mensup buldukları sınıfın yapısından kaynaklanmaktadır. Ticaretle uğraşmaları yasak olan askeri zümre genelde paralarını ya nakit olarak tutuyorlar ya da dönemin önemli bir yatırım aracı olan gayr-ı menkul’e yönlendiriyorlardı. Bunun yanında ev ve kullanım eşyası, giyecek, ziynet eşyası ve lüks mallarının %27,03’lük oranı da belirgin bir şekilde dikkatimizi çekmektedir.

3.Unvanlarına Göre Servet Miktarları ve Yapısı

Genel yekün içerisindeki grupların servetleri, borçları, harcamaları ve net bakiyenin oranları ele alınarak, unvanın servet üzerindeki etkisi ve buna bağlı olarak askeri sınıf mensubunun servet durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo 5’te görüldüğü üzere defterde yer alan askeri sınıf mensubu içerisindeki kişilerin unvanlara göre servet sıralamasında ilk sırada unvansızlar yer almaktadır. % 26.54 oran ile ilk sırayı teşkil etmektedir. Aslında buradaki durum çok farklıdır. İncelemekte olduğumuz defterlerde unvansızların sayısı 103 olup ve servet oranlarına teke tek baktığımızda birçoğunun servet miktarının 10.000 akçenin altında olduğunu görürüz. Burada defterdeki unvansızların oranının fazla olması genel unvanlara göre oranı hayli etkilemiştir. İkinci sırada %13,88 oran ile Bey gelmektedir. Üçüncü Beşe’nin oranı %11,58’dir. Ağa % 9,77 oranı ile dördüncü sırada yer almaktadır. El Hac ise beşinci olup %9,26’lık bir oranı vardır. Diğer sıralama ise Efendi, Çelebi, Hatun, Seyyid, Çavuş ve Şeyh şeklinde oluşmuştur. En az orana % 0, 42 ile Şeyh sahiptir. Aynı unvana sahip kişilerin toplam servetleri ve genele oranı Tablo 5’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

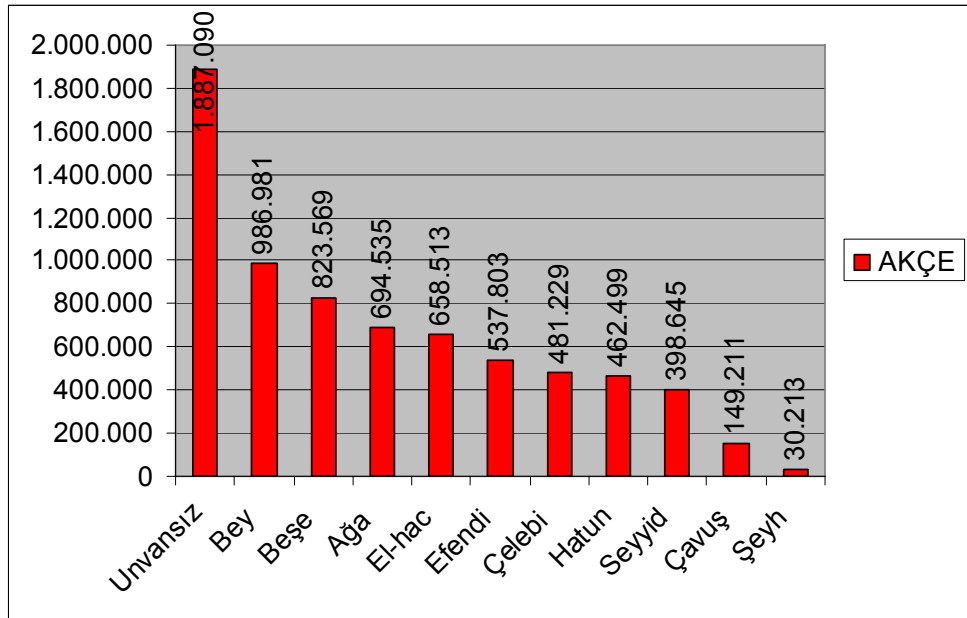
Tablo 5: Aynı Ünvana Sahip Kişilerin Toplam Servetleri ve Genele Oranı

Sıra No	UNVANLAR	SERVET MİKTARI (AKÇE)	% 100
1	Unvansız	1.887.090	26,54
2	Bey	986.981	13,88
3	Beşe	823.569	11,58

4	Ağa	694.535	9,77
5	El-Hac	658.513	9,26
6	Efendi	537.803	7,56
7	Çelebi	481.229	6,77
8	Hatun	462.499	6,50
9	Seyyid	398.645	5,61
10	Çavuş	149.211	2,10
11	Şeyh	30.213	0,42

Grafik 5: Unvana Göre Servet Miktarının Grafik Dağılımı

Unvana göre servet sıralamasına etki eden faktörlerin başında grupta bulunan kişi sayısı gelir. Defterdeki kişilerin unvanlarına göre sınıflandırılan grubun toplam servetini grupta yer alan insan sayısına böldüğümüzde kişi başına düşen akçe miktarı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda sıralama değişmektedir. Kişi başına düşen akçe miktarında ilk sırada 69.454 akçe ile Ağa unvanı gelmektedir. Daha sonra ise el- Hac ünvanı gelir. Unvansızlar burada 18.684 akçe ile son sıraya gerilemiştir. Bunun nedeni de incelemekte olduğumuz defterlerde unvansızların genele oranının fazla olması ve birçoğunun servet miktarlarının 10.000 akçenin altında olması ayrıca unvansızlar arasında kadınların çoğunlukta olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü kadınların servet oranları genelde azdır.

Tablo 6: Ünvana Göre Kişi Başına Düşen Akçe Miktarı

Sıra No	UNVANLAR	KİŞİ SAYISI	KİŞİ BAŞINA DÜŞEN MİKTAR
1	Ağa	10	69.454
2	El-Hac	10	65.851
3	Seyyid	8	49.831
4	Çavuş	4	37.303
5	Hatun	13	35.577
6	Efendi	17	31.635
7	Şeyh	1	30.213
8	Bey	34	29.029
9	Beşe	30	27.452
10	Çelebi	19	25.328
11	Unvansız	101	18.684

Unvana göre tereke sahiplerinin borç ve terekeden yapılan harcamalarını karşılaştırdığımızda borç ve harcamalar toplamının en fazla unvansızlarda olduğu görülüyor. Unvansızların harcamalarının ve borçlarının toplamı 422.503 akçedir. Ayrıca unvansızlar içerisinde mirasçılara kalan net miktar toplamı 1.474.325 akçedir. İkinci sırada ise Bey unvanlı kişilerin borç ve harcamaları yer almakta olup, borç ve harcamaların toplamı 372.567 akçedir. Diğer unvan sahiplerinin borç ve harcamaları **Tablo 7**'de ayrıca gösterilmiştir.

Tablo 7: Unvanlara Göre Borç ve Harcamalar

UNVANLAR	Kişi Sayısı	HARCAMALAR (Akçe)	BORÇ (Akçe)	TOPLAM (Akçe)	BAKİYEYE ORANI	MİRASÇILARA KALAN NET MİKTAR
Unvansız	101	252.758	169.745	422.503	22,27%	1.474.325
Bey	34	137.018	235.549	372.567	36,23%	655.762
Ağa	10	64.237	138.761	202.998	26,54%	561.974
Beşe	30	122.500	233.385	355.885	42,88%	474.152
El-Hac	10	52.415	69.681	122.096	22,34%	424.496
Hatun	13	71.382	10.420	81.802	16,44%	415.630
Efendi	17	66.620	99.195	165.815	30,54%	377.194
Seyyid	8	49.966	41.747	91.713	22,77%	311.023

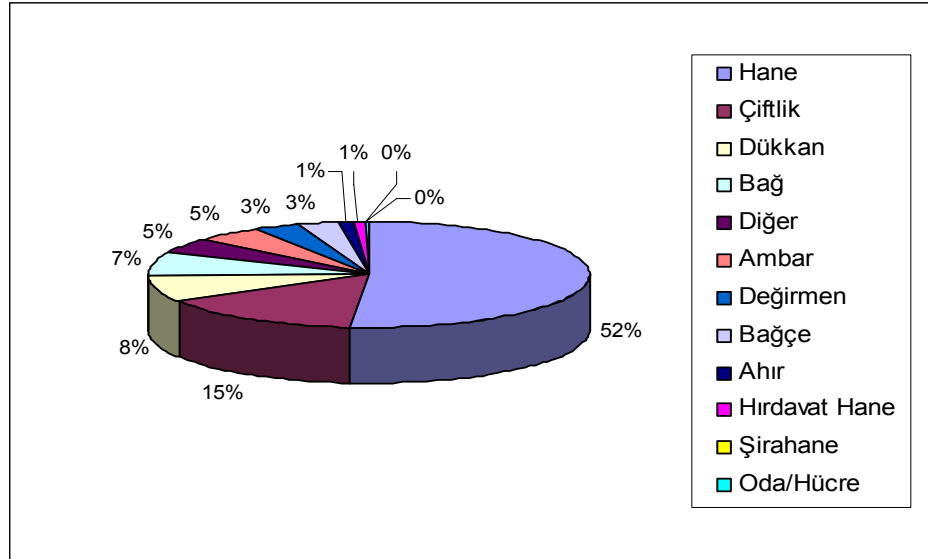
Çelebi	19	60.771	145.679	206.450	41,20%	294.602
Çavuş	4	18.642	37.655	56.297	37,84%	92.469
Şeyh	1	3.590	5.268	8.858	29,33%	21.344

D.TEREKEYİ OLUŞTURAN MAL GRUPLARI

1.Gayr-ı menkul ve Çeşitleri

Tereke defterlerinde yer alan mallar içinde 1.916.420 akçe ile yer alan gayr-ı menkul mallar, en yüksek değere sahip kalemi oluşturmaktadır.¹⁴⁸ Defterde yer alan bütün malların % 26,61'lik kısmını oluşturan bu grup; hane, oda/hücre, dükkân, fırın, bağçe, bağ, çiftlik, değirmen, ambar, ahır, şirahane, hırdavathane ve diğer taşınmaz mallardan oluşur. Bu malların başında gayr-ı menkuller içerisinde toplam değer % 54'lük kısmını oluşturan ve barınma ihtiyacı olarak kullanılan hane/ev/menzil gelmektedir. Terekesinde çeşitli gayrı mülkleri bulunan 125 kişinin 37'sinde hane bulunmamaktadır.¹⁴⁹ Bu kişilerin kiracı olma ihtimali yüksektir. Hane'nin bu kadar yoğunlukta olması hemen hemen herkesin bir eve sahip olduğunun göstergesidir.

Grafik 7: Gayr-ı menkul Çeşitlerinin Yüzdelik Dağılımları

¹⁴⁸ 35 numaralı defterde Ali Beşe ibn Abdullah er racil'e ait Bağ (Varak no:11/b), Fatma Hatun'a ait Hane (Varak no: 48/b), ve 36 numaralı defterde Esseyyid Eyüp Efendi' ye ait Hane (Varak no:43/a), Fatma Hatun ebnete Mustafa'ya ait Hane (Varak no:53/a-b) yazılmasına rağmen miktarları belirtilmemiştir.

¹⁴⁹Bu sayıya hane miktarı belli olmayanlar ve sadece hane yazanlar da dâhil edilmiştir. Birden çok hanesi olanlar sayı olarak tek verilirken akçe toplamları hane miktarına dâhil edilmiştir.

Gayr-ı menkul mallar içinde ikinci sırayı % 15'lik payla çiftlikler oluşturuyor. Çiftlikler tereke sahiplerinin toprak işleri ile meşgul olduğunu gösteriyor. Bu aynı zamanda askeri sınıfın tarımla da uğraştıklarının belirtisidir. Diğer gayr-ı menkulleri oluşturan bağlar 62 kişiye ait olup oranı % 7'dir. 2 kişinin bahçesi olup oranı % 3'tür. 14 kişinin ambarı olup gayr-ı menkule oranı % 5'tir. 3 kişinin değirmeni olup bu da % 3'lük bir oranı oluşturur. 11 kişinin dükkanı % 8'lik bir orana sahiptir. 8 kişinin de ahır % 1'lik orana teşkil eder. Az miktarda olanlar “diğer” adı altında toplanmış olup oranları da % 5'i oluşturmaktadır. Defterde yer alan otlak ve samanlık diğer kısmında ele alınmış olup bu da askeri sınıfa mensup kimselerin yasal olmamasına rağmen tarım ve hayvancılıkla uğraştıklarını ifade eder. Çok miktarda dükkânın bulunması askeri sınıfın ticaret işi ile de ilgilendiklerini göstermektedir.¹⁵⁰ Defterlerde iki kişiye ait oda/hücre bulunmaktadır. Oda tabiri, yeniçerilerin oturdukları kışlalar hakkında kullanılan bir tabirdir. Ayrıca evlerin oturmak ve yatmak için ayrılan kısımları için de kullanılırdı.¹⁵¹ Hücre tabiri; talebelerin medreselerde ve zaviyelerde oturmalarına veya yatmalarına mahsus kısımlar için de kullanılmıştır.¹⁵² Gayr-ı menkuller arasında dikkat çeken bir husus ta şirahanelerdir. Şirahane 24 kişide görülmekte olup miktarı 20 ile 100 akçe arasında değişmektedir.

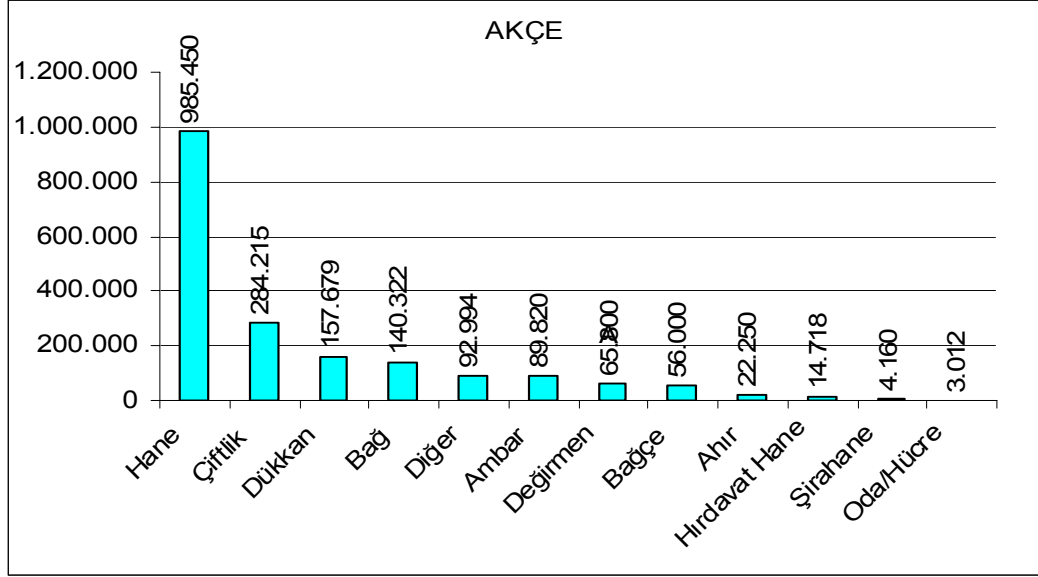
Defterlerde bazen birkaç gayr-ı menkul değerleri bir arada verilmiştir. Bunlar liste haline getirilirken yaygın olanın değeri alınarak sıralamaya tabi tutulmuştur. Tek fiyat altında birden çok gayr-ı menkul bulunmaktadır. Neticede askeri zümre mensuplarının gayr-ı menkul mal gruplarının çeşitliliği dikkat çekicidir. Bu çok çeşitliliğin sebepleri arasında devrin iktisadi, ictimai ve idari yapısında meydana gelen değişmelerin etken olduğu söylenebilir. Yukarıda açıklamaları verdiğimiz gayr-ı menkullere ait tablo **EK 7**'te gösterilmiştir.

¹⁵⁰ 35 numaralı defterde Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi'ye ait iplikhane (Varak no: 8/b), Pir Ali bin Halil' e ait Dizmehane (Varak no: 26/a), Ahmed bin Abdülehak'a ait Yağhane (Varak no: 36/b), Kostantin Veled Kızılbaş'a ait Meyhane, Şira ve Buzhane, Balıkçı Dükkanı, Kebabçı Dükkanı ve Büyük Şirahane (Varak no: 48/a), El Hac Ahmed Bin Mezid'e ait Şirrevgan yağhane (Varak no:58/a); 36 numaralı defterde ise Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam'a ait Kolan dükkanı (Varak no:12/a-b), El Hac Yunus bin Hac Kurt' a ait Yağhane, Bakkal Dükkanı, Berber ve Boyacı dükkanı, (Varak no:22/a-b), Mehmed bin Abdullah'a ait Çakırağa mahallesinde Nalınacı dükkanı (Varak no:79/a),İbrahim Efendi İbn El merhum Mustafa'ya ait Yağhane, Bakkal, Buzhane ve Hasırcı dükkanı (Varak no: 69/b-70/a) mevcut olup bunlar dükkan ve diğer başlığı altında ele alınmıştır.

¹⁵¹ Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 714-716.

¹⁵² Mehmet Zeki Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 844-848.

Grafik 8: Gayr-ı menkul Çeşitlerinin Toplam Akçe Dağılımı

2. Menkul Mallar

a. Köleler

Kölelik Osmanlılarla ortaya çıkmış bir hadise değildir. Köleliğin başlangıcı çok eski tarihlere dayanmaktadır. Tereke defterlerinde askeri sınıf mensuplarının mirasları arasında köle ve cariyeler bulunduğu görülmektedir. Bu durum bize Osmanlı toplumunda da köleliğin var olduğunu göstermektedir. Fakat İslamiyet öncesi Arap toplumlarında var olan köleliği İslamiyet tamamıyla reddetmemiş bunun yanında kölelere ilişkin bazı hukuki düzenlemeler getirerek kölelerin haklarını genişletmiş ve kölelikten kurtulma yollarını çoğaltmış, kölelerin efendisine karşı haklarını genişletmiştir. İslam hukuku köle sahibine, kölesini satabilme, kölesini hibe ve hediye edebilme hakkını tanıırken kölelerin de haklarını gözetmiştir. Osmanlı Devleti' de İslam hukukuna uygun olarak köleliğe ve kölelik kurumuna karşı bir tepki göstermemiş gerek toplum hayatında gerekse özel hayatta kölelik müessesesi sosyal ve iktisadi hayatın bir parçası olmuştur.

Osmanlılar kuruluş ve büyüme döneminde savaş esirlerini köleleştirerek onlardan istifade yoluna gitmişlerdir. Kölelerden büyük bir kısmının kısa bir müddet içinde esirlikten kurtularak hür insanlar arasında kendilerine bir mevki yapma şansına sahip bulunduğunu göstermektedir. Esirlerin azad edilmesi ile ilgili çeşitli

yollar mevcut olup bunlar ile ilgili açıklama 36 numaralı belgede yer alan örnekleriyle birlikte ilgili dipnotta detaylı bilgi verilmiştir.¹⁵³

Aşağıda tabloda görüldüğü üzere 249 kişi içerisinde 27 kişiye ait köle bulunmaktadır. Toplam köle adedi 39 olup bunların bir kölenin miktarı belirtilmemiştir. Bu kölelerin 31'i (% 82) cariye, 7'si (%18)'de gulamdır. Toplam değerleri 260.030 akçedir. Genel servet içerisindeki oranları ise % 3,61 olarak görülmektedir. Genel anlamda köle sahiplerini değerlendirmeye aldığımızda 39 kişiden 1 kişinin serveti 200.000 akçenin üzerindedir. 100.000-200.000 akçe arası servete sahip olanlardan 7 kişinin kölesi vardır. 50.000-100.000 akçe arası servetleri olanlarda köle sayısı 11 kişi olup, 50.000 akçenin altında servete sahip olanlarda bu sayı ise 7 kişidir. 36 numaralı defterde Esseyid Eyüp Efendi ibn Abdullah'ın (Varak no: 43/a) 2 kölesi mevcut olup; fakat miktarları belli değildir. Kölelerin değeri 400 akçe ile 12.000 akçe arasında değişmektedir.

Kölelerin menşesine baktığımızda 36 numaralı belgede (Varak no:14/b) Mürtaza Efendi ibn Hac el Kadı'nın bir Arap cariyesinin olduğunu görüyoruz. Kölesi olanları cinsiyet yönünden incelediğimizde 26 kişiden 8 kişiyi kadınlar oluşturmaktadır ve %31'lik bir orana sahiptirler. Diğer 18 kişi de erkek köle sahipleri olup % 69 'luk bir oranı teşkil etmektedirler.

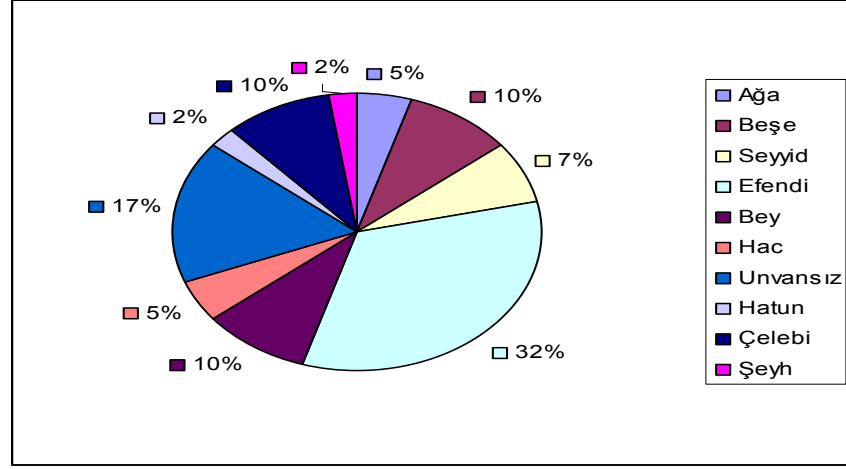
¹⁵³ Esir azat etmenin birkaç yolu olup bunlardan biri de köle sahibinin ölümünden sonra olmak şartıyla (tedbir) yapılan azattır. Yani köle sahibinin "*ben bu hastalığım esnasında ölürsüm*" şeklinde kayıtlı şartlar için geçerli olup hürriyetini kazanabilmesi için mirasını 1/3'ünden fazlasına sahip olmaması gerekir. Buna örnek olarak *36 numaralı belgede (Varak no: 4/a)* Hadım Balaban mahallesi sakinlerinde Hasan Çelebi İbn İlyas'ın cariyesi "...Merkume Belkis tedbir-i mutlak ile müdebbere idüb itkinı mevtime ta'lik etmişti. Halen merkum Hasan Çelebi vefat edip sülüs-i mali dahi mezbüre Belkis'in kıymetine vefa itmeğin mezbure Belkis müteveffay-ı mezburun malından kavlı muhtar üzere azad olub sair harair-i asliyyat gibi hurre olmuşdur".. İslamiyetten evvelki Araplar, cariyelerinden doğan çocuklarını "çocuk, anasının hukuki statüsüne tabidir" kaidesine uyarak esir pazarlarında satıyorlardı. İslamiyet bu durumda "çocuğun, babasının medeni haline tabi olacağı" esasını koymuş ve onu babanın nesebine dahil etmiştir. Bu şekilde sahibinden bir çocuk dünyaya getirmiş olan cariye, "çocuk annesi" (ümm-i veled) adı ile sahibinin ölümünden sonra otomatik bir şekilde hür olmak hakkını kazanır ve bir defa kazanmış olduğu bu hakkı kaybetmemesi için başkasına satılamaz. Fakat cariyenin sahibinin izniyle de olsa, başka birine nikah edilmesinden doğan çocuk anaya tabidir, yani esirdir. Ancak nikah akdinde bu hür babadan gelen çocuğun hürriyeti şart edilmiş olur ise çocuk hürdür; şart edilmemişse sahibinin kölesi olur. *36 numaralı belgede (Varak no:5/b)* Hüseyin Bey İbn Hasan nam Cüdi'nin ümm-i veledi ...Mezbüre Üftade müteveffay-ı merkumun cariye-i memlukesi olub silk-i mülkinde iken fıraşına almakla ümm-i veledi olub hayatında da'vet itmeğiyle hamli müteveffay-ı merkumun kendinden olduğunu mahzar-ı müsliminde ikrar ve itiraf idüb ba'de vefatı sair harair-i asliyyat gibi hurre olmuş iken.." şeklinde Ümm-i veled e örnek verebiliriz. Kölelik ve Kölenin azad edilmesi için çeşitli yollar vardır (Bkz. M.Akif Aydın, Muhammed Hamidullah, "Köle maddesi", *D.İ.A.*, XVI, s. 237-246).

Tablo 7: Kölelerin Sahipleri ve Toplam Servet İçindeki Payları

Defter no	Varak No	Köle Sahibi	Köle Adedi	Kölelerin Toplam Akçe Değeri	Toplam Serveti (Akçe)	Kölelerin Servet İçindeki Oranı
36	43/a	Esseyid Eyüp Efendi ibn Abdullah	2	belirtilmemiş	belirtilmemiş	
36	6/b-7/a	Mehmed Beşe nam racil	4	21.700	57.171	37,96%
36	11/b-12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmut Çavuş	2	19.000	139.462	13,62%
36	82/b -83/a	Mahmut Bey ibn Hasan es-sarracü's sultani	2	17.000	136.864	12,42%
36	54/a-b	Şehsuvar Bey bin Kaleci el cüdi	2	15.000	95.900	15,64%
36	40/b	Ahmet Beşe ibn Süleyman er racil	2	14.550	35.101	41,45%
36	69/b-70/a	İbrahim Efendi ibn el Merhum Mustafa	2	14.350	219.994	6,52%
35	66/a-66/b	Osman Beşe bin Yusuf er racil	2	14.260	86.147	16,55%
36	53/a-b	Fatıma Hatun ebnete Mustafa	2	14.000	65.003	21,54%
36	14/b-15/a	Mürtaza Efendi ibn El Hac Mustafa el Kadı	2	12.150	53.212	22,83%
35	8/b	Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi	1	12.000	142.123	8,44%
36	13/b14/a	Ali Beşe ibn Şaban er racil	1	10.000	169.665	5,89%
35	1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali Ağa	1	10.000	143.009	6,99%
36	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam	1	9.000	24.532	36,69%
35	14/b	Safiye bint Abdulmennan	1	9.000	65.276	13,79%
35	60/b/61/a	El Hac Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	1	8.000	138.494	5,78%
35	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş	1	7.600	100.913	7,53%
36	56/b-57/a	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	1	7.300	82.710	8,83%
35	4/a	Safiye bint Abdulmennan	1	7.000	51.286	13,65%
36	18/a-b	Eşşerife Hayrunnisa bint Musa	1	6.460	52.425	12,32%
35	18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim	1	5.350	8.120	65,89%
35	50/b/51/a	Fatıma bint el Hac Musa	1	5.000	39.145	12,77%
35	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	1	4.830	32.075	15,06%
36	80/a	Saliha bint Ahmet	1	3.600	13.290	27,09%
35	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim	1	1.880	59.477	3,16%
36	3/a-3/b	Beyhan bint Bali Bey	1	700	29.828	2,35%
35	32/b	Ali Bey ibn Mehmed el cüdi	1	400	68.317	0,59%

b. Kitaplar

Edirne'nin Osmanlı Devleti'ne başkentlik yapması ayrıca XVI. Yüzyıldan itibaren Edirne'nin padişahlar için dinlenme yeri, yabancı elçiler için ağırlama mekânı olması şehre kültürel anlamda olumlu katkılar sağlamıştır.

Grafik 9: Unvanlara Göre Kitapların Dağılım Oranları

Defterlerde toplam 41 kişiye ait kitap bulunmaktadır. Unvana göre sıralama yaptığımızda ilk sırada % 35 oran ile Efendi'nin yer aldığını görmekteyiz. İkinci sırada unvansızlar % 17'lik bir oran oluşturmaktadır. Diğer sıralama da ise % 10'luk oranlar ile Beşe ve Bey gelmektedir. Fakat tabloda dikkatimizi çeken hususlardan birisi de kitap sahibi Efendi unvanlı kişilerin kitaplarının servetlerine olan oranlarının diğer unvanlı kişilerin kitaplarının servetlerine oranından daha fazla olduğudur. Ahmed Efendi ibn Süleyman el Kadı'nın genel servetinin % 17,95'i, Hüseyin Efendi ibn El Hac Kalender'in genel servetinin % 14,47'si ve Abdulkerim Efendi bin İbrahim'in genel servetinin % 11,68'i kitaplardan oluşur. Kitap sahibi olan diğer kişilerin kitaplarının servetlerine oranları ise fazla bir yekün teşkil etmez. Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa'nın 308.692 akçelik servetinin 12.397 akçesi kitaplardan oluşmaktadır.

Mesleki bakımdan değerlendirmeye aldığımızda kitapları fazla olanların kadı, müderris, imam gibi meslek gruplarından olduklarını görürüz. Cinsiyete göre oranlarına baktığımızda ise bunların 6'sı (% 15) kadın, 35'i (% 85) erkektir. Bu sayı ve oranın erkekler bakımından yüksek olması kadı, müderris, imam-hatip, gibi meslekleri erkeklerin yapıyor olması ve bu kişilerin kitaplarla olan münasebetlerinden kaynaklanıyor olabilir. Kadınların sahip olduğu kitaplar da ilmi nitelikten ziyade dini niteliktedir.

Tablo 8: Kitap Sahipleri, Kitapların Akçe Değerleri ve Servetlerine Oranları

Sıra no	Defter Varak no	Tereke Sahibi	Kitapların Akçe Değeri	Toplam Servet	Kitapların Kişinin Servetine Oranı
84	36-61/a	Esseyyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	12.397	308.692	4,02%
67	35-37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	6.945	59.477	11,68%
21	35-13/b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	3.858	21.493	17,95%
65	35-35/b	Eşşeyh Ömer Efendi ibn (---)	3.772	30.213	12,48%
13	36-14/b	Mürtaza Efendi ibn el Hac Mustafa el Kadı	3.663	53.212	6,88%
1	35-1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali Ağa	1.555	143.008	1,09%
98	35-52/b	El Hac Mustafa Efendi ibn Sinan Bey	1.528	57.529	2,66%
93	36-69/b	İbrahim Efendi ibn el Merhum Mustafa	1.506	219.994	0,68%
77	36-56/b	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	1.401	82.710	1,69%
39	36-36/a	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	1.159	24.720	4,69%
29	36-28/a	Mehmed Bey	977	19.331	5,05%
115	36-81/a	Abdülvehhab Efendi ibn el Müderris	750	16.614	4,51%
135	35-72/a	Esseyyid Ali Efendi bin Esseyyid Zülfikar	709	26.492	2,68%
14	36-15/b	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender	655	4.526	14,47%
44	35-27/b	Fatıma bint Hasan Beşe er racil	605	42.240	1,43%
70	35-39/b	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	563	253.192	0,22%
15	35-10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah	486	21.192	2,29%
41	36-39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el müderris	400	10.655	3,75%
25	35-15/b	Mehmed Beşe ibn El Hac Mustafa er racil	340	44.327	0,77%
32	36-31/b	Beyhan bint Mehmed Halife	313	35.924	0,87%
125	35-67/b	Fatıma bint Mehmed	305	24.847	1,23%
127	35-70/a	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	230	10.222	2,25%
40	35-24/b	Fatıma bint Mustafa Çavuş	227	36.009	0,63%
45	35-28/b	Himmat Bey bin İslam el cüdi	216	107.686	0,20%
77	35-42/b	Mahmut Bey ibn Torbalı el bevvab	200	71.918	0,28%
78	35-43/b	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	152	72899	0,21%
89	35-49/a	Ümmehani bint Mustafa	150	34.244	0,44%
10	36-12/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	141	24.533	0,57%
12	36/13/b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	130	169.665	0,08%
27.	36-25/b	Esseyyid Ahmed Çelebi bin Kasım	100	19.608	0,51%
48	36/46/a	Ahmet Efendi bin Seyfi	100	4.345	2,30%
88	36/67/b	Mehmed Efendi ibn Ahmet el Kadı	100	6.147	1,63%
81	36-58/b	Mehmed Efendi el Hac ibn Mustafa el İmam	95	10.140	0,94%

97	36-72/b	Ahmet Beşe bin Hasan er racil	86	5.650	1,52%
107	36-77/b	İbrahim Çelebi ibn Mehmed	61	1.876	3,25%
37	35-22/b	Ali Bey ibn Abdullah el bevvab Sultani	56	6.990	0,80%
114	36-80/b	İbrahim Ağa ibn Bali	41	72.817	0,06%
31	35-20/b	Mahmut Efendi ibn Mehmed el Kadı	40	20.127	0,20%
20	35-13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	30	4.770	0,63%
99	35-53/b	Esseyid İbrahim Efendi bin Esseyid Mehmed Efendi	12	8.321	0,14%
28	35-18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkерim	6	8.120	0,07%

Kitaplar konu itibari ile incelendiğinde ise tefsir, fıkıh, kelim, tasavvuf, tarih, felsefe, mantık, tıp ilmine ait kitaplar, menkıbe kitapları çeşitli lugatlar ile Kur'an-ı Kerim'lerin olduğu görülmektedir. Kitap sahibi olanların çoğunun evinde günümüz toplumunda da olduğu gibi Kur'an-ı Kerim vardır. Tereke defterlerinde Kur'an-ı Kerim'den sonra en yaygın kitap mevlid'i şeriflerdir. Kitap sahibi olan her kişide Kur'an-ı Kerim'in olması dikkat çekiçidir. Tefsir kitapları arasında Ebussuud Efendi'nin tefsiri, Ffıkıh kitabı olarak Kitab-ı Kuduri, lugat olarak Ahteri, Arabî Lugat vardır. Edebi ve tarihi eser olarak İskendername, Ebul Ferec, Tarihi Taberi, Tasavvuf ve ahlak kitabı Gülistan, Tenbih-ül Gafilin, Mesnevi, Divanlar arasında Divan-ı Hafız, Divan-ı Şirazi, Lami, Divan-ı Baki, Divan-ı Örfi, Divan-ı İraki, Divan-ı Şah-ı Celal, Divan-ı Nesimi, Divan-ı Nizami başlıcalarıdır. Ayrıca kitaplar arasında Osmanlı medreselerinde okutulan kitaplar da bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Durer Gurer olup, bu eser Molla Hüsrev (ö.855-1480)'in eseri olup asıl adı Dureru'l-Hukkam fi şerhi Gureri'l-Ahkâm" dır. Yine 4 kişinin kitapları arasında görülen "Kudûri" nin asıl adı "Muhtasar-ı Kudûri" olup, Bağdatlı Ahmet b. Muhammed Kudûri (ö.428-1036-37)'ye ait bir eserdir. Bu eser halk tarafından çok okunan bir kitaptır. Sebebi de dilinin sade oluşundandır.¹⁵⁴ Kitapların kayda geçirilmesi esnasında tanımlayıcı kısa isimlerinin kullanılması zaman zaman kitabın isminin okunmasını güçleştirmiştir. Defterlerde yer alan kitapların toplam değeri, 45.930 akçe olup, toplam servetin % 0.64'lük kısmını oluşturmaktadır. Ayrıca kitap isimleri ve miktarları EK-11'de verilmiştir.

¹⁵⁴ Ali İhsan Karataş, "XVI.Yüzyılda Bursa'da Tedavüldeki Kitaplar", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C X. S.1, Bursa 2001, s. 209-230.

c. Alacak

Defterlerde yer alan alacak listeleri beş gruba ayrılarak incelenmeye çalışılmıştır. Bunlar; karzdan/ödünç verilen, emtia/ticari alacak, kaynağı belli olmayan, esnaf ve mehir alacağı olarak sıralanmıştır. Ayrıca alacaklar müslim ve gayr-ı müslim yönünden de ele alınarak, Edirne’de gayr-ı müslim oranının çeşitliliğinden dolayı toplum arası ilişki de irdelenmeye çalışılmıştır.¹⁵⁵ Gayr-ı müslim alacaklı oranı % 16’lık bir yekünü teşkil etmektedir. Tüm alacakların toplam değeri 1054.760 akçedir. Genel yeküna oranı ise % 14,64 ‘tür.

Alacakların kendi aralarında dağılımlarına baktığımızda en yüksek oranın kaynağı belirtilmeyenler olduğu görülmektedir.¹⁵⁶ Bu oran grafikte de görüldüğü üzere 643.471 akçe olup oranı % 66’dır. Alacaklar arasında kaynağı belirtilmeyenlerin karz karşılığı olabileceği gibi bir mal karşılığı veya farklı bir şekilde borçlu kişinin zimmetine geçen alacaklar olması da olası bir durumdur. Ancak ödünç olarak verilen nakit karşılıkları olması ihtimali daha yüksektir.

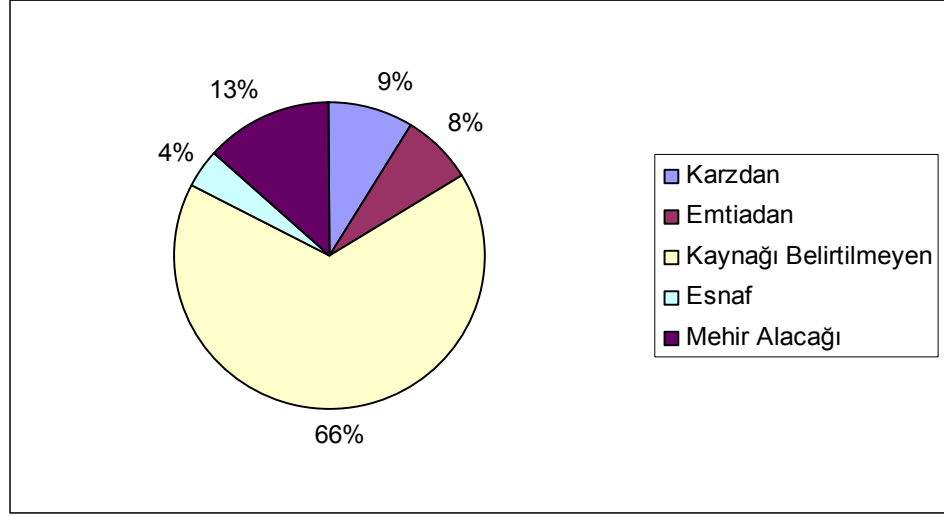
Karz olarak verilen alacakların miktarı 85.735 akçedir. Bunun oran da % 9’luk bir kısmı teşkil etmektedir. Alacaklar arasında karz ve kaynağı belirtilmeyen alacakları kredi amacıyla verilen nakitler olarak kabul ettiğimizde böyle bir varsayım alacakların 729.206 akçesini açılan kredi karşılıkları teşkil etmektedir. Bu rakam bütün alacakların %75’ini teşkil etmektedir. Müslüman kimselerin kendi aralarındaki alacak miktarının yüksek olması da karşılıklı sosyal dayanışmanın ve yardımlaşmanın bir göstergesi olduğunu ifade edebiliriz. Gayr-ı Müslimlerle de az da olsa alacak münasebetinin olduğu görülmektedir. Bu daha çok ticari bir alacak olduğu kanaatini uyandırmaktadır.

Diğer bir alacak grubunu oluşturan mehir alacağı ise kadınlara kocalarının ödemekle yükümlü olduğu alacaklardır. Bu kadın terekelerinde görülen bir durumdur.¹⁵⁷ Mehir alacağı 131.166 akçe olup %13’lük bir oran ile önemli bir payı oluşturmaktadır.

¹⁵⁵ Voynuk Kostantini Veledi Vasilko’nun 49.600 akçelik alacağının hepsi gayr-ı müslimdir.

¹⁵⁶ Alacağın detaylı bir şekilde verilmemesi bunun daha çok kaynağı belirtilmeyen grubuna dâhil edilmesine sebebiyet vermiştir. Bu durumda kaynağı belirtilmeyen oranının yüksek çıkması olasıdır.

¹⁵⁷ Mehir ayrıca ele alınmıştır. Evlilik akdinden doğan mehir alacağı kadına aittir. Erkekler mehir yönünden genelde borçlu çıkmışlardır.

Grafik 9: Alacakların Dağılım Grafiği**d. Nakit**

Servet kalemlerinden birisi de nakit olup defterlerdeki nakit miktarı 749.402 akçe olup genel yekûna oranı %10,40'dır. Nakit sahiplerinin 7 'si kadın, 66'sı da erkek olmak üzere toplam 73 kişiden oluşmaktadır. Tereke defterlerinde nakitlerin şu şekilde kaydedildiği görülmektedir. *Nakd akçe, Nakd esedi guruş, Sikke-i Hasene, Riyal-i guruş, Nakd meblağ, Sim dökme dirhem, Akçe dirhem, Esed-i guruş, Hasene, Zuyuf-ı Hurde Akçe, Zolata guruş, Rahad akçeleri ve nakd, Pare, Esedi Akçesi, Hasene-i Firengi, Hasene-i muamele*'dir. Nakitler genellikle akçe olarak ifade edilmiştir.

e. Diğer Menkul Mallar

Ev ve Kullanım Eşyaları: Ev eşyalarında baktığımızda bir evin içinde kullanıma ihtiyaç duyulan malzemelerden oluştuğunu görmekteyiz. Evde bulunan kullanım amaçlı her türlü halı, kilim, keçe, hasır, döşek, yastık, yorgan, çarşaf gibi yatak malzemeleri, fanus, şamdan, kandil gibi aydınlatma için kullanılan eşyalar ile örtüler, perdeler, seccadeler mevcuttur. Bunların içerisinde banyoda kullanılan çeşitli eşyalar peşkir, havlu, makrama, velense¹⁵⁸ denilen battaniyeler ile içecek, yiyecek ve giyeceklerin muhafaza edildiği çuval, sandık v.b. eşyalar bulunmaktadır. Yorganlar

¹⁵⁸ Velense: Velençe olarakta yazılmaktadır, yumuşak örtü ve battaniye için kullanılır. Bineği olanlarda atların eğerleri altına konulan örtü olarak düşünülerek at takımı malzemeleri kısmına dahil edilmiştir.

arasında, Bursa kumaşı yorgan alaca çarşabı 1.100 akçe, acem kumaşı köhne yorgan 200 akçe,¹⁵⁹ Bağdadi yorgan yüzü 50 akçe¹⁶⁰ gibi çeşitler mevcuttur. Ayrıca 93 adet şamdan, 6 adet kandil, 63 adet çeşitli renk ve kumaş türlerinde (izladi, mihralı) seccade ayıca demir, bakır, fincandan yapılmış 54 tane de fanus tesbit edilmiştir.

Ev eşyalarını zeyl terekeleri de dâhil olmak üzere kullananların sayısı 218'dir. Hac yolunda, han ve hücre gibi yerlerde ölenlerin ev eşyası çeşidi azdır.¹⁶¹ Ev eşyalarının toplam değeri 583.158 akçe olup, miras yekünü içerisindeki oranı da % 8,10'dir.

Mutfak Eşyaları: Tespit edilen mutfak eşyaları içerisinde tencere, sahan, kâse, sini, kazan, tabak, kaşık, fincan, tas, ibrik, bıçak, satıl, maşrapa, bakraç, kefçe, leğen, güğüm, havan, sacayak, ocak yaşmağı v.b. Bunların da kendi aralarında çok muhtelif çeşitleri bulunmaktadır. 200 kişinin mutfak eşyası vardır. Toplam yekünü ise 280.336 akçe olup genel miras yekünuna oranı % 3,89 olarak görülmektedir. Mutfak eşyaları arasında Kostantin Veled Vasilko (Defter no: 39/b)'ya ait olan malzemeler dikkat çekicidir. Bunlar Arak kazganı 1 ma'a kapak ve lüle 1 500 akçe, 30 adet çini bardak fi 10 toplam 300 akçe, ağzı burmalı ve sade 30 adet leh şişesi, fi 8 toplam 240 akçe, altı büyük fiçi 1.000 akçe'dir.

Kumaşlar: Terekede çeşitli cinste kumaşlara rastlanmıştır. Bunlar arasında Şirvani, Londra çuka, keten, ham ipek, melez bezi, kadife, dimi, atlas, kutnı, alaca, İskülü bezi, İstanbul bezi, Gebze bogası, Borlu bogası, Urla bogası, Nazilli bezi, Mağnisa alacası, Tire alacası, Bağdadi şalı, Bağdadi alacası, Mısır peştemali olmak üzere çeşitli kumaş türlerinden oluşmaktadır. Defterlerde 84 kişiye ait kumaş kaydı mevcuttur. Kumaşların çeşitli şehirlerden gelmesi ve o şehrin ismiyle zikredilmesi dikkat çekicidir. Londura çukası, Bağdadi alacası, Mısır Peştemali gibi isimlerle anılması buralarla ticari ilişkilerin olduğunu gösterir. Kumaşların genel servete oranı ise düşüktür. Fakat 35 numaralı defterde Hac Ali b. Şaban (22/a)'ın bir manifatura dükkânı vardır. Tablo 9'da dükkânındaki malzemelerin bir kısmının listesi

¹⁵⁹ 36 numaralı defterde Eşşerife Hayrunnisa bint Musa (18/a-b).

¹⁶⁰ 36 numaralı defterde Mehmed Bey (28/a).

¹⁶¹ 35 numaralı defterde Mehmed Efendi ibn El Kadı (20/b), Ahmet bin Abdullah Acemoğlanı (72/a), 36 numaralı defterde Ahmet Efendi bin Seyfi (46/a).

verilmiştir. Burada malzemelerin türü, miktarı ve çokluğu dikkat çekicidir. Bu kişinin toplam serveti 77.102 akçe olup servetinin % 35'ini dükkânındaki kumaş türleri oluşturmaktadır. Kumaşların genel toplamı 46.325 akçedir. Diğer servetlere oranı da %0,64'tür. Kumaş türlerinin alım satım işlemi "zira" denen ölçü birimiyle yapılıyordu.¹⁶²

Tablo 9: Çeşitli Kumaş Türleri ve Miktarları

Cinsi	Adet/Top/Çift/Deste/Birim Fiyat	Toplam Tutarı/Akçe
Borlu bogası	60 adet fi 85	5.100
Nazilli döşemesi	çift 30 fi 100	3.000
Çadır ayağı	10 adet fi 75	750
Beyaz astar	17 adet fi 40	680
Kara buğra peştemal	6 deste fi 100	600
Beyaz dimi	8 adet fi 85	680
Gebze bogası	13 adet fi 60	780
Mağnisa alacası	30 adet fi 80	2.400
Katmer kenar peştemal	20 çift fi 80	1.600
Celeb kenar peştemal	12 çift fi 70	840
Alaca	4 fi 60	400
Zerzili peştemal	34 adet fi 80	2.720
Kırmızı döşek	3 fi 225	675
Tire alacası	35 adet fi 40	1.400
Karalı peştemal	4,5 deste fi 50	225
Tire döşemsi	8,2 çift fi 130	1.105
Yasduk-i nazilli	16 çift fi 40	640
Beyaz dimi	620 top fi 70	1.400
Arka örtüsü	48 çift fi 40	1.920
Berber makraması	25 dane fi 18	450
Çay balığı çalma	30 çift fi 20	600
Çenber	6 deste fi 50	300
Tire makraması	11 deste fi 70	770
Değirmi	161 adet fi 40	6.440
Beyaz tire ipliği	206 adet fi 3	1.442
Urla döşeği	22 adet fi 85	1.870

¹⁶² Zira; bir kolun dirseğinden orta parmak ucuna kadar uzanan bir uzunluk ölçüsüdür (Bkz. Zeynel Özlü, *Kassam Defterlerine Göre XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002, s. 175).

Nazilli bezi	80 adet fi 30	2.400
Genel Toplam		41.187

Giyeceler: Genel anlamda baktığımızda giyeceler kişinin gündelik hayatta sosyal mevkini ve ekonomik durumu yansıması açısından önemlidir. Bu bakımdan terekelerdeki giyecelerin neveleri Osmanlı toplum yapısını ve ekonomik düzeyini aydınlatması açısından son derece önemlidir. Giyecelere arasında çeşitli cins ve fiyatta türlerinin olduğunu görmekteyiz. Bunlar arasında kürk, kaftan, dülbend, ferace, kürdiye, yelek, dolama, kapama, anteri, zibun, cintiyan, kontoş, şal, çenber, çarşaf, çeşitli renk ve kumaş türlerinde kuşak, zelpuş, ihram, aba, peştemal, gömlekler. Nakışlı, kırmızı ve alaca don çeşitleri, şalvar, gecelik, fistan, cübbe, gibi üst giyim eşyası, çizme, nalın, papuç, mest türleri ile başa giyilen sarık, kavuk, kemer ve kuşak gibi çok çeşitli giyim eşyaları mevcuttur.

Giyim eşyaları içerisinde kaftanın çeşitli kumaş ve renk türleri görülmektedir. Kırmızı atlas kaftan, yeşil atlas kaftan, sarı kaftan, alaca kaftan, nefli inayeti kaftan, bağdadi kaftan, kırmızı bogası kaftan, sarı kutni kaftan, çenkar bogası kaftan, sim atlas kaftan, sincab kaftan, beyaz atlas kaftan, beyaz şami kaftan, kırmızı kemha kaftan başlıca görülenlerdir. Ferace çeşitleri arasında köhne parisi ferace, siyah ferace, mor ferace, mai ferace, mor londura ferace, yeşil çuka ferace, kahverengi ferace, nakışlı ferace, nefli ferace, yeşil iraki feracesi, benefşe sincabi feracesi vardır. Ayrıca 36 numaralı defterde Murtaza Efendi ibn el Hac Mustafa (14/b)'ya ait hindi zıbın Hindistan menşei olması bakımından dikkat çekicidir. Bazı kıyafetlerin Londura, Paris ve Hindistan menşei isimlerle anılması bu ülkeler ile ticari münasebetlerin olduğunu göstermektedir.

Kişilerin giyim eşyaları arasında çeşitli hayvan derilerinden yapılan kıyafetler de vardır. Bunlar, yeşil kürdiye ba post-ı dilki 440 akçe, münakkaş şirvani ba post-ı dilki 1735 akçe, mai kontuş ba post-ı dilki 473 akçe, nefli ferace ba post-ı dilki 1.120 akçe, yeşil çukalı dilki kürkü, 8.000 akçe, yeşil kürdiye dilki kürkü 390,¹⁶³ mor şirvani sansar 1.035 akçe, sansar paresi kürk 215 akçe, köhne benefşe kürdiye

¹⁶³ 36 numaralı belgede Ümmü Gülsüm bint (2/b-3/a), Ali Beşe (13/b-14/a), Murtaza Efendi (14/b/15/a), El Hac Yunus ((22/a-b), Ramazan Efendi (36/a-b).

ba bost-ı sansar 700 akçe, yeşil ferace ba post-ı sansar 2.000 akçe,¹⁶⁴ yeşil derani kürdiye ba post-i zerdava 1.000 akçe, benefşe ferace ba post-ı zerdava 1700 akçe, münakkaş çuka ba post-ı zerdava 1.000, köhne zerdava kürk 1000 akçe,¹⁶⁵ benefşe çuka ferace ba post-ı nafe 1.400 akçe, mor çuka ferace ba post-ı nafe 2.000 akçe, mai mor cedid ferace ba post-ı nafe 1.700 akçe, mor kürdiye ba post-ı nafe 1.000 akçe,¹⁶⁶ yeşil köhne çuka çilkafa 365 akçe,¹⁶⁷ sincab kaplı kırmızı atlas kürdiye 1.900 akçe, kahverengi ferace ba post-ı sincab 750 akçe, mai ferace ba post-ı sincab 1.034 akçe¹⁶⁸ dir. Görüldüğü üzere tilki, sansar, kurt gibi hayvanların derileri çeşitli şekillerde işlenerek elbise yapılmıştır. Bu kıyafetler Osmanlı toplumunda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Ayrıca miktar olarak ta en pahalı kıyafetler arasında yer alırlar. 36 numaralı belgede El Hac Yunus bin el Hac Kurd'a ait yeşil çukalı dilki kürkü 8.000 akçe değerinde olup, terekedeki birçok kişinin toplam mal miktarı kadardır.

Belgelerdeki kıyafetleri cinsiyet bakımından karşılaştırdığımızda 35 numaralı belgedeki El Hac Ahmed bin Mezd'in 299.470 akçe'lik toplam servetinin % 4'lük kısmı ile 36 numaralı belgedeki Fatıma bint Mehmed'in 7.472 akçelik servetinin % 27'lik kısmını kıyafetleri oluşturur. Genel anlamda baktığımızda kadın giyim eşyalarının erkek giyim eşyalarına oranla, miktar ve fiyat bakımından farklılık arzettiğini görmekteyiz. Ayrıca giyim eşyaları arasında bebek kıyafeti de vardır. Bunlar bebeklik ferace 190 akçe ve bebeklik şirvani 8 adet 40 akçe olarak kaydedilmiştir.¹⁶⁹ Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi'nin giyim eşyası arasında diğer kişilerde görülmeyen bürde vardır.¹⁷⁰

¹⁶⁴ 36 numaralı belgede Mehmed Beşe (28/b-29/a), Ahmed Efendi ((41/b-42/a), İbrahim Çelebi (77/b-78/a), Mahmut Bey (82/b-83/a).

¹⁶⁵ 35 numaralı belgede Safiye bint Abdulmennan (14/a), Himmet Bey (28/b), İsmihani bint Abdunnebi (52/a), ve 36 numaralı belgede Kara Hasan Ağa (48/a).

¹⁶⁶ 35 numaralı belgede Ali Usta (6/a), Kostantin Veledi ((48/a), Esseyyid Ahmed Çelebi (25/b-26/a), Voynuk Kostantin Veled Vasilko (56/a).

¹⁶⁷ 36 numaralı belgede Ahmed Çelebi (75/b).

¹⁶⁸ 35 numaralı belgede Müşkani bint Hırsoskole (40/b), El Hac Mustafa Efendi (52/b-53/a) 36 numaralı belgede Murtaza Efendi (14/b).

¹⁶⁹ Bunlar, 36 numaralı belgede Paydar bint Abdullah (72/a) ve Ahmet Beşe bin Hasan (72/a)'ın terekesinde görülmüştür.

¹⁷⁰ 35 numaralı belge (Varak no: 70/a).

Tablo 10: Örnek Giyim Eşyaları

35 numaralı defter El Hac Ahmed bin Mezid (Varak no:58/a-b)		
Kıyafetin Cinsi	Adet	Miktarı/Akçe
Benefşe ferace atlas raht	1	3000
Mor çuka çakşir	1	600
Yeşil çuka ferace	1	2000
Mai dolama	1	600
Don gömlek çift	4	800
Sarı	2	600
Kadife kavuk	1	3000
Çuka çakşir	1	200
Mai çuka kürdiye	1	500
Toplam	13	11300

36 numaralı defter Fatıma bint Mehmed (Varak no:51/b)		
Cinsi	Adet	Miktarı/Akçe
Yeşil dolama	1	64
Gömlek	1	41
Peştemal	1	36
Alaca don	1	360
Köhne kırmızı kapama	1	52
Gömlek keçe	1	5
Don ma gömlek	1	90
Nakışlı ferace	1	1120
Gömlek	1	18
Sim raht kuşak	1	800
Nakışlı don	1	40
Çenber	1	38
Köhne çader-i şeb	1	15
Def'a çader-i şeb	1	26

Def'a çader-i şeb	1	5
Toplam	15	2710

Tereke sahiplerinden 225 kişinin defterlerde giyim eşyasının kaydı mevcuttur. Toplam miktar ise 581.332 akçe olup, genel yekûna oranı %8,07 olarak tespit edilmiştir.

Ziynet Eşyası ve Lüks Mallar: Bu grubun içerisinde kadınların ziynet eşyası olarak kullandığı inci, bilezik, küpe, kolye, yüzük, zincir çeşitleri, gerdanlık gibi eşyaların yanı sıra, gümüş, yakut, zümrüt takılar ile birlikte istefan, sorguç, altın gümüş ve sırma ile bezenmiş ziynet eşyalar ve lüks süs malzemeleri bu gruba dâhil edilmiştir. Ziynet eşyaları içerisinde istefan, 14 kadında bulunmaktadır. Bu kişilere ait istefanların toplam miktarı 52.809 akçe olup, bütün ziynet eşyalarının % 10'luk kısmını oluşturmaktadır. İçlerinde en yüksek miktar 6.300 akçe ile Hatun unvanlı Hatice Hatun ebnete Es Seyyid (6/b)'e aittir. Lüks mallar arasında sim kadehler, gülabdan ve maşraba, kadeh (11 adet), maşraba (4 adet), gülabdan (2 adet) 30.000 akçe ile dikkat çekicidir.¹⁷¹ 73 kişi ziynet eşyası ve lüks mala sahiptir Ayrıca 4 kişide mercan tesbih görülmüştür.¹⁷² 1 kişide zümrüd hâtem olup, 300 akçe değerindedir. Ziynet eşyaları ve lüks malların toplam değeri 502.001 akçe olup % 6,97'lik bir orana sahiptir.

Ziynet eşyaları sadece kadın terekelerinde görülmemektedir. 36 numaralı defterde, Ali Beşe ibn Şaban er racil'e ait (13/b) 1495 akçe değerinde inci saç bağı (13 miskal fi 15), Mehmed Beşe ibn Hasan er racil (28/b) ve Ahmed Efendi ibn İbrahim el İmam'a ait (41/b) çeşitli ziynet eşyaları mevcuttur. Bu ziynet eşyaları ya hamımına aittir ya da ticari yatırım aracı olarak kullanılmıştır.¹⁷³ Ziynet eşyası içerisinde 2 erkeğe¹⁷⁴ ait saat ve 19 kişiye ait çeşitli türlerde ayna tesbit edilmiştir.

¹⁷¹ 35 numaralı belgede Voynuk Kostantini Veled Vasilko (39/b)'ya aittir.

¹⁷² 35 numaralı defterde Himmet Bey bin İslam (28/b)'a ait olan 110 akçedir. 36 numaralı defterde Mehmed Beşe nam racil (6/b) 200 akçedir. Mehmed Ağa ibn Şehsuvar (32/b) 200 akçe ve Esseyyid İbrahim Ağa ibn Mustafa (61/a-b, 62a-b) ya ait 2 adet olup 650 akçedir.

¹⁷³ Bunlar kadın ziynet eşyası olan cins bilazik, saç bağı, küpe, bulgari bilazik, müstağmel altun eşya v.d. olup toplam değerleri 17.169 akçedir.

¹⁷⁴ 35 numaralı defterde Ahmet Ağa ibn Hüseyin Çavuş'a ait 150 akçe değerinde 36 numaralı defterde İbrahim Ağa ibn Bali Bey de 505 akçe.

Ticari Mallar: Fiilen askerlik görevinde olan kişilerin ticaret, ziraat ve zanaat gibi sivil hayata ilişkin faaliyette bulunmaları yasaktı. Fakat XVI. asrın ikinci yarısından itibaren askeri zümrenin bu alanlarda faaliyetleri görülmeye başlanmıştır. Terekedeki malların ticari amaçlı olup olmadığını belirlemek zor olduğundan aynı cins malın fazla miktarda bir kişiye ait olarak bulunması, o malı ticari bir emtia olarak değerlendirmemize sebep olmuştur.

Tablo: 11/a Ticari Malzemeler

Ahmet Beşe ibn Süleyman er racil (36 numaralı defter varak no: 40)		
Cins	Birim Fiyatı	Toplam
143 Tiftik kuşak	fi 15	2.145
32 Dolama kuşak	fi 25	800
6 deste Haleb peştemalı	fi 100	600
2 deste Kebir çengelli kuşak	fi 100	200
1 deste orta çengelli kuşak		60
20 orta dolama kuşak	fi 8	160
2 deste sağıyr çengelli kuşak	fi 40	80
102 zira uçkur bezi, çuka kenarı		255
35 kıyye 100 dirhem benefş çuka kenarı		1.400
2700 zira Londra çuka kenarı		2.000
20 kıyye afyon	fi 200	4.000
38 adet Haleb kuşağı	fi 25	950
Toplam		12.650

Tereke defterlerinin geneline baktığımızda yüklü miktarda ticari malzemelerin bulunduğunu görmekteyiz.¹⁷⁵ Çeşitli kumaş türleri ve ticari ürünlerin

¹⁷⁵ 35 numaralı defterde El Hac Ali Bin Şaban'a ait kumaş türleri ve çeşitli malzemeler: Bunlar arasında Borlu bogası 60 adet, Nazilli döşemesi 30 çift, Nazilli bezi 80 adet, Kara buğra peştamal 60 deste, Mağnisa alacası 30 adet, Beyaz dimi 620 top, Urla döşeği 22 adet, Söbüce 100 adet vardır. Mehmed Bey bin Abdullah el cündi' ye ait 31 Adet Kovan ile birlikte Asel'in zikredilmesi, Esseyyid Ali Çelebi ibn Esseyyid Hasan'a ait Haffaf dükkânındaki yüklü miktarda sermayesinin olması sermayenin ve miktarının fazla olması ticari emtia olarak değerlendirilmiştir. El Hac Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil' e ait Bakkal dükkanında sermaye, yine 36 numaralı defterde El Merhum el Hac Abdullah'a ait küçük ve büyük 138 çift merdane papuç mest, 77 çift merdane mest, 33 çift küçük ve büyük çizmenin zikredilmesi, Ahmet Çelebi bin Halil Bey el Hasan'a ait çeşit çeşit şallardan

yer aldığı Tablo 11/a'da Edirne'de ikamet eden fakat İstanbul'da Kilidciler Hanı'nda vefat etmiş olan Ahmet Beşe muhtemelen burada ticaret amaçlı bulunuyordu. İstanbul'a bu maksatla gelmişti. Ticari malların arasında Haleb kuşağı ve Londra çuka kenarı dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere Ahmet Çelebi'nin Postalcılar çarşısında dükkânında bulunan malların çok olması bu kişinin de postal imali ile uğraşan bir kunduracı olduğunu göstermektedir.¹⁷⁶

Tablo:11/b Ticari Malzemeler

Ahmet Çelebi bin Halil Bey (36 numaralı defter varak no: 75)			
Cinsi	Adet/miktar /çift	Birim Fiyatı	Toplam Fiyat
Siyah meşin	70 adet	fi 10,5	665
Siyah sahtiyan	70 adet	18	1960
Rüzgar ulusu sahtiyan postal	13 çift	10	130
Kirişhane meşin postal	32 çift		384
Meşin postal	3 çift		54
Orta ayak meşin postal	78 çift	18	1404
Toplam	140 adet ve 126 çift		4597

Dipnotta da görüldüğü üzere çeşitli ticari malların bulunması askeri zümrenin kuralların dışına çıkarak ticaretle uğraştığını açık bir şekilde gözler önüne sermektedir. Ticari malların toplam tutarı 294.359 akçe olup genele oranı da % 4,09'dur. 29 kişiye ait ticari mal tespit edilmiştir.

Binek ve Nakliye Hayvanları ve At Takımları. Dönemin ulaşım ve nakliye aracı olarak kullanılan binek ve yük hayvanları genelde bargir, yund, at, tay, eşek (merkeb, hımar)'dir. Burada atların çeşitli cinslerinin zikredilmesi, yaygın olarak kullanılması ve özellikleriyle birlikte verilmesi dikkat çekicidir. En çok binek hayvanı bargir olup 67 kişiye görülmektedir. Bargir o dönemin yaygın binek hayvanı ve nakliye aracı olarak kullanılmaktadır. Maddi değeri de hayli yüksektir. Bunun

bahsedilmesi ve buraya almadığımız diğer kişilere ait çeşitli miktarda malzemelerin bulunması bunların birer ticari emtia olduğunun göstergesidir.

¹⁷⁶ 36 numaralı defter varak no 75.

dışında Ali Bey ibn Mehmed'in 2.600 akçe değerinde 1 adet esb tori atı vardır. Bu onun servetinin % 4'ünü oluşturur. Binek ve nakliye hayvanlarında kullanılan malzemeler at takımları grubu altında zikredilmiştir. Bunlar arasında velense, eğer, raht, teğelti, zinpuş, üzengi, oyan, reşme, tabkur, raht taşı, semer, gem, eğer heybesi, sim raht kuşak, nalın, çultar, yular, gibi malzemeler vardır.

Canlı Sermaye: Bu başlığa büyük ve küçükbaş hayvanlar dâhil edilmiştir. Bunlar; inek, öküz, düğe, manda, sığır, buzağı olmak üzere koyun keçi, tavuk, kaz, ördek'tir. Defterlerdeki büyük ve küçükbaş hayvanların fazlalığı dikkat çekicidir. Bu durum Osmanlı toplumunun tarım ve hayvancılığa dayalı bir ekonomik düzen içerisinde olduğunun göstergesidir. Örnek olması bakımından 35 numaralı defterde Mehmed Çelebi ibn Eyüp Çelebi'ye ait (Varak no:11/a) çeşitli hayvan cinsleri ve miktarları tabloda gösterilmiştir. Burada görüldüğü üzere karasığır öküzü 200 akçe, karasığır ineği 400 akçe olarak verilmiştir.¹⁷⁷ Bu bilgilerden hareketle dönemin hayvan miktarı hakkında bilgi sahibi olmaktayız. Genellikle kişilerin günlük ihtiyaçlarını karşılamak üzere hayvan besledikleri kanaatine varmaktayız. Canlı sermayenin toplam miktarı 275.574 akçe olup, genel servete oranı ise % 3,83'tür.

Tablo 12: Örnek Canlı Sermaye Türleri

Cinsi	Adet	Miktar /Akçe
Su sığırı öküzü	2	2.000
Kara sığır öküzü fi 200	12	2.400
Kara sığır ineği fi 400	7	2.800
Kara sığır öküzü	1	400
Su sığırı öküzü	1	300
Kaz	9	90
Tavuk	15	75
Kara sığır düğesi	1	500
Dana	3	500
Genel Toplam	50	9.065

¹⁷⁷ Bunu dışında Kabil Bey bin Abdullah (14/b), Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey (21/a), Piyale Beşe ibn Abdullah (22/b), Pir Ali bin Halil (26/a), Mehmed Bey ibn Derviş el cündi (30/b), Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa (34/a), Ali Ağa Kethüdayeri an zümre-i sipahiyan (42/a), Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş (42/a), Mahmut Bey ibn Torbalı el bevvaab-i sultani (42/b), Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey (43/b-45/a), Mehmed Bey ibn Abdullah el cünd (45/b)'ye ait çok sayıda hayvan cinsleri mevcuttur.

Silah Takımları: Askeri kassam defterlerinin askeri zümreye ait olması dolayısı ile fiili askerlik hizmetinde bulunmalarının vermiş olduğu imkân ile silah takımlarına sahip olduklarını görüyoruz. Bunlar arasında çerçi tüfenk, çakmaklı tüfenk, cevherdar tüfenk, fitilli tüfenk, tabanca, kalkan, hançer pareleri, tirkeş, kılınç, mızrak, palaska, dalyan tüfenk, tir ve keman, gaddare ve engüsdane vardır. Kadın terekelerinde ve unvansızlarda silah takımlarından hiçbiri bulunmamaktadır. Silah takımlarının akçe değerlerine baktığımızda Hüseyin Ağa ibn Ali Ağa'ya (35/1-b) ait olan cevherdar tüfenk 303 akçe, dalyan tüfenk ise 330 akçedir. Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey'e ait (35/21-a) çakmaklı tüfenk 150 akçe değerindedir. Silah ve silah takımlarının toplam tutarı 27.746 akçe olup, oranları da % 0,39'dur.

Alet Edevat: Miras kayıtları içerisinde çeşitli alet ve edevatların olduğunu görmekteyiz. Bu malzemeler arasında ölçü ve tartı aletlerinin olması dikkat çekicidir. Kullanım alanlarına baktığımızda gıda maddesi ve hububat alım satımı, ölçüm işleri, kumaş ticareti, ziynet eşyası alım satımı gibi alanlarda kullanıldığını görülmektedir. Ölçü ve tartı aletleri arasında kantar, terazi, mizan, arşın, vezne yer alır. Bunların dışında makas ve ustura gibi berber aletleri, terzi aletleri, pulluk, çiftler, çapa, bel, orak, gibi tarım aletleri, el değirmeni aletleri, çekiçler, testereler, bileyiler gibi tamirat malzemesi aletleri yer almaktadır. Mehmed Bey bin Cafer el cüdi (defter no: 36-74/a-b)'ye ait terekede, leğen ma'a satıl, köstere, 3 adet sünnet usturası, 3 adet ayna, 15 ustura, 2 kebir ayna, 11 sakal tarağı, 6 boynuz, 6 kerpeden ve mengene, 3 bıçak, 1 yelpaze, 1 bileyi, 13 ustura ve 2 makas olmak üzere bir berber dükkânına ait alet ve edevatlar yer almaktadır. Ali Bey ibn Abdullah (defter no: 35/22-b)'a ait terzi ütüsü ve berber aleti vardır. Alet ve edevatın toplam değeri 29.864 akçe olup, oranı da % 0,41'dir.

Gıda Maddesi ve Hububat: Defterde yer alan gıda ve hububat ürünleri insanların temel besin kaynaklarını oluşturduğu gibi hayvanların yem ihtiyacını karşılayan hububatlar da defterde kayıt altına alınmıştır. Terekede yer alan turşu, pekmez, reçel, bal, kahve, yağ, un, şeker, peynir, pirinç, nohut, bulgur ve mercimek gibi gıda maddelerinin yanında Arpa (şağır), kepek çavdar, buğday, yulaf,

susam(simsim), darı (duhne), burçak, saman gibi hububatlarda yer almaktadır. Gıda maddeleri ve hububatın toplam miktarı 276.259 akçe olup, genele oranı ise % 3,84 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 13: Bazı Gıda Maddesi ve Hububat Miktarlarının Toplam Akçe Değerleri

Cinsi	Ölcü	Toplam Miktarı	Birim Fiyatı (Fi)	Toplam Turarı (Akçe)
Arpa	Keyl	30	10	300
Asel (Bal)	Keyl	20	10	200
Badem	Keyl	23,5	40	940
Buğday	Keyl	70	20/25	1400
Burçak	Keyl	50	20	1000
Çavdar	Keyl	20	12	240
Darı (Duhn)	Keyl	11	19	209
Mercimek	Keyl	20	10	200
Nohut	Keyl	62	30	195
Pekmez ve reçel	Kıyye	50	3	150
Peynir	Kıyye	180	5	900
Pirinç	Kile	3	50	120
Susam	Keyl	13,5	70	745
Un	Kebe	5	25	100
Yağ	Kıyye	40	20	800
Genel Toplam				7499

Yazı malzemesi: Yazı malzemeleri olarak devat, tonozlu varağ, mürekkep kalemtraş, kâğıt ve kalem yer almakta olup defterde en düşük orana sahiptir. Toplamı 2.336 akçe olup, oranı da % 0,03'akçedir.

İncelemekte olduğumuz defterlerdeki 254 kişiye ait eşyaların tamamını 5 adet zeylleri ile beraber yapmış olduğumuz grupta içerisinde değerlendirmeye aldık. Mümkün olduğunca her eşyayı kendi grubu içerisine almaya çalıştık. Bunu yaparken birkaç eşyanın görevli memurlar tarafından birlikte verilmesi eşyalarının fiyatlarında zaman zaman miktarın değişik olmasına sebebiyet vermektedir. Bu durum tereke sahiplerinin mesleki ve sosyal konumlarını belirlemede sorun teşkil etmemektedir.

Çünkü terekelerde kişilerin sahip olduğu eşyaların cinsleri ve özellikleri tereke sahibi hakkında bilgi vermektedir. Fakat dökümü yapılan malların alt kısımlarına miktarların yazımı esnasında kâtibin yazış şekline göre toplam yekûnda farklılık oluşmaktadır.¹⁷⁸

E. TEREKEDEN YAPILAN ZORUNLU HARCAMALAR

Kişi vefat ettikten sonra geride bıraktığı mallar üzerinden zorunlu olarak yapılan harcamalar vardır. Bu harcamalar kişinin vefatıyla ortaya çıkan bazı hakların ve görevlerin yerine getirilmesi için yapılır. Mevcut defterleri incelediğimizde defterlerde belirli bir sistemin takip edildiğini görmekteyiz. İlk olarak vefat eden kişinin gömülme masrafı denilen techiz ve tekfin harcamaları yapılır. Ölen kişi borçlu olarak vefat etmiş ise bu borçlar; terekenin hak sahiplerine paylaştırılmadan önce tereke toplamından çıkarılır. Eşlerine mehir borcu olan erkeklerin bu borcu da terekelerden tahsil edilir. Borçlar terekenin tamamından fazla ise bütün tereke alacaklılara bırakılır.¹⁷⁹ Tereke sayımında hizmeti geçen resmi görevlilere de yapılan ödeme terekeden yapılır. Vergiler de terekenin toplamına göre belirlenip tahsil cihetine gidilir. Tereke sayımı esnasında oluşan herhangi bir masraf ta yine terekeden tahsil edilir.

1. Borçlar

Her iki defterde toplam 160 kişiye ait borç tespit edilmiş olup, tespit edilen borçların kaynağı sekiz grupta toplanmıştır. Borçların tamamı 1.477.116 akçe olup toplam yekûnun 1477.166 akçesini götürmüştür. Tereke sahipleri içerisinde en çok borç oranını şahıs borçları oluşturur. Bu borçlar ödünç verilen yani karz olara ifade edilen borçlar veya mal karşılığı verilen borçlardır. Bunların toplam miktarı 689.293 akçe olup yüzdelik oran olarak % 46'lık bir kısmı oluşturur.

¹⁷⁸ Mesela 4 (٤) rakamı yazılırken bezen kağıt üzerinde yatay şekilde yazılmıştır. Bu görünüşte 3 rakamını da benzetmektedir.

¹⁷⁹ Eğer kalan miktar yetmeyecek durumda ise “an gurama” olarak dağıtım yapılır.

Tablo 13: Borçların Dağılımı

Borcun Kaynağı	Miktarı (Akçe)
Vakfa Olan Borçlar	275.603
Hayır İşleri için Vasiyet	15.572
Esnafa Olan Borçlar	61.211
Şahıslara Olan Borçlar	689.293
Duyun-u Müteferrika	16.499
Mihir Borcu	364.628
Avarız Mahalle Borcu	28.966
Müteferrik Masraf Ücret	25.344
TOPLAM	1.477.116

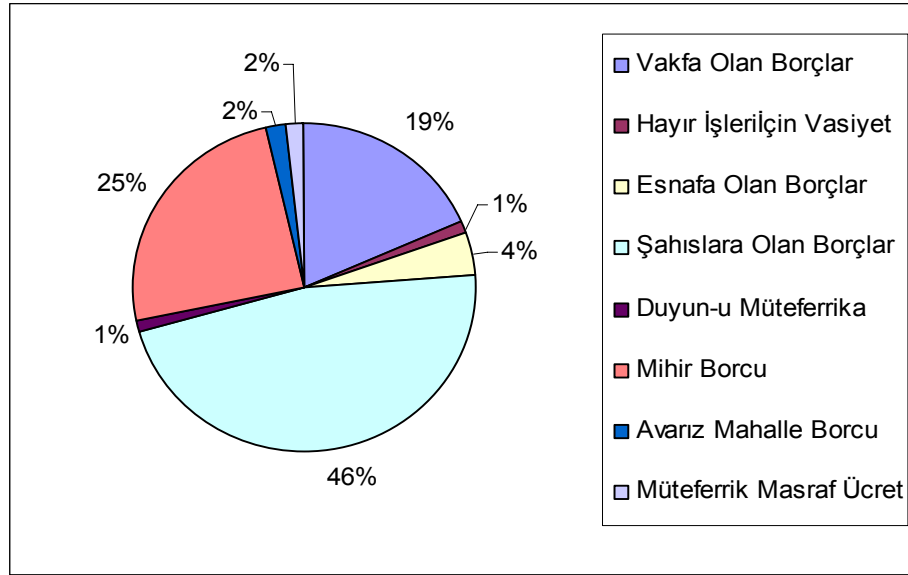
Vakfa olan borçlar vakıflardan ödenmek üzere alınan borçlar olup¹⁸⁰ bunların toplamı 275.603 akçedir. Genel borçlara oranı da % 19'dur. Bunların dışında kaynağı belli olmayan borçlar “deyn-i müsbet” olarak kaydedilmiş olup miktarı 25.344 akçe ile %1 lik oranı teşkil eder. Çeşitli borçları ifade eden “duyun-u müteferrika” şeklinde kayıtlı bulunan borçlar 16.499 akçe olup oranı da % 1'dir. Bunların dışında ölen kişinin bırakmış olduğu vasiyetin yerine getirilmesi için yapılan harcamalar ve çeşitli masraf ve borçları ifade eden borçlar da bulunmaktadır. Toplam miktarı

¹⁸⁰ Osmanlı Devleti'nde vakıflar para ve hizmet konusunda önemli bir görevi yerine getirmekteydiler. Devlet memuru olarak görev yapanlar, tekaüde ayrıldıklarında kendilerine vakıfların zevaidinden yevmiye karşılığı vazifeler verilmekteydi. Vakıflardan yevmiye alanların ölümünden sonra geride kalan hanımı ve çocuklarına muhtaç olmaları durumunda müracaatları üzerine bu yevmiyeler veriliyordu. Edirne şehri vakıf eserleri bakımından hayli zengindi. Mahalle vakıflarının birçoğu nakit para vakıfları olup; vakfedilen paralar ihtiyaç sahiplerine muameleye tabi tutularak veriliyordu. Sosyal yardımlaşma da büyük görevi üstlenen vakıflar, fakirin korunması, fakire yardım edilmesi ve toplumun yararına önemli görevleri yerine getiriyordu (Bkz. Ahmet Yiğit, *a.g.e.*, s. 183). Tereke defterlerindeki vakıf borçları kişinin ödemek üzere vakıftan aldığı borçlar olup, dönemin sosyal hayatı açısından önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Ayrıca bu defterlerden hareketle XVII. Yüzyılda Edirne' deki vakıfların sayısı ve isimleri hakkında da kısmen bilgi sahibi olabiliriz. Bir örnek olması bakımından 35 numaralı defterde (Varak no: 6/a-7/b) El Merhum Hatice Hatun'a ait borçlar kısmında deyn-i müsbet olarak Zaviye-i Hazreti Şeyh Gülşen' vakfına 3.000 akçe borçlu olduğu görülmektedir. Diğer bir örneği de Varak no:18/a'da borçlar kısmında (17 numaralı varak eksik olduğundan ismini tesbit edemiyoruz) yine deyn-i müsbet olarak “li vakf-ı kasım Paşa-yı veli anil asıl ma'a murabaha” olarak 1.116 akçe'lik borç murabaha olarak yani bir miktar kar ile borç verilmiştir.

40.916 akçe ile % 2'lik bir orana sahiptirler. Avarız mahalle borcu da % 2'lik bir oranla 28.966 akçedir. Avarız mahalle borcu için ilgili dipnota bakılabilir.¹⁸¹

Borçlular arasında bıraktıkları mallar yetmeyip borcu fazla çıkanlar da olmuştur.¹⁸² Borçlu olunan kimselere “an gurama” denilen nisbi dağıtım yapılmış ve mirasçılara hiçbir şey kalmamıştır. Bu tereke sahipleri iflas etmiş olup malları satılıp alacaklılar arasında nisbi bir paylaşım yapılmıştır.

Grafik 10: Borçların Yüzelik Dağılımı

¹⁸¹ Osmanlı'da sosyal hayat cami veya mescit etrafında kurulmuştur. Mescit, camii ve mahallelerin avarız akçesi sandığı bulunmaktaydı. Bu sandığın sermayesi, halk tarafından hiçbir menfaat gözetilmeksizin verilirdi. Verilen bu paralar, muameleye verilmek suretiyle elde edilen gelirle bir kısmı mahalle işlerine, mescit veya camilerin ihtiyaçlarına, mahalledeki fakirlere, dullara, yoksullara, yetimlere ve kimsesizlere verilmekteydi. Ayrıca bu sandığa ahi teşkilatı tarafından da aidat ödendiği gibi ihtiyacı olanlar da bu sandıktan borç alabilirlerdi. Bu sandıkların işleyişi hakkında belgelerde bilgi bulunmamaktadır. Fakat terekelerde ölen şahısların mahalle avarızlarına olan borçlarının taksimde ayrılması, şahısların bu sandıklara para vakfetmeleri veya vasiyet etmeleri, bu sistemin işleyişini göstermektedir. Tereke kayıtlarında mahalle avarızlarının geçmesi Edirne'de de bu uygulamanın olduğunun göstergesidir (Bkz. Ahmet Yiğit, *a.g.e.*, s. 185).

¹⁸² An gurama 35 numaralı defterde 10 kişi olup bunlar: Mehmedzade İbn Abdurrahman (Varak no:13/a), Mehmed Beşe İbn el Hac (Varak no: 15/b), Ömer Çelebi İbn Mehmed (Varak no: 20/a), Dilaver bin Abdi Efendi (Varak no: 30/a), Mahmut Bey İbn Torbalıel bevvab (Varak no: 42/b-43/a), Mustafa Çelebi İbn Hasan (Varak no: 43/b-44/a), Nasuh Ağa bin Abdulmennan (Varak no: 48/a), Yusuf Çelebi İbn Muharrem (Varak no:51/b-52/a), Mehmed Beşe bin Cebeci (Varak no:58/b), Hüseyin Efendi İbn Nehyi (Varak no: 70/a), 36 numaralı defterde ise 6 kişi olup bunlar; Esseyyid Ahmed Çelebi (Varak no: 25/a-26/b), Mehmed beşe İbn Hasan (Varak no: 28/b-29/a), Ahmed Çelebi İbn Mehmed (Varak no: 55/b), Mehmed bey bin Hüseyin (Varak no:57/a), Mehmed Efendi ibn Ahmet (Varak no:67/b), Musa Bey ibn Mahmut (Varak no. 79/a) olarak toplamda 16 kişi tesbit edilmiştir.

2. Mehir

Mehir; İslam hukukuna göre erkeğin evlenirken kadına verdiği veya ileride ödemek üzere taahhüt ettiği para veya emtia cinsinden değer ifade eden şeylerdir.¹⁸³

İncelemekte olduğumuz tereke defterlerinde mehrin iki şekilde kayıtlı olduğunu görmekteyiz. Bunlardan birisi ölen kişi kadın olursa kadının terekesine alacak olarak yazılan mehir olup malların döküm kısmında yazan mehirdir. Diğeri ise vefat eden kişinin erkek olması durumunda erkeğin borç hanesi kısmına “*Deyn-i müsbet mihr-i müeccel*” şeklinde yazan mehirdir. Defterlerde erkeklere ait 108 kişinin terekesinde borçlar hanesinde mehir borcu bulunmaktadır. İslam hukukuna göre mehrin üst sınırının olmaması terekede farklı farklı miktarlarda mehir borcunun olmasına sebep olmuştur. Ölen kişinin zengin olması mehir miktarına yansıdığı gibi borçlu kimsenin mehir miktarı da mehrine olumsuz manada yansımıştır. Vefat eden kimsenin mirası borçlarını karşılamadığı durumlarda yapılan nisbi dağıtım mehir alacağı da dâhil edilirdi.¹⁸⁴

F.TEREKELERİN SOSYAL VE İKTİSADİ AÇIDAN TAHLİLİ

XVII. yüzyıl’ın ortalarına ait olan Kassam defterleri o dönem Osmanlı toplumu ve iktisadi düzeni hakkında bizlere önemli bilgiler vermektedir. Edirne şehrinin; Osmanlı Devleti’ne uzun yıllar başkentlik yapmış olması, Osmanlı’nın Baklanlara ve dolayısıyla Avrupa’ya açılan kapısı olması, İstanbul’un fethinden sonra Başşehir olma unvanını kaybetmesine rağmen tarihi önemini koruması ve böyle bir stratejik şehre ait Askeri kassam defterlerinin olması dönemin sosyal ve iktisadi açıdan önemli bir belgesi niteliğindedir.

Defterler tutulduğu dönemde yaşayan askeri zümrenin hayatları için esaslı malzemeler teşkil etmektedir. Bu bakımdan ilk elden kaynak niteliğindedirler.

¹⁸³ Osmanlı’da nikâh şahitler huzurunda kıyılır ve belirlenen mehir miktarı kayıt altına alınırdı. Mehir nikâh esnasında belirtilmese ve hatta verilemeyeceği belirtilse bile kadın yine mehir almaya hak kazanır. Koca belirlenen mehri hemen verebileceği gibi ileri bir tarihte de verebilir. Peşin ödenen mehirler “*mehr-i muaccel*” ileri bir tarihte ödenmek üzere ertelenen mehirler de “*mehr-i müeccel*” denir. Mehrin ne kadar verileceği hususunda herhangi bir miktar tayin edilmemiştir. Mehrin üst sınırı yoktur. İslam hukukçularına göre asgari miktar hususunda Ebu Hanife en az 10 dirhem gümüş veya bunun karşılığını belirtmiştir. Diğer hukukçular farklı görüşler ileri sunmuşlardır. Nikâh akdi esnasında mehir konuşulmamış ise kadın daha sonra emsal mehre hak kazanır. Mehir konuşulmadığı halde koca vefat ederse, karısı emsal mehrini (miktarı örfe bakılan mehri) miras malından alır (Bkz. Hayreddin Karaman, *a.g.e.*, III. s. 379-381; Hamdi Döndüren, *a.g.e.*, II. s. 323-338).

¹⁸⁴ Mehmed Beşe bin Cebeci (defter no: 35-58/b) borçlu olduğundan eşi mehir borcundan ferağat etmiştir.

Buradaki bilgiler sayesinde tereke sahiplerinin unvanları ve meslekleri hakkında bilgi ediniyoruz. Terekenin üst kısımlarında verilen tanıtım bilgileri kısmında ve bazı hüccet kayıtlarında tereke sahiplerinin soy kütükleri hakkında bilgiler elde edilmektedir. Burada verilen bilgiler Osmanlı aile hayatını tanıma açısından da önemli veriler sunmaktadır. Mevcut verilerle eş, eş sayısı, çocuk, çocuk sayısı, akrabalık ilişkileri hatta eğitim durumu hakkında bile kanaat sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır.

Tereke sahiplerinin geride bırakmış oldukları malların cins ve miktarları, tereke sahibinin hayatta iken ne işle uğraştığı hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlıyor. Burada kullandıkları malzemeler, giyim eşyaları, alet ve edevatlar kişinin ve dolayısıyla toplumun sosyal durumunu analiz etmemiz açısından çok değer taşımaktadır. Kişinin ticari değere sahip mallar bulundurması kişinin ticaretle uğraştığını, tarım alet ve edevatları bulundurması tarımla uğraştığını, cins cins küçük ve büyükbaş hayvanların olması hayvancılıkla uğraştıklarının birer göstergeleridir.

Kayıtlardaki diğer verileri incelediğimizde iktisadi ve mali açıdan da önemli bulgular elde etmekteyiz. Terekede verilen eşya fiyatları dönemin narh fiyatları esas alınarak belirlendiği için fiyat hareketleri ve enflasyon oranlarının tespiti açısından da önem arz etmektedir. Terekede geçen nakit miktarları dönemin ekonomik durumunu analiz etmemizde ayrıca yardımcı olmaktadır. Ayrıca terekelerden alınan vergiler ekonomik değer açısından da önemli bir bilgi kaynağıdır.

Defterlerde uygulamasını gördüğümüz şer'i miras hukukunun işleyiş şeklini ve Osmanlı'da bu görevi yerine getirmekle yükümlü bir kurum olan Kassamlık müessesesinin uygulama biçimini görmekteyiz.

SONUÇ

Edirne'nin yerleşim tarihi M.Ö 1400 yıllarına kadar uzanmaktadır. Bu tarihten itibaren stratejik konumundan dolayı şehir birçok devletin ilgi odağı olmuştur. Romalılar zamanında şehrin önemi artmıştır.

Osmanlı devleti'nin Rumeli'ye yakın kurulması ve Anadolu yerine Rumeli fütühatına öncelik vermesi ve dolayısıyla Balkanlara ve Avrupa'ya açılmak istemesi Edirne'nin itibarını iyice artırmıştır. Bizans ile girişilen münasebetler neticesinde Edirne I. Murat zamanında Edirne fethedilmiş, hızlı bir şekilde imar ve iskân faaliyetlerine girişilmiştir. Osmanlı devleti Rumeli'ye yerleşmek amacıyla da Anadolu'dan gelen Türkmenler buraya yerleştirilerek iskân siyaseti güdülmüştür. Şehrin fethedilmesinden sonra Başkent olması önemini daha da artırmıştır. Fakat İstanbul'un fethiyle bu özelliğini kaybedince adeta ikinci başkent konumuna gelmiştir. Şehrin ticaret yolları üzerinde bulunması ve Osmanlı'nın balkanlara ayrı bir önem vermesi şehrin öneminin tekrar artmasına sebebiyet vermiştir. Edirne'nin İstanbul'a yakın olması, mesire ve dinlenme yerlerinin de bol olması XVII. Yüzyılda padişahların İstanbul'un yoğun gündeminden ve buna paralel olarak artan yenilgiler üzerine kendilerini dinlendirmek amacıyla Edirne'ye gelmişlerdir. Hatta Leh, Venedik, Rus, Avusturya ve Kazak elçi ve heyetleri de burada ağırlandı. I.Ahmet, II. Osman, IV. Murat, IV. Mehmet, II. Mustafa adeta Edirne'ye yerleşmişlerdi. Özellikle IV. Mehmed'in iki oğlunun sünnet düğünleri (1675) ve Hatice Sultan'ın düğünün de önemli şenliklere ev sahipliği yapmıştır. 1683 yılından itibaren genelde baş gösteren bir gerileme Edirne'nin de eski önemini tekrar düşürmüştür.

Edirne şehir hayatı Osmanlı şehir hayatının tipik örneğini teşkil etmektedir. Bu sebepten Edirne şehir hayatına ait verilerin Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik bakımdan değerlendirmeye alınmasında kayda değer veriler ihtiva etmektedir. Bu sebeptendir ki incelemekte olduğumuz Edirne Askeri Kassamına ait 1650-1652 yıllarına ait 35 ve 36 numaralı terke defterlerinde Askeri sınıfa ait kişilerin sosyo-ekonomik durumları tereke defterlerindeki veriler ışığında tetkik edilerek çeşitli tablolar ve grafikler eşliğinde sonuçlar çıkarılmıştır. Bu dönemde kadı ve kassamlık müessesesi, görevleri ve sorumluluk alanları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Buradaki veriler etrafında tereke defterlerinde bulunmuş olan vergi kalemleri de Osmanlı vergi sistemi hakkında da bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmaktadır.

Tereke defterlerinden hareketle kişilerin yaşayışları, giymiş oldukları elbiseler, kullanmış oldukları eşyalar, binek ve nakliye araçları, menkul ve gayr-ı menkulleri, ziynet eşyaları, kitapları ve diğer malzemelere ait dökümler çıkarılarak bundan hareketle XVII. Yüzyılın ortalarında Edirne'deki sosyal ve iktisadi durum hakkında veriler elde edilmiştir.

Bu dönemde kişilerin kullanmış oldukları unvanlar da incelemeye tabi tutulup kişilerin sosyal statüleri, buna göre servet durumları ile ilgili değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Tereke defterlerinden kalan servetler ve dağıtımlarının şer'i miras hukuku kaidelerine göre işlenmesi Osmanlı'da şer'i miras hukukunu ve kaidelerini, hangi durumda kimlerin mirasçı olduklarını da anlamamız açısından önemlidir. Miracı durumlarında verilen veriler Osmanlı aile hayatını, evlilik durumlarını ve nüfus sayılarını ortaya koymamız bakımından önemlidir.

Belgelerdeki rakamların zaman zaman net okumaması ve veri memurlarının da fazla kazanç elde etmek için rakamlarla oynamaları bazen net bilgiler elde etmemizi engellemektedir. Buna nazaran XVII. Yüzyılın ortalarında askeri sınıf mensuplarının kendi alanlarının dışına çıkarak ticari işletmeler kurdukları, tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları, gayr-ı menkul yatırımlarına yöneldikleri ve nakit para bulundurduklarını görmekteyiz. Kişilerin borç bırakmaları da dönemin içtimai hayatını yorumlamamızı da yardımcı olmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA/KAYNAKÇA

AKDAĞ, Hasan, *Kassam Defteri (Havas-ı Refi'a Mahkemesi 272 Numaralı 1204-1206/1789-1791 Tarihli)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul 1995.

AYDIN, M. Akif, HAMİDULLAH, Muhammed, "Köle maddesi" *DİA*, XXVI.

AYDIN, M. Akif, "Osmanlıda Hukuk", *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999.

BARKAN, Ömer Lüffi, "Edirne Askeri Kassamı'na Ait Tereke Defterleri (1545-1659)" *Türk Tarih Kurumu Belgeleri Dergisi*, Ankara 1966.

BERKİ, Ali Himmet, *İslam Hukukunda Feraiz ve İntikal*, Sadeleştiren İrfan Yücel, Ankara 1986.

BİLAR, Ender, Edirne'nin Basın-Yayın Tarihi, C1. (1361-2006), İstanbul 2006.

ÇELEBİ, Evliya, *Seyahatname*, Sadeleştiren Zuhuri Danışman, VI, İstanbul 1970.

DARKOT, Besim, "Edirne-Coğrafi Giriş", *Edirne'nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı*, Ankara 1993.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, Ankara 1984.

DÖNDÜREN, Hamdi, *Delilleriyle Aile İlmihali*, II, İstanbul 1995.

EMECEN, Feridun "Osmanlı Siyasi Tarihi", *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999.

ERKAL, Mehmet, "Beytulmal maddesi", *DİA*, VI, İstanbul 2004.

ERTEN, Hayri, *Konya Şer'iyye Sicilleri Işığında Ailenin Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Yapısı (XVIII.y.y İlk Yarısı)*, Ankara 2001.

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, "Edirne Hakkında Yazılmış Tarihler", *Edirne Fethi'nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965.

-----, "Edirne Şehri'nin Kurucuları", *Edirne Fethi'nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965.

-----, "Edirne Maddesi", *DİA*, X,

-----, *Edirne Paşa Livası*, İstanbul 2007.

İNALCIK, Halil, "Edirne'nin Fethi", *Edirne Fethi'nin 600. yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965.

-----, "Osmanlılar'ın Edirne Fethi ve Balkanlar'da Yerleşmesi", *Balkan Araştırmaları*, I/1, Edirne 1998.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti Tarihi*, I, İstanbul 1999.

KARAASLAN, İsa, *H.1265 (1849) Tarihli 81 (F-38) Numaralı Konya Şer'iye Sicil Defterinin İncelemesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya 1994.

KARAMAN, Hayreddin, *Mukayeseli İslam Hukuku I*, İstanbul 1991.

KARATAŞ, Ali İhsan, "XVI. Yüzyılda Bursa'da Tedavüldeki Kitaplar", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, X, S.1, Bursa 2001.

KAZANCIGİL, Ratip, *Edirne Mahalleleri Tarihçesi*, İstanbul 1992.

KURU, Levent, *29 Numaralı Edirne Şer'iyeye Sicili*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Edirne 2006.

ORTAYLI, İlber, "Osmanlı Devletinde Kadı", *DİA*, XXIV, İstanbul 1994.

ÖZTÜRK, Said, *İstanbul Tereke Defterleri (Sosyo Ekonomik Tahlili)*, İstanbul 1995.

-----, "Kassam maddesi", *DİA*, XXIV, İstanbul 1994.

PAKALIN, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1946.

PARMAKSIZOĞLU, İsmet, "Edirne maddesi", *Türk Ansiklopedisi*, XIV, Ankara 1966.

PEREMECİ, Osman Nuri, *Edirne Tarihi*, İstanbul 1939.

SAMIRKAN, Oğuzhan, *138 Numaralı Edirne Şer'iyeye Sicili*, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2006.

SAMİ, Şemseddin, *Kamus-ı Türk-i*, İstanbul 1989.

SERAHSİ, *Mebcut*, C. XXIX, İstanbul 2009.

SERTOĞLU, Midhat, *Osmanlı Tarihi Lugatı*, İstanbul 1986.

ŞAHİN, İlhan, "Kuruluştan Fetret Devrine Kadar Osmanlı Siyasi Tarihi", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, X. İstanbul 1989.

ŞAHİN, Reyhan, *Edirne Gümrüklerine Göre XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne'de Ticari Hayat*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Edirne 2006.

TABAĞOĞLU, Ahmet, *Türk İktisat Tarihi*, İstanbul 2000.

TANSEL, Arif Müfid, "İlk Çağlarda Edirne", *Edirne Fethi'nin 600. Yıldönüm Armağan Kitabı*, Ankara 1965.

TOSYAVİZADE, Rifat Osman, *Edirne Rehnüması*, Edirne 1994.

TUFAN, Muzaffer, "Tarih Açısından Edirne'nin Yeri", *Edirne Kültür Araştırmaları I. Sempozyum Bildirileri*, Edirne 2003.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, III. K.II, Ankara 1983.

-----, *İlimiye Teşkilatı*, Ankara 1984.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "Osmanlı Toplumunu", *Osmanlı Devleti Tarihi*, II, İstanbul 1999.

YİĞİT, Ahmet, *XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Edirne Kazası*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitim Anabilim Dalı, Muğla 1998.

DİZİN/İNDEKS

A

Abbasiler · 21
 Ahmet · 10; II. · 10
 Ahmet b. Muhammed Kudûri · 72
 Aleaddin b. Abdülkerim b. Abdulcebbar · 13
 Anadolu · 1
 Anadolu Selçuklu · 26
 Ankara · 7
 Arabistan · 17
 Avarlar · 5
 Avrupa · 1
 Aydınoğlu · 5

B

Balkanlar · 8
Beledi/Şehri kassam · 29
 Belgrad · 2
 Bevvab-ı Sultani · 53
 Beylerbeyi Sinan Paşa Sarayı · 13
 Beytülmal · 56
 Bizans · 8
 Bizanslılar · 5
 Bolayır · 6
 Bulgar · 10
 Bulgarlar · 5
 Bursa · 1, 22, 94

Ç

Çandarlı Ali Paşa · 22
 Çelebi Hüsameddin · 50
 Çirmen · 10
 Çorlu · 7

D

Darülhadis Medresesi · 13
 Dimetoka · 7
 Divan-ı Hafız · 72
 Divan-ı Nesimi · 72
 Divan-ı Örfi · 72
 Divan-ı Şah-ı Celal · 72
 Dört Halife Devri · 17
 Dubrovnik · 2
 Dulkadırlıbeyi · 8

E

Ebu Hanife · 89

Ebu Yusuf · 21
 Ebul Ferec · 72

Edirne · 92, 93, 94, 95, 96
 Edirne Vak'ası · 10
 Edirne, · I
 Ehl-i hibre · 30
 Emevi Devleti · 21
 Enez · 2
 Ermeni · 16
 Eskihisar · 10
 Evliya Çelebi · 15

F

Feyzullah Efendi · 10
 Filibe · 7

G

Gazi Mihal · 14
 Gelibolu · 2, 5
 Genç Osman · 9
 Gök Tanrı · 18
 Göktürler · 49

H

H.Schiltberger · 13
 Hadrianopolis · 4
 Hammurabi Kanunları · 17
 Harun Reşit · 21
 Hasan · 51; Hz. · 51
 Hatice Sultan · 91
 Hatice Sultan' · 9
 Hatice Turhan Sultan · 12
 Hayreddin Paşa · 50
 Hıdırlık · 14
 Hristiyanlık · 17
 Hüseyin · 51; Hz. · 51

I

Ioannes Paleologos · 5

İ

İbrahim Paşa · 14
 İslam Hukuku · 17, 94
 İspanya · 15

İstanbul · I
İzmir · 2

K

Kadı · 95
Kadıkkudat · 21
Kaleiçi · 13
Kantakuzenos · 5
Kassam · 28, 29, 93, 95
Kölelik · 67
Köprülü Paşa · 12

L

Lala Şahin Paşa · 7
Lozan Antlaşması · 10

M

Macaristan · 2
Mehmet · 1, 9; IV. · 1, 9
Menzilahr · 13
Meriç · 2
Meriç Köprüsü · 14
Mesnevi · 72
Mısır · 14
Molla Hüsrev · 72
Mostar · 2
Muhammed · 17; Hz. · 17
Murad · 8; II. · 8
Murat · 7; I. · 7
Mustafa · 10; II. · 10
Müderriş · 53

N

Naib · 25
Nikâh · 89
Niş · 2

O

Odrisya · 4
Ohri · 2
Orta Asya · 4, 18
Orta Çağ · 17
Osmanlı · 94, 95, 96
Osmanlı Devleti · I
Osmanlı-Rus Harpleri · 10

R

Ragusa · 8

Roma · 8
Roma Hukuku · 17
Rum · 15, 16
Rumeli · 10, 91
Rus · 91

S

Saraçhane · 13
Saray-ı Cedid · 8
Sarracü-s Sultani · 53
Selanik, · 2
Selçuklular · 18
Selim · 9; II. · 9
Serez · 2
Sırp · 8
Sicill-i Mahfuz · 20
Sinan Paşa · 13, 14
Sitti Hatun · 8
Sitti Sultan Camii · 13
Sofya · 2
Süleyman · 10; II. · 10
Süleyman Paşa · 6
Sümerler · 17

Ş

Şah Melik Paşa · 14
Şer'iyye Sicilleri · II
Şeyhülislam · 10

T

Tahrir Defteri · 16
Tanzimat · 23
Tereke defterleri · II
Tereke Defterleri · 26, 93
Trakya · 5
Tuna · 10
Türkiye Cumhuriyeti · 10

U

Umur Bey · 5
Uygurlar · 49

Ü

Üsküp · 2

V

Venedik · 9
Viyana · 12

Voynuk · 52

Y

Yahudi · 15

Yıldırım Bayezid · 7, 15

Yunan · 10

Z

Zaviye-i Hazreti Şeyh Gülşen · 87

EK 1: TEREKE SAHİPLERİNDEN ALINAN RESMİ KISMET ORANLARI

Sıra no	Varak no	Muris'in İsmi	Resmi Kısmet	Resmi Kısmet Oranı	Resmi âdi	Resmi âdi Oranı	Açıklama
1.	1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali	2.000	1,40%			
2.	4/a (3)	Safiye bint Abdulmennan	800	1,56%			
3.	5/a	Mustafa bin Sinan	100	6,24%			R. kısmet +Harc defteri
4.	5/a	Rıdvan bin Duman	300	2,62%			
5.	6/a	Ali Usta ibn İbrahim Çelebi	275	2,49%			
6.	6/a	Mehmed Beşe ibn Abdullah	225	2,30%			
7.	6/b	Hatice Hatun bint Esseyid Mehmet Efendi	1.500	2,07%			
8.	7/a	Ali Efendi bin Mehmet	250	2,53%			
9.	8/a	Havva bint Ahmet	300	2,31%			
10.	8/b	Hatice Hatun bint Ömer Efendi	3.650	2,57%			
11.	9/a	Hasan Beşe bin Abdullah	500	2,85%			
12.	9/b	Rahime bint İsmail	132	2,35%			
13.	10/a	Ümmehani bint Sinan	250	3,03%			
14.	10/b	Mehmed Bey ibn İbrahim	550	2,41%			
15.	10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah	525	2,48%			
16.	11/a	Rahime bint İslam Bey	170	4,89%			
17.	11/a	Mehmed Çelebi ibn Eyüp Çelebi	900	2,59%			
18.	13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	0	0,00%			
19.	13/b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	500	2,33%			
20.	14/a	Safiye binte Abdulmennan	1.650	2,53%			
21.	14/b	Kabil Bey bin Abdullah	2.000	4,71%			
22.	15/a	El Hac Rıdvan bin Abdullah	500	2,37%			
23.	15/b	Mehmed Beşe ibn El Hac Mustafa	950	2,14%			
24.	16/a	Beyhan bint İbrahim	300	2,53%			
25.	18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim	202	2,49%			
26.	20/a	Ömer Çelebi ibn Mehmed	275	2,52%			
27.	20/a	Halime bint Necmettin	650	1,80%			
28.	20/b	Mahmut Efendi ibn Mehmed el Kadı	600	2,98%			Resmi tahrir olarak kaydedilmiş.
29.	20/b	El Hac Hatun ebnete Ali	162	2,44%			
30.	21/a	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey	900	2,39%			
31.	21/b	Piyale Beşe ibn Abdullah	175	1,94%			
32.	21/b	Kerime Hatun ebnete Abdurrahman	200	4,85%			

33.	22/a	el - Hac Ali bin Şaban	2.000	2,59%			
34.	22/b	Ali Bey ibn Abdullah	350	5,01%			
35.	23/b	Hasan Beşe bin el Hac Mahmud er racil	205	1,85%			
36.	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	1.250	3,90%			
37.	26/a	Pir Ali bin Halil	350	2,52%			
38.	26/a	Es Seyyid İvaz ibn Es Seyyid Yusuf	150	2,32%			
39.	26/b	Asiye bint Yusuf	250	1,76%			
40.	27/b	Fatime bint Hasan Beşe er racil	700	1,66%			
zeyl	28/a	el ibn Hüseyin el Mezbür	250	2,05%			
41.	28/b	Himmet Bey bin İslam el cümdi	3.300	3,06%			
42.	30/a	Dilaver bin Abdi Efendi	210	2,48%			
43.	30/b	Mehmed Bey ibn Derviş Bey el cümdi	1.000	2,44%			
44.	31/a	Fatıma Hatun ebnete Mehmed	800	3,06%			
45.	31/a	Saliha bint Mehmed	75	2,72%			
46.	31/b	Fatıma bint İbrahim	63	2,39%			
47.	37/b	Fatıma bint Hasan	75	2,43%			
48.	32/a	Canfeda ebnete Abdullah	50	4,44%			
49.	32/a	Münife Beyhan ebnete el Hac Mustafa	400	1,67%			
50.	32/b	İdris Çelebi bin Mehmed	500	2,15%			
51.	32/b	Ali Bey ibn Mehmed el cümdi	1.700	2,49%			
52.	33/a - 33/a	Fatıma binte Mehmed	113	2,51%			
53.	33/a - 33/b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Hüseyin	150	2,34%			
54.	34/a	Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa	150	0,63%			
55.	34/a	Hasan Beşe bin Hüseyin	305	1,94%			
56.	34/a - 33/b	El Hac Yusuf bin Abdullah er racil	65	3,33%			
57.	34/b	Ali Beşe ibn Abdullah	350	4,62%			
58.	34/b- 35/a	Fatıma binte el Hac İlyas	750	2,53%			
59.	35/b	Saime Hatun (---)	125	1,84%			
60.	35/b	Eş Şeyh Ömer Efendi ibn (---)	700	2,32%			
61.	36/b	Ahmet bin Abdullah	800	1,22%			
62.	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	1.800	3,03%			

63.	39/a	Ali Beşe bin Hasan	120	2,46%			
64.	39/b - b	Müstedam Çavuş ibn Abdullah	100	1,99%			
65.	39/b	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	5.000	1,97%			
66.	40/b	Müşkani bint Hırısoskole	3.500	3,39%			
67.	40/b	Mehmed Bey bin Hamza el cüdi	1.075	5,71%			
68.	41/b	Aişe Hatun ebnete Mehmed Ağa	500	3,77%			Resmi kısım + Kassamiyye+Katibiyye
69.	41b	Mehmed Beşe nam racül	250	2,03%			
70.	42/a	Ali Ağa Kethüdayeri an zümre-i Sipahiyan	500	1,69%			
71.	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş	2.500	2,48%			
72.	427b	Mahmut Bey ibn torbalı el bevva- i el sultani	1.500	2,09%			
73.	43/b- 45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	1.500	2,06%			
74.	44/b	Hasan Beşe ibn Abdullah er racil	150	2,42%			
75.	44/b	Belkıs binte Abdullah	100	5,80%			
76.	45/b	Mehmed Bey bin Abdullah el cüdi	1.200	5,98%			
77.	46/a	Ahmet Bey bin el cüdi	750	4,72%			
78.	47/a	Osman bin Karagöz er racil	100	2,53%			
79.	47/b	Ümmehan-i bint Abdelbeni	450	2,52%			
80.	48/a	Kostantin Veledi Kızılbaş (?)	7.500	3,41%			
81.	48/a	Nasuh Ağa Abdülmennan el cüdi	1.000	2,55%			
82.	48/b	Mehmed Çelebi ibn Mustafa Bey el cünd	65	4,88%			
83.	48/b	Fatıma Hatun	250	2,99%			
84.	49/a	Ümmehan-i bint Mustafa	900	2,63%			
85.	49/b	Rabia binte Mehmed Bey el cüdi	150	2,50%			
86.	50/a	Mahmut Ağa ibn Şemseddin	1.400	2,97%			
87.	50/b	Fatıma binte el Hac Musa	1.200	3,07%			
88.	51/a	İsmihan binte Receb	40	2,57%			
89.	51/b	Zeyneb binte Kasım	65	2,39%			
90.	51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	225	2,40%			
91.	52/a	Kara Ali Bey	122	2,69%			
92.	52/a	İsmihan binte Abdulnebi	150	2,18%			
93.	52/b	El Hacı Mustafa Efendi ibn Sinan Bey	1.600	2,78%			
94.	53/b	Esseyyid İbrahim Efendi bin Essey Mehmed	150	1,80%			

95.	54/a	Ümmehani bint Ali	200	2,75%			
96.	54/a	Sefer Beşe ibn Abdullah er racil	160	9,62%			
97.	54/a	Aişe binte Ali	100	1,52%			
98.	54/b	Mehmed Bey bin Ali el cüdi	600	1,93%			
99.	54/b	Mehmed Bey bin Ahmet	100	1,22%			
100.	55/a	Hasan Bey bin Abdullah el cüdi	375	1,93%			
101.	56/b	Fatıma binte Abdullah	75	2,57%			
102.	57/a	Cafer bin Abdullah	175	5,00%			
103.	57/a -	Fatıma binte Hasan	160	3,92%			
104.	57/b	Sömniyye bint Piyale	130	2,01%			
105.	58/a	El Hacı Ahmet bin Mezid	12.000	4,01%			
106.	58/b	Mehmed Beşe bin Cebeci	0	0,00%			
107.	59/a	Mustafa Bey bin Abdullah el cüdi	215	2,04%			
108.	59/b	Es seyyid Ali Çelebi bin Es seyyid Hasan	700	2,50%			
109.	60/a (55)	Mehmed bin Ali Beşe	1.500	4,31%			
110.	60/a	Durmuş Bey Eynesi Korucu	225	2,47%			
111.	60/b - 61/a	El Hac Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	6.500	4,69%			
112.	62/a	Mustafa Beşe ibn Kara Hoca	344	1,99%			
113.	62/a-	El Hac Yusuf bin Abdullah	2.500	9,82%			
114.	63/b	Hasan Bey ibn Abdullah el cüdi	350	2,19%			
115.	65/a	Fatıma bint (---)	85	2,60%			
116.	65/b	Ahmet Ağa bin Hüseyin Çavuş	2.200	1,94%			
117.	66/a	Osman Beşe bin Yusuf er racil	1.400	1,63%			
118.	67/a - 67/b	Lalezar bint Abdullah	300	4,95%			

119.	67/b	İsmihan bint Hüseyin	50	4,67%			
120.	67/b	Fatıma binte Mehmed	625	2,52%			
121.	69/a	Şahin bin Abdullah el Baytari	650	2,86%			
122.	70/a	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	155	1,52%			
123.	70/a	Esseyid Mehmed Çelebi	22	5,15%			
124.	70/a	İbrahim bin Mehmed	0	0,00%			
125.	70/b	Mehmed Beşe bin Abdullah	250	4,95%			
126.	70/b	Fatıma bint Abdullah	130	5,69%			
127.	71/a	Bektaş Çelebi bin Ahmet Bey	225	2,37%			
128.	71/a (66)	Hidayet binte Abdullah	210	5,24%			
129.	72/a	Ahmed bin Abdullah Acem oğlanı	160	4,92%			
130.	72/a	Es seyid Ali Efendi bin es seyid Zülfikar	1.200	4,53%			
131.	72/b	Hüseyin bin Mehmed Korucu	165	2,57%			
Sıra no	Varak no	Muris'in İsmi	Resmi Kısım	Resmi Kısım Oranı	Resmi âdi	Resmi âdi Oranı	Açıklama
1.	1/a	Raziye bint Abdullah	50	5,00%			
2.	2/a	İnayet bint Abdullah	50	4,56%			
3.	2/b	Hamza Beşe İbn (---)	142	2,48%			
4.	2/b- 3/a	Ümmü Gösüm bint Halil Efendi	195	4,97%			
5.	3/a -3/b	Beyhan bint Bali Bey	820	2,75%			
6.	5/b	Hüseyin Bey ibn İlyas	625	2,00%			
7.	6/b-7/a	Mehmed Beşe nam racil	3000	5,25%			
8.	7/a-b	Aişe bint İbrahim	150	2,72%			
9.	11/b - 12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmud Çavuş	6000	4,30%			
10.	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam	500	2,04%			
11.	13/b - 14/a-b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	3000	1,76%			
12.	14/b - 15/a	Mürtaza Efendi ibn El hac Mustafa el Kadı	1475	2,77%			
13.	15/b - 16/a	Hüseyin Efendi ibn el hac Kalender	105	2,32%			

14.	17/b	Aydın Beşe ibn Ali er racil	1200	3,52%			
15.	18/a-b	Eşşerife Hayrunnisa binte Musa	1350	2,58%			
16.	21/b	Rabia bint Eşşeyh Ahmed Efendi	2050	2,50%			
17.	22/a	Ali Bey Nam cüdi	70	4,10%			
18.	22/a-b	El Hac Yunus bin El Hac Kurt	3400	4,47%			
19.	22/b	Hüseyin Bey bin Abdullah	135	4,94%			
20.	22/b	Mustafa Çavuş	100	4,16%			
21.	23/a-b	Aişe bint Sefer	150	2,59%			
22.	23/b	Fatıma Hatun ebnete	130	4,73%			
23.	24/b	Sansar Mumcu Mehmed Beşe	55	5,45%			
24.	24/b	Mehmed Beşe ibn Abdullah	0	0,00%			
25.	25/b	Rıdvan bint Abdullah	150	2,36%			
26.	25/b	Esseyid Ahmed Çelebi Kasım	425	2,17%			
27.	27/a -b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir	800	2,73%			
28.	28/a	Mehmed Bey	900	4,66%			
29.	28/b	Mehmed Beşe İbn Hasan er racil	912	1,58%			
30.	30/a	Ahmed Bey ibn Mehmed Bey el cüdi	900	2,54%			
31.	31/b	Beyhan bint Mehmed Halife	0	0,00%	900	2,51%	
32.	32/b	Ali Bey ibn- el cüdi	70	4,08%			
33.	32/b	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar	0	0,00%	500	4,15%	
34.	33/a	Saliha binte Mehmed	350	3,09%			
35.	34/a	El Hacı İbrahim ibn Abdullah	325	5,00%			
36.	35/b	Mustafa ibn Mehmed	300	2,54%			
37.	35/a	Taife-i racülden Ramazan Beşe ibn Abdullah	400	2,45%			
38.	36/a -b	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	400	1,62%			
39.	37/a	Hatice ebnete el Hac Ali	250	1,71%			
40.	39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el-Müderriş	100	0,94%			
41.	40/a	Aişe bint Abdullah	120	3,49%			
42.	40/b	Ahmed Beşe ibn Süleyman er racil	750	2,14%			
43.	41/b - 42/a	Ahmed Efendi ibn İbrahim el İmam	1800	4,59%			
44.	43/a	Piyale bin Abdullah	300	2,36%			
45.	46/a	Hatice Hatun ebnete Mustafa	350	2,48%			
46.	46/a	Ahmed Efendi bin Seyfi	200	4,60%			
47.	46/b	Ahmed Efendi bin Seydi	100	3,97%			
48.	46/b	Kamer bint Ali	92	2,54%			
49.	48/a	Kara Hasan Ağa	717	3,93%			

50.	48/a -b	Mehmed bin Mehmed	150	4,82%			Resm-i kısmet + Kassamiyye
51.	48/b	Esseyid Mehmed	30	4,75%			
52.	49/a-b	Aişe bint Ahmed	160	2,45%			
53.	49/b	Aişe bint Mahmud	325	2,40%			
54.	50/a	Fatıma bint Kıyat	125	2,47%			
55.	50/b	İsmihan Hatun ebnete Hüsam	450	2,51%			
56.	51/a	Piyale bin Abdullah el baytari	25	3,72%			
57.	51/a	Perviz bin Abdullah Atik	165	2,02%			
58.	51/b	Fatıma bint Mehmed el Maktül	150	2,01%			
59.	52/a	Mustafa Ağa ibn Mehmed	1150	2,45%			
60.	52/b	Havva bint Ahmed	237	2,49%			
61.	52/b	Aişe bint Abdullah	0	0,00%			
62.	53/a b	Fatıma Hatun ebnete Mustafa	2500	3,85%			
63.	53/b	Saime bint Abdulnebi	0	0,00%	195	2,67%	
64.	54/a	Mehmed Bey nam cümdi	25	3,44%			
65.	54/a b	Şehsuvar Bey bin Kılıç el cümdi	2500	2,61%			
66.	54/b	Şahhubban (?) bint Mustafa Bey	27	10,00%			R. kısmet +Kassamiyye +Katibiyye vd.
67.	55/a	Zamane bint Abdullah	100	3,21%			
68.	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci	400	2,40%			
69.	55/a	Fatıme bint Mehmed	135	2,25%			
70.	55/b	Ahmed Çelebi ibn Mehmed er racil	150	2,47%			
71.	55/b	El Merhum el Hac Zülfikar bin Abdullah	500	1,95%			
72.	55/b	Aişe bint Abdullah	129	5,04%			
73.	56/a	Fatıma bint Mehmed	20	4,33%			
74.	56/a	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	2.500	3,91%			
75.	56/b	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	2100	2,54%			
76.	57/a-b	Mehmed Bey bin Hüseyin	75	2,74%			
77.	57/b	Hatice bint Arzument	100	1,10%			
78.	58/a	Receb bin Hasan	0	0,00%			
79.	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	300	2,96%			
80.	58/b	Kenan bin Abdullah	100	3,22%			Resmi kısmet + Kassamiyye
81.	61/a - b	Ali Çelebi bin Kaya Bey	850	2,49%			
82.	61/a	Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	7000	2,27%			
83.	64/b	Raziye bint Abdullah	130	5,19%			
84.	65/b	Hüseyin Çelebi ibn Ahmed el müezzin	440	2,75%			

85.	66/b	Amine el Hac Yahşi	666	2,49%			
86.	67/b	Mehmed Efendi ibn Ahmed el Kadı	0				
87.	68/a	Rabia bint Mustafa Bey	425	1,32%			
88.	68/b	Hasan Bey bin Abdullah	250	2,50%			
89.	68/b	Yusuf bey ibn Abdullah	587	2,63%			
90.	69/a	Badısaba bint Abdullah	500	4,99%			
91.	69/b	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa	5500	2,50%			
92.	71/b	El Hac Mustafa bin Bayram	1500	2,22%			
93.	72/a	Kamile bint Abdullah	100	4,04%			
94.	72/a	Paydar bint Abdullah	40	4,37%			
95.	72/a	Ahmed Beşe bin Hasan er racil	250	4,42%			
96.	72/b	Mustafa Bey bin Ali	600	2,12%			
98.	73/b	Mehmed Beşe bin Abdullah Acem oğlanı	65	3,77%			
99.	74/a-b	Mehmed Bey bin Cafer el cümdi	70	4,71%			
100.	76/a	Ahmed Çelebi bin Halil Bey	765	2,13%			
101.	76/a	Mülayim bint Abdullah	135	4,35%			
102.	76/a - b	Aişe bint Abdullah	171	4,43%			
103.	77/a	Habib Ağa ibn Nasuh	4300	2,50%			
104.	77/b	İbrahim Çelebi ibn Mehmed	85	4,53%			
105.	79/a	Mehmed Bey ibn Mehmed	900	2,26%			
106.	79/a	Musa Bey ibn Mahmud el cümdi	0	0,00%			
107.	79/a -b	İbrahim Çavuş bin Abdullah	80	3,46%			
108.	80/a	Beyhan (?) bint Abdullah	50	3,06%			
109.	80/a	Saliha bint Ahmed	293	2,20%			
110.	80/a	Mehmed Beşe bin (---) er racil	125	4,36%			
111.	80/b	İbrahim Ağa ibn Bali	1300	1,79%			
112.	81/a	Abdülvehhab Efendi ibn (---)	625	3,76%			
113.	81/ b	Ahmed Bey bin Kasım el-bevvab es sultani	650	2,46%			
114.	82/a	Mehmed Beşe bin Kasım	500	1,97%			
115.	82/b 83/a	Mahmud Bey ibn Hasan es-sarracü's sultani	1455	1,06%			

EK 2 : DİĞER VERGİ ORANLARI

Sıra no	Vara k no	Mitjdegane	Kassamiye	Katibiye	Dellaliye	İhzariye	Hammaliye	Ücreti sueti defter	Ücreti kadem	Hücceti vesayet ve nezaret ve nafaka	Emniye	Kirayı dükkan	Ücreti pasban	Ücreti terfine	Harcırah, Harc-ı defter	Açıklama	Açıklama	Açıklama
1.	1/a		1,4%		2,1%				1,0%							Kassamiye +Katibiye+İhzariye	Dellaliye +Hammaliye	Ücreti kadem + Ücret-i terfine
2.	4/a (3)		1,6%						0,6%							Kassamiye +Katibiye +İhzariye		Ücreti kadem + Harc hücceci
3.	5/a				6,2%												Dellaliye + Hammaliye	
4.	5/a		2,6%		0,9%											Kassamiye +Katibiye +İhzariye+Huddamiye		
5.	6/a		2,5%				2,4%	0,3%		1,8%						Kassamiye +Katibiye+İhzariye	Hammaliye +Dellaliye	Harc Hücceci Vekalet ve Vesayet
6.	6/a		1,1%	1,2%	1,4%			0,5%	1,0%							Katibiye+İhzariye + Huddamiye		
7.	6/b		1,0%	1,0%					0,3%						0,1%	Katibiye +İhzariye		
8.	7/a		2,5%				1,5%							3,0%		Kassamiye +Katibiye +İhzariye	Hammaliye +Dellaliye	
9.	8/a		1,2%	1,2%	0,7%											Katibiye +İhzariye + Huddamiye		
10.	8/b		1,3%	1,3%	1,6%											Katibiye+ İhzariye+Huddamiye		
11.	9/a		1,1%	1,1%					1,1%							Katibiye +İhzariye +Huddamiye		
12.	9/b		2,4%				1,3%	0,9%	1,8%							Kassamiye +Katibiye+İhzariye	Hammaliye+Dellaliye	
13.	10/a		1,5%	1,5%	2,1%		0,2%		2,4%						1,1%	Katibiye +İhzariye		

14.	10/b		1,2%	1,2%	1,4%				1,1%							Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye hane ve Dellaliyye eşya	
15.	10/b		1,2%	1,2%	0,3%				0,4%					0,3%		Katibiyye + İhzariyye +Huddamiyye		Harc Huceci
16.	11/a	8,6%	2,4%	2,4%			2,2%		14,4%							Katibiyye+İhzariyye + Huddamiyye	Hammaliyye+Dellaliyye	Ücret-i Kadem + Terfin
17.	11/a		1,3%	1,3%												Katibiyye +İhzariyye Huddamiyye	Kassamiyye Katibiyye	
19.	13/a				1,0%				3,8%					0,9%				Ücreti kadem ve kalem
20.	13/b		1,2%	1,2%	2,3%		0,9%		0,9%					0,4%		Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye	Hammaliyye ve Ücreti Çavuş parası	
21.	14/a		1,3%	1,3%	0,4%				0,6%					0,1%		Katibiyye + İhzariyye	Delaliyye +Hamaliyye	
22.	14/b	1,1%	1,2%	1,2%	1,1%								2,4%			Katibiyye + İhzariyye		
23.	15/a		1,2%	1,2%	1,1%									0,6%		Katibiyye + İhzariyye		
24.	15/b		1,1%		0,7%	1,1%			4,5%					0,2%		İhzariye + Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücret-i kadem ve nafaka
25.	16/a		2,5%				1,6%		0,8%	1,5%				0,8%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Delaliyye +Hamaliyye	
26.	16/b		1,2%	1,2%	1,5%				1,0%					0,4%		Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Sayfa Eksik
27.	18/a		1,2%	1,2%	2,2%				1,4%	0,4%				0,4%		Katibiyye+ İhzariyye		Har.c Huceci Vesayet
28.	20/a		1,3%	1,3%					0,9%					0,8%		Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye		
29.	20/a		0,9%	0,9%					0,8%	0,9%				0,3%		Katibiyye+İhzariyye+Alamiyye +Emniyye		Nafaka
30.	20/b		1,5%	1,5%					1,5%							Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye		
31.	20/b		2,5%		1,4%				0,3%					1,4%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Delaliyye +Hamaliyye	
32.	21/a		1,2%	1,2%	0,3%				1,6%					0,2%		Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye		

33.	21/b		0,9%	0,9%					1,3%						1,0%	Katibiyye +İhzariyye		
34.	21/b		4,9%		1,7%				4,9%						2,2%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		Ücret-i Kadem + ettarfin
35.	22/a		1,3%						0,6%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
36.	22/b	2,1%	5,0%				1,3%		2,9%						1,3%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Hamaliyye + Delaliyye	
37.	23/b		0,9%	0,9%											0,8%	Katibiyye +İhzariyye		
38.	24/a		1,9%	1,9%	1,4%				0,8%	0,3%					0,4%	Katibiyye +İhzariyye +Emniyye +Huddamiyye	Hane Dellaliyyesi ve Dellaliyye	Harac-ı hucec
39.	24/b-		1,2%						0,6%						0,0%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		sayfa eksik
40.	26/a		2,5%					0,0%	1,4%						0,6%	Kassamiyye +Katibiyye		
41.	26/a		2,3%												1,5%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
42.	26/b		0,9%	0,9%			14,1%									Katib+İhzari+Emniy+Huddamiyye	Hammaliyye + Dellaliyye	
43.	27/b		0,5%	0,0%	1,0%				0,5%						0,2%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
44.	28/b		1,0%	1,0%			0,3%		0,7 %	0,2%						Katibiyye +İhzariyye	Hammaliyye +Dellaliyye	Harc-ı Huccet-i Vesayet
45.	30/a		1,2%	1,2%	1,7%				2,4%						1,1%	Katibiyye +İhzariyye		
46.	30/b	0,2%	1,2%	1,2%					1,2%							Katibiyye +İhzariyye +Ameliyye		
47.	31/a		1,9%													Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
48.	31/a		2,7%		2,1%				3,6%						3,3%	Kassamiyye +Katibiyye+Emniy+İhzariyye+Huddamiyye		
49.	31/b			2,4%	1,8%										1,7%	Katibiyye +İhzariyye		
50.	37/b		2,4%						1,6%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
51.	32/a			4,4%	2,0%				8,9%						1,3%	Katibiyye +İhzariyye		
52.	32/a														0,4%			Harc zimmeti
53.	32/b		1,1%	1,1%	0,5%										0,4%	Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye		
54.	32/b		1,2%	1,2%	0,2%				0,6%	0,3%					0,2%	Katibiyye +İhzariyye +Emniyye		Harac hucec

72.	41b		1,0%	1,0%												Katibiyye +İhzariyye+Huddamiyye		
73.	42/a		1,7%													Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
74.	42/a		2,5%		1,3%				0,7%					0,4%		Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		baha-i tahrir muhalefatı hasenatı
75.	427b		1,0%	1,0%												Katibiyye+İhzariyye		
76.	43/b- 45/a		1,0%	1,0%												Katibiyye+İhzariyye		
77.	44/b (39)		1,2%	1,2%				1,5%						0,0%		Katibiyye +İhzariyye+Huddamiyye		
78.	44/b		5,8%		1,4%				5,8%					2,6%		Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	ücret-i kadem ettarfin
79.	45/b (40)		2,0%	2,0%					5,0%							Katibiyye+İhzariyye		tarfin için ücreti kadem
80.	46/a (42)	1,9%	2,4%	2,4%	2,1%			0,9%	2,5%							Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	tarfin ücreti kadem
81.	47/a (43)		2,5%													Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
82.	47/b		1,3%	1,3%	1,7%				0,8%	0,5%				0,5%		Katibiyye+İhzariyye		Hucceti vasiyyeti
83.	48/a		0,8%	0,8%												Katibiyye+İhzariyye		
84.	48/a (43)		2,6%						0,5%	0,5%				0,2%		Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye		Harc-ı hucceci isbat
85.	48/b		4,9%		2,0%				7,5%					3,4%		Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	ücret-i kadem ettarfin
86.	48/b		1,2%	1,2%	1,3%									0,5%		Katibiyye+İhzariyye		
87.	49/a (44)		1,2%	1,2%	1,5%			0,3%	0,6%							Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
88.	49/b		2,5%											0,8%		Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
89.	50/a		2,1%		0,3%									0,2%		Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye muhalefat	

	(45)																
90.	50/b - 51/a		1,0%	1,0%	1,3%				0,8%					0,5%	Katibiyye+İhzariyye		
91.	51/a (46)		2,6%		2,1%				2,6%	2,9%				2,9%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		harc-ı vesayet
92.	51/b		2,4%											1,7%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
93.	51/b		2,4%		2,0%				1,1%					1,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye+Hammaliyye	
94.	52/a (46)		2,6%											0,9%	Kassamiyye+Katibiyye		
95.	52/a		2,2%		1,7%									1,2%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
96.	52/b 53/a		2,3%		1,3%				0,5%					0,5%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye+Hammaliyye	
97.	53/b (48)		1,8%												Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye		
98.	54/a (49)		2,1%											0,6%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
99.	54/a	6,0%							6,0%					2,7%			
100.	54/a		1,5%												Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
101.	54/b		1,6%						0,5%					0,3%	Kassamiyye +Katibiyye		
102.	54/b		1,2%											0,5%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
103.	55/a (50)		1,2%	1,2%					1,0%					0,2%	Katibiyye+İhzariyye		
104.	56/b (51)		2,6%		2,1%				2,1%					1,5%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
105.	57/a (53)		5,0%		0,4%									1,3%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
106.	57/a - 57/b		3,7%		1,5%				4,9%					4,9%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		

107.	57/b		2,0%		2,2%				0,8%					1,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye ma araba kirası	
108.	58/a 58/b		1,3%												Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye+ Emniyye+Huddamiyye		
109.	58/b				1,5%				4,4%					2,6%			
110.	59/a		2,0%		1,3%									0,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
111.	59/b		2,5%		0,4%				2,9%					0,6%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
112.	60/a (55)	2,3%	4,3%		1,3%					0,7%			2,3%	0,9%	Kassamiyye+Katibiy+İhzariy+Hud damiy		
113.	60/a		2,5%						0,5%					0,5%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
114.	60/b		0,7%	0,7%					0,7%	0,7%					Katibiyye+İhzariyye		harc-ı hucec
115.	62/a		2,0%		0,2%				0,9%					0,3%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye+Hammaliyy e	
116.	62/a		6,9%		0,6%				2,9%					1,2%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
117.	63/b		2,2%											0,0%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
118.	65/a		2,5%		2,9%				1,5%					1,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
119.	65/b		1,9%		0,9%				0,7%	0,2%				0,2%	Kassamiyye+Katibiy+İhzariy+Hud damiy		Harac hücceti
120.			1,6%		0,6%				0,3%					0,3%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye+Hammaliyy e	harc defteri ve harc-ı vesayet
121.	67/a - 67/b		5,0%		2,2%							3,3%	3,0%	Kassamiyye+Katibiyye	Dellaliyye+Hammaliyy e		
122.	67/b				0,0%									0,0%			
123.	67/b - 68/a		2,6%		1,6%				0,6%	0,7%				0,5%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
124.	69/a		2,9%		0,4%				0,9%	0,4%				0,4%	Kassamiyye + Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Mucebi vesayet
125.	70/a (65)		1,5%		3,2%									0,9%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	

126.	70/a		5,2%		2,8%									11,7%	10,5%	Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
127.	70/a				2,5%										7,6%		Dellaliyye +Hammaliyye	
128.	70/b		5,0%		0,8%									2,4%	1,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
129.	70/b	2,2%	5,7%		1,6%		0,7%							6,1%	3,9%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
130.	71/a		2,4%		1,1%										0,9%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
131.	71/a (66)		5,2%		3,0%									5,0%	4,7%	Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye+Hammaliyye ve mecde	
132.	72/a		4,9%					6,2%							5,5%	Kassamiyye +Katibiyye		ücreti kadem ettarfin
133.	72/a	3,0%	4,5%											3,2%	1,5%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye		
134.	72/b (67)		2,5%		1,0%				1,6%						1,4%	Kassamiyye+Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
sıra no	Varak no	Müjdeğane	Kassamiyye	Katibiyye	Dellaliyye	İhzariyye	Hammaliyye	Ücreti sueti defter	Ücreti kadem	vesayet ve nezaret ve	Emniyye	kirayı dükkân	ücreti pasban	ücreti terfine	Harcırah, Harc-ı defter	Açıklama	Açıklama	Açıklama
1.	1/a		5,0%		2,7%				8,0%						4,5%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücret-i kadem ve ettarfin
2.	2/a	9,1%	5,5%		2,7%				9,1%			5,9%			4,1%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücret-i kadem ve ettarfin /araba kirası
3.	2/b		2,5%		0,6%				2,1%						0,8%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
4.	2/b- 3/a		5,0%		3,0%				7,6%		0,8%				1,1%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücret-i kadem ve ettarfin
5.	3/a - 3/b		1,4%	1,4%	1,8%				0,8%						0,3%	Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
6.	5/b		1,0%	1,0%	0,2%				0,6%						0,3%	Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	

7.	6/b-7/a	0,3%	1,6%	1,6%	1,0%				3,5%		0,3%				0,2%	Katibiyye +İhzariyye		ücreti kadem + tarfin
8.	7/a-b		2,7%						0,7%						0,5%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye		
9.	11/b -12/a				0,3%				2,5%						1,1%			
10.	12/a-b		2,0%						0,8%						0,4%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye		
11.	12/b																	
12.	13/b -14/a-b		0,8%	0,8%	0,5%				0,7%							Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
13.	14/b -15/a		1,4%	1,4%	1,1%				0,9%						0,3%	Katibiyye +İhzariyye +Huddamiyye		
14.	15/b -16/a		2,3%		2,0%				1,8%						0,9%	Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
15.	17/b		2,3%		0,8%				1,5%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
16.	18/a-b		2,6%						0,6%						0,2%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye		
17.	21/b		2,5%						0,6%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
18.	22/a		4,1%		2,7%					1,8%			11,7%	2,3%		Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	tarfin ücret-i kadem
19.	22/a			0,3%										0,0%		Katibiyye +İhzariyye		
20.	22/b		4,9%		1,6%				7,3%					0,0%		Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	ücreti kadem ettarfin
21.	22/b-23/a		4,2%		2,1%				16,6 %					1,7%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	ve + ücreti kadem emini

22.	23/a-b		2,6%		1,8%				1,7%	1,6%						Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	har.huccet-i defteri
23.	23/b-24/a	1,8%	4,7%		4,5%				7,3%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	müjdegani+sureti defter
24.	24/b		14,9%		30,5%								4,8%			Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
25.	24/b	10,0%			2,5%												Dellaliyye +Hammaliyye	
26.	25/b		2,4%						1,6%					0,5%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
27.	25/b-26/a		2,2%		1,5%				1,2%					0,5%		Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye		
28.	27/a		1,4%	1,4%	0,7%				1,0%					0,8%		Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	harac defteri ve hüccet
29.	28/a		2,6%													Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
30.	28/b-29/a		1,6%		2,1%				1,0%					0,2%		Kassamiyye+Katibiy+İhzariyye + Huddamiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
31.	30/a - b		2,5%						2,0%					0,3%		Kassamiyye +Katibiyye		Harac defteri ve huçec
32.	31/b		2,5%		1,8%		0,1%		1,1%							Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
33.	32/b		4,1%				2,4%	2,6%			1,7%			11,7%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Hammaliyye +Dellaliyye	
34.	32/b		2,1%			2,1%										İhzariyye +Huddamiyye		
35.	33/a		3,1%		2,5%									0,8%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
36.	34/a		5,0%		2,1%								3,1%	1,4%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
37.	35/b		2,5%		1,6%				2,5%		0,1%			0,4%		Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücreti kadem ettarfin / ücret-i dükkan

38.	35/a	0,4%	2,4%		0,8%				3,7%					0,6%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye +Araba Kirası	Ücreti kadem ettarfin
39.	36/a		1,6%		1,9%				0,8%					0,4%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
40.	37/a		1,7%							14,4%				0,3%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye		bak
41.	39/b		0,9%						0,9%					0,9%	Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye		Harac-ı hucec ve sadi ve ... ve defteri
42.	40/a	1,9%	3,5%		2,2%				5,8%						Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	Ücret-i kadem ettarfin
43.	40/b		2,1%		1,0%				0,5%					0,3%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
44.	41/b - 42/a		4,6%		1,4%							5,1%	0,3%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye		
46.	43/a	0,7%	2,4%						2,4%					0,4%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
47.	46/a		2,5%						1,1%					0,6%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		
48.	46/a		2,3%	2,3%	2,0%		0,2%					6,9%	2,1%	Katibiyye + İhzariyye			
49.	46/b		2,0%	2,0%											Katibiyye + İhzariyye		
50.	46/b		2,6%		1,9%				1,7%					1,2%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
51.	48/a		3,9%		1,9%				1,9%						Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	ücret-i kadem ettarfin
52.	48/a													1,4%			
53.	48/b		4,8%		2,4%							7,1%	6,3%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye		
54.	49/a		2,4%		1,5%				2,0%					0,7%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
55.	49/b 50/a		2,4%		1,5%				1,1%					0,7%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye	
56.	50/a		2,5%						3,4%					1,6%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		

57.	50/b		2,5%		2,0%				0,9%					0,5%	Kassamiyye +Katibiyye +Ücret Emini	Dellaliyye +Hammaliyye
58.	51/a		3,7%		3,3%										Kassamiyye + Katibiyye	Dellaliyye +Hammaliyye
59.	51/a		1,0%	1,0%										0,6%	Katibiyye +İhzariyye	
60.	51/b		2,0%		1,9%										Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye ve Odun arab
61.	52/a		1,9%												Kassamiyye+Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	
62.	52/b		2,5%		2,0%				0,6%					0,5%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye
64.	53/a b		3,5%		4,1%				2,8%						Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye
65.	53/b		1,3%	0,7%	0,7%	0,7%	0,1%		1,1%					1,2%	İhzariyye +Huddamiyye	
66.	54/a		3,4%		0,7%				5,6%							
67.	54/a b		2,6%		0,2%					0,1%				0,1%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Harc-ı hüccet vesayet ve sayir
68.	54/b				11,5%									7,4%	Kassamiyye +Katibiyye + ve diğer	Dellaliyye +Hammaliyye
69.	55/a		4,8%		1,5%								1,4%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye
70.	55/a		2,2%							0,2%					Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	
71.	55/a		2,3%						1,9%		0,3%			0,6%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	
72.	55/b		2,5%						1,6%					0,7%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	
73.	55/b		2,0%					0,4%	1,2%		0,2%				Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	ve harc-ı hucec

74.	55/b		5,0%		2,3%								7,8%	3,5%	Kassamiyye +Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye + Hammaliyye		
75.	56/a		4,3%		2,2%								6,5%		Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye + Hammaliyye		
76.	56/a		3,5%					0,9%	0,5%	0,4%				0,3%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		Hüccet-i +vesayet+nafaka	
77.	56/b		2,3%		1,2%			0,9%	0,3%	0,3%				0,1%	Kassamiyye +Katibiyye	Dellaliyye+Dellaliyyeh ane	harc-ı hucec	
78.	57/a		2,7%		1,2%			0,0%						3,3%	Kassamiyye +Katibiyye +.....	Dellaliyye + Hammaliyye	harac defteri ve ücret	
79.	57/b		1,0%					0,7%	0,5%	0,1%				1,0%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye		hücceti+vesayet+nafaka	
80.	58/a																	
81.	58/b		2,7%		3,3%			2,5%		0,3%				0,9%	Kassamiyye +Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye +Hammaliyye +Duyun- u Müteferrik	Ücret-i kadem ve ettarfin	
82.	58/b			1,1%				0,0%										
83.	61/a		2,2%					2,3%	0,3%	0,2%				0,3%	Kassamiyye + Katibiyye +İhzariyye		Harc hüccet-i vesayet	
84.	61/a 62/a		1,2%	1,2%	2,0%			0,8%		0,2%				0,1%	Katibiyye + İhzariyye		kadem ve kalem	
85.	64/b - 65/a	1,6%	5,2%		3,4%								4,0%	1,8%	Kassamiyye + Katibiyye +İhzariyye	Dellaliyye + Hammaliyye		
86.	65/b - 66/a		1,1%	1,1%	1,1%			1,2%						0,6%	Katibiyye + İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye + Hammaliyye		
88.	66/b		1,2%	1,3%	1,5%			1,5%	0,7%					0,5%	Katibiyye + İhzariyye +Huddamiyye		harc- ı hucec	
89.	67/b-				2,0%			8,1%						1,5%				

90.	68/a-		1,3%		1,7%				1,6%					0,3%	Kassamiyye + Katibiyye+İhzariyye +Huddamiyye	Dellaliyye +Araba kirası
91.	68/b		2,5%											0,9%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	
92.	68/b		1,7%					2,7%		0,5%				0,4%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	
93.	69/a		5,0%		2,1%							4,0%	0,9%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	Dellaliyye + Araba ücreti	
94.	69/b-		1,0%	1,0%	0,4%			0,5%		0,5%					Katibiyye +İhzariyye + Huddamiyye	
95.	71/b		1,0%	1,0%	0,8%			0,9%		0,2%				0,1%	Katibiyye + İhzariyye	
96.	72/a	6,9%	4,0%		1,6%					0,6%	0,6%		6,1%	1,2%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	
97.	72/a		4,4%		2,0%					1,5%	1,5%		10,9%	3,3%	Kassamiyye +Katibiyye	
98.	72/a		4,0%					0,8%		0,4%					Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	
99.	72/b		2,1%		1,6%			1,1%						0,4%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	Dellaliyye + Hammaliyye
101.	73/b	0,0%	3,8%		5,6%					1,2%				2,6%	Kassamiyye + Katibiyye	Dellaliyye ve ücreti karye-i
102.	74/a	5,4%	4,7%		2,0%								13,5%	3,0%	Kassamiyye + Katibiyye	Dellaliyye + Hammaliyye
103.	76/a		1,1%	0,5%	0,9%	1,0%		0,7%						0,3%	İhzariyye + Emniyye + Huddamiyye	Dellaliyye +Ücret-i Araba ve.
104.	76/a		4,4%		1,6%					1,0%			3,2%	1,5%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	Dellaliyye + Hammaliyye
105.	76/a	2,6%	4,4%		1,7%					1,0%			5,2%	2,3%	Kassamiyye +Katibiyye + İhzariyye	Dellaliyye + Araba kirası

106.	77/a		1,1%	1,1%	0,3%				1,0%		0,2%				0,1%	Katibiyye + İhziyye + Huddamiyye	Dellaliyyehane	
107.	77/b		4,5%	0,0%	1,8%				5,3%		1,1%				2,4%	Kassamiyye + Katibiyye + İhziyye		ücreti kadem ettarin
108.	79/a		2,3%						1,5%		0,5%				0,2%	Kassamiyye+ Katibiyye+İhziyye+Huddamiyye		
109.	79/a				1,9%													
110.	79/a		3,5%		1,3%						0,9%		3,5%	1,9%	Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye			
111.	80/a		3,1%		2,1%				6,1%					2,8%	Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye			
112.	80/a		2,2%						1,5%		0,5%			0,3%	Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye			
113.	80/a		4,4%		1,0%						1,0%			1,6%	Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye	Dellaliyye + Hammaliyye		
114.	80/b		1,8%						0,8%					0,1%	Kassamiyye + Katibiyye + İhziyye +Huddamiyye			
115.	81/a		3,8%		1,9%									0,5%	Kassamiyye+ Katibiyye+İhziyye +Huddamiyye			
116.	81/ b		2,5%		0,4%			0,3%	0,4%							Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye		suret-i defter
117.	82/a		2,1%		1,4%				0,8%			0,4%		0,4%	Kassamiyye + Katibiyye+ İhziyye	Dellaliyye ve Araba kirası		
118.	82/b 83/a		1,1%						0,4%					0,1%	Kassamiyye + Eminiyye+Katibiyye+İhziyye			

EK 3: TEREKE SAHİPLERİNİN İSİMLERİ VE MAHALLELERİ

ra No	Sahife No	Muris'in İsmi	İkamet Yeri Ödüşü Mahalle veya Köy	İkamet Yeri Farklı Olanlar
1.	1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali	Yaya Timurtaş mah.	
2.	4/a (3)	Safiye bint Abdulmennan	Tarakçı mah.	
3.	5/a	Mustafa bin Sinan	İbrahim Paşa mah.	
4.	5/a	Rıdvan bin Duman	Mahmud Ağa mah.	
5.	6/a	Ali Usta ibn İbrahim Çelebi	Sultan Bayezıd Han mah.	
6.	6/a	Mehmed Beşe ibn Abdullah	Sabuncu köyü	
7.	6/b	Hatice Hatun ebnete Esseyyid Mehmet Efendi	Kavaklı mah.	
8.	7/a	Ali Efendi bin Mehmed	Sinekçe mah.	
9.	8/a	Havva bint Ahmet	el Hac Hamza mah	
10.	8/b	Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi	Kasab Aziz mah.	
11.	9/a	Hasan Beşe bin Abdullah er racil	Turgut Bezirgan mah.	
12.	9/b	Rahime bint İsmail	Fındık Fakih mah.	
13.	10/a	Ümmehani bint Sinan	Şahmelek mah.	
14.	10/b	Mehmed Bey ibn İbrahim	Üsküfçü Hızır mah	
15.	10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah	Sevindik Fakih mah.	
16.	11/a	Meryem bint İslam Bey	Turgut Bezirgan mah.	
17.	11/a	Mehmed Çelebi ibn Eyüp Çelebi	Habiller köyü	
18.	11/b	Ali Beşe ibn Abdullah er racil	Şarabdar köyü	
19.	12/a	Hatice bint Mehmed Efendi	Kasab Aziz mah.	
20.	13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	Selçuk Hatun mah.	
21.	13/b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	el Hac İvaz mah.	
22.	14/a	Safiye bint Abdulmennan	Tarakçı mah.	

23.	14/b	Kabil Bey bin Abdullah	Firtiz Ağa mah.	
24.	15/a	El Hac Rıdvan bin Abdullah	Kasab Aziz mah.	
25.	15/b	Mehmed Beşe ibn El Hacı Mustafa er racil	Kürd Hoca mah.	
26.	16/a	Beyhan bint İbrahim	Gazi Hoca mah.	
27.	16/b	Neslihan bint Mehmed Çelebi	Çokalca mah.	
28.	18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim	Sultan Bayazıd Han mah.	
29.	20/a	Ömer Çelebi ibn Mehmed	Bergos köyü bi nahiye-i ada	
30.	20/a	Halime bint Necmeddin	Kıncı Firuz mah.	
31.	20/b	Mahmut Efendi ibn Mehmed el Kadı	fi medine-i Silistre (?)	Kurşunlu Han'da vefat etmiş
32.	20/b	El Hac Hatun ebnete Ali	İbn Arab mah.	
33.	21/a	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey	bi medine-i Dimetoka	
34.	21/b	Piyale Beşe ibn Abdullah	Timurtaş köyü kaza-i Edirne'ye tabi	
35.	21/b	Kerime Hatun ebnete Abdurrahman	Şehabeddin Paşa mah.	
36.	22/a	el - Hac Ali bin Şaban	Turgut Bazırgan mah.	
37.	22/b	Ali Bey ibn Abdullah	Daye Hatun mah	
38.	23/b	Hasan Beşe bin el Hac Mahmud er racil	Kösec Balaban mah.	
39.	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	Evliya Kasım Paşa mah.	
40.	24/b-32/a	Fatıma bint Mustafa Çavuş	Kasab Aziz mah.	
41.	26/a	Pir Ali bin Halil	Selbükü köyü Çirmen'e tabi	
42.	26/a	Esseyid İvaz ibn Esseyid Yusuf	bi Kostantin el mahruse	
43.	26/b	Asiye bint Yusuf	Hasan Paşa mah.	
44.	27/b	Fadime bint Hasan Beşe er racil	Fındık Fakih mah	
zeyl	28/a	El ibn Hüseyin El Mezbür	Fındık Fakih mah	
45.	28/b	Himmat Bey bin İslam el cüdi	Karaca Cami mah.	
46.	30/a	Dilaver bin Abdi Efendi	Sultan Bayezid Han	

47.	30/b	Mehmed Bey ibn Derviş Bey el cüнди	Hafsa kasabası	
48.	30/b	Ahtamazağda bint Yorgo Malik	Ayadotro-e mah.	
49.	31/a	Fatıma Hatun ebnete Mehmed	Hocaki mah.	
50.	31/a	Salih bint Mehmed	Sarıca Paşa mah.	
51.	31/b	Fatıma bint İbrahim	El Hac Naib mah.	
52.	31/b	Fatıme bint Hasan	Akpınar köyü tabi-i nahiye-i Çöke	
zeyl	32/a	el bint Perihan	Akpınar köyü tabi-i nahiye-i Çöke	
53.	32/a	Canfeda ebnete Abdullah	el Hac Mercüme mah.	
54.	32/a	Münife Beyhan ebnete el Hac Mustafa	Top Kapısı mah.	
55.	32/b	İdris Çelebi bin Mehmed	Hadım Balaban Paşa mah.	
56.	32/b	Ali Bey ibn Mehmed el cüнди	Katıpe mah.	
57.	33/a -33/a	Fatıma bint Mehmed	el Hac Mercüme mah.	
58.	33/a -33/b	Mehmed Çelebi ibn el Hacı Hüseyin	Muradiye mah.	
59.	34/a	Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa	Şehabeddin Paşa mah.	
60.	34/a	Hasan Beşe bin Hüseyin	Kadı Hoca mah.	
61.	34/a -33/b	El Hacı Yusuf bin Abdullah er racil	Mezid Bey mah.	
62.	34/b	Ali Beşe ibn Abdullah	Selçuk mah.	
63.	34/b- 35/a	Fatıma bint el Hacı İlyas	Hasan Paşa mah.	
64.	35/b	Saime Hatun (---)	Tarakçı mah.	
65.	35/b	Eşşeyh Ömer Efendi ibn (---)	Arif Ağa mah.	
66.	36/b	Ahmet bin Abdullah	Tahtakale mah.	
zeyl	37/a- 38/b	Hasan Beşe ibn Ahmet	Zen-i firuz mah.	
67.	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	Daye Hatun mah.	
68.	39/a	Ali Beşe bin Hasan	Fındık Fakih mah.	
69.	39/b - b	Müstedam Çavuş ibn Abdullah	Timurtaş mah. min tevvabi Edirne	

70.	39/b	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	Aya Duhteni mah.	
71.	40/b	Muşkani bint Hırsoskole	Aya Duhteni (?) mah.	
72.	40/b	Mehmed Bey bin Hamza el cüdi	Mevlana Veliyüddün mah.	
73.	41/b	Aişe Hatun ebnete Mehmed Ağa	Muradiye mah.	
74.	41b	Mehmed Beşe nam racil	Silivri kasabası	
75.	42/a	Ali Ağa Kethüdayeri an zümre-i sipahiyan	Zen-i Saruca Paşa mah.	
76.	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş	Sultan Selim mah.	
77.	42/b	Mahmut Bey ibn torbalı el bevvab-i el sultani	Mirmiran mah.	
78.	43/b-45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	Kürd Hoca mah.	
79.	44/b (39)	Hasan Beşe ibn Abdullah er racil	Kuru Çeşme mah.	
80.	44/b	Belkıs bint Abdullah	Ömer Bey mah.	
81.	45/b (40)	Mehmed Bey bin Abdullah el cüdi	Akça İbrahim köyü	
82.	46/a (41) 46/b	Ahmet Bey bin el cüdi	Zen-i Saruca Paşa mah.	
83.	47/a (42)	Osman bin Karagöz er racil	Doğanoglu köyü be nahiye-i Manastır	
84.	47/b	Ümmehan-i bint Abdelbeni	Şehabeddin Paşa mah.	
85.	48/a	Kostantin veledi Kızılbaş (?)	Ohripetri mah.	
86.	48/a (43)	Nasuh Ağa Abdulmennan el cüdi	Kıncı Firuz mah.	
87.	48/b	Mehmed Çelebi ibn Mustafa Bey el cüdi	bi- hücre an oda han-ı Hoca bi Edirne	
88.	48/b	Fatıma Hatun	Bezirci Hatun mah.	
89.	49/a (44)	Ümmehan-i bint Mustafa	Hızır Ağa mah.	
90.	49/b	Rabia bint Mehmed Bey el cüdi	Zen-i Saruca Paşa mah.	
91.	50/a (45)	Mahmut Ağa ibn Şehabeddin Paşa	Sabuncı mah.	
92.	50/b -51/a	Fatıma bint el Hac Musa	Koduk Osman mah.	
93.	51/a (46)	İsmihan bint Receb	Sultan Bayezid mah.	

94.	51/b	Zeyneb bint Kasım	Rakkas Ali Bey mah.	
95.	51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	Altuncı mah.	
96.	52/a (46)	Kara Ali Bey	Doğancı Budak köyü	
97.	52/a	İsmihan-i bint Abdulnebi	Papaz oğlu mah.	
98.	52/b 53/a 53/b	El Hacı Mustafa Efendi ibn Sinan Bey	Bevvab Sinan Bey mah.	
99.	53/b (48) 54/a	Esseyyid İbrahim Efendi bin Esseyyid Mehmed Efendi	Şahin-ci (?) Çelebi mah.	
100.	54/a (49)	Ümmihan-i bint Ali	Yundbergos köyü	
101.	54/a	Sefer Beşe ibn Abdullah er racil	Koyun Musa Hanı	
102.	54/a	Aişe bint Ali	Şah Meleki mah.	
103.	54/b	Mehmed Bey Ali el cündi	Mehmed Ağa mah.	
104.	54/b	Mehmed Bey bin Ahmet	Muradiye mah.	
105.	55/a (50)	Hasan Bey bin Abdullah el-cündi	bi karye-i Musabeyli	
106.	56/b (51) 57/a	Fatıma bint Abdullah	Muradiye mah.	
107.	57/a (53)	Cafer bin Abdullah	Abalı köyü bi nahiye-i Ada	
108.	57/a -57/b	Fatıma bint Hüsrev	Şarabzade mah.	
109.	57/b	Sömniyye bint Piyale	Kazaz Salih mah.	
110.	58/a 58/b (53)	El Hacı Ahmet bin Mezid	bi tarık- ı Hac'ı şer'i de - Arif Ağa	Arif Ağa mah.
111.	58/b	Mehmed Beşe bin Cebeci	Hazinedar Sinan Bey mah.	
112.	59/a (54)	Mustafa Bey bin Abdullah el cündi	Yahşi Bey-i köyü	
113.	59/b	Esseyyid Ali Çelebi bin Esseyyid Hasan	Mirahur Ayos Bey mah.	
114.	60/a (55)	Mehmed bin Ali Beşe	El Hacı Hallac mah.	

115.	60/a	Durmuş Bey Eynesi Korucu	Bayındır min mah. kasaba-i Cisri Mustafa Paşa	
116.	60/b -61/a- 68/a	El Hacı Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	Fındık Fakih mah.	
117.	62/a	Mustafa Beşe ibn Kara Hoca	Karaca Hacı mah.	
118.	62/a-63/a	Hacı Yusuf bin Abdullah	Tarakçı mah.	
119.	63/b (58)	Hasan Bey ibn Abdullah el cümdi	Kazzaz Salih mah.	
120.	65/a	Fatıma bint (---)	Güzelce Kasım Paşa mah.	
121.	65/b	Ahmet Ağa bin Hüseyin çavuş	bi-mahruse-i kostantin essakini Medrese-i Ali Bey	Medrese-i Ali Bey mah.
122.	66/a - 66/b	Osman Beşe bin Yusuf er racil	fi tarık-ı etticarette - Medrese-i Ali Bey	Medrese-i Ali Bey mah.
123.	67/a -67/b	Lalezar bint Abdullah	Evliya Kasım Paşa mah.	
124.	67/b (62)	İsmihan bint Hüseyin	el Hac Mercüme mah.	
125.	67/b -68/a	Fatıma bint Mehmed	Sultan Selim Han mah.	
126.	69/a	Şahin bin Abdullah el Baytari	Turgut Bezergan mah.	
127.	70/a (65)	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	bi-mahruse-i kostantiniyye - Fazlullah Paşa	Fazlullah Paşa mah.
128.	70/a	Esseyyid Mehmed Çelebi	Şehabeddin Paşa mah.	
129.	70/a	İbrahim bin Mehmed	Katibicev mah.	
130.	70/b	Mehmed Beşe bin Abdullah	Yakub Paşa mah.	
131.	70/b	Fatıma bint Abdullah	Mihalkoç mah.	
132.	71/a	Bektaş Çelebi bin Ahmet Bey	zen İbrahim Paşa mah.	
133.	71/a (66)	Hidayet bint Abdullah	Eskiçi Hamza mah.	
134.	72/a	Ahmed bin Abdullah acem oğları	Lari Cami-i odaları	Hüceratı min hücre
135.	72/a	Esseyyid Ali Efendi bin Esseyyid Zülfikar	Safer İlyas mah.	
136.	72/b (67)	Hüseyin bin Mehmed Korucu	Mihalkoç mah.	
137.	79/a	İbrahim Çavuş	Mahmiyye-i İstanbul ak pak mahallesinde	
Sıra	Sahife	Muris'in İsmi	İkamet Yeri ile Öldüğü Mahalle veya Karye	İkamet Yeri Farklı Olanlar

No	No		Aynı Olanlar	
1.	1/a	Raziye bint Abdullah	Sultan Bayezid Han mah	
2.	2/a	İnayet bint Abdullah	Hızır Ağa Köyü	
3.	2/b	Hamza Beşe ibn (---)	Sitti Hatun mah.	
4.	2/b- 3/a	Ümmü Güsüm bint Halil Efendi	Sabuncu mah.	
5.	3/a -3/b	Beyhan bint Bali Bey	Muradiye mah.	
6.	5/b	Hüseyin Bey ibn İlyas	Kazzaz Salih mah.	
zeyl	6/a	Emine bint Hüseyin Bey (kızı)	zeyl	
7.	6/b-7/a	Mehmed Beşe nam racil	Vilayeti Rum ilinden vakığ Babadağı nam kasaba-i sakinlerinden	Kapan Hanında vefat etmiş
8.	7/a-b	Aişe bint İbrahim	Arif Ağa mah	
9.	11/b - 12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmud Çavuş	Hocasıyah (?) mah	
10.	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam	Eskici Hamza mah.	
11.	12/b	Mustafa Çelebi bin Hüseyin Bey	Hoca İvaz mah.	
12.	13/b -14/a-b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	el Hac Kılğuz mah.	
13.	14/b -15/a	Mürtaza Efendi ibn El Hac Mustafa el Kadı	Arif Ağa mah.	
14.	15/b - 16/a	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender	Beylerbeyi (Mirimiran ?) mah	
15.	17/b	Aydın Beşe ibn Ali er racil	Hac yolunda vefat etmiş - Alameddin mah.	Alameddin
16.	18/a-b	Eşşerife Hayrunnisa binte Musa	Hadım Balaban mah.	
17.	21/b	Rabia bint Eşşeyh Ahmed Efendi	Ahi Hasan mah.	
18.	22/a	Ali Bey nam cüdi	Medine-i Edirne de vakığ Kızılbaz Hanında Sakin	
19.	22/a-b	El Hac Yunus bin El Hac Kurt	Hac yolunda vefat etmiş	Camii şerif min mahallati Kasaba-i cisri Ergene
20.	22/b	Hüseyin Bey bin Abdullah	el Hacı Mercimek mah.	
21.	22/b- 23/a	Mustafa Çavuş	Köhne Kadı mah.	

22.	23/a-b	Aişe bint Sefer	Kürd Hoca mah.	
23.	23/b-24/a	Fatıma Hatun ebnete	Hac yolunda vefat etmiş - Turgut Bazırgan	Hac yolunda vefat etmiş
24.	24/b	Sansar Mumcu Mehmed Beşe	Mahmiyye-i Edirne	
25.	24/b	Mehmed Beşe ibn Abdullah	Kasab Aziz mah.	
26.	25/b	Rıdvan bin Abdullah	Debbağın	
27.	25/b-26/a	Esseyyid Ahmed Çelebi Kasım	el Hac Doğan mah	
28.	27/a -b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir	Timur biğa mah	
29.	28/a	Mehmed Bey	Halife köyü min tevvab-i Edirne	
30.	28/b 29/a	Mehmed Beşe ibn Hasan er racil	Kurd Hoca mah.	
31.	30/a -b	Ahmed Bey ibn Mehmed Bey el cündi	Eymirli Köyü (Edirne'ye tabi)	
32.	31/b	Beyhan bint Mehmed Halife	Medrese-i Ali Bey mah.	
33.	32/b	Ali Bey ibn el cündi	bi karye-i (...)	
34.	32/b	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar	Sultan Murad Han mah.	
35.	33/a	Saliha binte Mehmed	Kürd Hoca mah.	
36.	34/a	El Hacı İbrahim ibn Abdullah	Timurbiga mah.	
37.	35/b	Mustafa ibn Mehmed	Debbağ el Hacı Halil mah.	
38.	35/a	Taife-i racülden Ramazan Beşe ibn Abdullah	Mahmiyye-i Edirne zeylinde Solak Çeşmesi	
39.	36/a -b	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	Şehabeddin Paşa mah.	
40.	37/a	Hatice ebnete el Hac Ali	Üsküfçü Hızır mah.	
41.	39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el-Müderriş	Hazinedar Sinan Bey mah.	
42.	40/a	Aişe bint Abdullah	Mihalkoç mah.	
43.	40/b	Ahmed Beşe ibn Süleyman er racil	bi han Kilitciyan Kostantiniyye el mahruse	Şehabeddin Paşa
44.	41/b -42/a	Ahmed Efendi ibn İbrahim el İmam	Sabuncu mah.	
45.	43/a	Esseyyid Eyüp Efendi İbn Abdullah	Haraccı mah.	
46.	43/a	Piyale bin Abdullah	Yaycılı köyü	

47.	46/a	Hatice Hatun ebnete Mustafa	Yakup Kilâri mah.	
48.	46/a	Ahmed Efendi bin Seyfi	Vilayet-i Rum ilinde Yanice kazası	Ahmed Paşa Hanı'nda merhum
49.	46/b	Ahmed Efendi bin Seydi	Zen İbrahim Paşa mah.	
50.	46/b	Kamer bint Ali	Zen-i İbrahim Paşa mah.	
51.	48/a	Kara Hasan Ağa	Sultan Selim Cami-i Şerif evkafında müteveli	Mahmiyye-i İstanbul
52.	48/a -b	Mehmed bin Mehmed	Zen-i Firuz mah.	
53.	48/b	Esseyid Mehmed	bi hücre on hücerat-ı Bostancı (Bostancı odalarından biri)	
54.	49/a-b	Aişe bint Ahmed	Zincirli Kuyu mah.	
55.	49/b 50/a	Aişe bint Mahmud	Mihalkoç mah.	
56.	50/a	Fatıma bint Kıyat	Hamza Beyli köyü	
57.	50/b	İsmihan Hatun ebnete Hüsam	Daya Hatun mah.	
58.	51/a	Piyale bin Abdullah el baytari	Çavuş Bey mah.	
59.	51/a	Perviz bin Abdullah Atik	bi karye-i Yenice	
60.	51/b	Fatıma bint Mehmed el Maktül	Kasım Paşa mah.	
61.	52/a	Mustafa Ağa ibn Mehmed	el Hac Kılğuz mah	
62.	52/b	Havva bint Ahmed	Katib-i cev mah	
63.	52/b	Aişe bint Abdullah	Cami-i atik mah	
64.	53/a b	Fatıma Hatun ebnete Mustafa	Karabulut mah.	
65.	53/b	Saime bint Abdulnebi	el Hac İslam mah	
66.	54/a	Mehmed Bey nam cüнди	Lari Cami-i kurbinde vakı iki kapılı Han'da	
67.	54/a b	Şehsuvar Bey bin Kılıç el cüнди	Aydın köyü min tevvabi Havas Mahmud Paşa	Kostantin el mahruse-i essakin
68.	54/b	Şahhubban (?) bint Mustafa Bey	Çokalca mah.	
69.	55/a	Zamane bint Abdullah	Timurbiga mah.	
70.	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci	Doğancı köyü	
71.	55/a	Fatıme bint Mehmed	Hoca siyah mah.	

72.	55/b	Ahmed Çelebi ibn Mehmed er racil	Kum köyü min tevvab-i Kaza-i Eyne	
73.	55/b	El Merhum el Hac Zülfikar bin Abdullah	Arif Ağa mah.	
74.	55/b	Aişe bint Abdullah	Berkuk Ağa mah.	
75.	56/a	Fatıma bint Mehmed	Alemdaran mah	
76.	56/a	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	Ayaduhteni mah.	
77.	56/b -57/a	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	Selçuk Hatun mah.	
78.	57/a-b	Mehmed Bey bin Hüseyin	Zen-i Sarıca Paşa mah.	
79.	57/b	Hatice bint Arzument	Kürd Hoca mah.	
80.	58/a	Receb bin Hasan	Şehabeddin Paşa mah.	
81.	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	Seferi İlyas mah.	
82.	58/b	Kenan bin Abdullah	Kuburcu Ali mah.	
83.	61/a - b	Ali Çelebi bin Kaya Bey	Yağcılı köyü min nahiye-i çevker (?)	
84.	61/a 62/a-b 63/a	Esseyyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	Kasab Aziz mah.	
85.	64/b - 65/a	Raziye bint Abdullah	Fazlullah Paşa mah.	
86.	65/b - 66/a	Hüseyin Çelebi ibn Ahmed el müezzin	Şehabeddin Paşa mah.	
87.	66/b	Amine el Hac Yahşi	Kodu Osman mah.	
88.	67/b- 68/a	Mehmed Efendi ibn Ahmed el Kadı	min kable Kostantiniyye el mahruse	Korucu min mahallati Cisri Ergene
89.	68/a- b	Rabia bint Mustafa Bey	Şarabdar Hamza Bey mah.	
90.	68/b	Hasan Bey bin Abdullah	Kara Sinekli köyü	
91.	68/b	Yusuf bey ibn Abdullah	Azaldı köyü	
92.	69/a	Badısaba bint Abdullah	el Hac Mercimek mah.	
93.	69/b- 70/a-b	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa	Gazihoca mah.	
94.	71/b	El Hac Mustafa bin Bayram	Mihal Bey mah.	
95.	72/a	Kamile bint Abdullah	Firuz Ağa mah.	

96.	72/a	Paydar bint Abdullah	Firuz Ağa mah.	
97.	72/a	Ahmed Beşe bin Hasan er racil	bi kasaba-i Edirne Çöplice hanındaki odalardan biri	
98.	72/b 73/a	Mustafa Bey bin Ali	Şarabdar Hamza Bey mah.	
99.	73/b	Aişe bint Hüseyin	Firüz Ağa mah.	
100.	73/b	Mehmed Beşe bin Abdullah Acem oğlanı	İskender köyü min tevvabii Edirne	
101.	74/a-b	Mehmed Bey bin Cafer el cüdi	Karabulut min tevvabi Edirne	
102.	75/b	Ahmed Çelebi bin Halil Bey	Kıncı Firuz mah.	
103.	76/a	Mülayim bint Abdullah	Sultan Bayazıd Han mah.	
104.	76/a - b	Aişe bint Abdullah	Zen-i Firüz mah.	
105.	77/a	Habib Ağa ibn Nasuh	bi cezire-i Girid	Hazinedar Sinan Bey
106.	77/b -78/a	İbrahim Çelebi ibn Mehmed	Fazlullah Paşa mah	
107.	79/a	Mehmed Bey ibn Mehmed	Akpınar köyü min tevvabi Edirne	
108.	79/a	Musa Bey ibn Mahmud el cüdi	el Hac Kulaguz mah.	
109.	79/a -b	İbrahim Çavuş bin Abdullah	Kuru Çeşme mah.	
110.	80/a	Beyhan (?) bint Abdullah	Arif Ağa mah.	
111.	80/a	Saliha bint Ahmed	Hazinedar Sinan Bey mah.	
112.	80/a	Mehmed Beşe bin (---) er racil	Şehabeddin Paşa mah.	
113.	80/b	İbrahim Ağa ibn Bali	Paşa köyü min tevvabi Edirne	
114.	81/a	Abdülvehhab Efendi ibn (---)	Fazlulah Paşa mah.	
115.	81/ b	Ahmed Bey bin Kasım el-bevvab essultani	Hızır Ağa mah.	
116.	82/a	Mehmed Beşe bin Kasım	Mü'mün Hoca mah.	
117.	82/b 83/a	Mahmud Bey ibn Hasan es-sarracü's sultani	Hac yolunda vefat etmiş	Turgut Bazırgan
118.	84/a-b	Ahmed Bey ibn Kasım el-bevvab essultani	Hızır Ağa mah	İki defa yazılmış

EK 4: TEREKE SAHİPLERİNİN MEDENİ HALLERİ VE MİRASÇI DURUMLARI

Sıra no	Varak No	Muris'in İsmi	Evli	Dul	Bekar	Sağır	Eş Erkek	Eş Kadın	Oğul	Kız	Baba	Ana	Erkek kardeş	Kız Kardeş	Diğer mirasçılar	Yekün	Haml	Bey tülmal	Baki
1.	1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali	*					1	1	2						4			
2.	1/b	Safiyye binti Abdulmennan		*					1	1						2			1
3.	5/a	Mustafa bin Sinan	*					1								1		1	1
4.	5/a	Rıdvan bin Duman	*					1					3			4			
5.	6/a	Ali Usta ibn İbrahim Çelebi		*						1	1					2			1
6.	6/a	Mehmed Beşe ibn Abdullah	*					1		2						3			
7.	6/b	Hatice Hatun ebnete Esseyyid Mehmet Efendi	*				1							1		2			1
8.	7/a	Ali Efendi bin Mehmet	*					1						1		2			2
9.	8/a	Havva bint Ahmet	*				1				1					2			1
10.	8/b	Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi	*				1		1			1				3			1
11.	9/a	Hasan Beşe bin Abdullah er racil	*					1								1			
12.	9/b	Rahime bint İsmail	*				1			1		1	2			5			
13.	10/a	Ümmehani binti Sinan	*				1							2		3			5
14.	10/b	Mehmed Bey ibn İbrahim	*					1	2							3			
15.	10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah	*					1	1	1						3			
16.	11/a	Rahime bint İslam Bey			*													1	
17.	11/a	Mehmed Çelebi ibn Eyüp Çelebi	*					1					1			2			
18.	13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	*					1	1							2			
19.	13/a-b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	*					1	2	1						4			
20.	14/a	Safiye binte Abdulmennan		*					1	1						2			
21.	14/b	Kabil Bey bin Abdullah	*					1							1	2		1	
22.	15/a	El Hac Rıdvan bin Abdullah	*					1		2						3			

23.	15/b	Mehmed Beşe ibn El Hac Mustafa	*					1	1	1						3			
24.	16/a	Beyhan binte İbrahim	*			1			1			1				3			5
25.	16/b	Neslihan binte Mehmed Çelebi	*			1			1			1				3			8
26.	18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim	*					1		1				1		3			
27.	20/a	Ömer Çelebi ibn Mehmed	*					1	1	1						3			
28.	20/a	Halime bint Necmeddin			*							1	1	1		3			
29.	20/b	Mahmut Efendi ibn Mehmed el kadı			*														
30.	20/b	El Hac Hatun ebnete Ali	*			1			1	1		1				4			2
31.	21/a	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey			*							1	1			2			1
32.	21/b	Piyale Beşe ibn Abdullah		*					1							1			
33.	21/b	İkrime Hatun ebnete Abdurrahman	*			1										1		1	
34.	22/a	el - Hac Ali bin Şaban	*					1		1	1				2	5			
zeyl		el bint ...kızı			*							1			1	2			
36.	22/b	Ali Bey ibn Abdullah	*					1								1		1	
37.	23/b	Hasan Beşe bin el Hac Mahmut erracül			*							1	2	3		6			
38.	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	*					2	1							3			
39.	24/b-32/a	Fatma binte Mustafa Çavuş16	*			1					1					2			
40.	26/a	Pir Ali bin Halil	*					1	1							2			
41.	26/a	Esseyid İvaz ibn Esseyid Yusuf	*					1				1			5	7			
42.	26/b	Asiye binte Yusuf	*			1			2	1						4			2
43.	27/b	Fadime bint Hasan Beşe erracül	*			1					1	1			1	4			
44.	28/a	El ibn Hüseyin El Mezbür			*						1				1	2			
45.	28/b	Behcet Bey bin İslam	*					1		2						3			
46.	30/a	Dilaver bin Abdi Efendi	*					1	1							2			
47.	30/b	Mehmed Bey ibn Derviş Bey el cüdi		*					2	2						4			
48.	31/a	Fatıma Hatun ebnete Mehmed	*			1				2		1				4			4
49.	31/a	Saliha bint Mehmed			*									2		2			
50.	31/b	Fatıma bint İbrahim	*			1			2	1		1				5			
51.	31/b	Fatıme bint Hasan	*			1			2	1	1	1				6			
zeyl	32/a	el bint Perihan			*						1				1	2			
53.	32/a	Canfeda ebnete Abdullah	*			1										1		1	1

54.	32/a	Münife Beyhan ebnete el Hac Mustafa			*						1				1	2		
55.	32/b	İdris Çelebi bin Mehmed	*					1							1	2		2
56.	32/b	Ali Bey ibn Mehmed el cüdi	*					1	1							2		7
57.	33/a - 33/a	Fatıma binte Mehmed	*				1					1				2		1
58.	33/a - 33/b	Mehmed Çelebi ibn el Hacı Hüseyin	*					1	1	3						5		
59.	34/a	Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa	*					1	2			1				4		
60.	34/a	Hasan Beşe bin Hüseyin	*					1	1							2		
61.	34/a - 33/b	El Hacı Yusuf bin Abdullah erracül	*					1								1		1
62.	34/b	Ali Paşa ibn Abdullah	*					1								1		1
63.	34/b- 35/a	Fatıma binte el Hacı İlyas	*				1				1	1				3		
64.	35/b	Saime Hatun28	*				1					1	1			3		1
65.	35/b	Eşşeyh Ömer Efendi ibn mate	*					1	3							4		
66.	36/b	Ahmet bin Abdullah		*					2							2		1
zeyl	37/a- 38/b- 39/a- 45/b	Hasan Beşe ibn Ahmet	*					1		1					1	2		
68.	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	*					1	1	1						3		
69.	39/a	Ali Beşe bin Hasan	*					1							1	1		
70.	39/b - b	Müstedam Çavuş ibn Abdullah	*					1								1		1
71.	39/b	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	*					1	1	1						3		
72.	40/b	Müşkani bint Hirisuskole		*					1	1	1	1				4		2
73.	40/b	Mehmed Bey bin Hamza el cüdi			*													1
74.	41/b	Aişe Hatun ebnete Mehmed Ağa	*				1			1	1					3		
75.	41b	Mehmed Beşe nam racül			*													1
76.	42/a	Ali Ağa Kethüda yeri an zümre-i Sipahiyan			*									1	1			
77.	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş	*					1				1		1		3		
78.	427b	Mahmut Bey ibn torbalı el bevvab el sultani	*					1						1		2		
79.	43/b- 45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	*					2	3	2						7		
80.	44/b (39)	Hasan Beşe ibn Abdullah er racil	*					1						1		2		1

81.	44/b	Belkıs binte Abdullah	*				1								1		1	1
82.	45/b (40)	Mehmed Bey bin Abdullah el cüdi	*					1							1		1	1
83.	46/a (42)	Ahmet Bey bin (---) el cüdi	*					1							1		1	2
84.	47/a (43)	Osman bin Karagöz er racil	*					1	2	1					4			4
85.	47/b	Ümmehani binte Abdelbeni	*				1		2			1			4			4
86.	48/a	Kostantin veledi Kızılbaş (?)	*					1	1						2			
87.	48/a (43)	Nasuh Ağa Abdülmennan el cüdi	*					1	2						3			5
88.	48/b	Mehmed Çelebi ibn Mustafa Bey el cüdi			*													
89.	48/b	Fatıma Hatun		*					2						2			
90.	49/a (44)	Ümmehani binte Mustafa	*				1						1		2			1
91.	49/b	Rabia binte Mehmed Bey el cüdi			*							1		1	2			
92.	50/a (45)	Mahmut Ağa ibn Şemseddin	*					1				1		1	2			6
93.	50/b	Fatıma bint el Hac Musa	*				1		1			1			3			
94.	51/a (46)	İsmihan bint Receb		*						2					2			1
95.	51/b	Zeyneb binte Kasım	*				1		1		1	1			4			
96.	51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	*					3	3	2					8			
97.	52/a (46)	Kara Ali Bey	*					1	1						2			
98.	52/a	İsmihani binte Abdülnebi	*				1		1	1	1				4			8
99.	52/b 53/a 53/b	El Hac Mustafa Efendi ibn Sinan Bey	*					1	1	2					4			1
100.	53/b (48) 54/a	Esseyyid İbrahim Efendi bin Esseyyid Mehmed Efendi	*					1					1		2			2
101.	54/a (49)	Ümmihani bint Ali	*				1		3	1					5			
102.	54/a	Sefer Beşe ibn Abdullah er racil			*												1	
103.	54/a	Aişe binte Ali	*				1		1		1				3			
104.	54/b	Mehmed Bey bin Ali el cüdi	*					1		1					2			
105.	54/b	Mehmed Bey bin Ahmet	*					1		2					3			

106.	55/a (50)	Hasan Bey bin Abdullah el cüdi	*					1	1	1						3			1
107.	56/b (51) 57/a	Fatıma binte Abdullah	*				1									1		1	
108.	57/a (53)	Cafer bin Abdullah	*					1								1		1	1
109.	57/a - 57/b	Fatıma binte Hüsrev	*				1									1		1	1
110.	57/b	Sömniyye bint Piyale	*				1		1	2		1				5			1
111.	58/a 58/b (53)	El Hac Ahmet bin Mezid	*					1	1	1						3			2
112.	58/b	Mehmed Beşe bin Cebeci	*					1		1						2			
113.	59/a (54)	Mustafa Bey bin Abdullah el cüdi	*					1	1							2			1
114.	59/b	Esseyid Ali Çelebi bin Esseyid Hasan	*					1						1		2			2
115.	60/a (55)	Mehmed bin Ali Beşe	*					1								1		1	
116.	60/a	Durmuş bin Eynesi Korucu	*					1		1						2			
117.	60/b - 61/a- 68/a	El Hac Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	*					1		1						2			
118.	62/a	Mustafa Beşe ibn Kara Hoca	*					1	1							2			7
119.	62/a- 63/a	El Hac Yusuf bin Abdullah	*					1		1						2			
120.	63/b (58)	Hasan Bey ibn Abdullah el cüdi	*					1	1	2						4			
121.	65/a	Fatıma bint (---)	*				1					1	1			3			7
122.	65/b	Ahmet Ağa bin Hüseyin Çavuş	*					1				1				2			
123.	66/a - 66/b	Osman Beşe bin Yusuf er racil	*					1	1			1				3			23
124.	67/a - 67/b	Lalezar bint Abdullah	*				1									1		1	
125.	67/b (62)	İsmihan bint Hüseyin	*				1		2							3			
126.	67/b - 68/a	Fatıma binte Mehmed	*				1			1	1					3			2
127.	69/a	Şahin bin Abdullah el Baytari	*					1	2	1						4			3
128.	70/a	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	*					1	1							2			12

129.	70/a	Esseyid Mehmed Çelebi			*														1	
130.	70/a	İbrahim bin Mehmed	*					1	1										2	
131.	70/b	Mehmed Beşe bin Abdullah	*					1											1	1
132.	70/b	Fatıma bint Abdullah	*				1												1	1
133.	71/a	Bektaş Çelebi bin Ahmet Bey			*							1			1				2	2
134.	71/a (66)	Hidayet binte Abdullah	*				1												1	1
135.	72/a	Ahmed bin Abdullah Acemoğlu			*															1
136.	72/a	Esseyid Ali Efendi bin Esseyid Zülfikar			*															1
137.	72/b (67)	Hüseyin bin Mehmed Korucu	*					1	1										2	1
ıra no	Varak No	Muris'in İsmi	Evli	Dul	Bekar	Sağır Masum	Eş Erkek	Eş Kadın	Oğul	Kız	Baba	Ana	Erkek kardeş	Kız Kardeş	Diğer mirasçılar	YEKÜN	Hamı	Bey tülmal	Baki	
1.	1/a	Raziye bint Abdullah	*				1									1			1	
2.	2/a	İnayet bint Abdullah			*															
3.	2/b	Hamza Beşe ibn (---)	*					1							3	4				
4.	2/b- 3/a	Ümmü Gösüm bint Halil Efendi	*				1									1		1		
5.	3/a -3/b	Beyhan bint Bali Bey	*				1		1			1				3			1	
6.	5/b	Hüseyin Bey ibn İlyas	*					1	2							3			1	
zeyl	6/a	Emine bint Hüseyin Bey (kızı)			*							1	1			2				
7.	6/b-7/a	Mehmed Beşe nam racil			*															
8.	7/a-b	Aişe binte İbrahim	*				1			2	1					4			8	
9.	11/b - 12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmut Çavuş	*					1	1	2						4				
10.	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	*					1	1							2				
11.	12/b	Mustafa Çelebi ibn Hüseyin Bey	*					1		1			1			2				
12.	13/b - 14/a-b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	*					1				1			1	3				
13.	14/b - 15/a	Mürtaza Efendi ibn el Hac Mustafa el Kadı		*					1	1						2				
14.	15/b - 16/a	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender	*					1							1	2				
15.	17/b	Aydın Beşe ibn Ali er racil	*					1							1	2				
16.	18/a-b	Eşşerife Hayrrunnisa binte Musa	*				1			1		1	1			4			3	

46.	43/a	Piyale bin Abdullah	*					1	1						2			
47.	46/a	Hatice Hatun ebnete Mustafa	*			1		1	1						3			2
48.	46/a	Ahmet Efendi bin Seyfi			*												1	
49.	46/b	Ahmet Efendi bin Seydi	*					1	1	1					3			
50.	46/b	Kamer bint Ali	*			1				1	1	1			4			4
51.	48/a	Kara Hasan Ağa	*					1							1		1	
52.	48/a -b	Mehmed bin Mehmed	*					1		1	1	1			4			
53.	48/b	Esseyid Mehmed			*												1	
54.	49/a-b	Aişe binte Ahmet	*			1			2	1	1	1			6			
55.	49/b 50/a	Aişe bint Mahmut	*			1					1	2			4			3
56.	50/a	Fatıma bint Kıyat	*			1				1	1				3			2
57.	50/b	İsmihan hatun ebnete Hüsam	*			1				2	1	1			5			8
58.	51/a	Piyale bin Abdullah el baytari			*												1	
59.	51/a	Perviz bin Abdullah Atik	*					1	2						3			
60.	51/b	Fatıma bint Mehmed el Maktül	*			1			1		1				3			2
61.	52 /a	Mustafa Ağa ibn Mehmed			*				1			1			2			1
62.	52/b	Havva binte Ahmet	*			1								1	2			1
63.	52/b	Aişe bint Abdullah	*			1				1					2			
64.	53/a b	Fatıma Hatun ebnete Mustafa	*			1								1	2			1
65.	53/b	Saime bint Abdulnebi	*			1				2					3			
66.	54/a	Mehmed Bey nam cüdi			*												1	
67.	54/a b	Şehsuvar Bey bin Kılıç el cüdi	*					1	1	3				1	6			
68.	54/b	Şahhuban (?) bint Mustafa Bey			*												1	
69.	55/a	Zamane bint Abdullah			*												1	
70.	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci	*					1	1						2			
71.	55/a	Fatıma bint Mehmed			*						1	1			2			
72.	55/b	Ahmet Çelebi ibn Mehmed er racil	*					1	2						3			2
73.	55/b	El Hac Zülfikar bin Abdullah	*					1		1					2			
74.	55/b	Aişe binte Abdullah	*			1									1		1	
75.	56/a	Fatıma bint Mehmed			*												1	
76.	56/a	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	*					1	1	1					3			2

77.	56/b -	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	*				1			2						3			
78.	57/a-b	Mehmed Bey bin Hüseyin	*					1	1	1						3			
79.	57/b	Hatice bint Arzumend	*				1			1	1					3			
80.	58/a	Receb bin Hasan	*					1								1			
81.	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	*					1								1		1	2
82.	58/b	Kenan bin Abdullah	*					1	1							2			3
83.	61/a - b	Ali Çelebi bin Kaya Bey	*					1	1	3						5			
84.	61/a 62/a-	Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	*					1		1						2			
85.	64/b - 65/a	Raziye bint Abdullah	*				1									1		1	
86.	65/b - 66/a	Hüseyin Çelebi ibn Ahmet el müezzin	*					1	3	2						5			
87.	66/b	Amine el Hac Yahşi	*				1		2		1					4			1
88.	67/b- 68/a	Mehmed Efendi ibn Ahmet el Kadı	*					1						2		3			
89.	68/a- b	Rabia bint Mustafa Bey	*				1			1	1	1				4			2
90.	68/b	Hasan Bey bin Abdullah	*					1	2	3						6			1
91.	68/b	Yusuf Bey ibn Abdullah	*					2						1		3			3
92.	69/a	Badisaba bint Abdullah	*				1									1		1	
93.	69/b- 70/a-b	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa		*						1						1			
94.	71/b	El Hac Mustafa bin Bayram	*					1	2	2						5			
95.	72/a	Kamile bint Abdullah			*														1
96.	72/a	Paydar bint Abdullah			*														1
97.	72/a	Ahmet Beşe bin Hasan er racil			*							1	5			6			
98.	72/b 73/a	Mustafa Bey bin Ali	*					1				1				1			
99.	73/b	Aişe bint Hüseyin			*														
100.	73/b	Mehmed Beşe bin Abdullah		*						2						2			
101.	74/a-b	Mehmed Bey bin Cafer el cüdi			*														1
102.	75/b	Ahmet Çelebi bin Halil Bey	*					1		4					2	7			2
103.	76/a	Mülayim bint Abdullah	*				1									1		1	1
104.	76/a - b	Aişe bint Abdullah	*				1									1		1	1
105.	77/a	Habib Ağa ibn Nasuh	*					1				1		1		3			

106.	77/b - 78/a	İbrahim Çelebi ibn Mehmed	*					1							1		1	
107.	79/a	Mehmed Bey ibn Mehmed	*					1	2	1					4			1
108.	79/a	Musa Bey ibn Mahmut el cüнди	*					1		1					2			2
109.	79/a -b	İbrahim Çavuş bin Abdullah	*					2							2			4
110.	80/a	Beyhan (?) bint Abdullah			*									2	2			1
111.	80/a	Saliha bint Ahmet	*				1		1	1		1			4			1
112.	80/a	Mehmed Beşe bin (---) er racil	*					1							1			
113.	80/b	İbrahim Ağa ibn Bali		*					2	1					3			1
114.	81/a	Abdülvehhab Efendi ibn (---)			*												1	
115.	81/ b	Ahmet Bey bin Kasım el-bevvab essultani	*					1					1		2			
116.	82/a	Mehmed Beşe bin Kasım	*					1	1						2			
117.	82/b 83/a	Mahmut Bey ibn Hasan es-sarracü's sultani	*					2	3	4					9			

EK 5: UNVANLARA GÖRE SERVET KALEMLERİNİN YÜZDELİK DAĞILIMLARI

Unvanlar	Kişi Sayısı	Gayr-i menkul	Köleler	Ticari Emtia Sermaye	Nakliye Hayvanları Canlı	Sermaye	Ev ve Kullanım Eşyası	Mutfak Eşyası	Kumaş	Giyecek	Zinet ve Lüks Mallar	silah takımları	At Takımları	Alet Edevat	Müteferrik	Yazı malzemesi	Kitap	Gıda maddesi ve Hububat	Alacak	Nakit	Genel Toplam	Borç	Diğer Harcamalar	Borç ve Harcamalar Toplamı	Mirasın Dağılımı Gereken Net Yüdesi	Asıl Dağıtılan
Esseyid	8	30%	0%	5%	3%	2%	11%	6%	0%	10%	9%	1%	2%	2%	0%	0%	3%	1%	6%	8%	100%	10%	13%	23%	46%	76%
Beşe	30	13%	8%	12%	2%	1%	4%	4%	1%	7%	2%	0%	1%	0%	2%	0%	0%	5%	10%	28%	100%	28%	15%	43%	66%	55%
Bey	34	28%	4%	7%	2%	9%	4%	2%	0%	5%	1%	1%	2%	1%	1%	0%	0%	10%	17%	6%	100%	23%	13%	36%	63%	68%
Ağa	10	40%	1%	1%	3%	3%	7%	4%	0%	10%	3%	0%	2%	0%	1%	0%	0%	1%	10%	12%	100%	20%	9%	29%	68%	43%
Çelebi	19	30%	4%	3%	4%	14%	6%	5%	1%	6%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	0%	9%	7%	7%	100%	30%	13%	43%	71%	119%
El Hac	10	47%	0%	9%	1%	1%	2%	2%	1%	5%	0%	0%	0%	0%	4%	0%	0%	0%	19%	9%	100%	16%	10%	26%	61%	84%
Efendi	17	38%	7%	1%	3%	3%	9%	7%	1%	9%	1%	0%	1%	1%	1%	0%	4%	5%	0%	9%	100%	18%	12%	31%	60%	28%
Hatun	13	22%	7%	0%	0%	0%	21%	5%	1%	14%	25%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	3%	0%	100%	2%	15%	18%	13%	73%
Şeyh	1	66%	0%	0%	0%	0%	2%	2%	0%	9%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	13%	7%	0%	0%	100%	17%	12%	29%	59%	4%
Çavuş	4	45%	13%	0%	0%	26%	2%	2%	0%	2%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	8%	0%	0%	100%	25%	12%	38%	67%	62%
Unvansız	101	15%	2%	1%	1%	1%	12%	4%	1%	9%	15%	0%	0%	0%	1%	0%	0%	2%	24%	10%	100%	9%	13%	23%	41%	76%

EK 6: UNVANLARA GÖRE SERVET KALEMLERİNİN AKÇE DEĞERLERİ

Unvanlar	Kişi Sayısı	Gayr-ı menkul	Köleler	Ticari Emtia Sermaye	Binek ve Nakliye Hayvamları	Canlı Sermaye	Ev ve Kullanım Eşyası	Mutfak Eşyası	Kumaş	Giyecek	Zinet ve Lüks Mallar	Silah ve silah takımları	At Takımları	Alet Edevat
Esseyid	8	119.912	0	18.475	12.305	7.020	43.210	23.467	430	41.257	36.383	5.598	8.387	7.107
Beşe	30	108.930	68.510	99.353	14.990	6.930	32.420	29.519	6.782	60.602	17.857	2.595	7.279	2.650
Bey	34	280.565	36.000	66.996	22.858	87.519	35.290	21.566	1.754	48.886	11.439	8.081	19.280	6.204
Ağa	10	274.680	10.000	5.900	21.585	21.110	51.316	27.599	3.196	71.664	19.782	2.014	14.313	2.144
Çelebi	19	143.528	17.780	16.369	17.450	69.766	30.989	21.756	2.668	30.365	4.900	1.147	3.044	2.407
El Hac	10	308.390	yok	59.214	3.850	5.456	12.042	15.380	4.569	32.920	125	1.293	1.528	493
Efendi	17	202.590	37.380	7.180	14.215	14.350	46.123	36.444	6.723	47.124	7.068	2.290	6.176	3.892
Hatun	13	103.065	33.300	2.040	0	0	95.482	20.820	4.417	63.353	113.888	73	2.050	1.643
Şeyh	1	20.000	0	0	0	0	709	658	0	2.639	0	0	300	0
Çavuş	4	67.280	19.000	0	0	38.375	3.271	3.218	301	3.448	475	221	1.604	0
Unvansız	101	286.268	38.060	18.832	10.420	25.048	232.306	79.909	15.485	179.074	290.084	4.434	7.380	3.324

Unvanlar	Müteferrik	Yazı malzemesi	Kitap	Gıda maddesi ve Hububat	Alacak	Nakit	Genel Toplam	Defterdeki Tutar	Borç	Diğer Harcamalar	Defterde Yazılı Toplam borç	Defterde Yazılı Bakiye	Dağıtılması Gereken Bakiye	Asıl Dağıtılan miktar
Esseyid	1.886	133	13.285	2.357	24.109	33.324	398.645	397.736	41.747	49.966	109.713	305.023	323.023	304.737
Beşe	14.492	0	398	42.738	79.179	228.345	823.569	829.933	233.385	122.500	410.842	474.951	523.931	453.187
Bey	8.785	32	1.138	103.176	171.795	55.617	986.981	993.334	226.169	132.963	367.653	637.628	747.030	666.338
Ağa	3.878	1.508	1.641	4.350	71.305	86.550	694.535	701.672	138.761	64.237	227.393	341.275	352.196	297.403
Çelebi	6.929	10	336	43.635	33.665	34.485	481.229	501.052	145.679	60.771	206.440	303.747	327.445	572.352
El Hac	28.046	20	1.528	1.009	122.400	60.250	658.513	710.995	104.681	65.550	159.553	551.463	551.463	551.461
Efendi	3.775	502	20.565	29.579	885	50.942	537.803	522.889	99.195	66.620	159.502	360.526	354.918	152.291
Hatun	2.972	0	1.401	333	15.600	2.062	462.499	497.432	10.420	71.382	83.047	412.659	412.665	339.088
Şeyh	61	0	3.858	1.988	0	0	30.213	30.202	5.268	3.590	8.858	21.344	1.344	1.344
Çavuş	39	0	0	11.329	0	650	149.211	148.766	37.655	18.642	56.297	92.869	94.809	92.867
Unvansız	16.918	131	1.780	33.665	446.795	197.177	1.887.090	1.878.924	178.125	252.136	432.831	1.447.159	1.504.873	1.438.819

35	21/a	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey	800			40			10.000					10.840
35	21/b	Piyale Beşe ibn Abdullah	2.000					600						2.600
35	22/a	El - Hac Ali bin Şaban	13.000											13.000
35	22/b	Ali Bey İbn Abdullah				70		2.250						2.320
35	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	2000											2.000
35	26/a	Pir Ali bin Halil									600		1200	1.800
35	28/b	Himmet Bey bin İslam el cüdi	20.000										450	20.450
35	30/b	Mehmed Bey ibn Derviş Bey el cüdi						5.000		20.000				25.000
35	31/a	Fatıma Hatun ebnete Mehmed	8.500											8.500
35	32/b	İdris Çelebi bin Mehmed	8.000											8.000
35	33/a	Fatıma bint Mehmed	2.050											2.050
35	33/b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Hüseyin						1.000						1.000
35	34/a	Ahmet Bey bin el Merhum Mustafa Ağa	5.000									500		5.500
35	34/a	Hasan Beşe bin Hüseyin	10.000			100		500						10.600
35	35/a	El Hac Yusuf bin Abdullah er racil				50		600						650
35	35/b	Eş Şeyh Ömer Efendi ibn (---)	20.000											20.000
35	36/b	Ahmet bin Abdullah	17.000			160		2.000					12000	31.160
35	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	9.000									500		9.500
35	39/a	Ali Beşe bin Hasan						300						300

36	11/b	Mustafa Çavuş ibn Mahmut Çavuş	25000			80		500	40000						65.580
36	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam			4000										4.000
36	13/b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	16000												16.000
36	14/b	Mürtaza Efendi ibn el Hac Mustafa el Kadı	20000												20.000
36	22/a-b	El Hac Yunus bin El Hac Kurt	14000		19000			1200		20000	2400	2500			59.100
36	25/b	Rıdvan bin Abdullah	4000					400							4.400
36	25/b	Es Seyyid Ahmet Çelebi bin Kasım						600					600		1.200
36	27/a-b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir	8000					200					50		8.250
36	28/a	Mehmed Bey	2500	3000									150	100	5.750
36	28/b-	Mehmed Beşe ibn Hasan er racil	20000			200		1300							21.500
36	30/a-b	Ahmet Bey ibn Mehmed Bey el cüнди	10000					800					1200		12.000
36	34/a	El Hac İbrahim ibn Abdullah	6000												6.000
36	35/b	Mustafa ibn Mehmed	3000			20					20				3.040
36	36/a-b	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	6000					1700							7.700
36	39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el Müderris	5000			100		800					290		6.190
36	41/b 427a	Ahmet Efendi ibn İbrahim el İmam	5500												5.500
36	43/a	Piyale bin Abdullah	3000					2500					150		5.650

36	46/a	Hatice Hatun ebnete Mustafa						10500						10.500
36	46/b	Ahmed Efendi bin Seydi	500		500		1000							2.000
36	49/b	Aişe bint Mahmud	1000											1.000
36	50/a	Fatıma bint Kaya										100		100
36	51/a	Perviz bin Abdullah Atik	400				4500							4.900
36	52/a	Mustafa Ağa ibn Mehmed	20000							2000	2000	380		24.380
36	52/b	Havva bint Ahmet	8000											8.000
36	52/b	Aişe bint Abdullah					12000							12.000
36	53/b	Saime bint Abdulnebi ?	4000											4.000
36	54/a	Şehsuvar Bey bin Kaleci el cümdi	15000		100	220	9000							24.320
36	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci	1200							800	800		200	3.000
36	55/a	Fatıma bint Mehmed	3600											3.600
36	56/a	Voynuk Kostantin Veled Vasilko	12000				300					1000		13.300
36	56/b-	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram	10000				1000	5000						16.000
36	57/a	Mehmed Bey bin Hüseyin	1000											1.000
36	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam	5700			100	1200							7.000
36	58/b	Kenan bin Abdullah	2000											2.000
36	61/a	Ali Çelebi bin Kaya Bey	4000			100	4600			2000	2000	89	500	13.289
36	62/a	Esseyyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	62000				1000	51000	800					114.800
36	67/b-	Mehmed Efendi ibn Ahmet el Kadi					800							800
36	68/b	Hasan Bey bin Abdullah	1200							2400		400		4.000

36	68/b	Yusuf Bey ibn Abdullah	4000					3000			1200	3000	500		11.700
36	69/a	Badısaba binte Abdullah	6100										83		6.183
36	69/b	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa			80000				50000						130.000
36	71/b	El Hac Mustafa bin Bayram	15000		30000			3600							48.600
36	72/a	Kamile bint Abdullah											150		150
36	72/b-	Mustafa Bey bin Ali	14200					1100					150		15.450
36	73/b	Mehmed Beşe bin Abdullah Acemoğlanı	200											20	220
36	75/b	Ahmet Çelebi bin Halil Bey el Hasan			4929			1212							6.141
36	76/a	Mülayim bint Abdullah	1000												1.000
36	77/a	Habib Ağa ibn Nasuh	100000												100.000
36	79/a	Mehmed Bey ibn Mehmed			6000			3000	14000						23.000
36	80/a	Saliha bint Ahmed											60		60
36	80/b	İbrahim Ağa ibn Bali	6000						30000						36.000
36	81/b	Ahmet Bey bin Kasım el Bevvab es sultani	20000												20.000
36	82/a	Mehmed Beşe bin Kasım	6400					2550					200		9.150
36	82/b 83/a	Mahmut Bey ibn Hasan es- sarracü's sultani	25000												25.000
		Genel Toplam	960.450	3.012	157.679	4160	56.000	140.322	284.215	65.800	89.820	22.250	14.718	92.994	1.916.420

EK 8: MEHİR BORÇLULARI LİSTESİ

sıra no	Varak No	Muris'in İsmi	Mehir	Açıklama
1	1/a (35 numaralı defter)	Hüseyin Ağa ibn Ali Ağa	4.000	
2	5/a	Mustafa bin Sinan	600	
3	7/a	Ali Efendi bin Mehmet	4.000	
4	9/a	Hasan Beşe bin Abdullah er racil	4.000	
5	10/b	Mehmed Bey ibn İbrahim	1.666	
6	10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah	10.000	
7	13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	600	Asıl Mehir Borcu : 2400
8	13/b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	12.000	
9	14/b	Kabil Bey bin Abdullah	4.000	
10	15/a	El Hac Rıdvan bin Abdullah	2.000	
11	20/a	Ömer Çelebi ibn Mehmed	6.775	Asıl Mehir Borcu : 8000
12	22/a	el - Hac Ali bin Şaban	6.000	
13	22/b	Ali Bey ibn Abdullah el Bevvab	1.600	
14	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa	2.000	İki hanımı var toplamı
15	26/a	Pir Ali bin Halil	1.350	
16	26/a	Esseyid İvaz İbn Esseyid Yusuf	1.995	Tanesi 95 akçeden 21 Adet keçi
17	28/b	Himmet Bey bin İslam	8.000	
18	30/a	Dilaver bin Abdi Efendi	1.620	Asıl Mehir Borcu : 2000
19	32/a	Canfeda ebnete Abdullah	1.000	
20	32/b	İdris Çelebi bin Mehmed	1.000	
21	32/b	Ali Bey ibn Mehmed el cündi	2.000	
22	33/a -33/b	Mehmed Çelebi ibn el Hacı Hüseyin	1.000	
23	34/a	Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa	4.000	
24	34/a	Hasan Beşe bin Hüseyin	4.000	
25	34/a -33/b	El Hacı Yusuf bin Abdullah er racül	800	
26	34/b	Ali Beşe ibn Abdullah	2.000	
27	37/a- 38/b	Hasan Beşe ibn Ahmet	1.500	
28	37/a	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı	4.000	
29	39/a	Ali Beşe bin Hasan	1.000	
30	39/b – b	Müstedam Çavuş ibn Abdullah	400	
31	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş	20.000	
32	42/b	Mahmut Bey ibn Torbalı el bevvab-i es sultani	1.120	Asıl Mehir Borcu: 4.000
33	43/b-45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	1.120	Asıl Mehir Borcu : 2.000
34	44/b (39)	Hasan Beşe ibn Abdullah er racil	1.000	
35	45/b (40)	Mehmed Bey bin Abdullah el cündi	4.000	
36	46/a (42)	Ahmet Bey bin el Cündi	4.000	

37	47/a (43)	Osman bin Karagöz er racil	1.000	
38	48/a (43)	Nasuh Ağa Abdülmennan el cüdi	7.433	Asıl Mehir Borcu : 10000
39	50/a (45)	Mahmut Ağa ibn Şemseddin	6.000	
40	51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	1.667	3 Hanımı var asıl Mehir Borcu : 3534
41	52/a (46)	Kara Ali Bey	400	
42	52/b 53/a 53/b	El Hacı Mustafa Efendi ibn Sinan Bey	2.000	
43	53/b (48) 54/a	Esseyid İbrahim Efendi bin Esseyid Mehmed Efendi	200	
44	54/a (49)	Ümmihani bint Ali	2.000	
45	54/b	Mehmed Bey Ali El cüdi	6.000	
46	54/b	Mehmed Bey bin Ahmet	3.000	
47	57/a (53)	Cafer bin Abdullah	200	
48	58/a 58/b (53)	El Hacı Ahmet bin Zeyd	4.000	
49	58/b	Mehmed Beşe bin Cebeci		Borcu olduğundan eşi Mehirden ferağat etmiş (An gurama) miktar yok
50	59/a (54)	Mustafa Bey bin Abdullah el cüdi	2.000	
51	59/b	Esseyid Ali Çelebi bin Esseyid Hasan	1.000	
52	60/a (55)	Mehmed bin Ali Beşe	2.000	
53	60/a	Durmuş bin Eynesi Korucu	4000	
54	60/b -61/a-68/a	El Hacı Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	4.000	
55	62/a	Mustafa Beşe İbn Kara Hoca	1.000	
56	63/b (58)	Hasan Bey ibn Abdullah el cüdi	10000	
57	65/b	Ahmet Ağa bin Hüseyin Çavuş	10.000	
58	66/a - 66/b	Osman Beşe bin Yusuf erracül	1.000	
59	69/a	Şahin bin Abdullah el Baytari	4.000	
60	70/a (65)	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	1.361	Asıl Mehir Borcu : 6000
61	70/a	İbrahim bin Mehmed	1600	
62	70/b	Mehmed Beşe bin Abdullah	2.000	
63	72/b (67)	Hüseyin bin Mehmed Korucu	800	
64	2/b (36 numaralı defter)	Hamza Beşe ibn (- - -)	1.000	
65	11/b - 12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmut Çavuş	6.000	
66	13/b -14/a-b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	10000	
67	14/b -15/a	Mürtaza Efendi ibn el Hac Mustafa el Kadı	2000	
68	17/b	Aydın Beşe ibn Ali er racil	4.000	
69	22/b	Hüseyin Bey bin Abdullah	1000	
70	24/b	Mehmed Beşe ibn Abdullah	700	Asıl Mehir Borcu : 1400
71	25/b	Rıdvan bint Abdullah	2000	
72	25/b-26/a	Esseyid Ahmet Çelebi Kasım	1.589	Asıl Mehir Borcu : 2000
73	27/a -b	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir	4.000	
74	28/a	Mehmed Bey	4.000	

75	28/b 29/a	Mehmed Beşe ibn Hasan er racil	912	İki karısı var Asıl Mehir Borcu 4.000
76	32/b	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar	8230	Asıl Mehir Borcu: 10.000
77	34/a	El Hac İbrahim ibn Abdullah	3.000	
78	35/b	Mustafa ibn Mehmed	1.000	
79	36/a -b	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	3.000	
80	39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el Müderris	2.000	
81	41/b -42/a	Ahmet Efendi ibn İbrahim el İmam	4000	
82	43/a	Piyale bin Abdullah	2.000	
83	46/b	Ahmet Efendi bin Seydi	2.000	
84	48/a -b	Mehmed bin Mehmed	2.000	
85	51/a	Perviz bin Abdullah Atik	2.000	
86	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci	1.000	
87	55/b	Ahmet Çelebi ibn Mehmed er racil	1.832	Asıl Mehir Borcu: 10.000
88	55/b	El Merhum el Hac Zülfikar bin Abdullah	6.000	
89	57/a-b	Mehmed Bey bin Hüseyin	450	Asıl Mehir Borcu : 6000
90	58/a	Receb bin Hasan	1.600	
91	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	600	
92	58/b	Kenan bin Abdullah	400	
93	61/a - b	Ali Çelebi bin Kaya Bey	1.000	
94	61/a 62/a-b 63/a	Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa	20.000	
95	65/b - 66/a	Hüseyin Çelebi ibn Ahmet el müezzın	1.000	
96	69/b- 70/a-b	El Hac Mustafa bin Bayram	4.000	
97	72/a	Mustafa Bey bin Ali	1.000	
98	74/a-b	Ahmet Çelebi bin Halil Bey	6.000	
99	76/a	Habib Ağa ibn Nasuh	2.666	
100	77/a-b	Mehmed Bey ibn Mehmed	6.000	
101	77/b -78/a	Musa Bey ibn Mahmud el Cüdi	234	Asıl Mehir Borcu : 3000
102	79/a	İbrahim Çavuş bin Abdullah	1.283	İki Hanımı var Asıl Mehir Borcu: 3.100
103	80/a	Mehmed Beşe bin er racil	1.715	Asıl Mehir Borcu : 2200
104	80/b	Ahmet Bey bin Kasım el bevvab essultani	1.000	
105	81/a	Mehmed Beşe bin Kasım	2.000	
106	82/ b	Mahmut Bey ibn Hasan es-sarracu's sultani	16.000	İki Hanımı var
		TOPLAM	347.018	

EK 9: ALACAKLILAR LİSTESİ

ALACAKLAR											
Sıra no	Muris'in İsmi	Karzdan		Emtiadan		Kaynağı Belirtilmeyen		Esnaf		Mehir Alacağı	TOPLAM
		Müslim	Gayr-i müslim	Müslim	Gayr-i müslim	Müslim	Gayr-i müslim	Müslim	Gayr-i müslim	Meblağ	
1	Safiye binti Abdulmennan			34.000							34.000
2	Rıdvan bin Duman					6.400					6.400
3	Havva bint Ahmet									4.100	4.100
4	Hatice Hatun ebnete Ömer Efendi									6.000	6.000
5	Rahime bint İsmail									2.000	2.000
5	Ümmehani bint Sinan									2.000	2.000
6	Safiye bint Abdulmennan					34.000					34.000
7	Mehmed Beşe ibn El Hacı Mustafa							12.000	1.200		13.200
8	Beyhan bint İbrahim									3.000	3.000
9	Neslihan bint Mehmed Çelebi					1.027				8.000	9.027
10	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim			800							800
11	Halime bint Necmettin					36.096					36.096
12	El Hac Hatun ebnete Ali									2.000	2.000
13	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey						1.000				1.000
14	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa					900					900
15	Asiye bint Yusuf			1.000						4.500	5.500
16	Fadime bint Hasan Beşe er racil									10.000	10.000
17	Behcet Beğ bin İslam			850		66.015		1.015	5.750		73.630
18	Fatıma bint İbrahim									800	800
19	Fatıma bint Hasan									1.600	1.600
20	Canfeda ebnete Abdullah									400	400
21	Münife Beyhan ebnete el Hac Mustafa					23.950					23.950
22	İdris Çelebi bin Mehmed					9.000					9.000
23	Ali Bey ibn Mehmed el cüнди	48.200									48.200
24	Fatıma bint Mehmed									600	600
25	Ahmet Bey bin el merhum Mustafa Ağa							4.681			4.681
26	Fatıma bint el Hac İlyas									8.000	8.000
27	Saime Hatun									1.200	1.200
28	Ahmet bin Abdulahak							2.592			2.592
29	Voynuk Kostantin Veled Vasilko						49.600				49.600
30	Müşkani bint Hırısuskole						28.875				28.875
31	Mehmed Bey bin Hamza el cüнди					2.000					2.000
32	Aişe Hatun ebnete Mehmed Ağa									2.000	2.000

33	Mehmed Beşe nam racül			12.300						12.300
34	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş						930			930
35	Belkıs bint Abdullah								400	400
36	Ahmet Bey bin el Cüdi			1.650						1.650
37	Ümmehan-i bint Abdulnebi								2.000	2.000
38	Ümmehan-i bint Mustafa			4.000					2.000	6.000
39	Fatıma bint el Hac Musa					8.500			2.666	11.166
40	Zeyneb binte Kasım								1.000	1.000
41	İsmihani bint Abdulnebi								1.000	1.000
42	Esseyyid İbrahim Efendi bin Esseyyid Mehmed Efendi					1.109				1.109
43	Ümmihani bint Ali								2.000	2.000
44	Aişe binte Ali					6.000				6.000
45	Mehmed Bey bin Ali El cüdi					10.000				10.000
46	Fatıma bint Abdullah								200	200
47	Fatıma bint Hüsrev								1.000	1.000
48	Sömniyye bint Piyale								1.200	1.200
49	El Hac Ahmet bin Mezid					90.000	17.400			107.400
50	Mustafa Beşe ibn Kara Hoca						7.404			7.404
51	Fatıma bint								100	100
52	Ahmet Ağa bin Hüseyin çavuş					70.065				70.065
53	Osman Beşe bin Yusuf er racil							5.915		5.915
54	Lalezar bint Abdullah								200	200
55	İsmihan bint Hüseyin								400	400
56	Fatıma bint Mehmed								4.000	4.000
57	Şahin bin Abdullah el Baytari			3.860						3.860
58	Mehmed Beşe bin Abdullah							1.700		1.700
59	Fatıma bint Abdullah								1.000	1.000
60	Hidayet bint Abdullah								400	400
61	Esseyyid Ali Efendi bin Esseyyid Zülfikar					2.500				2.500
1	Raziye binte Abdullah								200	200
2	Ümmü Güsüm bint Halil Efendi								200	200
3	Beyhan bint Bali Bey								4.000	4.000
4	Hüseyin Bey ibn İlyas					17.566				17.566
5	Aişe bint İbrahim								2.000	2.000
6	Mustafa Çelebi bin Hüseyin Bey	9.335						1.495		10.830
7	Ali Beşe ibn Şaban er racil					30.000				30.000
8	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender					885				885
9	Eşşerife Hayrunnisa bint Musa								8.000	8.000
10	Rabia binte Eşşeyh Ahmet Efendi					33.636			10.000	43.636
11	Aişe bint Sefer					600			2.000	2.600
12	Esseyyid Ahmet Çelebi Kasım					5.500				5.500

13	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir					7.600					7.600
14	Mehmed Bey					500					500
15	Beyhan bint Mehmed Halife								4.000		4.000
16	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar					1.240					1.240
17	Saliha bint Mehmed					2.231					2.231
18	Mustafa ibn Mehmed					1.650					1.650
19	Hatice ebnete el Hac Ali					14.612					14.612
20	Aişe bint Abdullah								400		400
21	Ahmet Beşe ibn Süleyman er racil					5.100					5.100
22	Hatice Hatun ebnete Mustafa								1.000		1.000
23	Kamer bint Ali								200		200
24	Aişe bint Ahmet								2.000		2.000
25	Aişe bint Mahmut								2.000		2.000
26	Fatıma bint Kaya								2.000		2.000
27	İsmihan Hatun ebnete Hasan								1.400		1.400
28	Fatıma bint Mehmed el Maktül								800		800
29	Havva bint Ahmet								400		400
30	Aişe bint Abdullah								2.000		2.000
31	Saime bint Abdulğani								1.000		1.000
32	Şehsuvar Bey bin Kılıç el cüdi			10.000							10.000
33	El Merhum el Hac Zilfikar bin Abdullah					15.000					15.000
34	Aişe bint Abdullah								400		400
35	Voynuk Kostantin Veledi Vasilko		27.200								27.200
36	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram								1.600		1.600
37	Hatice bint Arzument	1.000							1.600		2.600
38	Esseyid İbrahim Ağa ibn Mustafa					15.000					15.000
39	Hüseyin Çelebi ibn Ahmet el müezzin					1.000					1.000
40	Amine el Hac Yahşi					5.000			2.000		7.000
41	Rabia bint Mustafa Bey			2.500		2.500			2.000		7.000
42	Badısaba bint Abdullah								800		800
43	Mustafa Bey bin Ali			2.368							2.368
44	Ahmet Çelebi bin Halil Bey							2.605			2.605
45	Mülayim bint Abdullah								400		400
46	Aişe bint Abdullah								1.000		1.000
47	Habib Ağa					6.330					6.330
48	Saliha bint Ahmet								2.000		2.000
49	Ahmet Bey bin Kasım el bevab es sultani					1.100					1.100
49	Mehmed Beşe bin Kasım					2.640	840	80			3.560
TOPLAM		58.535	27.200	73.328		537.22	105.19	31.313	8.650	131.166	972.563

EK 10: BORÇLULAR LİSTESİ

Sıra No	Varak no	Muris'in İsmi	Vakfa Olan Borçlar	Hayır İşleri İçin Vasiyet	Esnafa Olan Borçlar	Şahıslara olan Borçlar	Duyunu Mütferrik Çeşitli Borç	Mihr Borcu	Avarız Mahalle Borcu	Mütferrik Masraf Ücret	Toplam Borç	Açıklama
			Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	Miktar	
1	1/a	Hüseyin Ağa ibn Ali Ağa			3.660	41.758		4.000		1.500	50.918	
2	4/b	Safiye bint Abdulmennan	2.000			3.500					5.500	
3	5/a	Mustafa bin Sinan						600	700		1.300	
5	6/a	Ali Usta ibn İbrahim Çelebi				500			2.125		2.625	
6	6/a	Mehmed Beşe ibn Abdullah	500			1.100	265	400			2.265	
7	6/b	Hatice Hatun ebnete Esseyid Mehmet Efendi	3.000			5.000	900				8.900	
8	7/a	Ali Efendi bin Mehmet					500	4.000			4.500	
11	9/a	Hasan Beşe bin Abdullah				2.000		4.000			6.000	
14	10/b	Mehmed Bey ibn İbrahim				60		1.666			1.726	
15	10/b	Ahmet Beşe bin Abdullah						10.000	4.000		14.000	
17	11/a	Mehmed Çelebi ibni Eyüp Çelebi				12.675	2.025	1.000			15.700	
20	13/a	Mehmed Dede ibn Abdurrahman	75		778	2.592		600	125		4.170	An Gurama Asıl Borç Toplamı 16.426
21	13/b	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı	4.475		7.490	10.050		12.000			34.015	
22	14/a	Safiye bint Abdulmennan	7.000	3.500		0				0	10.500	

23	14/b	Kamil Bey bin Abdullah				10.303		4.000		2.500	16.803	
24	15/a	El Hac Rıdvan bin Abdullah						2.000			2.000	
25	15/b	Mehmed Beşe ibn El Hac Mustafa er racil	5.841			30.283		1.866			37.990	<i>An Gurama</i> Asıl Borç Toplamı: 61.075
27	16/b	Neslihan bint Mehmed Çelebi	1.116			0	1.000				2.116	
28	18/a	İbrahim Çelebi ibn Abdulkerim				0		2.000			2.000	
29	20/a	Ömer Çelebi ibn Mehmed	1.354			949		6.775			9.078	<i>An Gurama</i> Asıl Borç Toplamı: 10.805
33	21/a	Mehmed Çelebi ibn Kaplan Bey				1.705					1.705	
34	21/b	Piyale Beşe ibn Abdullah				500					500	
36	22/a	el - Hac Ali bin Şaban	2.000			2.835		6.000			10.835	
37	22/b	Ali Bey ibn Abdullah						1.600		220	1.820	
38	23/b	Hasan Beşe bin el Hac Mahmut er racil				2.000					2.000	
39	24/a	Abdulkerim Çelebi ibn Mustafa						2.000	1.000		3.000	
41	26/a	Pir Ali bin Halil				7.205		1.350			8.555	
42	26/a	Esseyyid İvaz ibn Esseyyid Yusuf			80	2.115					2.195	
44	27/b	Fatıma bint Hasan Beşe er racil							1.000		1.000	
45	28/b	Himmet Bey bin İslam el cündi						8.000			8.000	

76	42/a	Ali Ağa Kethüda yeri an Zümre-i Sipahiyan	3.935			150					4.085	
77	42/a	Ahmet Çelebi ibn Mustafa Çavuş			390	40.693		18.734			59.817	
78	427b	Mahmut Bey ibn torbalı el bevfab-i	62.024		800	11.649		1.120			75.593	An Gurama Asıl Borç Toplamı: 102.156
79	43/b- 45/a	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil	40.003			23.370		1.120			64.572	An Gurama Asıl Borç Toplamı: 81.036
80	44/b (39)	Hasan Beşe ibn Abdullah er racil					0	1.000		750	1.750	
81	45/b (40)	Mehmed Bey bin Abdullah el cüнди	2.100		640	1.100		2.667			6.507	
82	46/a (42)	Ahmet Bey bin el cüнди				550		4.000			4.550	
83	47/a (43)	Osman bin Karagöz er racil						1.000			1.000	
84	48/a (43)	Nasuh Ağa Abdulmennan el cüнди	14.913			9.274		7.433			31.620	An Gurama Asıl Borç Toplamı 47.546
85	48/b	Mehmed Çelebi ibn Mustafa Bey				300					300	
	49/a (44)	Ümmehan-i bint Mustafa				2.835					2.835	
92	50/a (45)	Mahmut Ağa ibn Şehabeddin Paşa						6.000			6.000	
95.	51/b	Yusuf Çelebi ibn Muharrem	1.583		320	4.159		1.667			7.729	An Gurama Asıl Borç Toplamı: 12.159

91	52/a (46)	Kara Ali Bey				0	970	400			1.370	
96	52/b	El Hac Mustafa Efendi ibn Sinan Bey						2.000			2.000	
100	53/b (48) 54/a	Esseyid İbrahim Efendi bin Esseyid Mehmed Efendi						200			200	
102	54/a	Sefer Beşe ibn Abdullah er racil				100					100	
103	54/b	Mehmed Bey bin Ali el cündi				10.400	400	6.000			16.800	
104	54/b	Mehmed Bey bin Ahmet					1.000	3.000			4.000	
108	57/a (53)	Cafer bin Abdullah						200			200	
	57/a - 57/b	Fatıma bint Hasan					230			25	255	
109	57/b	Sömniyye bint Piyale				130	0			144	274	
110	58/a 58/b (53)	El Hacı Ahmet bin Mezid				10.000		4.000			14.000	
111	58/b	Mehmed Beşe bin Cebeci			1.373	716					2.089	<i>An Gurama Asıl Borç Toplamı: 2.629</i>
112	59/a (54)	Mustafa Bey bin Abdullah el cündi	1.000					2.000			3.000	
113	59/b	Esseyid Ali Çelebi bin Esseyid Hasan					0	1.000		120	1.120	

114	60/a (55)	Mehmed bin Ali Beşe			2.200	745	0	2.000		141	5.086	
115	60/a	Durmuş Bey Eynesi Korucu						4.000			4.000	
116	60/b - 61/a- 68/a	El Hac Hüseyin Beşe ibn Mahmud er racil	2.000			54.400		4.000	0		60.400	
118	62/a	Mustafa Beşe ibn Kara Hoca				1.000					1.000	
119	62/a- 63/a	El Hac Yusuf bin Abdullah				40.046					40.046	
120	63/b (58)	Hasan Bey ibn Abdullah el cündi						10.000			10.000	
121	65/b	Ahmet Ağa bin Hüseyin Çavuş			7.425	5.465	0	10.000		270	23.160	
122.	66/a - 66/b	Osman Beşe bin Yusuf er racil	10.050		635	35.415	0	1.000		6.655	53.755	
123.	67/a - 67/b	Lalezar bint Abdullah						1.300			1.300	
126.	69/a	Şahin bin Abdullah el Baytari	1.930			5.450		4.000			11.380	
127.	70/a (65)	Hüseyin Efendi ibn Nesimi Efendi	2.346			2.654		1.361			6.361	<i>An Gurama Asıl Borç Toplamı: 41.700</i>
129.	70/a	İbrahim bin Mehmed				1.600		1.600			3.200	
130.	70/b	Mehmed Beşe bin Abdullah				1.700		2.000			3.700	

131.	70/b	Fatıma bint Abdullah								60	60	
133.	71/a (66)	Hidayet bint Abdullah			250						250	
135.	72/a	Esseyid Ali Efendi bin Esseyid Zülfikar	1.090								1.090	
136.	72/b (67)	Hüseyin bin Mehmed Korucu	1.000		610		800				2.410	
7.	6/b- 7/a	Mehmed Beşe nam racil			450		0			143	593	
9.	11/b - 12/a	Mustafa Çavuş ibn Mahmut Çavuş			26.885	1.130	6.000	3.000			37.015	
10.	12/a-b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam	2.000				2.000				4.000	
11.	12/b	Mustafa Çelebi bin Hüseyin Bey			3.545			7.285			10.830	
12.	13/b - 14/a-b	Ali Beşe ibn Şaban er racil	2.400		29.974	1.384	10.000				43.758	
13.	14/b - 15/a	Mürtaza Efendi İbn El Hac Mustafa el Kadı					2.000				2.000	
14.	15/b - 16/a	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender	1.000		85	50	0	1.600			2.735	
15.	17/b	Aydın Beşe ibn Ali er racil					4.000	5.000			9.000	
18.	21/b	Rabia bint Eşseyh Ahmet Efendi			11.350						11.350	
20.	22/a-b	El Hac Yunus bin El Hac			8.000	0				5.000	13.000	

21.	22/b	Hüseyin Bey el Abdullah						1.000			1.000	
22.	22/b-	Mustafa Çavuş				90					90	
26.	24/b	Mehmed Beşe ibn Abdullah						700			700	<i>An Gurama Asıl Borç Toplamı: 1400</i>
27.	25/b	Rıdvan bint Abdullah						2.000			2.000	
28.	25/b- 26/a	Esseyid Ahmet Çelebi bin Kasım	10.537			4.768				840	16.145	<i>An Gurama Asıl Borç Toplamı: 18.000</i>
29.	27/a	Mehmed Çelebi ibn el Hac Ebubekir						4.000			4.000	
30.	28/a	Mehmed Bey				4.000					4.000	
31.	28/b 29/a	Mehmed Beşe ibn Hasan er racil	23.116		6.174	19.868	0		2.231	625	52.014	<i>An Gurama Asıl Borç Toplamı: 109.280</i>
32.	30/a	Ahmet Bey ibn Mehmed Bey el cüdi					750	6.000			6.750	
35.	32/b	Mehmed Ağa ibn Şehsuvar					1.500	10.000			11.500	
36.	33/a	Saliha binte Mehmed		425							425	
38.	35/b	Mustafa ibn Mehmed			600		600	1.000		624	2.824	
39.	35/a	Taife-i racılden Ramazan Beşe ibn Abdülehek			1.322						1.322	
40.	36/a	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam	11.402			2.500		3.000			16.902	
41.	37/a	Hatice ebnete el Hac Ali				2.100					2.100	
42.	39/b	İbrahim Efendi ibn Ali el Müderris	1.500				300	2.000		0	3.800	
45.	41/b - 42/a	Ahmet Efendi ibn İbrahim el İmam						4.000			4.000	

47.	43/a	Piyale bin Abdullah	500					2.000			2.500	
50.	46/b	Ahmet Efendi bin Seydi						2.000			2.000	
52.	48/a	Kara Hasan Ağa				4.980		4.000			8.980	
53.	48/a	Mehmed bin Mehmed						2.000			2.000	
63.	52/b	Havva bint Ahmet	1.000	2.000					1.000		4.000	
66.	53/b	Saime bint Abdulnebi							1.000		1.000	
68.	54/a b	Şehsuvar Bey bin Kılıç el cündi		4.500		8.570	370	10.000		1.800	25.240	
71.	55/a	Kara Mehmed bin Veli nam Deveci						1.000			1.000	
73.	55/b	Ahmet Çelebi ibn Mehmed er racil		3.662	1.832						5.494	An Gurama Asıl Borç Toplamı 30.000
74.	55/b	El Merhum el Hac Zülfikar bin Abdullah	3.000			6.000		6.000			15.000	
77.	56/a	Voynuk Kostantin Veledi Vasilko					0			2.300	2.300	
78.	56/b - 57/a	Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram				1.020			500		1.520	
79.	57/a-b	Mehmed Bey bin Hüseyin	299			704		450			1.453	An Gurama Asıl Borç Toplamı 19.419
81.	58/a	Receb bin Hasan						1.600			1.600	
82.	58/b	Mehmed Efendi ibn Mustafa el İmam	2.800					600			3.400	
83.	58/b	Kenan bin Abdullah						400			400	
84.	61/a	Ali Çelebi bin Kaya Bey				3.020		1.000		145	4.165	
85.	61/a	Esseyid İbrahim Ağa ibn			1.380	15.362		20.000			36.742	

87.	65/b - 66/a	Hüseyin Çelebi ibn Ahmet el müezzin			1.250	1.242		1.000		210	3.702	
88.	66/b	Amine el Hac Yahşi				7.745	0			35	7.780	
89.	67/b- 68/a	Mehmed Efendi ibn Ahmet el Kadı				4.940		6.000			10.940	An Gurama Asıl Borç Toplamı :24.800
90.	68/a	Rabia bint Mustafa Bey				400					400	
92.	68/b	Yusuf Bey ibn Abdullah	1.000			3.000	2.000			0	6.000	
94.	69/b- 70/a-b	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa				15.140	0			692	15.832	
95.	71/b	El Hac Mustafa bin Bayram						4.000			4.000	
98.	72/a	Ahmet Beşe bin Hasan er racil				510					510	
99.	72/b 73/a	Mustafa Bey bin Ali				4.362	50	1.000		0	5.412	
101.	73/b	Mehmed Beşe bin Abdullah Acem Oğlani	500		200						700	
103.	75/b	Ahmet Çelebi bin Halil Bey				8.505		6.000			14.505	
104.	76/a	Mülayim bint Abdullah					60			0	60	
106.	77/a	Habib Ağa ibn Nasuh				17.000	0	2.666		200	19.866	
108.	77/b - 78/a	İbrahim Çelebi ibn Mehmed					25			0	25	
109.	79/a	Mehmed Bey ibn Mehmed					1.000	6.000		0	7.000	
110.	79/a	Musa Bey ibn Mahmut el cündi	234			39		234			507	An Gurama Ası Borç Toplamı: 6.500
111.	79/a	İbrahim Çavuş bin Abdullah			88		40	1.284		0	1.412	

114.	80/a	Mehmed Beşe bin er racil				500		1.715			2.215	
115.	80/b	İbrahim Ağa ibn Bali	1.300			11.105					12.405	
116.	81/a	Abdülvehhab Efendi ibn (---)				9.130					9.130	
117.	81/ b	Ahmet Bey bin Kasım el bevvab essultani						1.000			1.000	
118.	82/a	Mehmed Beşe bin Kasım				1.000		2.000			3.000	
119.	82/b 83/a	Mahmut Bey ibn Hasan es- sarracı's sultani				1.800		16.000			17.800	

EK 10: KİTAPLARIN LİSTESİ

Defter No	Kişinin ve Kitabın İsmi	Cild Adedi	Kitabın Değeri	Sıra No	Kişinin ve Kitabın İsmi	Cild Adedi	Kitabın Değeri
35	Hüseyin Ağa İbn Ali Ağa (Vrk. no:1/a)			36	Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam (Vrk. No: 12/a-b)		
	Kelam-i izzet		200		Katab-ı kavaidi Kur'an		40
	Kelam-i izzet		1310		Menasiki hac		20
	Evrak'ı perişan		45		Kafiye		30
35	Ahmet Beşe bin Abdullah (Vrk no:10 /b)				Hadisi erbain		10
	İskendername		56		Tağlim el müteallim		30
35	Mehmed Dede ibn Abdurrahman (Vrk no:13/a)				Divan-i baki		60
	Kıssası enbiya		30		Mecmua		10
35	Ahmet Efendi ibn Süleyman el Kadı (Vrk. no: 13/b)			36	Ali Beşe ibn Şaban er racil (Vrk. No: 13/b)		
	Kütübü sadrişşeria		700		Kelam-ı izzet hissede 1		152
	Nefse müteallik		43	36	Mürtaza Efendi İbn El hac Mustafa el Kadı (Vrk. No: 14/b-15/a)		
	Nakıs kitab		10		Kitab-ı tarihi ve saf		65
	Yakup Paşa		250		Kitab ravza-i eşşehir		46
	Yusuf Züleyha		20		Kitab tarihi abese		35
	Sanullah efendi fetvası		20		Kitab ferayız		20
	Terki nefsi müteallik		30		Kitabı köhne şer-i ferayız		25
	Kaşif essaniğ		220		Kitab basım tarih		35
	Telhis		100		Kitabı tabakatı Molla Camii		22
	Terki nefsi müteallik		180		Kitab divani azmi		14
	Fıtrayı nüzül		200		Kitab-ı mütelekki		90
	Şer'i akayid		60		Kitab-ı cevhername		45
	Fetevayı		200		Kitab-ı şer-i ferayız		331
	Nefse müteallik		110		Kitab-ı fi divani taleb		67
	Hısaba müteallik akçe		30		Kitab-ı farsî manzumi		11
	Nakıs nefse müteallik		10		Kitab-ı Muhtar name-i atar		47
	Nakıs .... mantık		50		Kitab-ı divanı mütevellî		38
	Vukufu secavendi		20		Kitabı terki kırmızı cild ile		22
	Tezkire kitab		40		Kitab-ı feraiz şerhi		25
	Kafiye		27		Kitab-ı tesir		23
	Şer-i bekari		20		Kitab-ı farsî		15
	Müşkülâtı feraiz		300		Kitab-ı şer-i hidayet-el hilm		10
	Fetvaya müteallik mecmua		210		Kitab-ü farsî		22
	Kör müfti		500		Kitab-ı vakıf farsî		70
	Şer-a tesir		30		Kitab-ı bağdelabd		9
	Hırdavat ve kat'a adet 42		200		Kitab-ı nasihatname-i şafi		190
	Şakayık		32		Kitab-ı hissese el ulum		41
	Ruzname		10		Kitab-ı divanı mirza		6
	Lami		20		Kitab-ı farsî		22
	Sarfa müteallik		21		Kitab-ı itikadi name		25
					Kitab-ı tabaka-i müteallik cild 1		40
35	Mehmed Beşe ibn el Hac Mustafa (Vrk no :15/b)				Kitab-ı sadrüş şeria		260
	Kelam-ı izzet hisse		150		Kitab-ı kuduri		90
35	İbrahim Çelebi ibn Abdülkerim (Vrk no: 18/a)				Divan-ı örfi		611
	Cild		6		Divan-ı hafız		1400

35	Mahmut Efendi ibn Mehmed el Kadı (Vrk no :20/b)		36	Hüseyin Efendi ibn el Hac Kalender (Vrk. No: 15/b-16/a)	
	Kitab-el ehadis cild 1	1		Lügatı ma şer-i ferayız	90
	Lügatı nimetullah	1		Kavaidi kuran-ı şerif terki	10
	İhteri	1		Arabi hikayat	16
	Kenz	1		Tenbih el gafilin	40
	Sahabe-i Azam	1		Cezeri ve telhis ve mukarreb	102
	Cevheri sahabil	1		Kutbeddin ma havvas kuran	40
	Muhtasar	1		Dibace-i şeri ve mağrib	49
	Şer-i akayık	1		Şer-i mutavassıt ve delaliye	90
	İbni mülk lügatı	1		Muhtasar	110
	Şer-i haşiya	1		Kitab-ı Klanced (?)	140
	Kör müfti	1		Naat-ı şer'i den kısım (?)	30
	Mesnevi	1		.....	200
	Hambaz	1		.....	60
	Müşkülatı ferayız	1			
	Muhtasar natı şerif	1	36	Es seyyid Ahmed Çelebi bin Kasım (Varak no: 25/b)	
	Fıkha müteallik kitab	1		Kütübü minberinat	313
	Şehadeddin	1	36	Mehmed Bey (Vrk. No: 28/a)	
	Dursunzade	1		Kelam-ı şerif	500
	Kebir cenk	1		Hamail-i şerif	250
	Molla Cami li kafiye		36	Beyhan bint Mehmed Halife (Vrk. No 31/b)	
	Sahih-i buhari cildi evvel			Kelam-ı izzet adet	605
	Kütüb hurde mücellled kıt'a	22	36	Ramazan Efendi ibn Ebubekir el imam (Vrk. No 36/a-b)	
35	Ali Bey ibn Abdullah el Bevvab Sultani (Vrk no: 22 /b)			Kitab-ı islah-i izah (?)	255
	Evrad-ı şerife	11		Kitab-ı kuduriyi	211
	Hamza name	50		Kırab-ı sarf	20
35	Fatıma binte Mustafa Çavuş (Vrk no: 24/b)			Kitab-ı sağdettin	20
	Kelam-ı izzet adet	130		Kitab-ı Türki feth (?)	45
35	Fatıma bint Hasan Beşe er racil (Vrk no: 27/b)			Kitab-ı risale-i tıp	10
	Kelam-ı izzet	400		Kitab-ı sarf	300
35	Himmet Bey bin İslam (Vrk no 28/b)			Kitab-ı sarf 1 ve nahiv 1 ve misbah 1	1 76
	Kelam-ı izzet aded	227		Kitab-ı terki	17
35	Eş Şeyh Ömer Efendi ibn (---) Vrk no: 35/b)			Kitab-ı sadrüşşeria	130
	Cağberi	45		Kitab-ı nakıs	5
	Şatıbi	77		Kitab-ı mağrib avamil	51
	Mesaili hazm	15		Kitab-ı samsuni	11
	Siyer-i şerif Resulullah Sellaallahü Aleyhi ve sellem	91		Kitab-ı şahidi	17
	Mecmuat	12		Kitab-ı gülistani	42
	Muhtasar	176		Kitab-ı sagıyr cildli	22
	Keteb na mağlum cildi	5 42		Kitab-ı şer-i mizani	52
	Şatıbi?	36		Kitab-ı mecmua	100
	Ebyatı fakrı şerif	13		Kitab-ı kutbeddin	20
	Şer-i dibace	20		Kitab-ı şer-i mesalih	31
	Kavaidi iğrab	24		Kitabı pendname	10
	Sarf	90		Şer-i akayid	6
	Şer-i şatıbi	135		Mecmua	42
	Bağdeddin	60		Def'a mecmua	13
	Ecremiyye	15	36	İbrahim efendi ibn Ali el Müderris (Vrk. No: 39/b)	
	Kutbeddin	29		Kelam-ı izzet cild	200
	Tecvid	125		Kitab-ı vekaye	100
	Şer-i şatıbi	50		Kitab-ı ferayız ma şer-i	100
	Kitab-ı fil bahr	30		Risale-i beşir çelebi	20

	Sehaviye		30	sagıyr mecmua		40
	Tezkire		11	Kitab-i inşa		20
	.....		28	Çanak		40
	Kitab halil	3	28	Kitab-ı gülistan		50
	.....kuran		73	Evrak-ı perişan		10
	Kifaye		37	Def'a cenk		15
	Avamil		21	Kitab-ı kuduri		60
	Fakr-u şerif		17	36 Ahmed Efendi bin Seyfi (Vrk. No: 46/a)		
	Kurretel ayn		51	Kitabı sadruşşeria		119
	Kitab-i na mağlum	2	70	Hiznete'l fakr (?)		46
	Kurratel arş		40	Vıkaye		40
	Na tamam kitab		31	Evrakı perişan		11
	Edebelbahs		23	36 Rabia Hatun ebnete el Hac Bayram (Vrk. No: 56/b 57/a)		
	Kitab-ı hakk		25	Mushaf-ı şerif hedaye		700
	Cağberi?		120	Mushaf-ı şerif hedaye		401
	Akidede lali ?		20	Kitabı Mehmedi		300
	Tecvid		45	36 Mehmed Efendi ibn Mustafa el imam (Vrk no: 58/b)		
	Lağn		33	Kelamı izzet ma enamı şerif cedid		95
	Tehzib fil fakr		13	36 Es Seyyid İbrahim Ağa ibn Mustafa (Vrk no: 61/a-62/a-b)		
	.....		18	Kelam-ı izzet izzet cild 1 hedayesi		2250
	Kitab-ı na tamam		50	Kelam-ı izzet izzet cild 1 hedayesi		1500
	Fakr şerif		15	Enam-ı şerif		85
	Şer-i İşaguci		40	Enam-ı şerif		60
	Deynikuz		81	Divan-ı hafız		81
	Acebelkalb		40	Tuhfetel uşşak		13
	Meani		35	Mecmua		15
	Şer-i avamil		11	Divanı sururi		31
	Edeb-el bahs		30	Netac-ı fünün		50
	Şer-i misbah		61	Mesnevi şerif		4000
	Kitab-ı hakayık		50	Yazname		22
	Na tamam muhtasar		111	Bostan		75
	Edeb-el bahs		37	Menakıbı Evliya		25
	Şer-i kafiye		68	Gülistan		103
	Usuliddin		29	Divanı iraki.		30
	Fakr-ı şerif		10	Gülşeni tevhid		45
	Şeriate el kelam		29	Sefine		20
	Kitab cildi	3	46	Divan-ı baki		31
	Kitab bahr		130	Divan-ı şah-ı Celal		80
	Şer-i şehadetnameli		28	Kitab-ı farsı		80
	Edeb-el bahs		90	Zinetül hakayık		60
	mantık		11	Hidayet el berati		13
	Kitab		55	Farisi manzum		41
	Kitab-ı filhakk		47	Seyyid bostan		100
	mantık		100	Beyaz mecmua		21
	Örfi arabi 6 fi 40		240	Divan-ı nesimi		55
	Evrak-ı perişan		40	Lügati niğmeti ins		230
	Mesail		55	Yusuf Züleyha		50
	Enam		500	Sihhatel ebvab		129
35	Abdulkerim Efendi bin İbrahim el Kadı (Vrk no: 37/a)			Hadisi erbain		42
	Kelam-ı izzet		116	Lügati arifi		20

	Kitab drer grer		1.200		Vakiyye (?)		40
	Betname		16		Lġatı glŒeni		35
	Emsile Œer-i		5		MnŒeat		22
	Œafi Œerhi		10		Maksad alakasi ?		16
	Risale		10		Œerri Œerif		80
	Mecmua		1		Fthat'l harbiyye		57
	Camiul fetavi		50		Tarihi taberi		650
	Evrak		3		GlŒeni esrar		11
	Mecmuat		11		Esmâ-l hsna		200
	İhtiyar		202		Menakıby farsî		48
	Mevld Œerif		15		Yusuf zleyha		192
	Ediye		5		Nucm kitabı?		20
	Evrak-ı periŒan		2?		Vaka-i name		20
	Mecmua		8		Œahidi ?		12
	Kutbeddin		28		Divan-ı Œafi		31
	Sarfa mteallik		8		Baharistan mevlana		18
	.....		55		Sihha-i mevlana		180
	Baharistan		11		Gence-i yahya		85
	Sarf		30		Leyla ve mecnun		14
	Lġat		22		Alemi nam ?		30
	Risale		20		Mebra-i maad		14
	Œahidin		20		Divan usulu (?)		20
	Nefse mteallik		20		İŒtarname		28
	Œer-i vekaye		76		Muhtasar tevarihi		30
	Glstan Œerhi		12		Mecmua	2	50
	Nakıs kitab		17		Def'a mecmua		17
	matlub		50		Manzum hikaye		30
	Glistan		42		Mantık et tayr		255
	Mirac ?		15		Terki hikaye		300
	Kafiye		15		Mevld-ı Œerif		10
	Metni mufassal		70		Humayun name		400
	Hindi		250		Divan nizami		125
	Siyer-i nebi		3	36	Mehmed Efendi ibn Ahmed el Kadı (Vrk no: 67/b- 68/a)		
	Risale-i tıp		6		Mecmua		40
	Gl blbl		19		Mecmua		23
	GlŒeni raz		50		Kitab-ı ferayız senedi		30
	Lġatı halimi		70		Kitab-ı metlub		18
	Lġat-ı Ahteri		580		Kitab-ı min ferayız ma sened (?)		30
	Molla cami	2	445	36	İbrahim Efendi ibn el merhum Mustafa (Vrk no: 69/b-70/a-b)		
	Nefse .mteallik		50		Kelam-ı izzet		180
	Ricali el ayb		30		Def'a kelamı izzet		90
	Arabi ehat		34		Kitab-ı kuduri 1 ve sarf 1	1	81
	Aruz		9		Katabı..... ve kafiye 1 ve tahmis 1		160
	Terki risale		8		Kitabı		135
	Czdan ma evrak		5		Kitabı		152
	Œer-i metaliġ		8		Kitabı		125
	Gzide		12		Kitabı Œahi salah		20
	Risale-i tasavvuf		37		Kitab-ı tıp	1	18
	Trki ibreti numai lami		17		Kitabı teshil	1	35
	Ferayız		40		Divar ihram ?		100
	Ferayızı Œerif		30		Evrakı periŒan	1	10
	Metni menar		30		.....	3	53

	Evrakı perişan		16	36	Ahmed Beşe bin Hasan er racil (Vrk no: 72/a)		
	Risale		5		Enam-ı şerif hedaye		40
	Hacer baba		41	36	İbrahim Çelebi ibn Mehmed (Vrk no: 77/b)		
	Havvası kuran		26		Kitab-ı evrak-ı perişan		100
	Farsi lugatı		19	36	İbrahim Ağa ibn Bali (Vrk no: 80/b)		
	Hazinetül fakr		160		Kitab	2	22
	İftidahi		47		Evrak-ı perişan		15
	Farsi lugatı	2	25		Kitab-ı farsî		12
	Kubur devat		28		Kitab-ı .....elbistan		20
	Kuduri		45		Kitab-ı saatname		17
	Risale		16	36	Abdülvehhab Efendi ibn el Müderris (Vrk no: 81/a)		
	Camiil fetavi		35		Kitab-ı matlub (?)		195
	Dua sıf		20		Bir miktar mur		127
	Minyetül musalli		42		Risale-i küşen (?)		16
	Ferişta lüğati		5		Mecmua		30
	Mecmua		20		Mecmua		26
	Menasiki hac		5		Def'a mecmua		15
	Gülistan şerhi		160		Mesnevi Şerif		280
	Dibace şerhi		84		Ferayiz-i selasi		20
	Seyd Ali zade		50	35	Voynuk Kostantin Veled Vasilko (Vrk no: 39/b)		
	Etbaya-i Mesnevi		26		Kütüp 4 cild fi 85		340
	Günce-i razı ?		50	35	Mahmut Bey ibn Torbalı el bevva b sultani (Vrk no: 42/b)		
	Terkibi şakayık		26		Enamı şerif		100
	Sadrul meşrik		200	35	Mustafa Çelebi ibn Hasan Bey er racil (Vrk no: 43/b-48/a)		
	Terkibi avamil		10		Kelam-ı izzet		230
	Terkibi kitab	2	16	35	Ümmehani bint Mustafa (Vrk no 49/a)		
	Zavie ?		150		Mushaf-ı şerifin hediyesi		100
	Mütevessit		58	35	El Hacı Mustafa Efendi ibn Sinan Bey (Vrk no:52/53/a)		
	Nefse müteallik		17		Divan-ı hafız		40
	Kafiye-i şerhi		60		Mücerrebat		6
	Destan		10		Mecmaal bahreyn		40
	Mecmua sekük		82		Arabi lüğati		15
	Türki-i hikaye		5		Fatiha-i şerif		26
	Evrak-ı perişan		35		Mufassal		50
	Tıbba müteallik	2	18		Telhis		23
	Misbah - ı şerhi		80		Kitab hamis 3		40
	Huruf nehvi ?		10		Evrak-ı perişan		20
	Gül bülbül		10		Sadrüşşeria		226
	matlub		50		Mevlüd		10
	Mutavval		230		manzum kitab		7
	Ferişta lüğati		10		Fıkıhtan kitab		4
	Nakıs misbah		16		Kitab- mesud		7
	Dibace şerhi		26		Şer-i ferayız		11
	Cidal-ı halil		12		Kitab sala 3		9
	Evrak		21		mantık		15
	Hafız divanı		8		Arabi lugat		270
	Mücerrebat		10		Kitab	3	20
	Nefse müteallik		12		Fıkha müteallik kitab		17
	Nahra Müteallik		20		Kitab-ı tasavvuf		44
	Dokuma Müteallik (alakalı)		10		Kitabı kuduri		52
	Bostan şerhi		25		Şer-i ferayız		10
	Atmaca		20		Camiül müstakin		22
	Mecmua	2	20		Ferayız menlasi		50

	Şerhi ferayız		80		Oğuzca		40
	Lüğat		4		Camiül usul		50
	Kıraate müteallik		30		Camiül müntavi		100
	Ferayız mollası		50		mantık		22
	Kara kemal		40		Evrak-ı perişan		11
	Mültekı		100		Kitab	3	17
	Nahiv		12		Divan-i baki		38
	Nakıs tıbbı müteallik		8		Divan-ı hafız		17
	Risaleler		87		Kitab-ı mucize		140
	mantıkı müteallik		10		Kitab-ı cenk		20
	Ferayız		20		Kitab	2	30
	Minhaç		10		Feazil-i savm		9
	Mecmua		9	35	Esseyyid İbrahim Efendi bin Es.Mehmed Efendi (Vrk no:53/b)		
	Nefse müteallik terki kuduri		80		Kitap Cildi adet		12
	Terki ferayız şerhi		15	35	Fatıma bint Mehmed (Vrk no: 67/b)		
	Terki nücüme müteallik		15		Kelam-i izzet		305
	Mukaddem gazanur		12	35	Esseyyid Ali Efendi bin Esseyyid Zülfikar (Vrk no: 72/a)		
	Kaside-i Bürde		10		Kitabı mağrib		11
	Kafiye		10		Terki kitab		50
	Hazinetül fıkıh		90		Kitab-ı iftah		70
	Mehmediye		40		Arabi kitab		80
	Ebu ferec		50		matlub		27
	Miraç şerhi		40		Avamil		5
	İğtisadname (iktisatname)		15		Terki i kitab		25
	Dua-i name		10		Kitab-ı		60
127	Hüseyin Efendi İbn Nehyi Efendi				Kitab-ı sarf		85
	Kitabı vakaye		100		Evrak-ı perişan		4
	Ediye ve mecmua		15		El mecdi sade		106
	Nakıs kitabı Kılaptan		41		Kitab-ı masbah		5
	Hasan el hüseyin		41		Terki kitab		12
	Farsi Camiğ		123		Evrak-ı perişan		8
	Şeriati el İslam		46		Kitab-ı arabi		3
	Vakayıklı hakayık		35				
	Muhtasar		28				
	Müntehab-i mesnevi		57				